

T.C.

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**LİBYA GIDA KURULUŞLARINDA KALİTE YÖNETİM SİSTEMİ ISO
22000'İN UYGULANMASINI ETKİLEYEN ENGELLER**

Farag BUHLIGA

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Muhsin HALİS

KASTAMONU 2

TEZ ONAYI

Farag BUHLIGA tarafından hazırlanan “LİBYA GIDA KURULUŞLARINDA KALİTE YÖNETİM SİSTEMİ ISO 22000’İN UYGULANMASINI ETKİLEYEN ENGELLER” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Prof. Dr. Muhsin HALİS

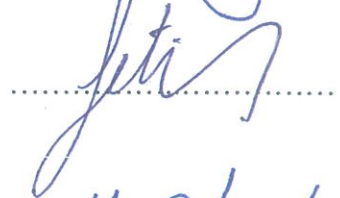
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Nejdett GÜLTEPE

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Fatih ÇAKMAK

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Mine HALİS

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Gulzira ZHAXYGULOVA

Savunma tarihi

22 /01/2018

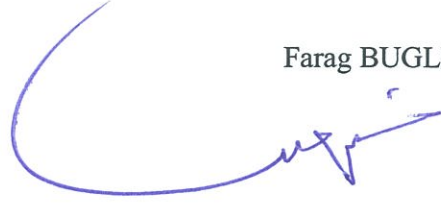
Enstitü Müdürü Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Farag BUGLIGA

TEŞEKKÜR

Sayın Prof. Dr. Muhsin HALİS'e sağladığı değerli tavsiyeler, verilen nazik denetim ve bu çalışma boyunca yapıcı ve geri bildirimde bulunduğu için minnet ve minnettarlığımı ifade etmek isterdim. Teşvik, destek ve yardım almadan bu araştırmayı tamamlamak mümkün değildi.

Bu çalışma, hedef gıda fabrikalarında çalışanların ve yöneticilerin işbirliği olmadan mümkün olmazdı; Ayrıca, Kastamonu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü'ndeki tüm personele teşekkür ediyorum.

Son olarak, bu tez çalışması boyunca bir şekilde bana yardımcı olan tüm meslektaşlarımıza ve arkadaşlarımıza teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	I
TAAHHÜTNAME	II
TEŞEKKÜR	III
İÇİNDEKİLER	IV
ABSTRACT	VIII
ÖZET	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
TABLolar DİZİNİ	XI
SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ	XII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1.GİRİŞ	1
1.2. Araştırma Sorusu	2
1.3. Literatür Taraması	3
1.3.1. Kalite Tanımları	3
1.3.2. Toplam kalite yönetimi	4
1.3.3. ISO 22000 -2005	5
1.3.4. ISO 22000'nin Avantajları	6
1.3.5. ISO 22000 standart uygulamasının karşılaştığı engeller	7
1.4. Araştırma Soruları.....	8
1.5. Araştırmanın Amacı ve Hedefleri.....	9
1.5.1. Amaç	9
1.5.2. Hedefler	9
1.6. Araştırmanın Önemi.....	10
1.7. Yöntem	11
1.7.1. Araştırma Modeli	11
1.7.2. Araştırma örnekleme	12
1.7.3. Veri Toplama Teknikleri	12
1.7.4. Veri Toplama.....	13
1.7.5. Analiz	13
1.8. Araştırmanın Katkısı.....	13
1.9. Araştırmanın Planı	14
1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	15
İKİNCİ BÖLÜM	17

LİTERATÜR TARAMASI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	17
2.1. Literatür Taraması	18
2.1.1. Kalite kavramı	18
2.1.2. Kalite Felsefesi	19
2.1.3. Kalite Yönetim Sistemi	20
2.1.4. Toplam Kalite Yönetimi (TKY)	22
2.1.5. TKY Tanımları	22
2.1.6. ISO 22000 Standartları	24
2.1.7. ISO 22000 Kalite yönetim sistemleri	25
2.1.8. ISO 22000:2005 kuruluşları etkinleştirme gereksinimleri	25
2.1.9. ISO 22000 Motivasyonu	26
2.1.10. ISO 22000- 2005'in Faydaları.....	31
2.1.11. ISO 22000-2015 İlkeleri.....	35
2.1.12. ISO 22000 Uygulanmasındaki Engeller	37
2.1.13. ISO 22000 uygulama süreçleri ve kayıt	45
2.1.14. ISO 22000:2005 Standardındaki eksiklikler	47
2.1.15. Libya ve komşu ülkelerde ISO standartları	48
2.1.16. ISO 22000'e ilişkin önceki bazı çalışmalar.....	53
2.1.17. ISO 22000:2005'in Geleceği.....	58
2.1.18. Bölüm özeti	58
2.2. ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	59
2.2.1- Literatürde öne çıkan engeller.....	60
2.2.2- Kavramsal çerçevenin tartışılması	61
2.2.3- Kavramsal Çerçevenin Oluşumu	64
2.2.4.-Dışsal Engeller	67
2.2.5. Örgütsel Engeller.....	68
2.2.6.-Örgüt Kültürü Engelleri	69
2.2.7. Teknik engeller.....	71
2.2.8. Bölüm Özeti	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	74
YÖNTEM.....	74
3.1. ARAŞTIRMANIN ANA HATLARI	75
3.1.1 Araştırmanın amacı ve hedefleri	75
3.1.2. Araştırma Soruları	76
3.2. Araştırma Tasarımı	77
3.3. Anketin geliştirilmesi	77
3.4. Araştırma popülasyonu ve örneklem	82
3.5. Veri Analizi	82
3.6. Geçerlilik ve Güvenirlilik	84
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	88
VERİ ANALİZİ VE BULGULAR	88

4.1. Katılımcıların Genel Özellikleri.....	88
4.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	88
4.1.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri	89
4.1.3. Tesis ve ürün kalitesi özellikleri.....	89
4.2. KYS'nin amacını anlama ve farkında olma	90
4.3. ISO 22000 için Motifler	92
4.4. ISO 22000 Uygulamasının Faydaları	96
4.5. KYS'NİN uygulanmasını etkileyen engeller (Faktörler).....	98
4.5.1. Dışsal Engeller	98
4.5.2. Örgütsel Engeller.....	101
4.5.3. Örgüt Kültürü Engelleri.....	105
4.5.4. Teknik Engeller	108
4.7. Bölüm Özeti	114
BEŞİNCİ BÖLÜM	116
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	116
5.1. Katılımcıların Genel Özellikleri.....	116
5.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	116
5.1.2. Katılımcıların Demografik özellikleri	117
5.1.3. Tesisin özellikleri ve ürünlerinin kalitesi	118
5.2. KYS'nin amacını anlama ve farkına varma	119
5.3. KYS ISO 22000'in benimsenmesinin ardında yatan Motivasyonunun	
tartışılması	119
5.5.1. Dışsal engeller	124
5.5.2. Örgütsel engeller	127
5.5.3. Örgüt kültürü engelleri	130
5.5.4. Teknik engeller	134
5.8. Çalışmanın Yönteminin İncelenmesi.....	141
5.9. Bölüm Özeti	142
ALTINCI BÖLÜM	143
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	143
6.1. Sonuçlar	143
6.1.1. KYS ISO 22000'in amacının anlaşılması ve farkına varılması	143
6.1.2. KYS ISO 22000'in Faydaları ve Motivasyonu.....	143
6.1.3. KYS'nin uygulanmasını etkileyen engellere (faktörler) ilişkin sonuçlar ...	144
6.2. Araştırma Sorularının Yanıtlanma ve Araştırmanın Amaç ve Hedeflerine	
Ulaşılma Düzeyi.....	145
6.3. Araştırmanın Katkısı.....	147
6.4. Öneriler	148
6.4.1. Birinci öneri: Kalite ilkesini benimseyecek üst yönetim ihtiyacı.....	148
6.4.2. İkinci öneri	149
6.4.3. Üçüncü öneri	149
6.4.4. Dördüncü öneri.....	150

6.4.5. Beşinci öneri.....	152
6.4.6. Altıncı öneri.....	152
6.4.7. Yedinci öneri	153
6.4.8. Gelecekte yapılacak çalışmalar için öneriler	153
KAYNAKLAR	155
EKLER.....	165
EK: İNGİLİZCE ANKET.....	165
EK B: ANKET (TÜRKÇE).....	171
ÖZGEÇMİŞ.....	177

ABSTRACT

Ph.D. Thesis

THE OBSTACLES EFFECTING THE IMPLEMENTATION OF QMS ISO 22000
IN LIBYAN FOOD ORGANIZATIONS

Farag BUGLIGA

Kastamonu University

Institute of Social Sciences

Department of Business Administration

Advisor: Prof. Dr. Muhsin HALİS

The number of food institutions with quality management system ISO 22000 certification around the world have increased significantly in recent years in developing and developed nations. The new standard ISO 22000 is a method for an institution to show external and internal customer satisfaction, and show continuous enhancement of their products and services. In Benghazi only two food factories private sector institution have ISO 22000 certification. The low number of certification indicated that there are obstacles influencing these institution getting ISO 22000 certification. In similar nations, for example, Egypt they have more than three hundred institutions applicator QMS ISO 22000. Thus, the aim of this research was "distinguish and analyze the obstacles that influence the implementation of QMS (quality management system) ISO 22000 in Libyans Food". In different countries around the world, many food organizations faced obstacles to adoption QMS ISO 22000. Due to the shortage of empirical study on obstacles influence, this new standard, conceptual framework was conducted and developed. This research was conducted to get an understanding and more profound these obstacles. This study presented a thorough list of obstacles and an in-depth understanding of them, some of the obstacles has been classified as unique in the culture of Libya that have not reported before in literature. The most of obstacles are compatible with obstacles reported in over the world. Thus, this study contributed in enriching the literature of this field and filled the gap in knowledge in Libyan researches. Some recommendations have been drawn from this research.

Keywords: Food organizations, quality, Management, Obstacles, ISO 22000

ÖZET

Doktora Tezi

LİBYA GIDA KURULUŞLARINDA KALİTE YÖNETİM SİSTEMİ ISO 22000'İN UYGULANMASINI ETKİLEYEN ENGELLER

Farag BUGLİGA

Kastamonu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Muhsin HALİS

Son yıllarda dünya çapında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kalite yönetim sistemi ISO 22000 sertifikasına sahip gıda kurumların sayısı önemli ölçüde artmıştır. Yeni ISO 22000 standartı bir kuruma iç ve dış müşteri memnuniyetini gösteren, ürün ve hizmetlerini sürekli geliştirmek için yol göstericilik yapan bir yöntemdir. Bingazi'de özel sektör kurumu olarak sadece iki gıda Fabrikası ISO 22000 sertifikasına sahip bulunmaktadır. Sertifika sayısının bu denli az oluşu bu kuruluşların ISO 22000 sertifikası almalarını etkileyen engellerin var olduğuna işaret etmektedir. Benzer ülkelerde, örneğin Mısır'da üç yüzden fazla kurum kalite Yönetim Sistemi ISO 22000 başvurusu yapmıştır. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, Libya Gıda Sektöründe KYS (Kalite Yönetim Sistemi) ISO 22000'in uygulanmasına etki eden engellerin ortaya çıkarmak ve analiz etmektir. Dünya çapında farklı ülkelerde, birçok gıda kuruluşu KYS ISO 22000'e sahip olma bakımından engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu engellerin etkileri üzerine yapılmış olan ampirik çalışmaların yetersiz oluşu nedeniyle, bu çalışmada yeni bir standart ve kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve geliştirilmiştir. Bu araştırma, bu engelleri daha derinlemesine bir anlayış ile ele almak amacıyla gerçekleştirildi. Bu çalışma, bazıları sadece Libya kültürüne has olarak sınıflandırılan ve daha önce literatürde yer almayan engellerin ayrıntılı bir listesini sunmaktadır. Engellerin çoğu dünyada genelinde bildirilen engeller ile uyumludur. Bu çalışma, bu alandaki literatürün zenginleştirilmesine katkıda bulunmakta ve Libya'ya yönelik araştırmalardaki bilgi boşluğunu doldurmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında bazı öneriler paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Gıda Örgütleri , Kalite, Yönetim, engeller, ISO 22000

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1: Araştırma sürecinin taslağı -----	14
Şekil 1.2: Tez Planı -----	15
Şekil 2.1, Libya'da ISO 22000 belgelerinin gelişimi-----	53
Şekil 2.2. Türkiye’de ISO 22000 belgelerinin gelişimi -----	53
Şekil 2.3: KYS ISO 22000'in uygulanmasını etkileyen engellerin kavramsal çerçevesi-----	65
Şekil 3.1: Temel paradigmaların metodolojik varsayımları -----	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 5.1: Geliştirilen Çerçeve -----	140

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1 Kalite tanımı	18
Tablo 2.2, Yeni ve eski kalite felsefeleri arasındaki farklar	21
Tablo 2. 3. Literatür taramasında belirtilen bazı engeller	38
Tablo 2. 4. Libya ve bazı komşu ülkelerde ISO 22000 verileri	52
Tablo 3.1. Fenomonolojik paradigma ve pozitivist karşılaştırma varsayımları... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Tablo 3.2: Farklı araştırma stratejileri için ilgili durumlar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 3.3: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar Arasındaki Farklar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 3.4. Araştırmanın örnekleme	83
Tablo 3.5: Cronbach alfa'nın güvenilirlik katsayıları	84
Tablo 4.1: Örneklemin Demografik ve Sosyal Özellikleri.	88
Tablo 4.2. Örneklemin İşlevsel Özellikleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 4.3: Tesis ve kalite özellikleri.	90
Tablo 4.3 .(devam)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 4.4. KYS'nin amacını anlama ve farkında olma.....	91
Tablo. 4.5. ISO 22000 Sertifikası için Motifler	92
Tablo 4.6. ISO 22000'nin Faydaları	96
Tablo 4.7.Dışsal Engeller	99
Tablo 4.8. Dışsal Engeller.....	99
Tablo 4.9. Örgütsel Engeller	101
Tablo 4.10. Örgütsel Engeller	102
Tablo 4.11. Örgüt Kültürü Engelleri	105
Tablo 4. 12. Örgüt Kültürü Engelleri	106
Tablo 4.13 Teknik Engeller.....	109
Tablo 4.14. Teknik Engeller.....	110
Tablo 4.15.Tek Örneklem İstatistikleri	113
Tablo 4.16. Tek Örneklem Testi	113
Tablo 4.17. Engeller arasındaki korelasyonlar.....	114

SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ISO	Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu
KYS.....	Kalite Yönetim Sistemi
KYS-ISO 22000	Kalite Yönetim Sistemi-ISO 22000
TKY	Toplam Kalite Yönetimi
KG	Kalite Güvencesi
KK.....	Kalite Kontrol
QI	Kalite Geliştirme
CI.....	Sürekli İyileştirme
GIC.....	Genel Sanayileşme Şirketi
LMPSOs.....	Libya İmalat Kamu Sektörü Organizasyonları
LNCSM.....	Libya Ulusal Standardizasyon ve Metroloji Merkezi
FSMS	Gıda güvenliği yönetim sistemi
GFSI.....	Küresel Gıda Güvenliği Girişimi
PRPs.....	Ön koşul programları

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

ISO 22000 kalite yönetim sistemi şartları, günümüz dünyasında farklı kültürlerde büyük bir talep kazanmış ve işletme yönetimi ile ilgilenenlerin çoğu tarafından farklı üretim kurumlarında uygulanması önerilmiştir. Bu noktada, bilim adamları ve araştırmacılar tarafından sağlanan kalite tanımları, bu eğilimin çeşitliliği ve ait oldukları çalışma alanlarının çokluğu hakkındaki görüşlerine göre çoğalmıştır. Çalışmalarında kaliteye ulaşmak isteyen her türlü organizasyonun (özel veya kamusal, kâr amaçlı veya kar amacı gütmeyen, emtia veya üretim satan) bilinçli yönetimi, daha önce üretim verimliliği ve etkinliği koşulları gibi organizasyon içindeki kaliteye atıfta bulunmak amacıyla kullanılırken şimdi artık, yönetimin araştırmadaki ve çeşitli işlerdeki başarısına atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. Kalite terimi, kapsayıcılık kavramlarının terimlere uymasıyla oluşmuştur.

Bunun nedeni, kalite arayışındaki yönetimin tüm yönlerini içermesidir. Kalite ve nitelikli işçilik, İslam mirasının asıl değerlerindendir. İslam, Müslüman çalışanı işini geliştirmesi, kalite ve güvenilirliği artırması noktasında çağrıda bulunur ve Peygamber Efendimiz de ümmetini işlerini iyi yapmaları konusunda teşvik eder. Allah Resulü, (sallallahu aleyhi ve sellem), "*Allah'ın bizlerden işinde ustalaşanı sever*" şeklinde nakletmiştir. Buraya kadar bahsedilenler ISO 22000 kalite yönetim sisteminin temellerinin atılmasını yönetimler için gerekli kıldığını ortaya koymaktadır. ISO 22000 kalite yönetim sisteminin idari ilkeleri dahilindeki her seviyedeki tipik standartların ve modern sistemlerin uygulanması bilgi çağında teknolojinin gelişimi nedeniyle günümüzde gelişen ekonomik krizlerin üstesinden gelmek ve hayatta kalabilmek için gereklidir.

Son olarak, birinci bölümün amacı, okuyucuya, tüm bölümlerde sunulan araştırmaya dair genel bakışı tanıtmaktır. Bu bölüm, kısa bir literatür taraması ve araştırma projesinin önemi hakkında bir tartışma yapılarak başlıyor. Bunu araştırmanın amacı, hedefleri ve sorunsalları üzerine bir tartışma izliyor. Buna ek olarak, araştırma

metodolojisine ilişkin kısa bir tartışma yapılmakta ve tezin genel düzeninin ortaya koyulmasıyla bitiyor.

1.2. Araştırma Sorusu

Libya gıda sektörü organizasyonu, günümüzde diğer global organizasyondan gelen şiddetli rekabetten sağ kalma mücadelesinde, zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorluklar, malların daha hızlı, daha ucuza ve rakiplerinden daha yüksek bir kalitede sunma amaçlarından kaynaklanmaktadır. Libya gıda kurumu genel olarak zayıf liderlik, vizyon eksikliği, pahalı kaynakların boşa gitmesi, değişim için önemli bir etken olan insan kaynakları potansiyelinin göz ardı edilmesi, müşterilerin görmezden gelinmesi ve ISO 22000 kalite yönetim sistemi gibi kurumsal yönetim yönünden bilimsel, sistematik bir yaklaşım eksikliği gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu zorlukların hepsi ülkenin gelişmesini engellemektedir.

Libya gıda kurumlarının çoğunluğu, iyi bir inceleme yönetim sistemini düzenlemesinin eksikliğini çekmekte ve sağlanan ürünlerin ve sunulan hizmetlerin kalitesinin değerlendirilmesi için bir araştırma aracının yokluğunu hissetmektedir. Bu kültürdeki tedarikçiler, müşterilerinin ve genel halkın ihtiyaçlarına duyarsızdır. Libya gıda organizasyonunun kalite standartlarını yükseltmek için radikal bir ilerleme kaydedilmesi gerekmekte, daha iyi kalite ve üretkenlik hedeflenmelidir. Eğer bunlar yapılamazsa, insanlar bu ürün ve hizmetleri almayı tercih etmeyeceklerinden mutlaka işler kaybedilecektir.

Araştırmacıların gıda fabrikalarındaki deneyimlerine ve geniş literatür gözden geçirmesine göre, araştırma problemi, Libya gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin (ISO 22000) uygulanmasını ve toplam kalite yönetimini engelleyen engeller olarak tanımlanabilir. Bu durum tezde, kalite yönetim sistemleri ve toplam kalite yönetimi kavramlarının Libya gıda organizasyonunun tüm yönetsel sorunlarını aşmasına ve üretkenliği geliştirmesine yardımcı olabileceğini belirleyerek ele alınacaktır.

1.3. Literatür Taraması

Literatür taraması, araştırmacıya, kalite yönetim sistemi-ISO 22000 kavramları, modelleri, teorileri hakkındaki mevcut bilgileri bilmek ve anlamak için kolaylık sağlayacaktır. Buna ek olarak araştırmacının, bu araştırmanın kavramsal çerçevesini uygulamaya koymaya yardımcı olacak organizasyonların karşılaştığı ISO 22000 sertifikasını almanın engellerin ortaya konması amaçlanmaktadır..

1. 3.1. Kalite Tanımları

Literatür taraması sırasında elde edilebilecek en kaliteli tanımlar:

İlk olarak Deming (1986, s.5) kaliteyi şu şekilde tanımlar:

"Kalite tüketicinin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarına yönelik olmalıdır. "

Feigenbaum (1991, s.7) kaliteyi *"Ürünün ve hizmetin müşterinin beklentisini karşılayacağı pazarlama, mühendislik ve üretim ve bakımın toplam bileşik ürün ve hizmet özellikleri"* olarak tanımlar.

Crosby (1996, s.24) kaliteyi *"gereksinimlere uygun olan şartnamelere de uygundur"* olarak tanımlar. "

Beckford (2010) kaliteyi; *"Kalite, tedarikçi değil müşteri tarafından tanımlanan bir karakteristik veya özelliktir"* şeklinde ifade eder.

Yerel ekonomilerin serbest bırakılması ve pazarların globalleşmesinin yaygınlaşması nedeniyle kalite, rekabet edebilirliği elde etmede temel faktör haline gelmiş ve daha sonra dünya çapında işletmelerin rekabetçi teknikselliğini geliştirmesi için önem kazanmıştır (Madu, 1997). Kalite, farklı sektörlerde rekabet edebilirliğin ve desteğin geliştirilmesi için ana stratejidir. Son zamanlarda, müşteri memnuniyeti ile ilişkili hale gelmiş ve bunun ötesine geçerek sürekli gelişim ve beklentiler kazanmıştır.

1.3.2. Toplam kalite yönetimi

Kalite araştırmacılarından TKY fikrini tanımak için bir literatür taraması yapıldığında:

Örneğin, Frank, (1988), Deming (1986), Crosby (1996), Ishikawa (1976) ve Feigenbaum (1991), TKY fikrinin anlaşılmasını önermektedir. Bu noktada bu nitelikli akademisyenler tarafından önerilen TKY metodolojilerinin bir taslağı verilecektir.

TKY için Deming (1986), tanımının teorik özü, katılımı artıran ve süreç yönetimi provalarına uygulanan iyileşmeyi öğrenen otoriter bir sistemin üretilmesine dikkati çekmektedir. Dolayısıyla, tüketicinin memnuniyetine ve sonuçta firmanın hayatta kalmasına temel teşkil eden prosedürlerin, temsilci memnuniyetine ek olarak ürünlerin ve idarelerin kesintisiz değişimine işaret etmektedir (Anderson ve diğerleri, 1983).

Crosby'nin TKY tanımlaması:

Crosby (1987), verimli bir kalite değişim programı için çeşitli kritik standartları ve uygulamaları belirtti: yönetim yatırımları, kalite ile ilgili yönetim zorunluluğu, işçi onayı, talimat, değer maliyetinin azaltılması (kaçınma maliyetleri, değerlendirme masrafları ve hayal kırıklığı maliyetleri), olay sonrası araştırmanın aksine sakınmanın vurgulanması, baştan sona işlerin doğru yapılması ve sıfır kusur.

TKY için Ishikawa'nın tanımı:

Ishikawa (1990), kalite yönetiminin ürünü aştığını ve anlaşma sonrası fayda, yönetimin doğası, kişilerin doğası ve firmanın kendisini içerdiğini belirtmektedir. Bir firmanın başarısının kalite değişikliğini sonsuza dek sürdürebilmesine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Sürekli değişime izin verilmemesi, bireylerin öğrenmeyi bırakmayacaklarını garanti etmektedir. TKY'nin etkin bir şekilde uygulanması için temsili işbirliğini vurgulamıştır..

Önceki kalite uzmanlarının TKY'ye dair tanımları incelendikten sonra, her birinin kendi açık hatalı yaklaşımı olduğu açıkça görülüyor. Ne olursa olsun, bu kalite ustaları tarafından teklif edilen TKY'nin fikir ve uygulamaları, uzmana TKY fikrini üstün bir şekilde kavratmıştır. Onların kavramı ele alışları, bu araştırmanın öncülüğünü yapmak için güçlü bir temel teşkil etmektedir.

Feigenbaum'un TKY tanımlaması:

Feigenbaum (1991), TKY5'i kalite ilerlemesini sağlamak için uygulanabilir bir sistem olarak nitelendirmiştir ve teşvik, tasarım, üretim ve yönetim yetkisi vermek üzere bir organizasyonda farklı birlikteliklerin kalite ve kalite değişiklik çabalarını desteklemektedir. TKY, mutlu müşterilere ulaşmada, temsilcileri güçlendirirken, daha yüksek ücretle ve daha düşük maliyetle koordine edilen etkinlik düzenlemesidir (Frank, 1988). Frank birincil kalite konularının emekçilerin aksine yönetim kaynaklı olduğuna inanmaktadır. Değerin başarılması, bir şirketin tüm öğelerindeki çalışmaların kaliteli olmasını gerektirir.

1.3.3. ISO 22000 -2005

Bugüne kadar Libya'da ISO 22000 standardı üzerine odaklanmış bir çalışma bulunmamaktadır. Buna ek olarak, önceki çalışmaların çoğu doğrudan ISO 22000 ile değil, daha doğrusu HACCP ve ISO 9001 sisteminin uygulanmasında firmaların deneyimi ile ilgilenmektedir. Fakat büyük gıda fabrikalarının bazıları Alrehan, Alaseel, Hana ve Naseem gibi ISO 22000 ve ISO 9001 sertifikalarına sahiptir.

ISO 22000, 2005 (gıda güvenliği kalite sistemi) yılında piyasaya çıktı ve HACCP (Kritik Kontrol Noktalarına Dayalı) şartlarını ISO 9000 işletme yönetim sistemi ile birleştirdi (Boys & Grant, 2009)

ISO 22000, gelişen yaşamsal kurumların gıda güvenliğini artırmak için bir gereklilik olarak Uluslararası Standartlar Teşkilatı tarafından oluşturulmuş bir standarttır (Sikora & Nowicki, 2007). Dünya genelindeki ISO 22000 standardı gıda güvenliği

yönetim sisteminin ön koşullarını göstermektedir. Bu standart ayrıca, çerçeve ve destek programları ve operasyonel ön gereksinimli projeler olmak üzere iki alt sınıfa ayrılmış temel öneme sahip programlar fikrini aydınlatmaktadır. Sistem ve destek programları, beslenme temizliğinin temel gereksinimlerini karşılamak için ve istikrarlı bir rutine oturtmak için kullanılmaktadır ve operasyon öncesi zorunlu programlar, üreticinin veya hazırlama koşulundaki belirgin gıda güvenliği tehlikelerinin kontrol altına alınması veya azaltılması için kullanılmaktadır (Faergemand and Jersperson, 2004).

Meracan & Bucak de ek olarak (2013), Çeşme'de konaklama tesisleri için en temel gereksinimi, gıda güvenliğini tesis etmek ve HACCP standardını uygulamaya başlamak nihai hedefini akılda tutarak hazırlık kurumlarıyla iletişime geçmeleri olarak belirtmişlerdir (Murcan & Bucak, 2013).

Bir firmanın ISO 22000'i uygulamaya başlamadan önce bir araya gelmesi gereken birkaç gereklilik vardır. Ön koşulla başlamak gerekirse, öncelik sistemle ilgili tüm hayati hazırlıklar yapılmasına verilmeli ve sistemin merkeze alınması sağlanmalıdır. Eğitimli iş gücü ile bu sistemi oluşturmak ve gerçekleştirmek daha daha kolaylaşmaktadır. ISO 22000 FSMS'i yeterince hayata geçirmeye yardımcı olan en hayati değişkenler arasında, işçilere verilecek eğitim en önemlilerinden biridir (Mercan and Bucak, 2013).

1.3.4. ISO 22000'nin Avantajları

Afoaka (2016),Ulusal Sağlık Vakfı (2004) ve Arvanitoyannis & Varzakas (2008) tarafından belirtildiği üzere, ISO 22000'in temel öncelikleri şunları içermektedir:

- i. Gıda zincirindeki kurumun gıda güvenliği konusundaki özverilerini sergilemesine izin verir.
- ii. Gıda zinciri kurumu içinde varlıkların ideal olarak yaygınlaştırılmasını sağlar.
- iii. Tedarikçiler, müşteriler, uzmanlar ve ilgili diğer makamlar arasındaki iç ve dış uyumu artırır.

iv. Ön koşul olarak programcılarının mühendisleri, koşulları ve temizlik önlemleri üzerine yoğunlaşır ve önleyici faaliyetler düzenleyerek akla gelebilecek hayal kırıklıklarını ortadan kaldırır.

v. Daha iyi belgelemeyi gerekli kılar.

vi. Yönetim prosedürlerini, varlıkların ve görsel işlemlerin düzenlenmesini geliştirir.

vii. Bilinen gıda risklerinin kontrolünü gösterebilme kapasitesi vardır.

Meracan & Bucak (2013) önderliğindeki incelemenin sonuçları çalışmamızın bulgularını destekliyor. Organizasyonların, yaşam formları gibi operasyonları boyunca bir dizi değişiklikler yaşayan dinamik bir yapıya sahip olmalarından hareketle Yazıcı, kuruluşların ISO 22000 FSMS kullanımını kontrol ederek kendilerini yeniden kurmalarının şart olduğunu belirtmektedir (Meracan & Bucak, 2013).

1.3.5. ISO 22000 standart uygulamasının karşılaştığı engeller

Herath ve Henson (2006), HACCP'nin Kanada'daki firmalar arasında uygulanmasına ilişkin temel engelleri özetleyen dört faktörü tanımlamışlardır: HACPP'nin uygunluğunun tartışmalı olması; Değişiklikleri ölçeklendirme ihtiyacı; FS'nin geliştirilmesine verilen düşük önem; ve mali kısıtlamalar. Bu son faktörün, firmanın operasyonel değişiklikleri gerçekleştirme ihtiyacı ile birlikte başlıca engellerden olduğu tespit edilmiştir.. Yine Kanada bağlamda, Nguyen ve ark. (2004) HACCP ile kalite uzmanlarının deneyimini analiz etmişlerdir. İki başlıca engelin değişime karşı gösterilen direnç ve sistemin dokümantasyon gerekliliklerinden duyulan korku olarak belirlenmiştir. Pakistan'daki ihracat yapan firmalarda belgelendirme sıklığını ve yoğunluğunu etkileyen faktörler üzerine yapılan bir çalışmada, Masakure ve ark. (2011), faktör analizinin ikiye indirgelediği dahili ve harici engellerin varlığına dikkat çekmektedir: firmanın iç kapasitesi ve belgelendirme maliyetleri.

Tüm bu zorlukların üstünde, ISO 22000 FSMS uygulama ve sertifikasına sahip olma kararı maliyetten arındırılmış değildir. Bu uygulama para, zaman ve organizasyona

yatırım yapmayı gerektirir ve bu nedenle firmalar, bu girişimi haklı gösteren bir dizi fayda veya olumlu sonuç almayı beklemektedir. Yakın zamanda İspanya'daki çalışmasında Escanciano and Leticia Santos-Vijande (2014), bir ISO 22000 FSMS'in etkili bir şekilde uygulanmasına ilişkin engellerin zorluklardan muaf olmayan bir süreç olduğu sonucuna varmışlardır. Gerçekten de, bu konuda birçok araştırma, firmanın süreci üstlenmeye karar verdiklerinde karşılaştığı engellerle ilgilidir. Literatür incelememizde, ISO 22000 standardının uygulanmasının zorlayabileceği 16 potansiyel engeli belirtilmiştir.

Tüm gıda fabrikaları zorluklar yaşadıklarını ve engellerin yarısından fazlasının skalanın orta noktasının üzerine çıktığını bildirmişlerdir. Bu sonuç, örnekleme KOBİ'lerin büyük oranı kapsamı ile açıklanabilir çünkü küçük işletmeler genellikle kalite standartlarını benimsemekte daha fazla zorluk çekmektedirler.

Yapılan literatür incelemesine göre, bazı engellerden dolayı ISO 9000 ve HACCP ile bağlantılı olarak gıda güvenliği yönetim sistemlerinin uygulanmasına ve belgelendirilmesine bağlı birçok araştırma olduğunu biliyoruz. Bununla birlikte, Libya'yla alakalı bu konuda yapılan araştırma programları henüz mevcut değil. Sonuç olarak amacımız, ISO 22000'in Libya gıda organizasyonu tarafından benimsenmesini ve uygulanmanın önündeki engeller hakkında bir araştırma programı yapmaktır..

1.4. Araştırma Soruları

Araştırma soruları, çalışma konusunu ortaya çıkaran araştırmacı tarafından odaklanılması gereken konulardır. Vaka analizlerinde hipotez kurmak için araştırma soruları zorunludur.

Sorulması gereken ana araştırma sorusu şöyledir:

“ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını Libya gıda organizasyonunda ne gibi engeller etkilemektedir ?”

Bu soru şu diğer soruları sormaya yönelmektedir:

- 1) Fabrika türüne (hükümet veya özel) göre engellerde istatistiksel olarak önemli farklılıklar var mı ?
- 2) Gerekçeler ve kazanımlar ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasında etkili midir?
- 3) ISO 22000'in uygulanmasına engel teşkil eden gıda ürünlerinin türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar var mı?
- 4) ISO 22000 kalite sistemi uygulanmasına ilişkin engeller ile Bingazi-Libya'daki katılımcıların sahip olduğu kalifikasyon- deneyim - kariyer düzeyi - eğitim - eğitim türü gibi faktörler arasında bir ilişki var mı?
- 5) Libya Bingazi'deki ISO 22000 kalite yönetim sistemine sahip fabrikalar ve sahip olmayanlar arasında uygulanmasına ilişkin engeller yönünden istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar var mı ?

1.5. Araştırmanın Amacı ve Hedefleri

1.5.1. Amaç

Araştırma, Libyalı Gıda organizasyonlarında ISO 22000 KYS'nin (kalite yönetim sistemi) uygulanmasını etkileyen engelleri ayırt etmek ve analiz etmeyi amaçlamaktadır.

1.5.2. Hedefler

- 1- ISO 22000 standartlarının kalite yönetim sistemleri gerekliliklerini, felsefelerini ve avantajlarını anlamak ve farkındalık kazanmak.
- 2- Libya'nın Bingazi şehrinde bulunan gıda organizasyonlarında ISO 22000 standartlarının uygulanmasını etkileyen ortak engelleri anlamak.
- 3- Bingazi'deki Libyalı gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen engelleri araştırmak.

4- Çalışanların niteliğinin, tecrübesinin, meslek unvanının (kariyer seviyesi) eğitiminin, eğitim türünün ISO 2200 kalite yönetim sisteminin Libya'da uygulanmasını etkileyen engeller üzerindeki etkisini belirlemek.

5- ISO 22000 sertifika sahibi almanın ne ölçüde bu fabrikaların KYS'ye geçişlerinde etkili olduğunu sertifika almaya iten sebepleri ve faydaları belirleyerek ortaya koymak ve ISO 22000 kalite yönetim sisteminin önemini ölçmek.

1.6. Araştırmanın Önemi

Kalite yönetim sistemi ISO 22000, araştırma, çalışma ve yazılarda ve konferanslar ve seminerler gibi diğer etkinliklere yayılmış son on yılda artan ilgi alanlarından biridir. Bu ilgi sadece uygulama alanındaki akademik bilimsel araştırma merkezleri ile sınırlı kalmamış aynı zamanda pek çok kalite sertifikası almak için yarışan şirketlerin ve kuruluşların çoğunda kalite yönetim sistemi uygulamak popüler slogan haline gelmiştir. Farklı kurumlarda kalite yönetim sisteminin uygulanması istenen sonuçların bir kısmının elde edilmesine yol açacaktır. Bunların en önemlisi, toplam kalitenin uygulanmasını desteklemek ve başarısına yardımcı olmak için kurumların bir kültür oluşturmalarıdır.

Araştırmanın sonuçları, özel idari performansı geliştirmeye yönelik programların ve iş planlarının geliştirilmesine yardımcı olabilir. Buna ek olarak, sonuçlar, araştırmacılara araştırma yapmak için yeni bir alan açılmasına da katkıda bulunabilir; bu araştırma, çağdaş yönetim düşüncesinin ışığında üretim kurumlarındaki idari çalışmayı yükseltmek için kalite yönetim sisteminin temellerini ve ilkelerinin kullanımı ve geliştirilmesine yönelik ISO 22000 kalite yönetim sisteminin prensiplerine yönelik olabilir. ISO 22000 FSMS'i yürüten organizasyonlar da bu araştırmadan farklı şekillerde yararlanabileceklerdir. Mercan & Bucak (2013) yaptığı çalışmanın sonunda , gıdaları doğal ast üst düzeninde yukarı ve aşağı yönlerde güvende tutması beklenen ISO 22000 FSMS'nin gerçekleştirilmesinin organizasyonlara esasen farklı avantajlar sağlayacağını vurgulamıştır.

Çalışma,Libya gıda kurumlarındaki idari sorumluların ve en üst yönetimin, yerel olarak ve evrensel olarak rekabet edebilmelerini sağlayacak daha iyi yönetim tarzı oluşturmak için ISO 22000 standartlarını alması gerektiği inancını geliştirebilir.

1.7. Yöntem

1.7.1. Araştırma Modeli

Bilgi toplama stratejileri ile ilgili iki çeşit araştırma metodolojisi vardır: nicel araştırma ve nitel araştırma. Nitel araştırma, yakın çevredeki tanımlanabilir alanlardaki süreçlerin zengin tasvirleri ve açıklamaları etrafında toplanmış kaynaktır (Amaratunga et al, 2002). Niceliksel araştırma, bilim adamının sayıları tahmine tahsis ederek temkinli kontrolü ve tahmini vurguladığı bir yöntemdir (Collis & Hussey, 2013).

Nitel araştırma, rakamlara değil de kelimelere odaklanmaktadır. Ayrıca nitel araştırma değişime, olayların ve uygulamaların düzenlenişine ve kültürün değişimine karşı duyarlı olabilir (Dayman & Holloway, 2010).

Sosyoloji ve karakteristik bilimlerde, nicel araştırma, hesaplanabilir tekniklerle veya matematiksel, istatistiksel yöntemlerle tanınabilir harikaların metodolojik gözlemsel incelemesidir.

Nicel araştırmanın amacı, teorileri, matematiksel modelleri ve olgularla ilgili teorileri kullanmak ve ilerletmektir. Tahmin çalışması sayısal araştırmanın anahtarıdır çünkü niceliksel ifade ile niceliksel bağlantıların kesin algılanışı arasındaki temel ilişkiyi ilerletir. Aynı şekilde nicel bilgi, sayısal şekildeki tüm bilgilerdir, örneğin, bilgiler, oranlar ve bunlara benzer ifadeler. Araştırmacı, ölçüm yardımıyla bu bilgileri inceler. Bilim adamı, sayıların daha büyük evrene genellenebilecek sonuçlara neden olacağına inanır.

Öznel araştırma, daha sonra, geniş soruları sorar ve üyelerinden veya katılımcılarından bilgi toplar. Araştırmacı, konular hakkında araştırma yapar ve konulardaki ve örneklerdeki verileri tasvir eder ve bu verileri düzenler.

Nicel araştırma genelde sosyal bilimlerde, örneğin ekonomi, pazarlama, psikoloji, sosyoloji, sağlık, toplum sağlığı ve cinsel yönelim, siyaset bilimi ve insan ilerlemesinde, nispeten daha az olacak şekilde tarih ve antropoloji, insan gelişimi ve toplumsal cinsiyette alanlarında kullanılmaktadır (Given, 2008).

1935 ve 2005 yıllarında yayınlanan başlıca iki Amerikan sosyoloji dergilerinde yayımlanan 1274 makalenin kapsamlı bir analizi, bu makalelerin yaklaşık % 66'sının nicel teknikler kullandığını ortaya koymuştur (Hunter, ve ark., 2008).

Önceki tartışmadan yola çıkarak, araştırmacı, bilgi vermek ve sonuç aktarmak, etki yaratmada ve tespitlere ulaşmada yardımcı olmak amaçlarını güttüğünden nicel yaklaşımı seçmiştir.

1.7.2. Araştırma örnekleme

Savaş sırasında üretimi durdurmamayan Bingazi'deki altı fabrika örnekleme oluşturmaktadır. Bazılarının kalite yönetim sistemi ISO 22000: 2005 standart sertifikasına sahipken ve bazıları sahip değildir. Buna ek olarak, özel ve kamu gıda fabrikalarını karşılaştırmak için bir kamu fabrikası da örneklem için seçilmiştir.

1.7.3. Veri Toplama Teknikleri

Katmanlı örneklemenin rastgele örneklemede birkaç avantajı vardır. Örneğin, katmanlı örnekleme kullanıldığında belirli bir hassaslığın sağlanması için gereken örneklem sayısının düşürülmesi akla uygundur. Sonra tekrar, aynı boyuttaki örneklerle kesinliği genişletmek düşünülebilir.

Yukarıda bahsedilen bilgilere göre, araştırmacı popülasyonu iki ayrı gruba bölecektir. Birinci grup, belirtilen dönemde çalışan (sertifikalı ve sertifikasız) tüm fabrikalardan oluşurken ve ikincisi, sadece sertifikalı fabrikaları içeriyor olacak. Bu

noktada, rastgele bir örneklem (rastgele bir örnek genellikle basittir) her bir gruptan çekilmiştir.

1.7.4. Veri Toplama

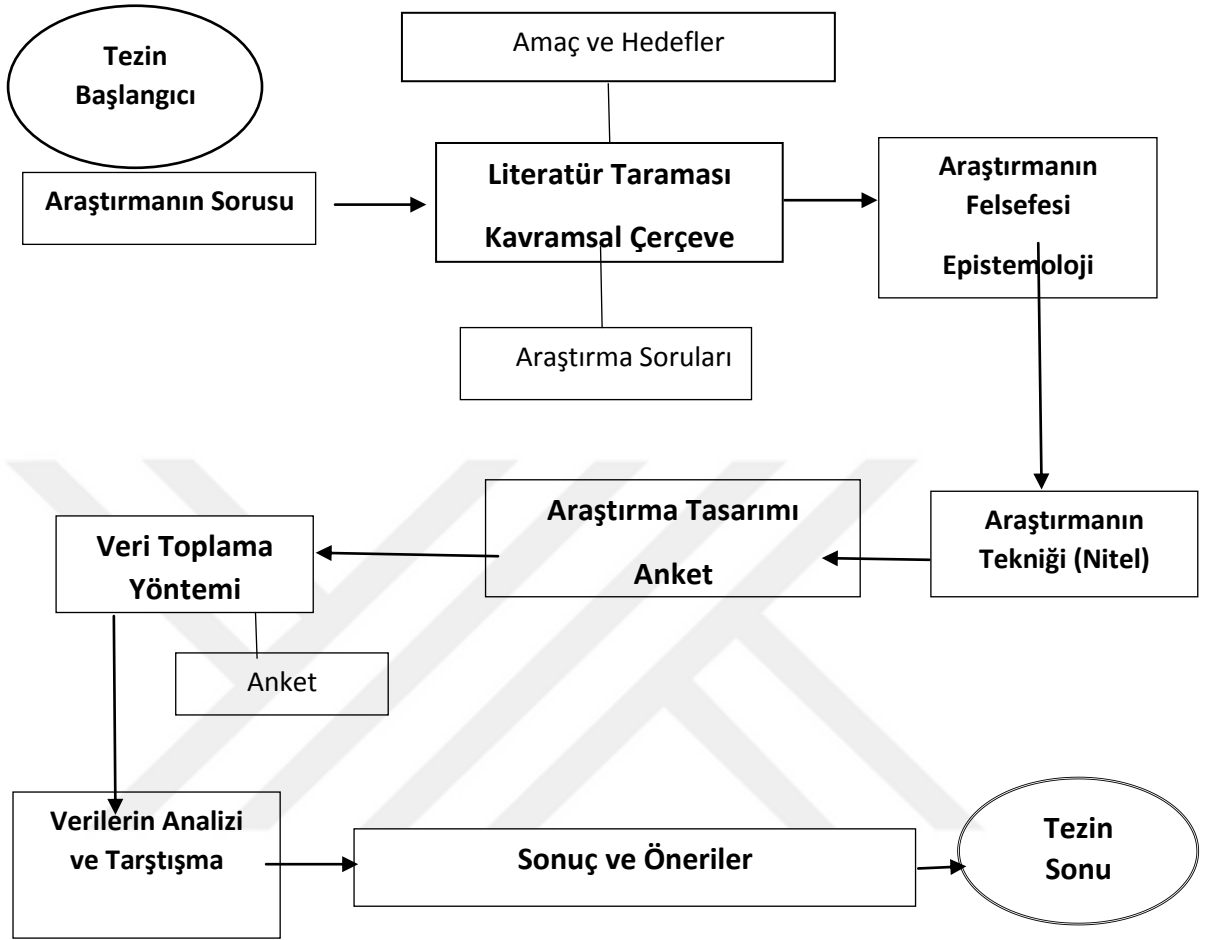
Araştırmacı, önemli bulgulara ulaşmak için anket ve nicel yöntemi ve veri toplama yönteminin ana yöntemi olarak da kendi kendini yöneten bir anket kullanmıştır. Veri toplama aracının son hali hazır olduğunda araştırmacının amacını açıklayan bir açıklama metni ile birlikte araştırmacı elle seçilen gıda fabrikalarına teslim etmiş ve anket test edilmiş ve geliştirilmiştir. Verilerin toplanmasından sonra, yanıtlar bilgisayara girişi sağlamak için kodlanmıştır.

1.7.5. Analiz

Veriler, SPSS yazılımını kullanarak SPSS Sürüm 21 kullanılarak analiz edilmiş, anketi analiz etmek için T-Testi, ANOVA, Ki-kare, Faktör Analizi, birkaç istatistiksel test gerçekleştirilmiştir. Bütün çıkarımsal istatistik testleri için yüzde 95'lik bir önem aralığı kullanılmıştır.

1.8. Araştırmanın Katkısı

Bu araştırmanın katkısı Libya'da gerçekleştirilecek olan ilk araştırma olmasında yatmaktadır. Devlet sektöründe ve özel sektörde KYS'nin benimsenmesi hakkındaki bilgiyi zenginleştirecektir. Bu çalışma, KYS ile ilgili artan literatürü desteklemektedir. Bu çalışmanın sonuçları, Libya'daki ISO 22000 standartlarının uygulanmasının gelecekteki yolunu belirlemek için özel sektördeki ve kamuya ait Libya yemek fabrikalarına yardımcı olacaktır. Buna ek olarak, ISO 22000 standartlarının uygulanmasıyla araştırma, bu kurumların yerel müşterileri ile ilgilenererek ve iç piyasaya hizmet vererek aslında uluslararası pazarda yer almasına hizmet etmesini sağlayacaktır.

Şekil 1.1: Araştırma sürecinin taslağı

1.9. Araştırmanın Planı

Bölüm 1: Araştırma sorununun bulunduğu genel tanıtım, araştırma soruları, amaçları ve amacı ve çalışma sürecine kısa bir bakış.

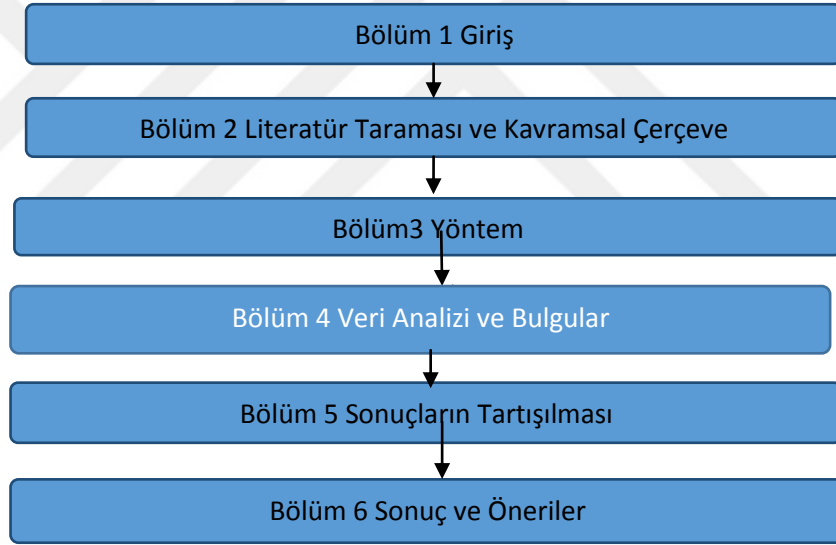
Bölüm 2: Literatür incelemesi, teoriler ve kalite felsefeleri, kalite yönetimi ve kalite onaylaması , ISO 22000 standartlarının uygulanmasını ve kayıt işlem ve değişim operasyonunu engelleyen etkenler, bunların Libya'nın (politik, toplumsal ve kültürel) ve genel olarak Libya yönetimi ve Libya gıda organizasyonundaki etkileri. Buna ek olarak, Libya Ulusal Standartlar Merkezi'nin görevi.

Bölüm 3: metodoloji, çalışma felsefesinin seçilmesi, felsefede epistemoloji, araştırma yöntemleri ve çalışma stratejisinin açıklanması. Dahası, araştırmacıların kantitatif felsefenin niçin seçileceği konusundaki görüşleri ışığında, kesin araştırma yapmak için kullanılan yöntemin sunulması

Bölüm 4: araştırmacı tarafından Libya gıda organizasyonu tarafından yürütülen anketten elde edilen veri analizi ve bulguların sunulması.

Bölüm 5: sonuçların tartışılması.

Bölüm 6: sonuç ve öneriler: Bu bölümde, araştırmacı araştırma sorusu, ana amacı ve hedefleri ile araştırmacı önerileri ile ilgili tüm sonuçları tartışacaktır.

Şekil 1.2: Tez Planı

1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Her araştırmanın kendi kısıtlamaları vardır ve sınırlamaların çizilebilecek sonuçları etkileyebileceği düşünülmelidir. Bu araştırma için gerçek sınırlamalar şunlardır:

- İç savaş ve terörle savaş nedeniyle çalışma tüm Libyayı, özellikle milislerin yönetiminde olan ve çoğu gıda organizasyonunun kapatıldığı batı bölgesini kapsayamamıştır.

Bu nedenle çalışma Bingazi bölgesiyle sınırlı kalmıştır.

- Zaman ve para sınırlamaları tüm çalışmalarda etkin sınırlamalardır ve bu çalışmada bu durumdan müstesna değildir.

- Anketin iletilmesinde birkaç sıkıntı ortaya çıkmıştır ve tüm kuruluşlar için aynı strateji kullanılamamıştır. Örneğin, bazı organizasyonlar anketin uygulanmasını reddetmiş, bazıları kabul edip yapılmasını sağlamış bazıları ise araştırmacıya anketi kendisinin gerçekleştirmesinin önünü açmıştır. Bu durum bilgi toplama konusunda düzensizlik yaratmış olmasına rağmen, anketin farklı yollarla gerçekleştirilmesinin bu çalışmanın güvenilirliği ve geçerliliği üzerinde önemli bir etkisi olduğuna inanılmamaktadır.

- ISO 22000'den TKY'ye doğru, özellikle Libya'da ve komşu ülkeler hakkında araştırmaların bulunmaması nedeniyle, araştırmacı çoğunlukla TKY kullanımı üzerine literatüre bağlı çalışmak zorunda kalmıştır.

- Bu çalışma başka Arap ülkeleri de içerebilirdi, böylece daha ileri tetkikler yapılabilirdi. Ayrıca, çeşitli endüstri bölümleri üzerinde çapraz olarak yapılan keşiflerin yorumunu geliştirmek için, bu araştırmayı üretim sürecinde olmayan organizasyonlar arasında tekrarlamak faydalı olacaktır.

- Bu çalışmanın genellemeleri, üretim şirketleri ve Libya'daki bazı önemli kamu şirketi tarafından onaylanan ISO 22000 standartlarıyla sınırlıdır. Bu nedenle, değişik otoriter yardımcı ortamlar ve çeşitli sosyal, finansal ve politik çerçeveler nedeniyle Libya'daki veya diğer Arap ülkelerindeki diğer ticaret alanlarına genelleme yapılamaz. Sonuç olarak, dünya ülkeleri arasında karşılaştırmalı bir çalışma temeline ihtiyaç duyulmaktadır. Zamansal ve parasal sınırlılıklar ve Libya ve komşu ülkelerdeki siyasi istikrarsızlık nedeniyle bu sınırlamalar oluşmuştur..

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tüm dünyada kalite dönüşümü beşinci on yılına girdi, müşterilerin mantıksal olarak daha yüksek kalitede sonuçlar talep etmeleri artarak devam etmektedir (Chen, & LU, 1989).

"Kalite, endüstride uzun bir taklit yaşadı.İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tüm dernekler" kalite kontrolü "üzerine yoğunlaştı. ISO ilkeleri düzenlemesinde verilen kalite yönetim sistemleri, 1980'lerde kaliteye ilişkin bir işletme yönetimi için hazırlandı." (Haupt & Whiterman, 2004).

Son yirmi yılda ISO 22000'i ulusal kalite standardı olarak gerçekleştiren ulusların miktarında büyük bir artış oldu. Buna ek olarak, ISO 22000 standardını, uygulanabilir kontrol ve iyi bir iş provası için temel kilit yönetim aracı olarak tanıyan bu ülkelerdeki organizasyonların sayısında da artış oldu (Prajogo, 2009). ISO 22000 standartları, kurulduğu günden beri tipik bir araştırma konusu haline eldi. Bu incelemelerdeki daha seçkin konuların bir kısmı, şirketlerin "ISO 22000 yürürlüğe girme niyetleri ve avantajları ve buna ek olarak farklı önemli başarı değişkenleri" ile ilgilidir. ISO 22000, kalite yönetim sistemi ön koşullarını içeren ISO 22000 ailesinin temel ölçütlerden biridir. ISO 22000 alan firmalar, kalite yönetim çerçevesini inceleyebilir ve standart önkoşullarına uygun olarak organizasyonlara ISO 22000 sertifikası edinebilir.

Kalite raporları, iş raporları, akademik incelemeler ve ISO 22000 konularına ilişkin geniş kapsamlı açıklamalar içeren kapsamlı bir literatür taraması yapıldı. Bu tarama kalite fikirleri, ISO 22000 vakfı, kalite yönetimi çerçeve standartları ve ISO akreditasyonundan sonra aranacak ilhamlarla ilgili çeşitli fikirlere yol açtı. Aynı şekilde, beklenen onay verme masrafları da dahil olmak üzere, akreditasyon sonrasında kabul ve kabul sırasında karşılaşılan sınırlarda yapılan doğrulamalardan elde edilen avantajları değerlendirmiştir. Bununla birlikte, ISO 22000 kalite yönetim sistemi üzerinde yoğunlaşan çeşitli incelemeler arasında ISO 22000 kalite yönetim sistemi alanını araştırmak için kullanılabilecek üç temel alan bulunmaktadır.

2.1. Literatür Taraması

2.1.1. Kalite kavramı

Literatüre sunulan çeşitli kalite anlamları vardır. Kalite terimi çeşitli bireylere atfedilen ayırıcı özellikler demektir. Tablo 2.1'de yer alan kalite birimleri, şöhretleri kalitede ve muhteşemlikte yaptıkları işler için önemlidir ve aynı şekilde kalite yönetimi için hayati önem taşımaktadır. Bu modern kalite sistemlerinin hepsi Juran, Deming ve erken Japon değerli profesyoneller tarafından atılan öncü çalışmalardan ve güçlü kuruluşlardan geliştirilmiştir. Kalite öncülerine atfedilen tanımlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2.1 Kalite tanımı

Kalite öncüsü	Kalite tanımlaması/anlamı
Oxford English Dictionary	<i>“Kalite, iyilik veya mükemmellik derecesidir.”</i>
Deming (1986)	<i>“Kalite, yalnızca beklentilerini karşılamak değil, onları aşmak için müşteriye tatmin etmektir.”</i>
Frank (1988)	<i>“Amaca ya da kullanıma uygunluk ve savunma özgürlüğü.”</i>
Crosby(1987)	<i>“Şartlara uygunluk. Amaç, sıfır kusura ilk seferinde ulaşmaktır.”</i>
Feigenbaum(1991)	<i>“Kullanımdaki ürünün ve hizmetin müşterinin beklentisini karşılayacağı pazarlama, mühendislik, üretim ve bakımın toplam bileşik ürün ve hizmet özellikleri..”</i>
Ishikawa(1976)	<i>“Müşteriye en ekonomik, en kullanışlı ve daima tatmin edici bir ürünün geliştirilmesi, tasarlanması, üretimi ve servisi..”</i>
Oakland(2014)	<i>“Kalite müşterinin gereksinimlerini karşılamaktır..”</i>
Ghobadian and Speller(1994)	<i>“Kalite, önemli bir rekabet faktörüdür ve bazı pazarlarda hayatta kalmanın ön şartıdır..”</i>
Gupta(2006)	<i>“Kalite herkesin işidir, Kalite, müşterilerin kalbindedir ve kalite yönetimin elindedir..”</i>
Beckford(2010)	<i>“Kalite, tedarikçi tarafından değil, müşteri tarafından tanımlanan nitelik veya niteliktir..”</i>

Kaynak: Beckford (2010); Mills, J., Dye, K. and Mills, A.J. (2009); Gupta (2006); Ghobadian ve Speller (1994); Oakland (1993).

Kalite, iş dünyasının ve yaşamın önemli bir parçasıdır. "Bireylerin kalitesi", "işin kalitesi" olmadan, toplum etkin bir şekilde çalışmayabilir. Günümüzde kalite standartları iş dünyasının standardına dönüşmüştür (Gupta, 2006). Bu günlerde, kalite programı ürüne odaklanmaktan müşterinin ön koşullarına odaklanmaya geçti ve arzuların ötesine geçti (Withers & Ebrahimpour, 2001).

Kalite gelişimi artık ürünün bir araya getirilmesinden, eğitim, insan hizmetleri ve kamu birimleri gibi alanlara taşındı. Müşteri ve arzuların ihtiyaçlarının karşılanması bu tanımlarda birincil figür olduğuna dikkat çekmek ilginçtir. Sonuç olarak, kalite, son derece agresif durumda daha fazla değişim için hayati bir gözlemdir. Bu, tüketici sadakati ve arzularıyla ilgilidir.

2.1.2. Kalite Felsefesi

Genel değişim, kültürde görülen zıtlıklar, olağanüstü ayrımlar ve bir millettten başlayarak bir sonraki ulusa doğru dalgalan ulusal ölçütlere zorla getiren engeller yüzünden daha zahmetlidir. Bu durum dünya çapındaki değişim ve ürünlerin ve işletmelerin ticareti akışında zorluklar yaratmaktadır. Böylelikle, rekabetin sürekli artmasından dolayı iş sektörlerini kaliteyi sağlamaya duyulan ihtiyaç konusunda teşvik etmek çok daha önemli hale gelmiştir. Her durumda, kalite yönetimini anlamak, kalite yönetim sisteminin etkin kullanımı için vazgeçilmez bir durumdur.

Kaliteyle tanımlanan uygulamalar, örneğin kalite değişimi veya kesintisiz değişim, tüketici bağlılığı, kalite onaylama, kalite yönetimine eklenme ve kalite yönetim sistemi gibi çeşitli ayırıcı hükümler ve terimler artmıştır. Bunların hepsi kaliteli yönetimi başarmak için yardımcı terimlerdir (Kruger, 2001). Ayrıca, Frank (1988) kalite değişikliğinin nitelikli bir icradan kaynaklandığını ve aynı şekilde yıllık değişimin güvence altına alınmasının bir çerçevesi olarak görüldüğünü ileri sürmüştür. Frank, (1988), başlangıç aşamasında, şirketlerin tüm idari çalışmaları yürütmek için kaliteli bir strateji hazırlamak istediklerini vurgulamışlardır.

Kalite stratejisi, üst düzey yönetim danışma grupları tarafından, şirketlerdeki kalite değişim planlarının asıl oluşumunda oluşturulmalı ve belirlenen kaliteyi gerçekleştirmek için bir düzenleyici bir husus olduğu göz önüne alınmalıdır (Jousef,

1989). Ayrıca, Feigenbaum (1991), kalite değişimini gerçekleştirmek için temel rasyonaliteyi önermiş ve ortaya koymuştur. Derneklerdeki tüm geliştirilmiş uygulama ve usullerin inceleme yerine ürünlere veya idarelere dahil edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca gözleminde şu üç uygulamayı da dile getirmiştir:

1. Yeni Tasarım Kontrolü: üretim veya yönetim prosedürleri, rapor edilen metodoloji, müşterinin ön koşullarının kavranmasında kullanılan ve ürün oluşturma süreçlerine dahil edilen stratejiler;
2. Satınalma İzleme: tedarikçilerin her koşulda önceden tanımlanan gereklilikleri güvenilir bir şekilde karşıladıklarını garanti altına almak.
3. Ürünün izlenmesi: üretim ve revizyon ile ilgili raporların her birinin önceden belirlenmiş şartlara uyduğunu garanti etmek (Feigenbaum, 2002). Açık bir şekilde Feigenbaum (1991), ürünlerle veya idarelerle ilgili tüm etkinlik ve kapasitelerin, konfigürasyon denetiminin temel aşamasından sanayileşme prosedürüne kadar müşteri ön koşullarını yerine getirmesi gerektiğini söyler.

Mills, Dye ve Mills (2009), "Bu çağdaş felsefe, şirketin tüm yönlerini etkiledi. Örneğin müşterilerin neye ihtiyaç duyduklarını fark etmesini ele alalım. Teorideki bu önemli hareket şirketin her yerinde hissediliyordu. İmalat, vitrin, müşteri yönetimi ve yenilik çalışması, müşterinin gereksinimlerini ayırt eden ve yerine getiren yapay durumdan ete kemiğe büründü."

Sun ve ark. (2000) Crosby (1987)'den alıntılarında etkin şirketlerin müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılayarak onlara yanıt verdiklerini belirtmişlerdir. Bu ihtiyaçları karşılamak için en üst yönetimin çalışanların, müşterilerin ve tedarikçilerin sorumluluklarını ayırt etmesi gerekmektedir.

2.1.3. Kalite Yönetim Sistemi

Kalite yönetimi, müşteri ilişkilerini geliştiren ve sürekli değişim için açık kapıları tarayan şirketlerdeki girişim, yazışmalar ve işbirliği yaklaşımı, değişme kapasitesi

gibi ayırıcı faaliyetleri yönetimidir. Laszlo,(2000), kalite yönetiminin en üst yönetimin doğası ile ilgili olduğunu ifade eder.

Tablo 2.2, Yeni ve eski kalite felsefeleri arasındaki farklar

Eski kalite felsefesi	Yeni kalite felsefesi
“Kar birinci sırada gelir.	Kalite birinci sırada gelir çünkü verimliliği, müşteri memnuniyetini ve dolayısıyla rekabet edebilirliği, pazar payını, yatırımın geri dönüşünü ve karlılığı artırır.
“Kaliteyi artırmak maliyetleri artırdığından şirketleri rekabet edemez hale getirecektir.”	Kalitedeki gelişme tekrarı ve boş işleri azaltacak ve garanti maliyeti düşürecektir.
“Çalışanlar maliyet yüküdür bu nedenle mümkün olduğunca az ödeme yapılmalı ve gerektiğinde işten çıkarılmalıdır.”	Çalışanlar yönetimin partnerleridir. Ekonomik kriz sırasında yönetim, yeni rota çizmek için çalışanlarla birlikte çalışacaktır. İşten çıkarmalar paylaşılabilecektir.
“Uzun vadeli yatırım yönetimler için zaafıdır ve başarı bekleyemez”.	Uzun dönemli yatırımlar önemlidir ve teşvik edilmelidir.
Müşteriler ne istediklerini bilmez.	Müşteriler ne istediklerini bilirler.
Üst yönetim zenginlik ve başarıyı temsil eder..	Üst yönetim takımın bir parçası olarak görülmelidir. Kurumsal eşitlikçilik yönetimin popüleritesini artırır.

Kaynak: Mills, Dye ve Mills (2009, s.96).

Dick, (2000), kalite yönetim sistemlerinin, gider, mal ve yönetim maliyetlerinin düşmesine yol açtığını ileri sürer. Öyle ki, ürünler tüm hatları boyunca tüm aşamaları kontrol eden önlemlerin belirlenmesiyle geliştirilir ve oluşturulur ve böylelikle biten ürün kalitesi genel olarak elde edilebilir hale gelir. Kalite yönetim sistemi, şirketin yöneticilerinin kalite konularını organizasyonun her yerinden çözebileceği bir temel içeren mantıksal olarak düzenlenmiş çalışma ile koordine edilen organize bir idari eylemdir. Bir kalite sistemine etkili diyebilmek için tamamlanmış ürünün veya yönetimin doğasını garanti edebiliyor olmalıdır. Stebbing (1993) kaliteli bir yönetim çerçevesinin üst düzey yetkileri elde etmede kilit bir bileşen olduğunu göstermiştir. Maliyetlerin azaltılması, karın genişletilmesi, tüketici sadakati ve ürünün kalitesinin artırılması gibi uygun nitelikte yönetim uygulaması ile birkaç avantaj elde edilmiştir. Tricker (2005, s.147), bir kalite yönetim sistemini "Birliğin kalite ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetini garanti altına alacak kullanım teknikleri ve stratejileri veren

görevler, uygulamaların, varlıkların ve olayların otoriter bir yapısı" olarak tanımlamıştır.

2.1.4. Toplam Kalite Yönetimi (TKY)

Organizasyonlar için temel bir değişkendir. Günümüzün aşırı agresif pazarlarında var kalma, müşterilerin gerçek gereksinimlerinin öğrenilmesi ve bundan sonra da bu önkoşulları yerine getirme kapasitesine bağlıdır (Quazi ve Padibo, 1998). Bu doğrultuda, örgütlerin dünya çapında bir pazarda yeni müşteri ihtiyaçlarına uyum sağlama kapasitesi, uzunca bir başarı için kritik öneme sahiptir (Hansson ve Klefsjo, 2003). Değişimin küreselleşmesi, kaliteli ürünlerin ve idarelerin daha düşük bir maliyetle, tüm dünyadan erişilebilir olmasını sağladı (Wadsworth ve ark., 2002), ve buna bağlı olarak, sayısız şirket, rekabet gücünde avantajı yaratmak için TKY'yi hayata geçirdi (Nilsson ve ark., 2001); Quazi, ve ark., 2002). Buna ek olarak, sayısız şirket kalite konularında önemli bir seviyede çalışmaktan etkilenmiştir ve TKY, örgütlerin kalite stratejileri ve faaliyetlerini oluşturmak için çoğu kez bir yönetim prosedürü olarak kullanılmaya başlamıştır (Hansson ve Klefsjo, 2003). Sonuç olarak, TKY'nin önemi, son iki yılda hem teorik hem de pratik düzeyde artmıştır. (Mercan & Bucak, 2013). Yine de, sayısız TKY çalışmaları, TKY'nin başarıyla uygulanmasının aynı şekilde gelişmiş ürünler ve yönetimler oluşturması, maliyetleri düşürmesi, müşterileri daha memnun hale getirmesi ve işçileri etkinleştirmesi açısından analiz etmiştir (Gaaloul & Ghorbel, 2011). TKY, sadece rekabet gücünü artırmakla kalmayıp aynı zamanda organizasyonun etkinliğini artıracak bir potansiyele sahiptir (Ugboro & Obeng, 2000; Fok ve ark., 2001, Mamalis ve ark., 2009). Conca ve ark., (2004) çalışmalarında, TKY'nin şirketin marka imajını güçlendirmesi, yüksek derecede farklılaşması ve müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamasına olanak sağladığını ve diğer yandan, şirketin süreçlerinde iyileşme sağlayarak zaman kaybını ve hataları önleyerek maliyetleri düşürmesini sağladığını iddia etmişlerdir.

2.1.5. TKY Tanımları

Yazarlar için TKY'yi nesnel olarak tanımlamak kolay bir iş değil, her yazar sahip olduğu inançları, akademik deneyimleri, iş dünyası ve önyargılarını kattığı kendi

tanımını geliştirir. Başka bir deyişle, TKY'nin uzlaşmaya varılmış bir tanım yoktur. Lau & Anderson (1998), "Kalite İlerleme" dergisinin olağanüstü Temmuz 1995 sayısında TKY ile ilgili on üç bildiri yayınladığını ifade etmişlerdir. Bu bildiriler, TKY'nin on iki ayrı anlamı olduğunu, bu şekilde hiçbir genel tanımın olmadığını ortaya koymuştur (Gehani, 1993). Aslında, TKY'nin anlamlarını yaratan sayısız yazar ve kalite araştırmacıları, onu oluşturan bileşenlerin tanınabilir kanıtlarında uyumsuzluk içindedir. Jeffries ve ark. (1996), TKY tanımından "müşterilerin sorunlarını güvenilir biçimde çözmek ve kurum faaliyetinin her bölümünde istikrarlı bir değişiklik yapmak için mükemmel ve uyumlu bir uğraşı" olarak söz etmişlerdir. Dahası, Ho'nun (1999) TKY'nin anlamı, kuruluştaki, (tedarikçilerini ve müşterileri de içeren) herkesin müşterilerin zımnı gereksinimlerini karşılama nihai hedefiyle kesintisiz değişime girmesini ve üst organizasyonun eksiksiz yükümlülüğü ile ön koşulları ifade etmesini gerektirir. TKY, bir kurumun prosedürlerinin ve yönetiminin sürekli iyileştirilmesi için çalışan, müşteri odaklı bir yönetim felsefesidir. İstatistiksel kontrol, sistem anahatları, strateji gönderme ve insan varlık yönetim teknikleri yoluyla gerçekleştirilir (Au and Choi, 1999). Ayrıca, TKY, kurumdaki her kişiyi dahil zorundadır ve sürekli gelişme devam ettirilmeli, kalite ve fayda bakımından bütün bir değişim üzerinde anlaşmaya varılmış olmalı ve işçilerin değişimden korkmaları engellenmelidir. (Rahman, 2001). Oakland (2014), TKY'yi esnekliği, etkililiği ve müşterinin istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için kuruluşun rekabet kabiliyetini nasıl yükselttiğini anlamaya yönelik bir strateji olarak tanımlamıştır. Oakland (2014) TKY'nin önemini "yapılan her bir aktivitenin yönetimi ve ilgilenilmesindeki temel strateji ve her seviyedeki bireylere bağlı" olarak ortaya koymuştur.. Bir kurumun gerçekten etkili olması için, her çalışanının ve her hareketin etkilediğini ve bu şekilde başkaları tarafından etkilenip etkilenmediğini görerek karşılaştırılabilir hedefler arasında koordine edilmesi gerekir. TKY ayrıca sonuçların daha az zamanda yeterli olması hedefiyle, herkesin ilerleme sistemine sokulması yoluyla insanların harcadıkları boş çabadan kurtaran tekniktir. Feigenbaum (1991, s.23) toplam kalite kontrolünü : "Yönetim, reklam, inşa ve üretimi mümkün kılmak amacıyla bir kurumdaki çeşitli birlikteliklerin kalite değişimi girişimlerini koordine etmek ve eksiksiz müşteri memnuniyetini sağlamak için güçlü bir çerçeve." olarak tanımlar.

Slack ve ark., (2001), TKY'nin, özellikle aşağıdakilere göre bir felsefe ve zihin ve çalışma biçimi olarak düşünülmesi gerektiğini söylemektedir:

- > Müşterilerin istek ve ihtiyaçlarını karşılamak.
- > Örgütün tüm bölümlerini kapsar.
- > Kurumdaki her bir bireyi ilgilendirir.
- > Kalite ile ilgili maliyet tahsilatını, özellikle hayal kırıklığı maliyetlerini kontrol eder
- > Doğru edinimleri ilk anda ele eder
- > İyileştirme süreçlerini ve kaliteyi güçlendiren prosedürlerin ve sistemlerin geliştirir.
- > En iyiye doğru kalıcı bir değişim prosedürü geliştirmek.

Her durumda, araştırmacı TKY'yi şu şekilde tanımlamıştır. "Müşterilerin zımni ve açık ihtiyaçlarına hizmet verme sürecini basitleştirmek için belirli organizasyonel ihtiyaçlara uyacak şekilde uyarlanabilir şekilde önemli ve karlı bir öğrenme düzenlemesini dahil etmek için büyük ölçekli yeniliği sürekli iyileştirme ile birleştirerek uygulamaların, araçların ve yöntemlerin düzenlenmesini sağlayan bir felsefe.

2.1.6. ISO 22000 Standartları

ISO 22000: 2005 standardı HACCP standartlarına ve Codex Alimentarius'a bağlıdır ve kalite yönetim standardı ile benzerlik ve birleşmeyi geliştirmek için ISO 9001 standardına uygun olarak üretilmiştir. HACCP çerçevesinde tam olarak girişimlerin toplanmasında kasıtlı bir kullanım vardı. Buna ek olarak, ISO 9000'in daha önceki yapısıyla bu organizasyonlarda HACCP'nin uygulanmasını etkiledi. Kullanım açısından, şirketler, uygulama öncesi her plan türündeki giderlerin kapsamını sağlam

bir şekilde değerlendirmek için önemli verilere sahip olması gereklidir (Maldonado, ve ark, 2005).

2.1.7. ISO 22000 Kalite yönetim sistemleri

ISO 22000: 2005 normları, gıda zincirindeki bir şirketin gıdalarla ilgili güvenlik risklerini kontrol etme kapasitesini belirli bir nihai hedefle göstermesi gereken FSMS (gıda güvenliği yönetim sistemi) için gerekli olan şeyleri göstermektedir.

Yaşamın iyileştirme yönteminin herhangi bir bölümüne dahil olan ve ürünlerini güvenle verecek sistemleri gerçekleştirmesi gereken ölçeğinden bağımsız olarak tüm kurumlar için uygundur. ISO 22000: 2005'in gerekliliklerini karşılama teknikleri dış ve / veya iç kaynaklardan yararlanılarak rafine edilebilir (Gaaloul ve ark, 2011).

2.1.8. ISO 22000:2005 kuruluşları etkinleştirme gereksinimleri

Santa ve ark., (2013) gereksinimleri şöyle tanımlar:

- Düzenlenmiş kullanımı ile gösterildiği gibi müşteriler için iyi olan şeyleri vermek üzere FSMS'yi (Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi) yenilemek, planlamak, yürütme, çalışma, devam ettirmek.
- Uygun yasal ve güvenilir FSMS (gıda güvenliği yönetim sistemi) ile tutarlılık göstermek.
- Müşteri ihtiyaçlarını değerlendirmek ve gözden geçirmek ve müşterinin bağlılığını arttırmak için gerçek amacı hatırlamak suretiyle, mutlaka gıda güvenliği ile ilgili genel kabul görmüş müşteri gereklilikleri ile uyum göstermek.
- Fs (gıda güvenliği) meselesini tedarikçilerine, müşterilerine ve emredici kişilere yeterince haber vermek, beslenme zincirine insanları koymak.
- Örgütün, gıda güvenliği eylemine uymasını sağlamak.

- Bu değişiklikleri büyük katılımcılarla uyum içinde göstermek.
- Beslenme güvenliği kurumunun çerçevesini harici bir birliktelikle ısrarlı kılmak veya bunlara dahil olmak için araştırmak veya ISO 22000: 2005'e göre kendi kendine değerlendirme veya kendi kendini ifade etme değişikliği yapmak.

2.1.9. ISO 22000 Motivasyonu

Sertifikasyon edinmedeki nedenler örgütler ve uluslar arasında çeşitlilik gösterebilir. Bu noktada iki önemli sınıflandırma yapılabilir: Dışsal (pazar temelli) ve içsel (örgütün içsel gelişimi temelli). Bu ayrım örgütün pazar pozisyonunu iyileştirme veya şirket içi gelişimine göre oluşur (Macheka ve ark, 2013). Macheka ve ark., ise (2013), ISO 22000 sertifika nedenlerinin harmanlanabileceğini söylüyor (dış ve iç motiflerin karışımıyla). Burada belirtildiği gibi, her bir organizasyonda onay verecek bir dizi düşünce süreci vardır. Macheka ve ark (2013) gibi bilim insanları, bu niyetlerin doğrulamaya başlandıktan sonra TKY'ye destek verme tercihine ek olarak uygulayacağından emindirler. Bu nedenle, Pan. (2003) ve Llopis & Tari (2003), onaydan sonra TKY'ye organizasyon ilerlemesi ve akreditasyonun kendisinde düşünce süreçleri arasında yakın bir bağlantı olduğunu vurgulamaktadır. Buna ek olarak, bir organizasyonun iç düşünce süreçleri yoluyla onaylandığında, muhtemelen dışsal sebeplerden çok TKY'ye ilerleyeceğini vurguluyorlar.

ISO 22000 belgesinin, özellikle iç ve dış kaynaklı motiflerin iki temel sınıflandırmasının her biri aşağıda daha detaylı işlenecektir. Bu sebepler, literatürdeki düzenli referanslarıyla oluşturulmuştur.

2.1.9.1. İçsel nedenler (örgütün içsel gelişimi)

Çoğu inceleme, iç değişkenlerin ISO 22000'in yürütülmesinde birincil motivasyon unsurları olduğu göstermektedir. Tsiotras ve Gotzamani (1996, p. 66) bu durumu şöyle ifade eder:

"Kalite onaylama çerçevesi oluşturmak ve sağlamak için temel amaç, kurum içi örgütsel gelişimi ve kârlılığı artırmak ve kuruluşun kalite yönetim sistemini güncellemektir."

Başlıca içsel motifler kısaca şöyle sıralanabilir:

- Organizasyonun verimliliğini ve etkinliğini geliştirmek

ISO 22000 uygulamalarının nedenleri üzerine yapılan araştırmaların birinde Yong and Wilkinson (2001) Singapur'daki kalite yönetim gelişimini incelemişler ve çok sayıda Singapurlu organizasyonun güvenilir yeterlilik ve uygulama için kalite sertifikasyonuna çok önem attıkları sonucuna varmışlardır.

- Reklamı yapılan ürünlerin ve yönetimin doğasını geliştirmek

Araştırmalarında Amerikan şirketleri, ürün kalitesini artırmak ve değişiklikleri gerçekleştirmek için onay istiyorlardı (Withers & Ebrahimpour, 2000). Ayrıca Macheka ve ark., (2013) İspanya'daki organizasyonlar üzerine yaptıkları çalışmalarında ISO 22000 akreditasyonunda çalışan kalitesinin en önemli süreçlerden birisi olduğunu gözlemlemişlerdir.

- Daha geniş kalite yönetim gelişiminin bir parçası olarak

Macheka ve ark. (2013), ISO 22000'i organizasyonları kaliteli projelerini imal ettiği bir yapı olarak görüyor. Kistaslar Gómez-López ve ark., (2016) tarafından idealist ve eleştirel bakış açıları olarak iki açıdan değerlendirilmektedir. İlkine göre, kılavuzlar toplam kalite yönetimi programının başlangıcında doldurmaktadır. Gómez-López ve ark., (2016), toplam kalite yönetiminin girişinin, incelenen katılımcıların her bir kuruluşunun (n = 94) 60 civarındaki sağladığı ISO 22000 teyidinin, Yunan endüstrisindeki garantili kuruluşlarda öne sürülmesinin yüksek mantık olduğu sonucuna varıyor. Diğer analistler Fouayzi, ve ark.(2006) bu sonucu desteklemiştir.

- Örgütün içsel kalitesine yönelik sempati yaratmak

Kurumdaki temsilciler arasında kaliteye dikkat çekme yönünde yapılan onay beklentisi, en önemli ve öne çıkan motiflerden biri olarak gösterilmektedir. Escanciano ve ark., (2001) gibi ve Magd & Curry (2003) gibi bilim adamları bu durumu desteklemektedir.

- Dayanıklılık içsel prosedürler ve operasyonlar.

Gómez-López ve ark., (2016), ve ark., (2013) ve Dusica ve ark (2013), dünya çapındaki organizasyonların Macheka kuruluşların iç prosedürlerini ve operasyonlarını düzene sokmak için ISO 22000 onayını aramaya ikna olduklarını ortaya koymaktadır.

-Atık, maliyet ve boşa çabanın azaltılması

Santa, ve diğerleri (2013), Casadesus ve Karapetrovic (2005) gibi bir çok araştırmacı ve yazar, atık, maliyet ve boşa çabanın indirgemesini organizasyonun ISO 22000 sertifikasını takip etmesinin ana itici gücü olarak görmektedir.

- Organizasyonun rekabetçi gücünü artırmak

Birçok araştırmacı (örneğin, Gómez-López ve diğerleri, 2016, Macheka ve diğerleri 2013), ISO 22000'in mükemmelliğe ve rekabet edebilirliğe doğru yolda hayati ilk adım olduğunu kabul etmektedir. Santa ve diğerleri (2013), dünya çapında rekabetin, ISO 22000'i uygulamada en çok ve en fazla ifade edilen düşünce olduğunu belirtmişlerdir.

- Müşteri memnuniyetini artırmak

Tüketici memnuniyetini artırmada ISO 22000 akreditasyonun işlevine ilişkin bilim adamları arasında ortak bir görüş vardır. Bu görüş, Macheka ve ark.(2013) ve Santa ve ark.(2013) tarafından desteklenmektedir.

- Belgelendirme

Tercih edilen iletişim taramasında, sayısız organizasyon, Mercan & Bucak (2013) gibi yazarlar tarafından onaylandığı gibi, ISO 22000 onayı aramak için esin kaynağı olmuştur.

- Çalışma yerinin geliştirilmesi

Çalışma yerinin geliştirilmesi ISO 22000 sertifikasyonu edinmede sahip olunan motivasyonlardan biridir (Mamalis ve ark., 2009, Mamalis ve ark., 2011).

- Çalışanların ilişkilerini geliştirme ve çalışanları motive etme

Santa ve ark. (2013), Macheka, ve ark.(2013) gibi bazı uzmanlar ISO 22000 sahibi olmada çalışanların ilişkilerini geliştirmenin ve onları motive etmenin etkisini vurgulamışlardır.

2.1.9.2. Dışsal nedenler (piyasa kaynaklı)

Başlıca dışsal motifler kısaca şöyle sıralanabilir:

- Müşterilerin talebine ve gıda güvenliği iyileştirmesine anında cevap verebilme

Bazı devletlerde alıcı veya sağlayıcılar, firmalardan ISO 22000 sertifikasını yeterlilik ve güvenilirliğin doğrulanması olarak taahhüt etmelerini talep edebilir. Sonuç olarak, müşteri ağırlık / talep, ISO 22000 akreditasyonundaki mecburi nedeler arasında düşünülür. Santa (2013), birkaç organizasyonun müşterileri tarafından ISO 22000 düzenlemesine girmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Her durumda, müşteriler tarafından baskı altına alınan örgütlerin, geniş bir oranda (% 80), ISO 22000 listesine girdikten sonra, kalite çizgisinin ötesine geçmediği kaydedilmiştir.

- Halkla ilişkiler aracı ve faydalı tanıtım amaçlı olarak yararlanmak

Birçok organizasyon, çoğunlukla reklam ve özel amaçları nedeniyle sertifikalandırma talep etmektedir (Van der Wiele ve ark., 2001). Bu durum Magd ve Curry (2003), Casadesus ve Karapetrovic (2005) ve Pan (2003) tarafından desteklenmektedir. Ayrıca bazı firmaların sınırlı zaman ve amaca yönelik tanıtım

düşünce süreçleri için ISO standart akreditasyonuna kayıt olmaya çalıştıkları göz önüne alınmalıdır.

- Pazar payını giderek korumak

ISO 22000 onayını almak için bir düşünce süreci olarak sanayinin giderek artan bir şekilde pazar payını koruma motivasyonu Weyandt ve ark. (2011), Seagrave, (2007) gibi bilim adamları tarafından altı çizilen unsurlardan birisidir.

- İhracat engellerini önlemek ve yurt dışındaki pazarlara geçişi sağlamak

Organizasyonların büyük bir bölümü ISO 22000'i yurt dışına açılabilme ve yurt dışı pazarlarından yararlanabilmek için kullanmaktadır (Mercan & Bucak ,2013); Gaaloul ve ark., 2011, Mamalis, ve ark. 2009).

- Kurumsal imajı ve itibarını arttırmak

ISO 22000 sertifikası müşterilerin gözünde kurumsal imajı ve itibarı artırmak amacıyla tercih edilmektedir (Fouayzi ve ark., 2006, Macheka, ve ark., 2013, Gómez-López, ve ark., 2016).

- ISO 22000 belgesine sahip olan diğer firmaların yarattığı baskı

Çoğuna göre ISO sertifikasyonunu elde etmenin arkasında yatan neden sertifikanın bulunduğu kalite geliştirmeleri değil diğer rakip firmaların sertifikaya sahip olmasıdır. (Gotzamani & Tsiotras, 2002; Sun & Cheng, 2002; ve Pan, 2003). Bununla birlikte, bazı firmalar akredite olmanın kendileri için yararlı olduğuna inanmamalarına rağmen getirdiği mali yüke bakmaksızın ISO belgesi talep edebilir. Bu gibi durumlarda bir firma sadece rakip örgütleri taklit ediyordur. Her durumda, birincil endişe, iş dünyasında kalma ve gelişmeyi amaçlayan herhangi bir firmanın en kritik hedefleri olan fırsatları genişletmek ve sonrasında faydalanmak istemektir (Macheka, ve ark., 2013).

- Diğer firmalar tarafından elde edilen deneyim

Sertifika sahibi diğer firmaların buy olla elde ettikleri kar diğer firmaların da sertifikayı edinmesindeki etklenlerden biri olarak görülmektedir (Macheke, ve ark. 2013) .

- Hükümet yönetmeliğini veya şartlarını yerine getirmek

Sofia ve Paulo (2013) Portekiz hükümetinin ISO 22000'i orada iş yapacak firmalara şart koştuğunu tespit etmişlerdir.

- İş dünyasında kalabilme nihai hedefini akılda tutmak ve ihale için uygun olabilmek

Bazı analistler (Fouayzi ve ark., 2006, Gómez-López ve ark. 2016), ISO 22000 belgesinin sektör içinde kalmanın veya önemli durumlarda kalifiye olmanın bir yolu olarak kullanıldığını iddia etmektedir. Aynı şekilde Macheke ve ark. (2013), bazı İngiltere kuruluşlarının ISO 22000 belgesini almadaki en önemli motivasyonlarının ürün satın alanlar tarafından şart koşulması olduğunu vurgulamışlardır..

2.1.10. ISO 22000- 2005'in Faydaları

Kuruluşlar, kritik avantajlar sunacağı düşüncesiyle ISO 22000 sertifikası arar. Bu avantajla muhtemel masrafları dengeleyebilir veya hafifletebilir. Macheke ve ark. (2013), avantajların getirdiği üstünlüklerin ne kadar belirgin olursa, kuruluşun toplam kalite yönetimine geçme ihtimali o denli arttığını ifade ederek ISO 22000'in avantajlarının kalite yönetimi ilerlemesi üzerindeki etkisinin altını çizmektedir.

ISO 22000 sertifikasyonu edinme motivasyonları içsel gelişim ve pazardaki pozisyonun artırılmasıdır. ISO 22000'in uygulanmasının avantajları, iç (iç organizasyonel iyileştirme) ve dış (pazarla ilgili) olmak üzere iki sınıfa ayrılıyor (Macheke ve ark., 2013). Bu noktada ISO 22000'in getireceği faydalar da iç ve dış olmak üzere sıralanabilir. Bu faydalar literatürden referansla aşağıda ortaya konulacaktır.

2.1.10.1. İçsel faydalar:

Qijun & Batt, (2016), ISO 22000 kullanımının en kritik faydalarının içsel (organizasyonun kendisine yönelik) özellikleri olduğunu vurgulamaktadır.

Başlıca içsel faydalar kısaca şu şekilde sıralanabilir:

- KYS etkinliği ve verimliliğinin iyileştirilmesi

ISO 22000 standartlarının benimsenmesi KYS verimliliğini ve üretkenliğin iyileştirilmesine yol açar (Karaman ve ark., 2012). Macheka ve ark.(2013), ve ark. ISO 22000'e katılımın verimlilik değişikliklerine yardımcı olacağı ve dolayısıyla maliyet düşüşlerinin sağlanabileceğini belirtirler Casadesus, & Karapetrovic, (2005); Gotzamani, & Tsiotras, (2002). gibi bilim adamları da bu tarz faydalarından bahsetmektedir.

- Atık, maliyet ve boşa çabanın azaltılması

Dick, (2000) bir organizasyonun kalite sistemlerinin başından sonuna kadar kontrol edilmesi gerçeği ışığında ekonomik başarıyı yakalayabileceğini iddia eder. Bu nedenle, şirket değişiklikler için daha az zaman harcayacağından zaman tüketimini azaltabilir. Dahası, Macheka ve ark., (2013), Zimbabwe'deki küçük ve orta ölçekli girişimlerde ISO 22000'in yararlarına odaklanmış ve ISO 22000'in giderlerdeki azalmaya kritik yararlar sağladığını bulmuştur.

- Hizmet kalitesinin artırılması ve ürünlerin kurtarılması

ISO 22000 sertifikası, bir organizasyonun ürünlerinin ve yönetiminin kalitesini yükseltmesine yardımcı olmaya dayanır (Seagrave, 2007). Weyandt ve ark., (2011) ISO 22000'in değer değişiminden büyük avantajlar sağladığını açıklıyorlar. Qijun & Batt. (2016) Geliştirilmiş kalitenin ISO 22000 kullanımının en kritik yararları arasında yer aldığını açıklıyorlar.

- Homojen bir iç organizasyon yürütmek

Qijun & Batt.'nın yaptığı bir çalışmada, (2016), ISO 22000'in en önemli faydaları açık çalışma teknikleri olarak saptanmıştır. Macheka ve ark.(2013), ISO 22000'in uygulanmasının iç örgütsel işlem ve prosedürlere yol açacağını önermişlerdir.

- Organizasyonda kalite farkındalığını artırmak

Dale (1994), Magd & Curry (2003) gibi uzmanlar kalite ile olan aşinalıkların bir kural olarak genişlemesinin organizasyon tarafından onaylanmasıyla sağlanan bir avantaj olduğunu ifade ettiler. Dahası, Qijun & Batt. (2016) ISO 22000 belgesinin düzeltici faaliyetlere ve önleyici uygulamalara daha fazla dikkat getirdiğini belirtmişlerdir.

-Belgelendirme

İçsel faydalar arasında, dokümantasyon ISO 22000'in temel ilkelerinden biri olarak kabul edildiğinden, getireceği fayda şaşırtıcı değildir (Macheka ve ark., 2013). Magd ve Curry (2003), daha iyi belgelendirmenin sağlayacağı yüksek fizibiliteyi de vurgulamaktadır.

- Kârı ve satışı geliştirmek

Karaman ve ark (2012), Türk süt endüstrisi üzerine yaptıkları bir çalışmada, ISO 22000'in en dikkate değer avantajlarından birinin kar ve satışı geliştirdiği tespit etmişlerdir. Bu durum ayrıca Macheka ve ark. (2013) tarafından da belirtilmiştir.

-Çalışanların motivasyonunu sağlamak ve memnuniyetlerini artırmak

Qijun & Batt (2016) tarafından Şangay firmaları üzerinde yapılan bir araştırmasında, personelin motivasyonunu artırmak, büyük faydalar arasında bulunmuştur. Bu durum aynı zamanda Macheka ve ark. (2005) ve Macheka ve ark. (2013) gibi farklı uzmanlar tarafından da belirtilmiştir.

- Takım çalışmasını teşvik etmek:

Macheke ve ark. tarafından Harare endüstri örgütleri üzerine yapılan çalışmada (2013), ISO 22000'in en önemli avantajları arasında işbirliğinin teşviki olduğu tespit edilmiştir. Karaman ve ark. da (2012) ayrıca bu bulguyu desteklemiştir.

- Çalışan yönetim ilişkisinin geliştirilmesi

Macheke ve ark. (2013), iletişimin gelişmesinin çoğu zaman ISO 22000 onayının bir faydası olarak nitelendirildiğini belirtmişlerdir. Macheke ve ark. (2013), Zimbabwe'deki araştırmalarında, büyük (100den fazla çalışanla karakterize edilmiş) ve küçük kuruluşların, ISO 22000 kullanımından sonra yazışmaları geliştirdiklerini bildirmişlerdir.

2.1.10.2. Dışsal Faydalar (piyasa kaynaklı)

- Müşterilerin şikayetlerinin azaltılması

Macheke ve ark.'nın sonuçları (2013), tüketici memnuniyetini artırdığını gösteriyor ki bu durum Macheke ve ark. (2013) tarafından da desteklenmektedir. Qijun & Batt. (2016) ISO 22000: 2005 kurallarının faydalarından biri olarak müşterinin ön koşullarının yerine getirilmesi olduğunu öne çıkarmışlardır. ISO 22000 onayı, kuruluş ile müşterileri arasında iyi bağlantılar kurarak müşterilerin memnuniyetini artırır ve müşteriye zaman aktarımını artırır (Karaman, et al. 2012). Sofia ve Paulo (2013), ISO 22000'in tercih edilen bir başka zorunlu tercihinin dünya piyasalarına erişimde yattığı ve böylece yeni pazarlar ve açılımlar açtığını belirtmektedir.

- Pazar payının elde edilmesi ve sürdürülmesi

Piyasayı genişletme ya da temel olarak mevcut payı sürdürme ihtimali sıklıkla ISO 22000 yürürlüğe girmesinin en çok gördüğü sonuçlardan biri olarak belirtilmektedir (Macheke et al.,2013).

- Yarışmacı gücü geliştirmek

Zimbabve kuruluşlarıyla ilgili bir araştırma, ISO 22000 belgesi, sahipleri için aslında bir yan fayda olarak algılanmaktadır (Macheke ve ark., 2013). Başlangıçta birçok organizasyon, akreditasyonu pazar konumunu güçlendirmek için bir araç olarak görüyordu. (Qijun & Batt., 2016). Her durumda, akreditasyon miktarı sürekli olarak genişlerken, akreditasyonun, daha güçlü imkanlara sahip olmak için değil de organizasyonun hayatta kalması için tercihen gerekli olan bir eğilimi vardır (Macheke ve ark. 2013). Sonuç olarak, ISO 22000'e katılım, sayısız mekanik bölünmede önemli bir hale gelmiştir.

- Kurumsal imajı ve itibarı geliştirmek

Bir şirketin imajının geliştirilmesi, Macheke ve ark. Tarafından belirtildiği üzere ISO 22000 onayının alınmasının bir sonucudur. Qijun & Batt. (2016) da ISO 22000'in avantajları olmasa bile akredite olmanın azalacağı gibi durumun olmayacağını iddia etmektedir.

2.1.11. ISO 22000-2015 İlkeleri

ISO 22000: 2005 (FSMS) Gıda güvenliği yönetim sistemi hiyerarşik sistemin her düzeyinde beslenme güvenliğini garanti etmek eden standartlar tarafından temel kabul edilen dört bileşene dayanmaktadır: Etkin iletişim, sistematik yaklaşım (yönetim sistemi), gerekli projeler (temel Projeler) ve HACCP standartları.

Etkin iletişim:

ISO 22000, kurumlar ile müşterileri, çalışanları ve tedarikçileri arasındaki iletişimin önemini, gıda zincirindeki gıda güvenliği ile tanımlanan her olası tehlikeleri tanımak ve kontrol altına almak için nihai bir hedef olarak vurgular.

Organizasyonun yiyecek zincirindeki bütün düzeylerde güçlü sezgisel yazışmayı garanti etmek fikri üzerinde yoğunlaşma vurgulanmıştır: Ürünün gelişme yolundaki parçası ve yerinin açıkça ayırt edilmesi esastır. Bağlantının her seviyesindeki farklı katılımcılar arasındaki reaktif iletişim, her ilgili tehlikenin ayırt edildiğini ve meşru olarak kontrol edildiğini garanti altına almak için önemlidir. Her ikisi de yukarı akış

yönünden daha iyi bir şekilde sağlığa uygun olarak tanımlanan bilgilerin iletişimini yöneten bölümler, zincirin her ögesinden kolaylık ve gizlilik açısından yararlı veriler arasında uyum sağlama hedefini akılda tutarak hazırlanır (Luning and Marcelis, 2009).

Sistemik Yaklaşım:

Yönetim sistemi, ISO 9001: 2000'de başlangıç noktasına sahiptir. Sistemin düzenlenmesi ve yenilenmesine izin verir. Bu ilkeler, organizasyonun diğer genel yönetimini değerlendiren, örgütlü bir yönetim sisteminde beslenme güvenliğinin tüm yönetim sisteminin koordinasyonuna bağlıdır.

ISO 22000 Deming kılavuzuna ve yeterliliği kanıtlanmış yönetsel ilke olarak kabul edilen PDCA (Planla, Yap, Kontrol et, Devam et) döngüsüne bağlıdır.

HACCP ve önkoşul Programları (PRP):

ISO 22000, HACCP (Tehlike Analizi - Kritik Kontrol Noktaları) ilkelerini ve Codex Alimentarius'un yarattığı yürütme aşamalarını yakından takip etmektedir. Dinamik ve keskin bir programı pekiştirir. HACCP'nin yedi ilkesi vardır:

- 1- Tehlikelerin tanımlanması
- 2- Gıda güvenliği için kritik kontrol noktalarının belirlenmesi
- 3- Gıda güvenliği için sınırların oluşturulması
- 4- Etkin gözlem
- 5- Güçlendirici aktivitelerin oluşturulması
- 6- Yazılı takibatın yapılması
- 7- Kayıtların tutulması

(Luning ve Marcelis, 2009).

2.1.12. ISO 22000 Uygulanmasındaki Engeller

Oxford Dictionary (2012), "bir şahsın bir şey yapmasını engelleyen, ya da bir şeyi akıl almaz hale getiren durum, sorun ya da kural" olarak tanımlar engeli. Kalite teorisinin, kalite konularını ayırt etmek ve çözmek için kurumlardaki temsilcilerin ve yöneticilerin bölümler arasında çapraz olarak işbirliği yapmalarını gerektirir (Dory and Schier, 2002). Geçmişteki çalışmalar ve incelemelerde ISO 22000 standardının yürütmesini etkileyen engeller konusu pek yer bulmamıştır.

Özellikle Libya kurumlarıyla benzer bir çalışma ortamına sahip olan Afrika ve Arap ülkelerinde yapılan araştırmalar ya da bildiriler burada öne çıkmaktadır.

2.8.1'den 2.8.17'e kadar olan bölümlerde, araştırmacı, onay isteyen kurumların karşılaştıkları en yaygın engelleri tanımlayacak ve belirleyecektir. Tüm kurumlar için, bu engelleri KYS kullanımından önce ve KYS'nin içinde kavrayabilmesi ve kalite sisteminin etkin bir şekilde sunulması ve sürdürülebilmesi için meşru bir şekilde ele alınması zorunludur. Denetimlerin ve fikirlerin kavranmasını kolaylaştırmak için, tablo 2.1.3'te, yazarın adı, yılı, ilgili ülke ve karşılaşılan engeller şeklinde düzenlenmiştir. Buna ek olarak, bu tablo, bu çalışmadan elde edilen bilgi grubuna bağlıdır.

2.1.12.1. Üst yönetimin katılım, taahhüt, destek ve liderlik eksikliği

Crosby, Frank ve Deming gibi kalite uzmanları, üst yönetim görevinin kurumun kalite yönetim sisteminin başarı kabiliyetini etkileyen en önemli bileşenler arasında öne çıktığını belirtmektedirler. Kurumun üst yönetim görevindeki her kurum ve eşyanın niteliği derhal verilemez. Buna bağlı olanlar, üst yönetim aracılığıyla yetkilendirilmiş olan bileşenlere daha fazla ilgi göstermeleri için nihai hedefini göz önünde bulundurarak yetkilendirilmelidir. Bu şekilde bu bileşenlerin ürünün kalitesine etkisi genişletilir.

Tablo 2. 3. Literatür taramasında belirtilen bazı engeller

	Bilingsizlik		✓	✓	✓
Sertifikasyon makamının görevi, danışmanı ve yerli	✓			✓	✓
Tedarikçilerin izlenmesi		✓		✓	✓
Kullanılan materyalin etkisi		✓		✓	✓
teknoloji yetersizliği		✓		✓	✓
Çalışanların katılma oranı		✓		✓	✓
Müşteri Memnuniyeti		✓		✓	✓
Veri ve bilgi yetersizliği		✓		✓	✓
Belge eksikliği		✓		✓	✓
İletişim araçları eksikliği		✓		✓	✓
Kalite konusunda hükümetin rolü	✓		✓		✓
ISO Sertifikaların Yüksek Maliyeti	✓		✓		✓
Zaman yetersizliği			✓		✓
Üst yönetimin katılım, taahhüt, destek ve liderlik			✓		✓
İnsan kaynakları yetersizliği			✓		✓
Kurumların kültürleri			✓		✓
ISO 2200 standardını anlayamamak	✓			✓	✓
Ülke	Sri Lanka.	Mauritian	Portekiz	İspanya	
Yıl	2015	2013	2013	2014	
Yazarlar	Lokunarango dage	Danyen ve Callychurn	Sofia ve Paulo	Escanciano, ve Maria	

2.1.12.2. Mali destek ve hükümet etkisi

Gelişmekte olan ülkelerde, işçilerin yetersiz hazırlanması ve işçileri ikna etme sorumluluğunun bulunmaması, kalite yönetiminin uygulanmasında başlıca engellerdir (Prasad ve Tata, 2003). Yasal Denetimler ve mekanik sınırlamalar, KYS'nin uygulanmasında diğer engellerdir (Karaszewski, 2004). Çin yetkilileri son derece istikrarlı bir gelişme göstermiş ve kalite yönetiminin ilerletilmesinde öncüler ve kalite yönetimi gelişimini destekleme konusundaki rolü ulusun tüm kesimlerinde olumlu bir etki yaratmıştır (Qijun & Batt., 2016).

2.1.12.3. İnsan Kaynakları Yetersizliği

İnsan kaynakları yönetimi, eğitilmiş kolaylaştırıcıların ve eğitim alma operasyonunun erişilebilirliğine, kurum ve yöneticiler ile çalışanlar arasındaki ilişkiye ve çalışanların kalite yönetim sistemi için farkındalık ve algılamalarıyla bağlantılıdır (Escanciano, & Santos- Vijande, 2014).

2.1.12.4. Eğitim programlarının Eksikliği

Yetersiz eğitim ve öğrenme, İspanya'daki kalite yönetim sisteminde uygulama ve geliştirmenin önündeki büyük engellerdendir. Hazırlanma ve eğitim kurumun değişim için hazır hale gelmesi için şarttır. Üst yönetimin ve geri kalan kurum personelinin hazırlanması ve bir sonraki aşamaya geçilmesi için elzemdir. Hazırlık projeleri, düzenlemeden mümkün olan en iyi şekilde yararlanmak için gereklidir (Escanciano, & Maria, 2014). Ayrıca, Tunalioğlu ve ark. (2012), uzmanlara yönelik hazırlanan meşru kalitenin bir kalite yönetim sistemi ile nasıl başa çıkılacağını artıracak şekilde geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Her kurum stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi ve eğitim yatırımları arasında açık bir bağlantıya sahip olmalıdır. Dahası, Macheka ve ark. (2013) eğitim programının ve eğitimin her kurum için ilerleyici bir prosedür olduğunu ortaya koymuştur. Eğitim programı ve eğitimi hem resmi hem de rahat olmalıdır.

İyi bir kurumsal yapı eksikliği:

Bazı kurumlarda, katı hiyerarşik otoriter yapı nedeniyle süreç temelli yönetim kurmak zordur. Bununla birlikte, prosedürlerle uğraşmak, prosedürlerin yalnız başına olmadığı görüleceğinden daha zordur. Çünkü operasyon haritalarının çiziminin kavranması ve onun karışımı, modern kriterlerle verimli bir şekilde yürütülmesinde esas bir değişken olan başka bir prosedürle iletişim kurar. Dahası, bir kurumun başarısının bir bölümü yönetimin iş formlarının başarılı bir şekilde izlemesine bağlıdır (Escanciano, & Santos-Vijande (2014).

Motivasyon eksikliği:

Motivasyon, somut olmayan ve somut sistemlere ayrılmıştır. Somut olan işlemler üst yönetim tarafından ve çalışanların başarısı ve performansı için kurumun zihninde saygı gören, görev takibi yapmanın davranış çapında onaylama ölçeğini göstermek niyetindedir. Somut olmayan işlemler, bir kurumdaki en üst yönetimin, onları ikna etmek için bir işçinin duygularını ve hislerini kullanmasıdır. Önemsiz motivasyon, bir kişinin arzuları ve korkularını, öz saygı, gurur ve saygısını olağanüstü derecede etkiler (Macheke ve ark., 2013).

Takım çalışması ve takım ruhunun eksikliği:

Takım çalışması, kurumun etkin ticari merkezine tepki göstermesini ve ticarete rekabet edebilirlik kazanmasını sağlamaktır. Uygun yöntem, kalite ilişkisinin gerektirdiği ticaret ruhunun elde edilmesine yönelik değer döngülerinin kullanılmasıdır. Kalite döngüleri hazırlama ve eğitim, aynı şekilde, müdahale olmadan, kötü ve iyi şartlarla, kaliteli başlama ve kapanmalar yoluyla eğitim yoluyla yapılmalıdır (Ishikawa, 1976). Qijun & Batt, (2016), işbirliğinin olmadığı veya grup geliştirme amacının olmadığı Çin'deki birkaç şirkette, yönetsel ve kalite yönetim sisteminin etkili bir biçimde uygulanmasının önündeki engellerin bir bölümünü ortaya çıkarmıştır.

2.1.12.5. Farkındalık eksikliği

Macheke ve ark. (2013), bilincin arkasındaki motivasyonun, herkesin kaliteli birlik tavrıyla yer bulduğu hissine izin verdiğini vurgular. Aynı şekilde dikkatlilik, kurum çalışanlarının bir yönetimin kalite stratejisini ve mevcut ISO 22000 kalite sistemi durumunu ve bunun akreditasyonu sağlamaya devam etmeyi öngördüğünü ima eder (Macheke ve ark., 2013).

2.1.12.6. ISO 22000 standartlarını ve gereklilikleri anlama eksikliği

Escanciano, & Maria (2014), kalite yönetiminin kavranması nedeniyle nitelikli projelerin gelişmekte olan ülkelerde benimsendiğini göstermişlerdir. Sertifikayı almak isteyen bazı kurumların hayal kırıklığı, ISO 22000 standartlarının,

gereksinimlerinin ve uygulanmasının üst yönetim tarafından yanlış anlaşılması ile ortaya çıkıyor. Macheka ve ark. (2013), çok çeşitli Avrupa kurumlarının karşılaştıkları araştırmalarında en yaygın caydırıcılardan birinin, ISO 22000 standartlarının tam anlamıyla anlaşılabilmesi olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte, üst yönetim ISO 22000 sertifikasını aramaya başlamadan önce kendileri bunun ne olduğunu tam anlamıyla öğrenmelidir (Qijun & Batt., 2016).

2.1.12.7. Kültürel engeller

Oakland (2000), kültürü "kurumu, işin nasıl yönlendirileceği ve çalışanların nasıl ele alınması gerektiği ve nasıl davranılması gerektiği konusunda uğraştıran inançlar" olarak tanımlar. Kurum içindeki yaşam biçimi, bireylerin uyumu, çalışma toplantıları, kurum tarafından benimsenen nitelikler, kurumdaki iklim ve kurallar nedeniyle ortaya çıkan standartlar ışığındaki uygulamaları içermektedir. Eğitim, kurumdaki çalışanlar tarafından elde edilen inanç, bilme, ahlak, hukuk, sanat, gelenek ve eğilimleri kaynaştırır. (Oakland, 2000) ; (Mau11, ve ark., 2001).

➤ Bürokratik kültür:

Santos & Escanciano, (2002), bürokratik prosedürün, standardın yürütülmesiyle ilişkili olduğunu, bununla birlikte ilgili belgeleri sistemin kuralını ve kaliteyi iyileştirmeyi garantilemekle bağlantılı olarak sunma konusunda kurum güvencesi sağlayabileceğini belirtmektedirler. Ayrıca, prosedüre dayalı yaklaşımın yeni standartta sunulması ve 20 koşuldan 5 maddeye dönüştürülmesi, ISO kurumlarının gerekli dokümantasyon ölçüsünü azaltmaya yönelik bir çabadır. Bununla birlikte, yöntemlere dikkat edilmesinin modern kalite yönetimlerini geliştirme korkusu vardır (Qijun & Batt., 2016).

➤ Değişime karşı direnç:

Sofya ve Paulo (2013), değişim direncini "insan tepkisi" olarak karakterize etmektedirler. Bu değişime karşı direnç, coşku, yanlış anlaşılma, değişikliğin ihtiyacını veya cazip kalitesini farklı değerlendirme ve bazen kişilerin değişim

konusunda esnek olamaması nedeniyle olabilir. Çalışanlar, organizasyon kültürünü değiştirilmeye çalışıldığında bu direnci gösterir.

- Yanlış pozisyonlarda yanlış insanların olması:

Al-Khalifa ve Aspinwall, (1988) yöneticilerin ve idarecilerin ilerlemesinin uygun olmayan mevkilerdeki uygun olmayan kişilere bağımlı olmadığını ve niteliklerin, iki farklı Arap ülkesinde KYS uygulamasını etkileyen temel toplumsal engeller olduğunu vurgulamaktadır.

- Çalışanların organizasyonun nihai hedefine yönelik çalışmaması

Macheke ve ark. (2013), ISO 22000 ilkelerinin uygulanmasına odaklanırken organizasyon çalışanlarının nihai hedefe yönelik çalışmadıklarını saptamıştır. Benzer şekilde, Escanciano, & Maria (2014) Çin'deki çalışmalarında, çalışanların organizasyonların uzak hedeflerine yönelik çalışmadığını ve kaderlerinin organizasyonların kaderiyle ilişkili olduğunu görmüyorlar, örneğin, mesai saati biter bitmez işin bitip bitmediğini bakmaksızın çalışanlar hemen işi bırakıp evlerine giderler. Çalışanlar işlerinde öneriler getirmektense talimatlara birebir uymalı, engellerden kaçınmalı, zamanında ve belirlenen ilkelere göre kaliteli ürün ortaya koymanın kendi yararlarına olduğunu farkına varmalıdır.

- Çalışan eksikliği

Macheke ve ark. (2013) Zimbabwe şirketlerinde çalışan yokluğunun, ISO 22000 standardının uygulanmasına etki eden engellerden biri olduğunu belirttiler.

2.1.12.8. Çalışanların yetkilendirilmemesi ve sürece dahil edilmemesi

Çalışanların dahil edilmesi, kurumun dinamik ticari ortama daha açık olmasını sağlar ve işi daha agresif hale getirir. Çalışanlar, bir gruba yaptıkları katkılardan dolayı daha fazla yükümlülük üstlenmelidirler; bu nedenle, işyerinde daha dikkat çekici işler sergileyebilirler. Temel olarak, çalışan desteğinin ve katkısının olmaması , ISO

22000 modellerinin yürütme prosedürüne başlamak için engel oluşturan nedenlerden biridir (Macheke ve ark. 2013).

2.1.12.9. İletişim eksikliği

Goetsch ve Davis (2000), iletişimin "bir mesajın (niyet ve his, bilgi, duygu, düşünce) hem değiş tokuşu hem de farkına varılması olarak nitelendirmektedirler. Aynı şekilde, Qijun & Batt. (2016), hiyerarşik iletişimi "daha sıklıkla davranışı iletme veya etkileme beklentisinden ziyade en az iki kişi tarafından verinin değiş tokuş edilmesi ve kavranması için kullanılan işlem olarak," olarak nitelendirmiştir. Tunaliolu ve ark. (2012), güçlü iletişimin heyecanı, işçilerin tam teşekküllü olmasını, prosedürlerde yer alan parçaları ve görevleri anlamasını ve iş gücü kapasitesini yükseltmeyi içerdiğini vurgulamışlardır. Macedo-Soares & Lucas (1996) tarafından yapılan bir diğer araştırma, kültürün kurumun iletişim ilkelerinde daha büyük bir yer tutarak incelenebileceğine inanmaktadır. İletişim, yeni kalite sisteminin uygulanmasında önemli bir rol üstlenir; ancak Portekiz kuruluşunda çoğunlukla bu duruma dikkat edilmediği gözlenmiştir (Sofia ve Paulo 2031).

2.1.12.10. Zaman eksikliği

Macheke ve ark. (2013), organizasyonların kayda değer iyileştirmeleri gerçekleştirmek için önemli olan kalite teknikleri ve prosedürlerini etkili bir şekilde hayata geçirmek için yeterli zaman talep ettiklerini belirtmişlerdir. Hiyerarşik sistem, mevcut kurumsal engellerin üstesinden gelmenin ve başka bir sistemi veya modern hiyerarşik çizelgeleri uygulamayı öğrenmelidir.

2.1.12.11. Sertifikasyonun yüksek maliyeti

Genel olarak, sertifika almanın yüksek maliyeti çoğu kurumun karşı karşıya kaldığı bir engeldir. Hazırlanma, zaman, uzman harcamaları, kayıt ücreti maliyeti oluşturur. Kayıt prosedürünü teşvik etmek için yüksek danışmanlık ücreti, kayıt ücretleri maliyeti için önemli bir hesaplamaadır (Escanciano, & Maria 2014).

2.1.12.12. Belge eksikliği

Herhangi bir kurumdaki kalite yönetim sisteminin dokümanları, prosedürlerinin çok yönlü kalite ve işbirliğinden ve akrabalık kabiliyetinden etkilenir. Yeni standartta belirtilen mükemmel kalite yönetim sistemi dokümantasyonu, kalite stratejisi ve hedefleri içeren kalite rehberinde belirtilir. Buna ek olarak, birbiriyle ilişkili prosedürleri, iş talimatlarını ve diğer ayrıntılı raporları tasvir eden kalite yönetim sistemi metodolojisini içerir (Tunalioglu et al., 2012)

2.1.12.13. Bilgi eksikliği

Sürekli İyileştirme, bir kurumdaki prosedürler ve çalışanlar, operatörler, tüccarlar ve müşterilerin verileri hakkında kesin verilere dayanır. Bu verilerin incelenmesi, yönetimin kalite gözetiminde başarılı seçimler üzerinde varmasına olanak sağlar (Semos, & Kontogeorgos, 2007). Ek olarak, Kupper & Batt (2009), kalite alıştırımlarının verilerin sürekli gelişme çabalarını etkilediğini, çalışanların her birinin problem kaynaklarını ayrıntılı olarak öğrenmek istediğini belirtmişlerdir.

2.1.12.14. Yetersiz müşteri memnuniyeti

İspanya'da ISO 9001 belgeli yaklaşık 400 kurum üzerinde yapılan bir çalışmada, müşteri sadakati verisinin olmayışının bu kurumların karşılaştıkları en önemli sorun olduğu kaydedilmiştir (Casadesus ve Karapetrovic, 2003).

2.1.12.15. Sertifikasyon kuruluşunun, danışmanının ve ulusal standartların rolü

KYS'nin iyileştirilmesi ve sergilenmesi için BSI kısmının bulunmaması, Birleşik Krallık kurumlarında ISO 22000 önlemlerinin uygulanmasına engel teşkil eden bir sorundur (Botonaki ve ark., 2006). Bununla birlikte, Fuentes ve ark. (2000), belirli bir hareket bölümünde meşru bir şekilde hak kazanabilecek dış hukuk danışmanının bulunmadığını, İspanya ve İsveç kurumlarında ayrı olarak ISO 22000 yönergelerinin uygulanması için sınırlamış olduğunu göstermiştir. Dahası, Botonaki ve ark. (2006), doğrulama organlarının yokluğunun, İngiltere'deki kurumlarda ISO 22000 standardının verimli bir şekilde kullanılmasını etkileyen bir engel olduğunu ortaya çıkarmıştır.

2.1.12.16. Tedarikçi kontrolü ve katılımının olmaması

Tedarikçi ilişkisi, tedarikçi belirleme kriterleri, tedarikçilerin sayısı, tedarikçiyi çağdaş öğeye dahil etme ve ilişkinin kapsamı, ISO 22000 önlemlerinin uygulanmasını etkileyen engellerdir (Machekai ve ark., 2013). Dahası, Macheka ve ark. (2013) Çin, Meksika ve Hint organizasyonlarında yerleşik kişilerin kalite pratiğini öğrenirken, bir organizasyona aşırı sayıda tedarikçinin iş yapmasının, bu ülkelerdeki QMS-ISO 22000'i gerçekleştirmede engel teşkil ettiğini belirtmişlerdir. Aynı şekilde, tedarikçilerin denetimi için belirtilmeyen bazı engeller, doğrulama incelemesinde kurum hayal kırıklığının her kuruşu için 80 olanı vurgulayan Qijun & Batt (2016) 'yı ortaya çıkarmaktadır. Dahası, Martinez ve ark. (2000) sağlayıcılardan gelen direncin, İspanyol kurumlarındaki ISO 22000 göstergelerini gerçekleştirmenin önünde bir engel olduğunu vurgulamışlardır.

2.1.12.17. Yetersiz teknoloji engeli ve kalibrasyon zorluğu.

Kupper ve Batt, (2009) ulusların oluşturulmasında yasama kurumlarının genel olarak endüstri için mantıklı bir temel oluşturduğunu önermektedir. Buna ek olarak, yenilik eksikliğinin Meksika, Hindistan ve Çin'de ISO 22000 yönergelerinin uygulanması için bir engel olduğunu belirtmişlerdir.

2.1.12.18. Cevher kontrolüne yaklaşım eksikliği

Yaklaşmakta olan cevherlerin düşük kalitesinden ötürü düşük kaliteli başka bir konu daha ortaya çıkmaktadır. Uzun ticaret ilişkisinde bir tek tedarikçinin koordinasyonunu kullanarak yaklaşan cevherlerin kalite ölçeği gerçekleştirilebilir. (Tunalioglu ve ark., 2012). Escanciano, & Maria (2014) Yaklaşan malzemelerin yetersiz incelenmesinin birkaç kurumda onlara sertifikasyon incelemesinde hayal kırıklığı yarattığını bildirdiler.

2.1.13. ISO 22000 uygulama süreçleri ve kayıt

ISO 22000 FSMS'nin öne çıkan engellerinden biri de tek isim altında geçmiş normları (ISO 9001, HACCP) tamamen birleştirmek gerekliliğidir. Buna ek olarak, ISO 22000 FSMS yönergeleri, gıdaların iyi durumda olmalarını ve besin

organizasyonlarındaki tehlikeleri belirli ölçüde engellemeyi böylelikle müşterilerin daha fazla besin maddesini güvenle tüketebilmesini hedefler. ISO 22000 FSMS, gıda ürünlerinin korunmasını güçlendiren ve garanti altına alan dünya çapında bir kalite çerçevesidir. ISO 22000 FSMS, yiyecek ve içecek organizasyonlarının karşı karşıya bulunduğu sorunlarda, örneğin çalışanların eğitim seviyesinin düşük olduğu (örneğin, aşçılar ve bulaşıkçıların) zamanlarda çok daha elzem hale gelmektedir. Organizasyonların bu durumlarda çalışanlarına destek olamaması, ham besin maddelerinin yetersiz temini, gıda ürünlerinin tanıtımında rekabet kaynaklı reklam konularında istenmeyen durumlar, maliyet ve kalite ayarlamaları, iç kontrol eksikliği ve yönetilebilir değişimin garanti edilememesi karşılaşılan sorunlardır (Weyandt, ve ark., 2011)

ISO tarafından kurulan ve Eylül 2005'te verilmeye başlanan ISO 22000, "Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi" olarak dağıtılan birincil evrensel standarttır. Beslenme kaynaklı hastalık riskleri olan ve bu risklerin yeme ve içme organizasyonlarında nasıl önüne geçebileceği her yerde bilinen durumlardır. Günümüzde, beslenme güvenliği yönetim sistemi ve eğitimi, güvenli yiyecek üretimi için en göze çarpan teknik olarak ortaya çıkmaktadır. Çerçeveleri gerçekleştiren kuruluşlar, örneğin, ISO 22000 veya HACCP FSMS, emniyetli besin üretmede başarı sağlamaktadırlar (Gaaloul ve ark., 2011).

Gelişen yaşam biçiminde yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı iletişimin yakınlığı, gıda korumada tanımlanan tüm tehlikeleri tanıma ve her aşamada uygun kontrolü garanti altına almak için önemlidir. Alıcılar ve tedarikçilerin iletişimde karakterize edilen tehlikeler ve kontrol tedbirleri, hem müşterilerin hem de tedarikçilerin avantajları için (son kullanma tarihi için bir ön şart ve son ürün üzerindeki bir isim) gereklilikleri yaratmaya yardımcı olacaktır. Aynı zamanda, bir organizasyonun, gelişen yaşam biçimindeki yerini ve konumunu bilmesi, son alıcılara güvenli beslenme maddeleri iletme ve onlarla başarılı bir iletişim kurma kapasitesine sahip olması açısından hayati önem taşımaktadır (Mercan & Bucak, 2013). İnsanların daha güvenilir gıdaya olan ilgisi artmaktadır. Bu talep farklı önlemlerin düzenlenmesini ve ilerlemesini sağlamıştır. Bu standartların aksamalarını önlemek için küresel bir anlaşmaya varılması mutlaka gereklidir. Bu tam olarak ISO 22000 FSMS'in

karşılamayı planladığı ihtiyaçtır (Mercan & Bucak, 2013). IFS ve HAACP gibi farklı standartların bir başlık altında toplanması, Global Journal of Education and Research'de ISO 22000 standardının verilmesindeki en kritik nedenlerinden birisi olarak işlenmektedir (Arvanitoyannis, & Varzakas 2009).

2.1.14. ISO 22000:2005 Standardındaki eksiklikler

Dünya çapında sürdürülebilir güvenlik faaliyeti (GFSI) tarafından belirtildiği üzere, ISO 22000: 2005 gerekli projelerin karakterize edilmesinde sorunlarla karşı karşıya kalmıştır, çünkü GFSI'nin belirlenmiş PRP'leri ve diğer idari standartları FSSC 22000'de sunmasına rağmen ayrıntılar PRP'leri tanımlamak için yeterli değildir (Lokunarangodage ve ark., 2016). Dolayısıyla, ISO 22000: 2005 standardını özellikle onaylamadılar; bunun yerine lisanslı ISO 22000: 2005 şartnamesinin GFSI'nin onayına uyması için PRP ön koşullarını geliştirerek ISO 22002-1 eklemesi yapılmıştır. Beslenme sağlığı dergisi "Standardı oluşturan mütevellî heyetleri, temel projeleri oluşturan normlar konusunda anlaşmaya varılamayan önemli projelere ilişkin birkaç temel hususa değinmek zorundadır". şeklinde görüş bildirmektedir. (osaili, ve ark., 2017). Her halükârda, ISO, ISO 22002-1'i sunarak ISO 22000: 2005'deki eksiklikleri düzeltmiş ve 2013'de güncelleştirilmiştir. Aksine, GFSI ayrıca alıcı ve idari ön koşullara tek bir çerçeve altında odaklanmayı amaçlamaktadır. Buna rağmen, standartlar tedarikçinin değerlendirmesini ve belirlenmesini, muhtemelen başlangıça yönelik çerçevede yer alan diğer ayrı ölçütlerde izlenmenin uygun olduğu şekilde belirtmemektedir. Standartlar, okuyucuyu pazarlık ederken sayısız noktalarda yeniden tekrarlanan 568 dikkat çekici ve ikincil gereklilikleri (Shall) belirlemiştir.

Yukarıdaki gerçek sebepler göz önüne alındığında, ISO 22000: 2005, beslenme sağlığını uygun bir şekilde kontrol etmek için önemli gereklilikleri ve parçaları olması nedeniyle düzgün bir norm olarak görülebilir. Dolayısıyla, tek başına bir standart olarak tek yönlü bir düzenlemeye dönüştürülmeli ve basitleştirilmelidir. Bu sebeplerden ötürü, iş dünyasındaki danışmanlar ve müfettişler çoğunlukla, diğer kardeş ilkelerin hala kural olarak kalmasından ise ve sadece işletme için temel bir standardı veya ISO 22000: 2005'i kabul etmeyi düşünmektedirler. GFSI, hem karşılaştırma ölçütlerini hem de bu standardı tek bir çerçeve olarak diğer ilgili

önlemleri (PAS 220, ISO 22005 vb.) kısıtlayarak bunu kabul etmeye meyilli olduğunu göstermektedir (ISO 22000, 2005).

Sonra tekrar, PRP ve OPRP izolasyonları, bazı uzmanlar tarafından herhangi bir meşru açıklama yapılamadığı durumlarda işletme yöneticilerine kapatılmalıdır. Kriterler, yaklaşık 10 yıldır bulunmaktadır ve 2014 yılına kadar dünyada 30.000'den fazla kuruluş tarafından benimsenmiştir (ISO, 2015). Bununla birlikte, ölçütlerin güncellenmesi, konunun çok sayıda küresel uzman tarafından tanınması ve netleştirilmesin nedeniyle uzun sürmüştür. Bu arada, ISO, yaşanan konularda uygun cevaplar sundu, ancak değişikliği ertelemiştir. Her durumda, ISO 22000: 2005 bir geçiş döneminde mevcut besin sağlığı önlemlerini kontrol etmek için yaratılmış ama trajik olarak erişilebilir ölçümlerin sayısını azaltacağı yerde artırmıştır (bu durum GFSI konusunda altına alınan ve dünyanın dört bir yanındaki toplantıların her biri tarafından kabul edilen bir hedefti). Buna ek olarak fabrikalar hala ürünlerini FSSC 22000 ve GFSI standartlarına göre ürünlerini sunmalıdır çünkü ISO 22000 pazardaki bakış açısına göre ISO 9001:2008 tersine göre önemi azalmıştır (ISO 22000, 2005).

2.1.15. Libya ve komşu ülkelerde ISO standartları

2.1.15.1. Libya toplumu (Arap ve İslam kültürü)

Libya ve Arap kültürünü tartışmak, KYS'nin açık segment kurumlarda uygulanması üzerine etkisi ışığında, bu araştırmada göz önüne alınması gereken önemli bir faktördür. Sosyal ilişkiler Libya'da aile düşüncesine temelden bağlıdır. Bu da, ailevi taahhütlerinin örneğin iş taahhütlerini gibi diğer her şeyden önce yerine getirilmesi gerektirir İslam dini ve Arapça , Libya boyunca yaygındır ve Libya kültürünün iki baskın ögesini oluşturur. Dolayısıyla, bu iki unsurun Libya'daki bireylerin sosyal homojenliğinin nedeni olarak görülmektedir.

(Farley, 1971). İslam dini, işçileri kendi işlerini becerikli ve tam olarak yapmakla yükümlü kılar. Peygamber Muhammed, "Allah, işini yapanın hakkını vererek yapmalıdır" buyurmuştur. İslam, bireyleri dayanışma içinde çalışmaya ,mücadele ve protestolardan stratejik bir mesafe kalmaya zorlar. İş toplamı, bireyler arasındaki katılım seviyesine dayanır. Libya ekonomisinin son düzenlemelerinin birincil hedefi,

günümüz ve gelecekteki kuruluşlar için yaşam biçimini finanse eden petrol gelirlerini kullanmaktır (Farley, 1971).

2.1.15.2. Libya ekonomi politikası

Petrol Libya'ya, komşusu olan Afrika ve Arap ülkelerine(ki bu ülkeler ihracat elde edebilmek için uzak ticari kullanmak durumundadır) kıyasla önemli iş ve daha hızlı bir şekilde ekonomisini geliştirme fırsatı vermiştir. 1980'de Libya uzmanları özel mülkiyetten uzaklaşmaya ve kapsamlı kontrol düzenlemeleri yapmaya başladılar. 1990 yılından bu yana ise sanayi alanında özellikle gıda sanayilerinde özel organizasyonlar ve kooperatifler için teşvik başlatılmıştır.

Ramadan (2002), Libya'nın yeni alanlardaki para ve toplumsal yapısındaki değişiklikler nedeniyle bazı alanlarda yetenekli ve hazır bireylerin yetersizliği ile mücadele ettiğini belirtmektedir. Birçok konu insan kaynaklarının ilerletilmesine ilişkin mevcut durumun detaylandırılmasında kritik bir rol oynamıştır:

-1980'lerde yürütülen ekonomik iyileştirme programları, gelişmiş yönetim düzenlemeleri eksikliğini gidermesi beklenen nitelikli, hazır ve eğitilmiş kişilerin sayısını artırmak için idari iyileştirme ve eğitim vakıflarına ağırlık vermeye zorlamıştır.

- Genel nüfus kesiminin doğrudan yasama kontrolü ve mali görevlerin düzenlenmesinde merkezileşme, bu faaliyetlerle uğraşmaya hazır nitelikli yüksek kişilerin gereksinimini ortaya çıkarmıştır.

- Genel nüfus kesimine doğru uzanma yüksek nitelik denetçilerine olan ihtiyacı daha belirginleştirmiştir.

1 Eylül devriminin ardından, Planlama, Libya ekonomisinin inşasında petrolün kullanılması idi. Büyük toprak kesimleri kırsal alana yayılmış ve örneğin kimyasallar kompleksi, çelik kompleksi, kumaşlar, petrokimya endüstrileri ve gıda üreticileri gibi sayısız modern işleme tesisleri inşa edilmiştir. Buna ek olarak, Libya'nın

ekonomideki odak noktası, İK'nın çalışması ve yeni açık girişimlerin denetlenmesi için önemli kılmaştır.

Libya ekonomisinin bir değerdendirmesini Libya politik düşüncesinden izole etmek son derece zordur. Yönetenlerin değışimi, yer veya alan, zorunluluklar veya onaylanmış harcama planları, çalışma koşulları ve idari düzenlemeler de merkezi hükümetin müdahaleleri gibi günlük süreçleri etkilemektedir.

Merkezi hükümetin müdahaleleri, kârlılığın azalması ve eşyanın harcamasının artırılması nedenleriyle istikrarsızlık durumuna yol açmaktadır. Yetkili çerçevenin güvensizliği, organizasyonun, ilkelerin ve yönergelerin düşüklüğünde tutarlı değışikliklerden kaynaklanmaktadır. Libya açık pazarı devleti yönetenlerin müdahaleleri nedeniyle sayısız değışikliklerle karşılaşmıştır. Örneğın, Libya hükümeti 1990larda kurumları çalışanlarını Ulusal Kamu Yönetimi Enstitüsüne hazırlamaları fırsatını sunarken Libya dışındaki bir ülkeye bu ihtimali kapatmıştır.

Bu tarz bir kurum, bu görevi yerine getirme yetkisi veren yükümlölük altındaki varlıkların eksikliğini yaşar. Bu da, çalışma örgütleri olan yetenekli işçilerin erişilebilirliği eksikliği beraberinde getirmiştir.

Sadece temel mallara gelen kısıtlamaların yönetim stratejisi, ithal ürünlerin maliyetlerinde bir artış ve niceliğinde azalma sağlamıştır. Buna ek olarak, 1992 yılında Birleşmiş Milletler tarafından koyulan yasak ithal hammadde giderlerini genişletmiştir. Bu durum da ithal ürün ve daha az kalitedeki ürünlerin maliyetindeki artışa neden olmuş, böylece daha az kaliteli ithal hammadde elde edilmiştir. Yasak ayrıca, Libya'daki organizasyonlara, özellikle gelişmiş ülkelerden gelen yedek parça ve yüksek teknoloji ekipmanlarını almamaya yönlendirmiştir (Agnia, 1997).

2.1.15.3. Libya üretim sektörü

Endüstri Sekreteryası 2000 yılında iptal edildi ve Başbakana bağlı Sanayi Bakanlığı bunun yerini aldı. Endüstri Bakanlığı, yalnızca popüler ürünler üreten (Ağır ve Ara sanayi) kuruluşları düzenlemek için kurulmuştur.

(GIC, 2002) tarafından belirtildiği gibi, bazı girişimleri şu şekildedir:

- Libya'daki üretim kalitesinin artırılması.
- Libya ürün ihracatının artırılması
- Kurumları LNCSM'nin yardımıyla yerel işletmeler için önlemlerin oluşturulmasına yönlendirmek.

Daha önce bahsedilen Libya kültüründeki toplumun özellikleri göz önüne alındığında, yönetimin kamuoyunun niteliklerini, standartlarını ve davranışlarını yansıtıyor denebilir. Kurumsal metot veya yeniliğe bakılmaksızın, kamu kurumu oluşturmak son derece merkezi bir konumdur. Yaratıcılık ve eleştirel düşünce gruplar ve aile tanımları tarafından etkilenmektedir. İdari hedefleri gerçekleştirmek için denetçiler arasındaki işbirliği ve ortaklık genellikle yoktur. Tatmin edici nitelikler, standartlar ve tavırları kabul etmeyen idari yöntemler, kurumun istikrarı ve egemenliği için bir tehdit olarak değerlendirilir.

2.1.15.4. Libya Metroloji ve Ulusal Standartlar Merkezi

Libya hükümeti standartlaştırma ve kalite meselesinin jenerik olarak önemini 1991 yılında, Libya hükümeti Genel Halk Kongresinin metroloji ve standardizasyon ile ilgili LNCSM'nin uygulanması amacıyla 1991 yılının 5 No.lu Yasasını yayınlamasıyla öğrenmiştir. 5/1991 sayılı kanun uyarınca, ulusal ölçekte standardizasyon ile birlikte etkin bir kalite projesini geliştirmek LNCSM'nin sorumluluğuna girmiştir. Libya organizasyonlarına kalite ilerlemesini uygulamakta yardımcı olmalı, geliştirmeli, desteklemeli ve teşvik etmelidir (LNCSM, 1999). Libya'daki sanayi kesimleri, kalite ve standardizasyon konusunda etkin bir şekilde ilerleme kaydedemiştir.

Ürünlerin ya da yönetimlerin inovasyonun değerini geliştirmeye yönelik girişimlerde ve varlıkların bu amaç doğrultusunda bir araya getirilmesinde başarısız olunmuştur. Bununla birlikte, günümüzde, ISO 22000'in kaliteli ürün ve yönetim oluşturarak

küresel pazarda rekabet etmesi gerekliliğini kabul etmek için girişimde bulunulması büyük önem taşıyan kritik bir gerekliliktir.

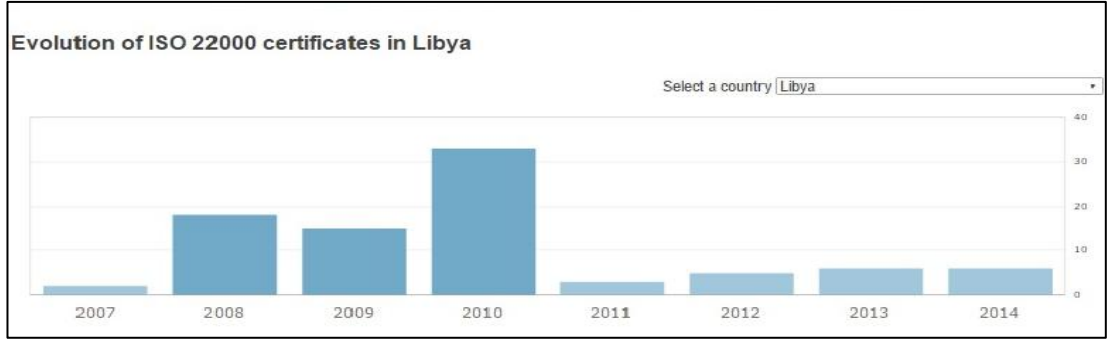
2.1.15.5. Libya’da ISO 22000

Libya'daki gıda fabrikaları, 2007 yılı başında ISO 22000 kalite yönetim sistemini benimsemeye başlamışlardır. ISO 22000 belgesine sahip fabrikaların çoğu, ülkenin batısında olmak üzere sayı olarak üç fabrikayı geçmiştir.

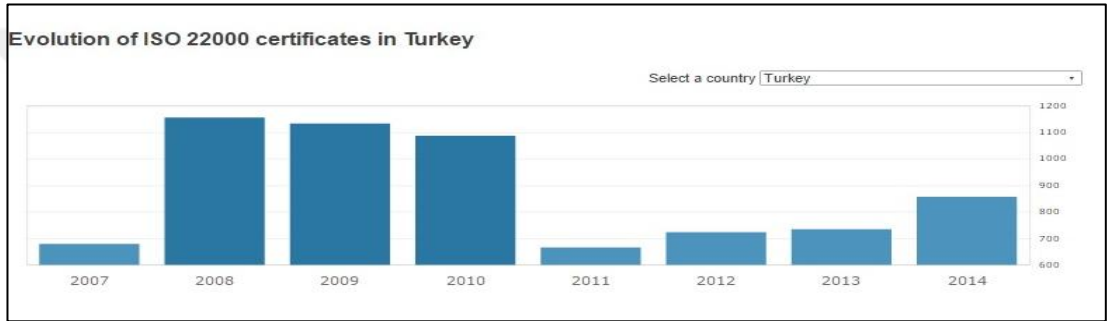
Sadece bir yılda, ISO 22000 olan gıda fabrikalarının sayısı Libya'da 10'dan fazla artmıştır. ISO 22000 elde eden fabrika sayısı, birçok komşu ülkede olduğu gibi sertifikalı fabrika sayısı 30'u aşarak Libya devletinin tarihinde en yüksek rakam olmuştur. 2011 yılında Muammer Kaddafi rejimine karşı yapılan halk devrimi ve ülkedeki sürmekte olan savaş ve istikrarsızlık nedeniyle ISO 22000 belgesine sahip fabrikaların sayısı hızla düşmüştür. Bununla birlikte, devrim sonrası savaşın sona ermesi ve ülkedeki geçici istikrar ile birlikte ISO belgesini alan fabrikaların oranı 2014 yılına kadar kademeli olarak yükselmeye başlamıştır. Aynı yıldaki, özellikle de batıda iç savaş patlamasıyla birlikte ülkedeki fabrika sayısı düşmüştür (bknz. tablo 2.1.3). Şekil 2.1 ve Şekil 2.2, sırasıyla Libya ve Türkiye'de ISO 22000 belgesinin evrimini göstermektedir.

Tablo 2. 4. Libya ve bazı komşu ülkelerde ISO 22000 verileri

ISO 22000 – Libya ve Komşuları								
Yıl	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cezayir	1	1				1	11	13
Mısır	8	68	67	276	136	233	296	288
Libya	2	18	15	33	3	5	6	6
Fas	29	37	49	52	46	40	52	90
Sudan			2	1	1	3	6	9
Tunus	36	47	65	95	102	70	98	119
Türkiye	87	193	262	337	386	396	354	472

Şekil 2.1, Libya'da ISO 22000 belgelerinin gelişimi

Şekil 2.2. Türkiye’de ISO 22000 belgelerinin gelişimi

Kaynak: ISO 2014 Araştırması

2.1.16. ISO 22000’e ilişkin önceki bazı çalışmalar

Aşağıda, çalışma alanına (Libya çalışmaları, Arap çalışmaları, Türk çalışmaları ve Uluslararası çalışmalar) göre en önemli çalışmaların kısa bir özeti verilmektedir.

Shokshok ve ark. (2015: 2782-2788), farklı Libya sanayi şirketlerinden on yöneticiyle gerçekleştirilen görüşmeleri değerlendirmişlerdir. Bu görüşmeler, hedeflenen sektörler için çalışan ve karar alma sürecinde yer alan üst düzey ve kıdemli yöneticilerin görüş ve düşüncelerini bir araya getirmektedir. Görüşmeler, Toplam Kalite Yönetimi ve Kalite Kriterleri, sorumluluklar ve yetkililerin kültürel engelleriyle ilgili kavramları ve ilkeleri ve TKY uygulamalarının kendi perspektifindeki engellerin üstesinden nasıl geleceğini tartışmıştır. Yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilen görüşmelerin ana bulguları aşağıdaki noktalarla özetlenebilir:

- Libya'daki sanayi şirketlerinde çalışanlar, TKY konusunda çok az bilgiye sahiptir.

-TKY Libya eğitim sisteminde yer almamaktadır.

- Libya'da ulusal kalite ödül programı yoktur.

Görüşülen yöneticilerin tamamı, çalışanın karar alma sürecine katılımının ve yetkilendirilmesinin iş yerlerinde mümkün olmadığını ve bunun mümkün kılınması için çok çalışmaya ve çabaya ihtiyacı olduğunu savunmuştur. Çalışanları sorumluluğa ve karar vermeye katılmaya teşvik etmek için onlara ödül vermeli ve karar verme yetkisi ve gücü belirlemelidir. Bu da gücün boyutunda azalma ve merkezileşmesinden uzaklaşma anlamına gelmektedir. Çalışanlar, alışılmadık bir durum oluştuğunda üretim sürecini durdurma kararı alabilir ve daha sonra ne yapılması gerektiği hususunu görüşmek üzere amirini arayabilirler.

Shibani ve ark. (2012), QM bilgi eksikliği ve yönetim taahhüdü eksikliği gibi özellikler aracılığıyla TKY'nin BBS'lerinin kritik başarı faktörlerinin uygulanmasının açık bir eksikliğini ortaya koymuşlardır. Araştırmacılar Libya organizasyonları, Libya şirketlerinin çoğunun ISO9000'i piyasaya sürdüğü henüz erken bir aşamadır; çünkü bazı yerel şirketler ISO 9000 sertifikasına sahiptir. Libya inşaat sektöründe iletişim ve bilgi sistemleri açısından zayıflıklar bulunmaktadır. Libya inşaat sektöründeki mevcut sistem, kağıt ve sözlü formatlara dayanıyor; bu da düşük kaliteli ve düşük bilgi akışıyla sonuçlanıyor. Libya, TKY'yi kabul etmeye ve ya benimsemeye henüz hazır değil çünkü üst düzey yönetimlerin eğitim becerileri eksiklerinden doğan alt yapı sıkıntısı mevcut bu nedenlerden dolayı, kalite yönetiminin Libya inşaat sektöründe uygulanması zor ve kalite yönetim sistemlerinin tam olarak ne anlama geldiğinin anlaşılması ve uygulanması uzun sürecektir. Bazı yöneticiler, çalışan temsilciliğine izin vermeyen şirket ve hükümet politikasından bahsetmektedirler. Bu durumda, çalışanlar liderlerin veya amirlerinin yönetim onayı olmadan bir karar alamazlar.

Engellerin yanılığlarla birleştirilmesi bizi, ISO 9001'in Irak örgütleri için bir ilgi konusu olmadığı ve uygulanmasının hala çok sınırlı olduğu sonucuna götürmektedir. ISO 9001'e uyum için gittikçe artan talebi karşılamak için Irak hükümeti ve Sanayi

Bakanlığı, ortaya çıkan bu gereksinimlere uyacak ulusal stratejiler oluşturmaktadır. Bu stratejiler, ISO 9001'e uyan organizasyonları kaydetmek için kuruluşların kurulmasını, sertifikasyon organlarının Irak'ta çalışmasını teşvik etmeyi, denetçilerin eğitimi ve kayıt altına alınması için yönergeler hazırlamasını, üst yönetim ve çalışanları ISO 9001'in fayda ve gereksinimleri konusunda eğitilmesini, takım çalışmasını ve sürekli iyileştirmeyi teşvik etmeyi ve örgüt içinde entegre koordinasyonla ilerlemeyi içermelidir. COSQC (standartlaştırma ve kalite kontrolü için merkezi organizasyon), ticaret ve endüstri dernekleri ve üniversiteler gibi ulusal standart kurulları, dünya çapında tanınacak, uygulanabilir, bağımsız ve güvenilir ulusal sistemlerin oluşturulmasında önemli bir role sahiptir. Yine üst yönetimin ve yetkili liderliğin ISO 9001'i uygulamanın omurgalarından olduğunu vurguluyoruz (Al-Najjar, ve Jawad, 2011: 118–131).

Musa, & Alawad, (2011) toplam kalite yönetiminin uygulanmasının fabrikalarda üretkenlik üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla Suudi Arabistan'ın merkezi bölgesinde kümes hayvanları tesisleri ile ilgili üretkenlikteki TKY uygulamasının etkisini araştırmıştır. Ayrıca, kanatlı hayvan işleme fabrikalarında toplam kalite yönetimi uygulamalarının üretkenlik üzerindeki etkisini araştırılmış ve genel yönetim uygulamalarını ve üretkenlik üzerindeki etkisini ölçmek için yedi kalite parametresi belirlenmiştir: Kriz yönetimi, müşteri odaklılık, ikramiye, eğitim, sürekli iyileştirme, işbirliği ve ekip çalışması. Veriler, kapalı sorular içeren bir anket kullanılarak toplanmıştır. Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm, çalışma örneklemini hakkında demografik bilgiler ve ikinci bölüm toplam kalite yönetiminin uygulanmasının sağlanması ve üçüncü bölüm üretkenliğin ölçülmesiyle ilgilidir. Veri toplama aracı Suudi Arabistan'da toplam kalite yönetimini etkin bir şekilde uygulayan üç tavuk işleme fabrikasında gerçekleştirildi. Toplam kalite ve kalite yönetim müdürleri ile üretim müdürleri, fabrikalardaki üretim bölümünden 73 katılımcıdan oluşan örneklem, bize genel kalite yönetimi uygulamalarının tavukçuluk üretiminin verimliliği ve işleme derecesi üzerinde pozitif ekiye sahip olduğunu göstermiştir."

Shami ve ark. (2004) "Kalite yönetim sistemlerinin uygulanmasının avantajlarının Ürdün'teki gıda fabrikalarında idari açıdan analiz edilmesi ve ISO 9000 kalite

yönetim sistemlerinin uygulanmasının yararları" başlıklı bir çalışma yapmışlardır. ISO elde etmenin faydalarını ölçmek için beş dereceli bir ölçek kullandılar ve ISO belgesini alan 42 fabrikadan veri toplamak için bir araç olarak paragraf 19'dan bir anket hazırladılar. Çalışmanın sonuçları, Ürdün'deki gıda fabrikaları bölümlerinin yarısından fazlasının, ISO sisteminin uygulanmasının, beklentilerin altında olmasına rağmen, olumlu yararlar sağlamaya çalıştığına inandığını ortaya koymuştur. İçsel gelişmeler idari kontrolü geliştirmeye ve sabitlenen ürün özelliklerine erişmeye odaklanmıştır. Ürünlerin şirket imajını ve müşteri memnuniyetini artırmak için en önemli dış etkenlerin odağı sertifikayı propaganda aracı olarak kullanmak olurken, artan satış ve karlılık alanlarında daha olumlu olmayan eğilimler bulunur. Sonuçlar, fabrikaların özelliklerinin ve yönetim yöntemlerinin yakınsamasını yansıtan, tesislerin çoğunun özelliklerine uygun olarak sertifika edinme yararlarına yönelik ortalama derece eğilimi arasında anlamlı bir fark göstermemiştir. Bu sonuçlar üreticileri, uzun vadeli faydaların desteklenmesinde kalite güvence sistemlerinin dahili faydalarından yararlanan yollarla eğitime ihtiyacı olduğuna işaret etmektedir.

Mercan ve Bucak'ın (2013:3) çalışmalarının amacı, İzmir / Türkiye'de ISO 22000 FSMS Belgesine sahip olan yiyecek içecek şirketleri için ISO 22000 FSMS standartlarının uygulanabilirliğini analiz etmek olarak belirtilmiştir. Çalışmanın araştırma kısmı İzmir'de ISO 22000 belgesine sahip olan gıda ve içecek şirketlerinin sekiz kalite ve hijyen yöneticisine seçilen sorular sorularak gerçekleştirilmiştir. Böylece, yöneticinin görüşlerini elde etmek için yüz yüze görüşmeler (yarı yapılandırılmış görüşme) yapılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçları, her şirketin ISO 22000'in uygulanabilirliği konusunda bazı küçük sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermiş, ancak, gıda ve içecek şirketlerinin yöneticileri her şeyden önce ISO 22000 kullanımına inançlı çıkmışlardır. Dahası, bu sistemi gerekli altyapıyı (mağazalar, mutfak alanı, vb.) ve üstyapıyı (eğitim, personel, vb.) inşa ederek gerekli kaynaklarla kolaylıkla uygulayabilmişlerdir.

Escanciano & Santos-Vijande (2014) gıda zincirinin (FC) ISO 22000'i kullanan tüm firmaları açıklığa kavuşturuyorlar. Firmanın büyüklüğü kalite uygulamasını belirleyen bir faktör değil. İhracatçı firmalar ISO 22000 belgesine daha çok ilgi

duymaktadır. Tüm örneklem firmaları uygulama süreci boyunca en çok zaman ve para ile ilgili zorluklar yaşamaktadır. Firmaların memnuniyetine en çok katkıda bulunan faydalar, özellikle verimlilik artışı ve gıda güvenliği konularında içsel niteliklerdir.

Örnek firmaların karşılaştıkları engellere rağmen genel olarak bu sistemden memnun görünmektedirler. Bu bağlamda, her türlü faydanın bu yüksek memnuniyete katkıda bulunduğu dikkat çekmektedir. Bir faktör analizi ve doğrusal, firmaların beklentilerinin karşılanmasına veya aşılmasına en fazla katkıda bulunan temel faydaların, özellikle verimlilik artışı ile ilgili olanlar dahil olmak üzere içsel nitelikte olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle çarpıcı olan, özellikle de ISO 22000 belgesinin uluslararası niteliği ve FC ile ilgili tüm organizasyonlara çiftlikten masaya uygulanabilirliği göz önüne alındığında herhangi bir pazara giriş pasaportu olarak düşünülmesi nedeniyle ticari kazançların memnuniyet seviyelerine olan düşük etkisi idi. Bu sonuçlar, SA sistemlerinin uygulanmasının, ticari başarıyı garanti altına almak için gerekli ancak yetersiz bir koşul olabileceğini ve benimsenen rekabet stratejisinin türü veya firmanın pazar yönelimi gibi diğer stratejik kurumsal kararların bu gibi menfaatlerin sağlanmasında kararlı bir rol oynamasının muhtemel olabileceğini düşünmemize yol açmaktadır. Bu yönü gelecekteki araştırmaların konusu olmalıdır.

Sofia, & paulo (2013) Portekizli şirketlerin çoğunlukla tüketicilerin güvenini arttırmak için ISO 22000 sertifikalı hale geldiğini ve bu tür bir akreditasyonun müşterinin ve diğer ilgili birimlerin gereksinimi olduğunu açıkça belirtmektedirler. Elde edilen faydalarla ilgili olarak, ankete katılan şirketler, gıda güvenliği metodolojileri ve uygulamalarının iyileştirildiğine dikkat çekmişlerdir. ISO 22000 belgelendirme motivasyonları için doğrulandığı gibi, katılımcıların belirttikleri en önemli fayda iç yapıda yatmaktadır. Uygulama engelleri ile ilgili olarak iki ana zorluk "değişikliğe karşı direnç" ve "Gıda güvenliği yönetim sistemi uygulama maliyetleri" olarak bulunmuştur. Burada gündeme getirilen bazı konular ayrı bir araştırma konusu olmayı hak etmekte ve ISO 22000 belgesi dünya çapında veri tabanına dayalı bir analizle bağlantılı olarak yazarların gelecek çalışmalarının özünde yer almalıdır (Frag ve Halis 2016).

2.1.17. ISO 22000:2005'in Geleceği

ISO 22000'den bu yana, ISO 22000'in 2017 yılına kadar denetlenmesini raporlayan çalışma panelleri, "yiyebileceğiniz yöre" ve "bir kez onaylandı mı her yerde kabul edilir" arasında bir muhalefet olacak FSMS ISO 22000'i geliştirmeye devam edecektir. . Dolayısıyla, ISO 22000 standardı, on yıllık bir süreden beri her vakanın uygulamasını kapsayacak ve burada, GFSI, benzer şekilde, yeni konuların bir kısmını doğrudan açıkça kabul etmeye ya da başka bir yetki gözden geçireninin verdiği ücretsiz onaylamaları kabul etmeye başlamıştır. Bu, her iki kuruluş da, yıllık ücretler yönergelerinden yararlandırıan ve bunlar yoluyla rehberlik sunan olarak kar amaçlı olmayan kuruluşlardır. Bu nedenle, her iki kuruluş da rekabetin normal olduğu yerlerde standartlarını geliştirmelidir. ISO, karşıt olarak ISO 22000: 2005'ü değiştirirken, sayısız seviye etkinliğini de artırabilir.

ISO 9001: 2015 uygulaması norm dışına itmiştir ve bildirilen önkoşulları özellikle gıda güvenliği ile direk bağlantılı olmayan şartlar veya referanslar olmaksızın organizasyonları kuruluş aşamasında yapılması gerekenleri sağlamasına olanak vermektedir. Görüldüğu gibi, ISO 22000: 2005, çeşitli düzey etkinliklerinde bahsedilen küçük konfigürasyonun izlenebilmesi için değişebilir ve mevcut uygulamadaki gevşemiş aralıkları güçlendirir. Her durumda, uygulamadaki dördüncü oyuncuyu göz önünde bulundurarak sanal değerlendirme ve dış doğrulama, sistemde karşılaşılan sorunları sınırlama kapasitesine sahip olabilir, ancak bu tür modellerde broiler kısıtlamaları olacaktır. Bu tür bir sistem, üreticimi gözlemi için istisnai bir şekilde önemli iken, ayrıca onaylar yerine sistemdeki gerçek uygulamaların keşfedilmesi noktasında iyi yönetim son derece önemli olabilir. Yine de mevcut inceleme modelleri % 100 inandırıcı değildir ve seçilmiş yolların ve ilerlemelerin gelecekte bir gelişme şansı olacaktır (Lokunarangodage ve ark., 2015).

2.1.18. Bölüm özeti

Bu bölümde, kalite yönetiminin önceliği ışığında, bilinen nitelikli uzmanların felsefeleri ve teorileri açıklığa kavuşturulmuştur. Literatür ile ilgili kapsamlı araştırmalar uzmanlar tarafından tamamlanmış ve çeşitli ülkelerdeki kalite yönetim

sistemi-ISO 22000 kullanımı ile tanımlanan vakalar hakkında derinlemesine bir kavrayış elde edilmiştir. İncelemeye, ISO 22000 tedbirleri uyarınca 2005 ve 2016 ve TKY ile ilgili erişilebilir yazılar dahil edilmiştir. Araştırmacı, son norm etrafındaki literatür eksikliğinin ışığı altında ve toplam kalite yönetimi ile ilgili literatürü kullanmayı ve aralarındaki birkaç karşılaştırılabilir vakayı göstermeyi seçmiştir. Aynı şekilde, toplam kalite yönetimi son norma kapatılmıştır. Çok sayıda zorunlu bileşen, herhangi bir kurum idaresi tarafından, KYS prosedürünün kullanımında engel oluşturacak şekilde stratejik bir mesafeyi korumak için düşünülmelidir. Örneğin, sistemle ilgili etkili iletişim, eğitim ve öğretim programları, üst yönetim yükümlülüğü ve işçi yetkilendirmesi ve katılımı bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Birçok engel, bu ülkelerdeki ISO 22000 sertifikalarını talep etmeyi etkilemiş ancak Libya'nın açık segment kurumlarının kurulmasının da bundan etkilendiği keşfedilmiştir. Değişim yönetimi yaklaşımı ve mevcut yetkili kültüre ilişkin bir değerlendirme ve incelemeye yönelik bir çaba meselelerin hem içeriden hem de dışarıdan anlaşılabilmesi tarafından araştırmacı tarafından gösterilmiştir. Bu bölümde sunulan literatür, bu araştırmanın ilk üç hedefinin gerçekleştirilmesinde yardımcı olmuştur. Buna ek olarak, bu incelemenin teorik yapısını oluşturmada yardımcı olmuştur. Takip eden bölümde, araştırmacı teorik yapıyı oluşturacaktır. Literatür, incelemenin önemine ve çalışılan ülkedeki yaşam ve çalışma ortamına odaklanmaktadır.

2.2. ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Kuramsal çerçeve "bir meseleye esas teşkil eden değişkenler arasındaki bağlantının nasıl ele alınacağına dair uygulama modelidir". ISO 22000 üzerine yapılan bu çalışmada da, araştırmacı kendi kavramsal çerçevesini kurmuştur. Bu kavramsal çerçeve ortaya çıkacak son yapısal çerçevenin de öncülünü vermektedir. Çerçeve, doğru başlıkta ilerlemeye devam etmek için bir işaret gibidir. Hesaplanan yapının asıl rolü, ISO 22000 normlarının kullanımı sırasında herhangi bir organizasyonun karşılaşabileceği engel türlerini ortaya koymaktır (Sekaran, & Bougie 2000).

2.2.1- Literatürde öne çıkan engeller

Araştırmacı, tabloda gösterildiği gibi çeşitli ülkelerdeki sayısız organizasyonda ISO 22000 göstergelerinin kullanımını etkileyen engelleri çıkarmıştır.

2.2.1. Bu engeller şöyle sıralanmaktadır:

•Örgüt kültürü engelleri :

- Monoton veya bürokratik kültür.
- Değişime karşı muhalefet
- Yanlış insanların yanlış görevlerde olması
- Çalışanların, organizasyonun kaderine yönelik çalışmaması
- Çalışanların sendikalarca korunması.
- Yerelleşme.
- Çalışma eksikliği.

• İK eksiklikleri:

- Proje hazırlama ve eğitimi eksikliği.
- Tecrübeli çalışan eksikliği.
- İyi bir hiyerarşik yapı eksikliği.
- Sistem motivasyonu eksikliği
- Ekip çalışmasının olmaması veya ekip ruhunun gelişmemesi

• Üst yönetim zorunluluğu.

• Yetersiz zaman

▪ Sertifikanın maliyeti.

• Hükümetin etkisi.

• İletişim aracının eksikliği.

- Belge eksikliği.
- Kaliteye dair veri ve bilgi eksikliği.
- Müşteri memnuniyeti eksikliği.
- Çalışanları yetkilendirmeme ve dahil etmeme.
- Teknoloji kullanımı eksikliği.
- Ham madde kontrol eksikliği
- Tedarikçilerin izlenememesi.
- Belgelendirme makamının görevi, danışman ve yerel kriterler.
- Bilinçsizlik

2.2.2- Kavramsal çerçevenin tartışılması

Önceki araştırmalardaki birkaç araştırmacı, önceki incelemelerde ISO 22000 kullanım standardını etkileyen engelleri çeşitli şekillerde bir araya getirmiştir. Araştırmacı, mevcut çalışma için hesaplanan yapıyı oluşturmada kullanılan bu çeşitli düzenlemelerden yararlanmıştır. Kupper ve Batt, (2009) çalışmalarında dört çeşit engeli sınıflandırmıştır:

- 1) - Kültürel değişime yönelik çalışanların ve sosyal ortamın sahip olduğu korku ve direnç, çalışanların sorumluluğu alamaması ve temsilcilerin kesin olmayışı.
- 2) - Yetersiz kalite hazırlama ve eğitim, müşteri girdi çerçevelerinin olmaması, onay ve ödül mekanizmalarının olmaması ve kalite yönetim çerçevesinde uzman bireylerin olmaması gibi altyapı engelleri.

3)- Üst yönetici sorumluluğunun olmaması, meşru olmayan misyon ve vizyon, çalışanların çok rotasyona uğraması ve yetkinin bulunmaması gibi yönetsel engeller.

4) -Etkisiz dış ve iç iletişim ağı, bölgesel ve organizasyon politikası içeren örgütsel engeller.

Martinez ve ark.da (2000), engelleri dört farklı türe ayırmaktadır:

1)- Her düzeydeki her mesleğe yeni görevlerin verilmesindeki sorunlar, yeni görevlere karşı direnç, merkezi yöneticiler arasında kalite konularında işbirliğinde karşılaşılan zorluklar, temsilcilik katkısının bulunmaması ve üst yönetim katılımının olmaması gibi örgütsel engeller.

2) - Önemli verilerin akıtılacağı yazışma yönteminin yokluğunu, teknik uzmanlığa dayalı öğrenmenin olmamasını, veri eksikliği ve açık kurumdan yardımın ve araştırma olanaklarını incelemek için erişim belgesinin bulunmadığı teknik engeller.

3)- Ekonomik çabaları içeren mali engeller, belirli bir hareket bölümünde uygun biçimde niteliklendirilmiş dış danışman bulunmaması ve kalitede belirlenen hazırlık projelerinin eksikliği.

4) - Ekonominin parasal zinciri ile belirlenen dikey engeller, müşterilerden gelen sorunlar ve tedarikçiler kaynaklı direniş.

Moser & Bailey (1997), engelleri dört ayrı gruba ayırmaktadır:

1)- Çalışanların motivasyonunun olmaması, mevcut yönetimin kısıtlanması, işin her zaman olduğu gibi devam etmesine yönelik eğilim ve değişime karşı direnç.

2) - Eğitim ve iş gücünün önündeki engeller, hazırlık eksikliği ve fazla mesai hakkındaki endişeler kalite yönetim sistemini hayata geçirmekten alıkoymaktadır.

3) - Tutarsız yönetim çerçevesi, etkinliksiz tartışmalar, eksik cihaz ve ekipmanlar, ve ekipman ve tedarik çerçeveleri ve yönergeleri içeren felsefi, prosedürel ve politik engeller.

4) - Kontrol operasyonlarının bulunmaması ve sadece maliyet göz önüne alınarak ticaret yapılması gibi düşük endişe engelleri.

Qijun & Batt. (2016), organizasyonların ISO 22000 uygulama noktasında karşı karşıya bulunduğu engellerin iki gruba ayrılabilceğini belirtmektedirler:

1) - Kurumdaki tüm ofislerin ISO 22000 onayını kavrayamamış olması ve mevcut çerçevenin değiştirilmesine istekli olmaması gibi örgütsel engeller.

2) - ISO 22000 ilkelerinin gerekliliklerini anlama, belgelerin kontrolünün bulunmaması, belgeyi edinmenin pahalı olması ve zaman kullanımının olmaması gibi prosedür engelleri.

Macheke ve ark. (2013), ISO 22000 yönergelerini kamu kurumlarında uygulamada karşılaşılan zorlukların üç temel sınıflandırmasını sunmuşlardır:

1) - Yöneticilerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ile yasama desteği olmaması hususlarında hükümet kaynaklı engeller.

2) - KYS ile tanımlanan eylemleri gerçekleştirmek için yönetimi hazırlama, bilgi toplama, bilgi araştırması ve eleştirel düşünme gibi konularda yetenekli insan yokluğunu içeren teknik öğrenim engelleri.

3)- Müşterilere odaklı olmayan kurumların yönetsel sorumluluklarını bilememesi, uygunsuz hatalar, çalışanların güçlendirilmemesi ve yangın yönetiminin yakınlığı gibi mevcut örgütsel uygulamalar kaynaklı engeller.

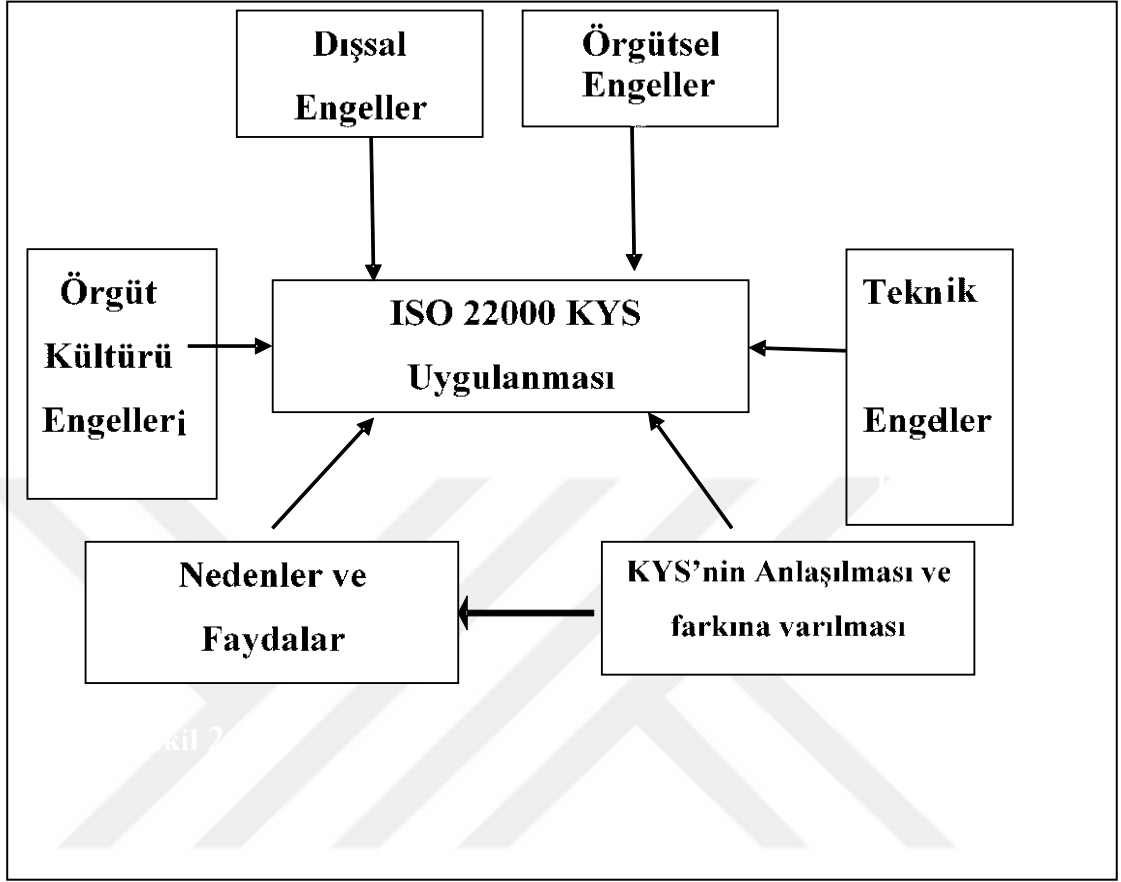
Bu bölümün başlangıcında gösterildiği gibi farklı analistler tarafından dikkat çekilen bu sınıflandırmalar ve alternatif engeller ışığında, yukarıda verilen beş araştırmacı da açıkça örgütsel engelleri, özel ve yönetsel gruplarda sıralamaktadır. Yönetsel

engeller organizasyonun yönetiminin kendisinden kaynaklıdır, örneğin inisiyatiflerde eksiklik ve sistemin kullanımına yönelik üst yönetim sorumlulukları gibi. Örgüt kültürünün önündeki engeller, yönetimin ve temsilci uygulamaların ve çerçevenin yürütülmesinin tavırlarından oluşan engellerdir. Özel engeller, standartların gerekliliklerini anlamak için yönetim ve çalışanlar kaynaklı engellerdir. Macheka ve ark.,(2013) ve Tunalioglu ve ark. (2012) Kuruluşu etkileyen dış engellerin, örneğin, ulusal yasama organının düzenlemeleri ve yürürlüğe girmesi gibi dış kurumlardan kaynaklanan dış engelleri bir araya getirmişlerdir. Tunalioglu ve ark. (2012) and Escanciano, & Maria, (2014) Açık bölünme kurumu kurarak ulusları yaratma konusundaki görüşlerini tamamlamışlardır. Ulusların her hangi bir açık segment kurumu kurarken göz önüne almaları gereken nokta yönetimleri etkileyebilmek olmalıdır. Bu kurum, ülkelerdeki ISO 22000 ölçütlerini yerine getirirken kritik bir rol üstlenebilir. Bu çalışma, gelişmekte olan ülkelere birinde yapılmakta ve bundan sonra diğer dış engeller doğrultusunda ele alınması kritik önem taşımaktadır. Böylece, araştırmacı, mevcut engellere dair kavramsal çerçevenin ana noktasının dışsal engeller olduğunu iddiasındadır.

2.2.3- Kavramsal Çerçevenin Oluşumu

Bir önceki bölümde Şekil 2.3'de görüldüğü gibi uygulanan sistemin temel aralıklarını şekillendiren dört engel türü sınıflandırıldı. Açıkçası, bu çalışmanın teorik yapısı koyu vurgulu başlıklarla dört engel arasındaki bağlantıyı göstermektedir. Her biri, her kurumdaki ISO 22000 önlemlerinin uygulanmasını etkileyen engelleri kavrayacak şekilde düşünülmelidir. Engellerin her grubu, diğer üç gruba bağlantılıdır.

Bununla birlikte, kurumlar engellerin geri kalanıyla uğraşmaksızın bu engellerle uğraşmak zorunda değildirler. Araştırmacı, daha önceki çalışmaların denetiminde araştırmacılar tarafından sıkı sıkıya vurgulanan vakaları birleştirmeyi seçmiştir. Bu araştırma sürecinde farklı yazarların ISO 22000 ilkelerinin özel veya kamu sektöründe uygulanmasına dair engel gruplandırmaları incelenirken, kurumlar tarafından en çok üstünde durulan durumlar göz önüne alınacak şekilde geniş bir çerçeve çizilmeye odaklanılmıştır.

Şekil 2.3: KYS ISO 22000'in uygulanmasını etkileyen engellerin kavramsal çerçevesi

- Dış engeller,
 - Hükümet etkisi.
 - Sertifika Maliyeti
 - Belgelendirme kuruluşunun, danışmanının ve ulusal standartların rolü.
- Örgütsel engeller,
 - İnsan kaynakları
 - Çalışanların yetkilendirilmesi ve dahil edilmesi.

- ISO 22000 ilkelerinin farkındalığı.
- Üst yönetimin bağlılığı, katılımı ve liderliği.
- Örgüt kültürü engelleri
- Değişime karşı muhalefet.
- Monoton veya bürokratik kültür.
- Çalışanların devamsızlığı
- Çalışanların, organizasyonun kaderine yönelik çalışmaması
- Yanlış insanların yanlış görevlerde olması.
- Teknik engeller,
- Sistem dokümantasyonu
- Bilgi değişimi
- Uygulama zamanı.
- Gelen materyalin kontrolü.
- Yetersiz teknoloji ve kalibrasyon zorluğu
- Müşteri memnuniyeti.
- İletişim eksikliği.
- ISO 22000 standardının gerekliliklerini anlaşılması.
- Tedarikçi işbirliği ve kontrol.

2.2.4.-Dışsal Engeller

Dışsal engeller, ulusların kurumlarında ISO 22000 kullanımı üzerindeki hükümet etkisini içermektedir. Yasama organının etkisi, mesela kanun çıkarma, para ile ilgili destek gibi konularda ortaya çıkar. Dışsal engeller, belgelendirme prosedürü ücretlerinin etkisini, örneğin danışmanlık ve teyit bedeli giderlerini ve projelerin hazırlanması maliyetini de içerir. Nihayet, milliyetçilik etkisi organizasyonun, danışmanlarının ve belgelendirme organizasyonunun bir bölümünü de içeriyor.

Glover ve Siu (2000) 'e göre, hükümet genel olarak toplumda ömür boyu işletme ve sosyal refah çerçevesinin düzenlenmesi için bir yönetim sistemi oluşturur. Bu da kurumların sosyal ve mali bir rol oynamasını sağlayacaktır. Çalışanların sendikalarca korunması işsizliği önleyebilir, ancak kurumların çok fazla çalışanı olmasına neden olur. Kamu kurumları, şartları arkasında tutuyor; örneğin, kesintisiz merkezileşme, mikro işletme önkoşulları ve kongre emirleri ve bunları şaşırtıcı öğeler yaratmaya uygun bulamayan kararlar gibi. Ghobadian ve Gallear (1997), hükümet taahhüdünün muhtemelen olağanüstü önem taşıdığını belirtmektedir. Genellikle, gelişmekte olan ekonomilerin sıklıkla bir tür nitelikleri, çoğunluk kuralları sisteminin olmaması, eksiklik, temelsizlik, temel aygıtların ve donanımın olmaması ve yeteneksiz iş kısıtlamaları vardır (Glover ve Siu 2000).

Abraham ve ark.na göre (2000) bir çok gelişmekte olan ekonomide ticaret, hükümet aracılığıyla sektöre müdahale edilerek geniş bir ticari korumacılıkla gerçekleşmektedir. Kalkınmakta olan ülkeleri ekonomileri, dünya çapında pazar değişiklikleri algılamalı ve orada kendilerine yeteri kadar rekabet edebilecek güçler üretmek için projeler üretmelidir. Büyümekte olan ülkelerdeki genel siyaset yapıcılar, istikrarsızlığın, demokrasi yokluğunun, yetersiz çalışma gücünün, yolsuzluğun ve diğer iş yapmayı etkileyen faktörleri ve nitelikli projelerin kolaylıkla gerçekleştirilemeyeceğini bilmelidir (Madu, 1997). Hükümet kaliteyi parasal olarak destekleyici projeler ve yasalar ile pekiştirmelidir. Genel olarak, Rus kurumlarının engel olarak gördüğü unsur sertifikanın kullanımı ve elde edilmesi ile ilgilidir. (Dickenson ve ark. 2000). Birleşmiş Krallıktaki sorunun ise ürünün tanıtımı ve çekiciliği ile ilgili olduğu belirtilmiştir (Askey ve Malcolm, 1997).

Karaman ve ark. (2012), ISO 22000 teyit işlemleri çerçevesinde Türkiye imalat kurumlarının sıraladığı bu engellerin arasında kayıt maliyeti öne çıktığını belirtmektedir. Qijun & Batt. (2016) da, Çin'deki kurumlarda ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen engellerin yüksek kullanım fiyatı olduğunu söylemektedir. Macheka ve ark. (2013) Zimbabwe'de birkaç kurum yoğunlaştıkları çalışmalarında fiyatın kurumlarda üst yönetimin kalite yönetim sistemini gerçekleştirmek için aşması gereken başlıca engel olduğunu ortaya koymaktadırlar.

2.2.5. Örgütsel Engeller

ISO 22000 belgesinin avantajlarını anlama, ISO 22000 modellerine aşinalık, ve bu konularda üst düzey yönetim sorumluluğunun, girişim ve kurumların bulunmaması, insan varlık yönetiminin olmaması ve temsilcilerin katkısının yokluğu örgütsel engeller arasında sayılabilir. Genel olarak toplumun bölünmesindeki en iyi yaklaşım, üst düzey yönetimle başlamaktır. Yönetim, çalışanlarının ve ortaklarının, kurumlarının nasıl görüldüğü konusunda makul bir imajı verecek mümkün olan en iyi vizyon ve misyonu, rotayı, düzenlemeleri ve temel başarı unsurlarını oluşturmak zorundadır (Macheka, ve ark., 2013). İdari sorumluluğun olmaması Yemen'deki ISO 22000 uygulamalarının hayal kırıklığı yaratması nedenlerden biridir (Santa, ve ark., 2013). Tunalioglu ve ark.'a göre, (2012) bir çok araştırmacının, üst yönetim sorumluluğunun başlangıçta ve değerli uygulamaların başarılmasında önemli bir şey olduğu konusunda hemfikirdir.

Escanciano, & Maria'ya göre. (2014) eğitim, kalite yönetimi değişiklik aşamasının hayati bir bileşeni olarak görülmektedir. Değer yönetiminin temel unsurlarına aşinalık kazandırır. Eğitim, iletişim için bir araç olarak ele alınmalıdır; değişim sürecine katılmak için çalışanların yeteneklerini yükseltir Buna ek olarak, kurumdaki çalışanları zihni olarak kaliteye doğru yönlendirmeye yardımcı olur. Kupper ve Batt, (2009), kurumun, İK'nin çıkarları olarak projeler hazırlama masraflarını görmesi gerektiğini belirtmektedir. Her kurumdaki eğitim prosedürü değerlendirme seviyesi, eğitim varlıklarının erişilebilirliği, her işçinin yeniden eğitim ve öğretim süreleri, eğitimde temsilcinin görevi yerine getirip getirmediği ve eğitim toplantılarına katılan

çalışanların seviyeleri bilinmektedir. Macheka ve ark. (2013) Zayıf öğretim ve eğitim programlarının, bir kalite yönetim sisteminin uygulanmasında kayda değer bir engel oluşturduğuna atıfta bulunmaktadırlar. Kurumlarda çeşitli ölçeklerde çalışanlara yönelik eğitim düzenlenmesi, temsilcilerin kalite yönetiminde daha da başarılı bir şekilde ilgilenmesine yardımcı olur. Temsilciler, sorunu prosedürün sorumlusu olan kişiye bildirme hakkına sahiptir ve bu sebep, hatayı ortaya koyan kişinin genel eğilimi uyarınca ortadan kaldırılmalıdır (Escanciano, & Maria 2014).

İşçi imkânı, kalite prosedürünün hat-çalışanlarınca kontrolü için görev ve uzman atanmasıyla ve ayrıca nitelikli gayretler için çalışanlara yardımcı olmak için uzmanlaşmış ve idari desteğin kalite sonuçları ve düzenlemesi ile ilgili yükümlülüğü ile gösterilir. (Qijun & Batt., 2016). Karaman ve ark. (2012) Temsilcilerin, özel görevlerini incelemesi ve prosedür doğru yönde olmadığına operasyona devam etmemesinin sağlanması gerektiğini açıkça belirtmektedirler. İşçilerin güçlendirilmesi yükümlülüğün bilincini arttırmak ve temsilcinin yatırımını arttırmaktır. Güçlendirme, temel varlıkları ve bu gibi temel liderliklerde kendilerine yardımcı olacak uzmanlaşmış destek vermeyi içerir. Trienekens ve Zuurbier (2008), Rusya kurumlarında temel engellenmenin ve sorunun maliyetlerden ötürü soruların temsilcilerin dahil edilmemesi olarak ortaya koymaktadır.

2.2.6.-Örgüt Kültürü Engelleri

Örgüt kültürü engelleri, değişime karşı muhalefetini, kurumdaki yaygın bürokrasi kültürünü, yanlış yerde yanlış insanların olmasını, çalışan devamsızlığını, yönetici ve bölüm sorumlularının terfilerinin liyakata göre yapılmaması olarak tanımlanabilir. Corbett & Rastrick (2000), yeterince nitelikli proje gerçekleştirmek için hiyerarşik kültürün kaliteli teknikle veya çevrede şekillendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu durum kalite programlarının yürütülmesi için bir zorunluluktur çünkü programın yürütüldüğü yaşam biçimi kalite uygulamalarına yönelik tepkileri etkileyecektir.. Başka bir deyişle, Ghobadian & Gallea'a göre (1997) organizasyon kültürü, kurum içindeki değer oluşumundan başlayarak kaliteyi etkiler. Bir kurumun yaşam biçimi, kurumun güç yapısı için gerekli olan pratik, eğilim ve nitelikleri oluşturması ve ayarlanması noktasında bir ipucu verir. Kurumun yaşam şekli, eğitim ve hazırlık,

alışan işbirliği programları, iletişim değişim programını değişirme, teknikler ve yaklaşımların değiştirilmesi ile ereve düzenlemeyi ve st yönetimin davranışlarından etkilenebilir. Kurumun ISO 22000 standartlarını yerine getirmesinde başarılı olması için üstesinden gelmek zorunda olduğu en önemli engel, örgütsel kültüre ilişkin engellerdir (Tunalioğlu ve ark., 2012).

Ghobadian & Gallear (1997) rgt kültürünü etkileyebilecek altı faktörü şu şekilde belirtmektedirler:

- Eğitim ve ğretim.
- İletişim programlarının geliştirilmesi.
- st yönetim davranışı.
- Politika ve süreçlerin sürekli olarak değiştirilmesi.
- Çalışanların dahil edilmesi.
- Ödül ve değerlendirme sisteminin geliştirilmesi.

Martinez ve ark. (2000), merkez idarecileri ve çalışanların, kendilerine yeni teşebbüsler ve görevler verildiğinde meydana gelen değişikliğe karşı olduklarını belirttiler. Çalışanlar, sistemin kontrol etmesi gereken daha temelli bir düşünceye sahiptir; Kalite sisteminin taleplerine göre ek görevler yapmaktan kaçınırlar (Escanciano, & Maria 2014). Bir sürü işçi, kurumlarında modern alterasyonun seçimine karşı olduklarını ve uzun süre çalıştıklarından modern yeteneklerin uyum testine ihtiyaç duymayacaklarını belirtmektedir (Macheke ve ark., 2013). Zaten geniş kurumlar, ülkelerindeki mali gelişmelere ek olarak, bürokratik bir kültür kültürünü desteklerler; ancak bu programın öğelerin ve idarelerin doğasına ve tüketicisi sadakati üzerine yoğunlaşması için geç kalınmıştır (Tunalioğlu ve ark., 2012). Santos & Escanciano için, (2002) rgtsel standartlar, kalite ve sistem değişikliği kapasitesini garanti etmek yerine aşırı derecede belge yaratma kapasitesine sahip olduğu için son

derece bürokratik bir operasyona sahiptir. Yönetim, sistem belge gereksinimleri nedeniyle genişlemektedir (Macheke ve ark., 2013).

2.2.7. Teknik engeller

Teknik engeller, iletişim eksikliği, veri eksikliği, test laboratuvarlarına erişim sorunları, kayıt hazırlığında belgelerin kontrolü, ön koşulların anlaşılması ve uygulanması ile ilgilidir. Kurumlarda, müşterilerin, sağlayıcıların ve uzmanların ürün ve veri oluşturma prosedürleri hakkında kalite yönetim veri akışı zorunludur. Bu verilerin incelenmesi, idareyi ve yönetimi, kaliteyi gözlemleme konusunda güçlü seçimler yapmasına izin verir (Qijun & Batt., 2016). Karaman (2012) kalitenin etkinleştirilmesiyle ilgili verilerin değer değişikliği çabalarının başarısı üzerinde etkili olacağını ve çalışanların çoğunun kurumlarındaki konuyla ilgili tüm ayrıntıları anlamak istediğini belirtmiştir.

Gerçek bir müşteri merkezini yakından takip edebilmek için, bir kurum, müşterilerin genel sonuçlarını, uygulanabilir faaliyetler için uygun faydacı menzillere yönelik sert eleştirileri garanti etmelidir. Kalite verisinin bir kurumda ne dereceye paylaşıldığı işareti ilgili birimlere ve iş istasyonlarına geri gönderilen değer uygulama bilgilerinin tekrarlanmasından anlaşılır. İngiltere'de üretime yönelik bazı engellerin, erişilebilir verilerin olmaması nedeniyle olduğu ifade edilmektedir (Askey ve Malcolm 1997). Sofia ve Paulo. tarafından (2013) Portekiz kurumlarındaki ISO 22000 modellerini gerçekleştirmek için önündeki engellerin bir kısmında bu durum belirtilmektedir. (Bu topoğrafik bölge, araştırmacı tarafından ele alınan bölgeye benzemektedir; örneğin, kurumdaki önlemlerin anlaşılabilirliği olmaması). Macheke ve ark. (2013) Zimbabve kurumlarındaki ISO 22000 uygulamalarına yoğunlaştıkları çalışmalarında en yaygın engeller olarak ISO 22000 önlemlerinin gerekliliklerini ve bunların anlaşılabilirliğinin olduğunu bulmuşlar. Ayrıca, ISO 22000 önkoşullarının birkaçını hayata geçirme konusundaki sorunların, değer rehberinin hazırlanması sorunu ve metodolojinin ve direktiflerin gözden geçirilmesi sorunu olduğunu vurgulamışlardır.

Withers ve Ebrahimipour'a (2001) göre on iki ayrı Avrupa kurumunun karşı karşıya kaldıkları engellerin başında ISO rehberinin anlaşılması sorunları bulunmaktadır.

Karaman ve ark. (2012), Türkiye'deki kurumların ISO 22000 uygulamasında yüz yüze kaldıkları en önemli engellerin, ISO 22000'in gerekli standartlarının anlaşılması olduğunu belirtmektedirler. Bir çok kurumun kalite yönetimi aparatının ve sisteminin uygulanmasında karşılaştıkları güçlükler arasında farklı bölgelerde ve değişik uygulamalara maruz kalmaları ve kalite yönetiminin uygulanmasına yönelik durumların değişimleri ve değerlere erişebilirlik bulunmaktadır (Kifayah & Zuraidah 2001). Bir kurumun ISO 22000 normlarını yerine getirmesi için kısa planlama zamanı, doğrulamayı garanti eden temel önkoşulları yerine getirmektedir. Kısa zaman düzenlemesi, yetkili sistemlerin geliştirilmesi için zorunlu değişiklikler yapılmaksızın ilkelerin uygulanmasını gerektirebilir (Danyen & Callychurn, 2013). Balzarova ve ark. (2002), bir kurumun içindeki sorumlulukları ve görevleri yönetmek için başka bir yöntemi yaygınlaştırmak için zamana ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir. Bas ve ark., (2007), ISO 22000 onay işlemleri sırasında kayıt prosedürünün çok fazla zaman gerektirmesi durumunun Türkiye'deki imalat kurumlarının karşılaştığı bir başka engel olarak bahsetmektedirler. Lee ve ark. (1999), montaj kurumlarının yaşadığı düzenli engellerden birinin, bazı kurumlarda proje için gerekli süre eksikliğini ve bazı kurumlarda ise sertifikasyonun devamı için gerekli olan uygulama ve teknikler olduğunu vurgulamaktadırlar.

Al-Zamany ve ark. (2002) açık kurumlar yaratmadaki engellerden birinin müşteri memnuniyetinin, alıcı fikirlerinin süreçlere dahil edilmemesi olarak belirtmektedirler. Macheka ve ark. (2013) Zimbabve kurumlarında hazırlık ve uygulama süreçlerinde iki engelden bahsetmektedirler; bunlar uyarılma için gerekli araştırma olanaklarının bulunmaması ve başarılı iletişim kanallarının kurulamamasıdır. Martinez ve ark. (2000) çalışmalarında, her işin kurumdaki çoğu seviyedeki modern görev ve kapasitelerinin iletilmesi, merkezi yönetimler üzerinden kalite ve müşterilerle alakalı sorunlara yönelik işbirliği ve tedarikçilerin katılımı gibi bir kaç engeli öne çıkarmaktadırlar.

Her durumda, Qijun & Batt. (2016), Çin kurumlarındaki engelleri yetersiz iç ve dış iletişim sistemleri olarak görmektedir. Macheka ve ark. (2013), ISO 22000 göstergeleriyle ilgili zorlukların % 60'ının rapor kontrolü olduğunu belirtmektedirler. Sri Lanka üretim kuruluşlarının ISO 22000 kalite yönetim sistemini hayata geçirmek

için yaşadığı bazı sorunları arşiv ve bilgi kontrolü ve süreç kontrolü olarak sıralanmaktadır. Dahası, Bas ve ark. (2007), ISO 22000 ilkeleri çerçevesinde Türk montaj kurumlarının karşı karşıya olduğu bir kaç engelin belgelendirme ile alakalı olduğunu ortaya koymaktadırlar. Yaklaşan maddelerin değerlendirilmesinin bulunmaması ve asimetrik madde metodolojisinin hatalı bir şekilde izlenmesi, imalat kurumlarını karşılaştıkları engellerdir. Bunun yanında tedarikçinin kalibrasyonunda yanlış kontrol ve uygun olmayan kalibrasyon araçları imalat kurumlarının da karşı karşıya kaldığı engeller olduğunu bulmuşlardır (Yahya ve Goh 2001).

2.2.8. Bölüm Özeti

Bu bölümde, literatürün kapsamlı değerlendirilmesinde ortaya çıkan engeller, araştırmacının şekil 2.3'de olduğu gibi kavramsal bir çerçeve yaratmasını sağlamıştır. Bu kavramsal çerçeve, araştırmacının mevcut çalışmanın, anket sorularının, araştırma sorularının, mülakat ve sorularının yaklaşımını seçmesine yardımcı olacaktır. Metodoloji bölümünde, araştırmacı çalışma prosedürlerini seçmek ve sorguları oluşturmak için uygulanan sistemin bileşenleri tarafından nasıl fayda sağladığı ayrıntılarıyla netleştirecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma amaç ve hedeflerini yerine getirmek için izlenen ayrıntılı araştırma metodolojisi ve tasarımı verilecektir. Bu bölümün ana hedefleri, mevcut araştırma metodolojilerini ve çeşitli sorgulama stratejilerini bulmaktır. Bunun nedeni, araştırmanın temelini oluşturan farklı paradigmaları, teknikleri ve varsayımları daha iyi anlaşılır kılmaktadır. Bu, araştırmacıya, farklı perspektiflerin zayıf ve güçlü yönlerini ve bu zayıflıkları üstlenilen önerilen araştırma bağlamında olası güçlere karşı dengeleme yollarını sunma konusunda önemlidir.

Bu bölüm genel olarak araştırmaya girişle başlar ve bunu araştırmanın amacın, hedefleri ve sorularının hatırlatılması izler. Araştırma tasarımına genel bir bakış sunulmaktadır. Araştırma felsefeleri, yaklaşımları, stratejileri ve veri toplama ve veri analizi yöntemlerini içeren araştırma metodolojisi sunulmaktadır. Araştırma popülasyonu, örneklem ve bu araştırmada kullanılan istatistiksel yöntemler tartışılacaktır.

Araştırma amacı bilimsel prosedürlerin uygulanması yoluyla soruların cevaplarını keşfetmektir. Bu prosedürler, elde edilen bilgilerin, sorulan soru ile ilgili olması, güvenilir ve tarafsız olması ihtimalini artırmak amacıyla geliştirilmiştir. Robson & McCartan (2016), araştırma yapma sürecinin nasıl kavramsallaştırılacağı konusunda net bir fikir birliğinin olmamasının araştırma sürecini zorlaştırdığını iddia etmektedir. Bununla birlikte, araştırma sürecinde her zaman mevcut kaynaklarla belirlenen seçenekler ve fırsatlar arasında uzlaşma olduğunu söyleyebiliriz. Böylece, yukarıdaki görüşler, araştırmacıların araştırmayı gerçekleştirmedeki açık kuralların olmadığını ve mevcut ve soruşturmaya uygun görünen çeşitli araştırma stratejilerinin ve yöntemlerinin esnek bir şekilde benimsenmesi için pragmatik bir bakış açısı kazandırmaya yönelik olduğunu doğrulamaktadır.

Blaxter ve ark. (2002), araştırmayı, bir sorunun cevabını bulmak için sistemli bir soruşturma olarak tanımlar. Sekaran & Bougie (2016) ise araştırmayı şu şekilde tanımlar

" Belirli bir sorunun yanıtlarını veya çözüm yollarını bulmak amacıyla gerçekleştirilen, organize, sistematik, veriye dayalı, kritik, nesnel, bilimsel bir araştırma ya da soruşturma ".

Böylece araştırma, soruşturma, araştırma, deneme ve inceleme süreçlerini içerir. Bu operasyonlar özenli, sistematik, eleştirel, objektif ve mantıksal olarak yapılmalıdır. Beklenen nihai sonuçlar, sorunun durumuyla baş etmeye yardımcı olacak yeni olguları keşfetmek olacaktır. Sekaran, & Bougie (2016), temel araştırmaların yürütülmesinin başlıca amacının, meydana gelen fenomenler hakkında daha fazla bilgi ve anlayış üretmek ve olguların incelenmesine dayanan teori oluşturmak olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla, bu araştırmanın amacı, incelenen fenomen hakkında daha fazla bilgi ve anlayış üretmek olduğu için temel bir araştırmadır. Yine de, bu araştırmanın ana sorunu, ISO 22000'in ötesine geçerek Libya bağlamında TKY'ye giden engelleri bulmaktır. Bu bölümde, bu çalışmada sorulan tüm soruları cevaplamak için uygun temel araştırma tekniğini belirlemek için metodolojik konular ve çeşitli araştırma tasarımları tartışılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN ANA HATLARI

3.1.1 Araştırmanın amacı ve hedefleri

Araştırma, Libya'da Gıda organizasyonlarında ISO 22000 KYS'nin (kalite yönetim sistemi) uygulanmasını etkileyen engelleri ayırt etmek ve analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Hedefler

- 1- ISO 22000 standartlarının kalite yönetim sistemleri gerekliliklerini, felsefelerini ve avantajlarını anlamak ve farkındalık kazanmak.
- 2- Libya'nın Bingazi şehrinde bulunan gıda organizasyonlarında ISO 22000 standartlarının uygulanmasını etkileyen ortak engelleri anlamak.

3- Bingazi'deki Libyalı gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen engelleri araştırmak.

4- Çalışanların niteliğinin, tecrübesinin, meslek unvanının (kariyer seviyesi) eğitiminin, eğitim türünün ISO 2200 kalite yönetim sisteminin Libya'da uygulanmasını etkileyen engeller üzerindeki etkisini belirlemek.

5- ISO 22000 sertifika sahibi almanın ne ölçüde bu fabrikaların KYS'ye geçişlerinde etkili olduğunu sertifika almaya iten sebepleri ve faydaları belirleyerek ortaya koymak ve ISO 22000 kalite yönetim sisteminin önemini ölçmek.

3.1.2. Araştırma Soruları

Araştırma soruları, çalışma konusunu ortaya çıkaran araştırmacı tarafından odaklanılması gereken konulardır. Vaka analizlerinde hipotez kurmak için araştırma soruları zorunludur. .

Sorulması gereken ana araştırma sorusu şöyledir:

“ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını Libya gıda organizasyonunda ne gibi engeller etkilemektedir ?”

Bu soru şu diğer soruları sormaya yöneltilmektedir:

- 1) Fabrika türüne (hükümet veya özel) göre engellerde istatistiksel olarak önemli farklılıklar var mı ?
- 2) Gerekçeler ve kazanımlar ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasında etkili mi?
- 3) ISO 22000'in uygulanmasına engel teşkil eden gıda ürünlerinin türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar var mı?
- 4) ISO 22000 kalite sistemi uygulanmasına ilişkin engeller ile Bingazi-Lübya'daki katılımcıların sahip olduğu kalifikasyon- deneyim - kariyer düzeyi - eğitim - eğitim türü gibi faktörler arasında bir ilişki var mı?

- 5) Libya Bingazi'deki ISO 22000 kalite yönetim sistemine sahip fabrikalar ve sahip olmayanlar arasında uygulanmasına ilişkin engeller yönünden istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar var mı ?

3.2. Araştırma Tasarımı

Araştırma metodolojisinin detaylarını açıklığa kavuşturmadan önce araştırma tasarımının felsefi temelini ortaya koymak önemlidir (Creswell, 2013). Oppenheim (1992) araştırma teknikleri ve araştırma tasarımı arasında ayrım yapar. Araştırma tasarımı, araştırmanın temel planı ya da stratejisi ve onun arkasındaki mantıkla ilgilidir ve bu mantık daha genel bir sonuç çıkarmanın geçerli ve mümkün olmasını sağlayacaktır. Araştırma teknikleri, veri üretme ve toplama yöntemleri için kullanılan yöntem ise araştırmayı araştırma sorusuna spesifik cevaplar üretecek şekilde oluşturarak araştırma sorununun araştırılabilir hale getirilmesi ile ilgilenmektedir. (Chisnall 2001; Creswell, 2013), etkili bir araştırma tasarımı geliştirmenin, herhangi bir araştırma projesinin temel kısımlarından biri olduğunu doğrulamıştır.

3.3. Anketin geliştirilmesi

Bu başlık, anketin geliştirilmesini, anketin ana hatlarını ve özünün, soru kompozisyonun oluşumu, tahmin boyutu ve anketin çeşitleri ve anketin yorumlanması konularındaki düşüncelerin bir araya getirilmesini içerir..

Birincil hedefler ışığında, ölçüm aracı ISO 22000 ve TKY'yi kapsayan literatürün incelenmesine bağlıdır. Araştırmacı aynı şekilde ISO 22000 ve TKY üzerine üretilmiş geçmiş değerlendirmeleri araştırmış ve anketi oluştururken bunları kullanmıştır. Bu aşamada anket, literatürde öne çıkan araştırmalardan (İbrahim M. Sharif 2005, Curry ve 2003; Magd ve Curry, 2003; Pan, 2003) oluşturulmuştur. Her halükarda, Libya koşullarına uyması için ilk içerikte çok sayıda değişiklik yapılmıştır. Bir anketin oluşturulması ve taslağını çizmenin en temel noktası, iyi bir araştırma anketinin amaçlarını yerine getirecek hedefleri ortaya koymaktır. Araştırmacı aynı şekilde ISO 22000 ve TKY'deki geçmiş literatürü incelemiş ve anketi planlarken bu literatürden (Danyen ve Callychurn, 2013; Sofia ve Paulo 2013; Escanciano, & Maria, 2014, Lokunarangodage ve ark., 2015) yararlanmıştır.

Veri taslak birikim araçlarının pilot uygulaması, hem zaman periyodunu ölçmek hem de araştırmacının meşru olarak soruları kavrayıp kapsamadığını araştırmak için temel teşkil etmektedir. Bir pilot proje, araştırma projesinin yeterli olup olmadığını ve veri toplama için kullanılacak araçların yeterliliğini araştırması beklenen, asıl uygulamadan önceki küçük ölçekli bir araştırmadır (Sapsfors ve Jupp, 2006). Mmrry, (1999) pilot uygulamanın ve buradan çıkan sonuçların dikkate alınmasının gerekliliğini vurgulamışlardır. Araştırmacılar, bir pilot testte liderlik ederken, örneğin, anketi yanıtlamak için ne kadar zaman harcadığı gibi bazı konuları aydınlatabilir, yönergelerin açık ve anlaşılır olup olmadığını ve sorularda belirsizlik olup olmadığını anlayabilir. Aynı şekilde, araştırmacılar ankete katılanların muhtemel herhangi bir soruya yönelik herhangi bir şikayeti olup olmadığı öğrenilebilir, güvenli olmayan herhangi bir gerçek bileşen olup olmadığına bakılabilir, formatın uygun olup olmadığı anlaşılabilir, son olarak, herhangi bir açıklama isteyebilirler. Bir kere yapıldığında, anketin tamamlanması için gereken zamanı, doğruluğu, dilin ve talimatların netliğini, bütünlüğünü ve şeylerin ardıllığını değerlendirmek üzere rehberlik eder. Bu çalışmada araştırmacı anketi iki aşamalı olarak değerlendirmiştir: İlki, akademisyenler tarafından, daha sonra ayrıca ISO 22000 kayıtlı firmaların kalite direktörleri tarafından değerlendirilmiştir.

İlk aşama, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesindeki bir kaç akademisyen ve Libya'daki Ömer Almokhtar Üniversitesi'ndeki iki akademik personel tarafından yapılan anket yoluyla gerçekleştirildi. Onların görüşleri doğrultusunda, araştırmacı önerilere göre değişiklikler yaptı. Daha sonra araştırmacı, anketleri, Libya'daki kalite bölümlerinde çalışan dört kalite şefi ve üç yöneticiye, sonuçlarını kendisine ulaştırmak üzere dağıttı. Anketin incelenmesinden sonra, araştırmacı, kendi organizasyonları ve ülkedeki diğerleri için anket yapma ihtimalini değerlendirmek ve değerli girdileri bir araya getirmek için bu şeflerle ve yöneticilerle yakın ve kişisel bir toplantı yaptı. Onların görüşleri ve düşünceleri, Bingazi-Libya'daki beslenme işleme tesislerindeki merkez müdürleri ve patronları koordine eden anketin son taslağına göre alındı.

Anketin en son formu ve araştırmanın sebebini açıklayan bir bilgi notu ile birlikte araştırmacı, fiziki kopyaları (gidip yapma stratejisi), seçilen üretim hatlarına ilettiler. Bu

bireysel yaklaşımın zaman alıcı ve uğraş gerektirici olmasına ve bazen gerçekçi olmamasına (özellikle de büyük bir kara bölgesinin güvenli olduğu yerlerde) rağmen, araştırmanın başarılı olduğu ve cevap sayısının genişlediği söylenebilir. Bilgi toplama işlemlerini takiben, cevaplar PC tarafından işlenmesine imkan verecek şekilde kodlandı. Sonuçlar SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) programı ile incelendi.

Alan araştırması veya ampirik çalışma Arapçanın resmi dil olduğu Libya gıda organizasyonlarında gerçekleştirilmiştir. İngilizce dilinin iş sektöründe geniş bir biçimde konuşulduğu gerçeğine rağmen, ankete katılanların açıkça anlayabilmesi için araştırma anketinin Arapçaya çevrilmesi tercih edilmiştir. Anket, Türkiye'de İngilizce dilinde yazılmış (bkz Ek A1) ve geri yorumlama yaklaşımı (Creswell , 2003) kullanılarak uygulanmadan önce Libya'da Arapçaya çevrilmiştir (bkz. Ek A2). Bu yaklaşımın gösterdiği gibi, araştırma anketleri, olaylarda örneklenen imalar ve düşünceler açısından müthiş bir şekilde Arapçaya çevrildi. Anketin Arapça yorumu Arapça ve İngilizce lehçelerde bir uzman tarafından yeniden İngilizce olarak yorumlandı. Karşıtlıklar daha sonra Arapça ve İngilizce çeviriler arasındaki korelasyonlarla çözülmüştür. Anketin ilk İngilizce uyarlamasını karşılaştırdıktan sonra araştırmacı çözümlenen çevirinin doğruluğu ve netliğinden memnun kalmıştır.

Anket son hali ile sekiz bölümden oluşmaktadır (bkz. Ek A):

Bölüm 1: Genel bilgiler:

Bu bölüm, katılımcıların niteliklerini göstermek için ankete katılanlar ve fabrikaları hakkında istatistiki veriler elde etmekle ilgilidir. Bu veriler, örgüt ve katılımcı hakkında temel bilgileri içermektedir. Sorular, örneğin, katılımcıların örgütteki yeri ya da düzeyi, yaşı, cinsiyeti, anlayışı (mevcut örgütte çalışma zamanı), aydınlanma seviyesi, mekanik sıralama ve delegelerin mülkiyeti ve sayısı ile ISO 22000'e akredite olma gibi konular içermektedir.

Bölüm 2: Çalışma örnekleminin işlevsel özellikleri:

Bu bölümde, katılımcıların iş türü bulunmaktadır, araştırmacı, kalite yönetiminde önemli olan dört işi seçmiştir. Bunlar, idare müdürleri, birim başkanları, amir ve laboratuvar teknisyenleridir. Ayrıca katılımcıların çalışma tecrübesini (5 yıldan az, 5 ila 10 yıl ve 10'dan fazla) ve kalite alanındaki eğitimin içeriği (ISO,, kalite ve mükemmel operasyon kursu) bu bölümdedir.

Bölüm 3: Tesisin özellikleri ve ürünlerinin kalitesi:

Bu bölüm Bingazi'deki gıda organizasyonunda bazı önemli işlem ve usullerle ilgili sorular içermektedir. Odak noktası, bitkideki gıda çıktısının kalitesini de içeren anket sorularının şekli üzerine kurulmuş, pazardaki benzer ürünlerle karşılaştırıldığında, tesis tarafından tüketiciye sunulan ürünlerin kalitesinin seviyesi sorgulanmıştır. Buna ek olarak, tesisin kalite kontrolünden sorumlu olan kurum, fabrikanın ISO 22000 kalite sistemini uygulamak istiyor mu yoksa Ek 1'de açıklanan ilgili ifadelerin üst üste binmesi gibi bir durum mu söz konusu soruları cevaplanmaktadır.

Bölüm 4: ISO 2200 KYS'nin amacının anlaşılması ve farkındalığı:

Dünyadaki pek çok kurum, işletme kalitesini farklı terimlerle bilinen programları uygular: KYS, Özdeğerlendirme Modelleri gibi. Buna göre, bu bölüm Libya gıda fabrikalarında KYS'nin amacının anlaşılması ve farkındalığının araştırılması ve ölçülmesi ile ilgilidir. Bu bölüm, çalışanların fabrikalarındaki bazı kalite yönetimiyle ilgili konulardaki anlayışlarını ve KYS'nin amacını anlamayı amaçlıyordu. Araştırmacı, KYS anlayış düzeyini değerlendirmek için Al-Khalifa ve Aspinwall (2000) ve Magd ve Curry (2003) tarafından kullanılan alternatifleri benimsemiştir. Alternatifler şunlardır:

- Yüksek kalitede ürün ve hizmet sağlama yöntemi
- Müşteriyi tüm iş süreçlerinin merkezi haline getirme.
- Belgelendirmede tutarlı bir yöntem oluşturma.
- Resmi bir kalite sistemi kurma
- Operasyonel kontrolü geliştirme

Bölüm 5: ISO 22000 kaydı motivasyonları:

Küresel bir standartlar şok edici görünse de, Libya gıda örgütlerine yönelik henüz bir araştırma yapılmamıştır. Çarpıcı bir şekilde bu araştırma, geçmiş çalışmalarla aynı değildir çünkü Libya'daki ISO 22000 sertifikalı örgütlerde ISO 22000 KYS'ye doğru kalite yönetim ilerlemesi üzerindeki düşünce süreçlerinin etkisinin ötesine geçmektedir. Bu doğrultuda, bu bölüm ISO 22000 onaylı Libya gıda örgütlerindeki düşünce süreçlerini analiz etmektedir. Literatür taramasından çıkartılan ISO 9000'in muhtemel 15 nedeni ve gıda fabrikalarının ISO 22000 belgesinden elde edebildiği olası sebepler sıralanmıştır.

Bölüm 6: ISO 22000 Uygulamasının Faydası:

Çalışma aynı zamanda ISO 22000 uygulamasından elde edilen faydaları araştırmıştır. Literatür taramasından çıkarılan ISO 9000'in 16 olası faydasının bir listesi yapılmış ve gıda fabrikalarının ISO 22000 belgesinden elde edebileceği olası faydalar dahil edilmiştir.

Bölüm 7: ISO 22000'in Uygulanmasına Yönelik Engeller:

Bu bölüm anketin birincil kısmını içerir. Kalite yönetim programcılarının ISO 22000'in ötesinde kabul görmesi için algılanan engelleri yönetir. Bölüm, aşağıdaki dört kısma ayrılmıştır: Birinci bölümde, Libya'daki gıda fabrikalarında Dışsal Engellerin ölçülmesi ile ilgilidir. İkinci bölümde Örgüt Engellerinin kalite yönetiminin iyileştirilmesi çabalarını nasıl engelleyebileceği araştırılmıştır. Üçüncü bölüm örgüt kültürü engellerini belirlemek, dördüncü bölüm ise Teknik engelleri belirlemekle ilgilidir. Bu bölümlerin her biri için, katılımcılardan çalıştıkları gıda fabrikalarında ISO 22000 uygulamasını etkileyen ifadelerle katılma ya da katılmama derecelerini belirtmeleri istenmiştir.

Bölüm 8: ISO 22000 KYS ilerlemesinin ölçümü:

Bu bölüm, katılımcıların mevcut bazı kalite yönetimi ile ilgili uygulamalara yönelik izlenimlerini ölçmek için tasarlanmıştır. Her durumda, sorun sıkça hangi organizasyonun bir TKY gıda organizasyonu olduğunu ve hangilerinin kesinlikle olmadığını ayırt etmektir. Bir TKY düzenlemesini aldığını telaffuz eden birkaç

kuruluş, orijinal TKY kuruluşlarından çok uzakta olabilir ve sadece bir imaj yapmaya teşebbüs edebilir ve TKY'yi promosyon için kullanıyor olabilir. KYS kısaltmasını kullanmayan diğer organizasyonlar (kasıtlı ya da bilinçsiz olarak) gerçek TKY organizasyonu olabilir (Van der Wiele & Williams, 1997; Martinez- Lorente & Martinez-Costa, 2004). Bu sıkıntıyı göz önünde bulundurarak, bu iki tip örgütü ayırt etmek adına katılımcılardan, bazı TKY ile ilişkili uygulamaları beşli ölçekte derecelendirmeleri istenmiştir. Bu girişim, ISO 22000 düzenleme göstergeleri seviyesinin ötesinde gerçek bir ilerleme olup olmadığı konusunda katılımcıların gözlemlerine dayanarak geçerli bir görüşe varılabilir.

3.4. Araştırma popülasyonu ve örneklem

Her araştırma popülasyonu araştırma konuları için gerekli bilgileri toplama nihai amacı akılda tutularak belirlenir. Araştırma popülasyonu Sekaran tarafından şöyle karakterize edilir, (Sekaran & Bougie 2016):

" Araştırmacının araştırmak istediği ilgili kişi, etkinlik şeylerin tüm grubu."

Araştırma hedeflerini gerçekleştirmek için, bu araştırmadaki katılanların sayısı, Libya-Bingazi'de operasyonlarını gerçekleştiren kayıtlı besin üretim hatlarında savaşın ortasında çalışmayı bırakmayan çalışanları ile belirlenmiştir. Bu strateji ile sekiz gıda organizasyonu belirlenmiş, ancak iki fabrika araştırmaya katılmayı reddettiğinden sayı altıya düşmüştür.

3.5. Veri Analizi

Araştırmacı, bu çalışmanın etkilerinin yorumlanmasına yardımcı olması için birkaç olgu stratejisi kullanmıştır. Bunlar, soruşturma, ilişkiyi ölçme, varyasyonu ölçme olup aşağıdaki bölümlerde ele alınacaktır.

Bunlar, niceliksel bilginin tercüme edilmesinde kullanılan istatistiksel hesaplamalardır. Frekansları kullanarak katılımcıların demografik nitelikleri hakkında bir taslak vermek için kullanılırlar. Demografik ticari marka soruşturmaları,

görünür (tümü) ölçek kullanılarak ölçülmüş, temel olgusal işlem bu oranları hesaplamaktır (Oppenheim, 1992; Bryman ve Cramer, 2002).

Veriler arasındaki önemli farklılıklar için çeşitli testler kullanılmış, bu testler her veri için en azından bir kerelik faktörlerin ortalama puanı üzerine yapılmıştır. Araştırmacı, araştırma seviyesi verileri esasen veya muhtemel olduğundan, t testi, bağımsız T-testi ve tek yönlü değişim incelenmesi (ANOVA) kullanılmıştır.

Korelasyon ölçümleri, korelasyon ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin kalitesini ölçer (Hair ve ark., 1998). Bir değişken değiştiğinde, alternatif değişiklikler de değişir.

Faktörlerin bir arada artması ya da azalması durumunda olumlu bir ilişki kurulurken, bir artarken ve diğeri azaldığında olumsuz bir ilişki kurulmaktadır. Bağlantı katsayıları, - 1'den (kusursuz bir negatif ilişkiye benzer şekilde) +1'e (kusursuz bir pozitif ilişki) uzanmaktadır. Araştırmacı, faktörlerin beş puanlık Likert tipi ölçekte ilişkisini ölçen Tukey korelasyon katsayısını kullanmıştır.

Tablo 3.4. Araştırmanın örneklemi

Sıra	Fabrikadaki ürün türü	Toplam fabrika çalışanı sayısı	Telim edilen anket	Teslim alınan anket	Notlar
1	Meyve suyu	717	100	75	ISO 22000 özel
2	Süt fabrikası(1)	375	50	38	ISO 22000 özel
3	Şeker fabrikası	113	25	13	Özel
4	Un fabrikası(1)	400	60	43	Kamu
5	Süt Fabrikası(2)	210	40	25	Özel
6	Un fabrikası (2)	120	30	14	Özel
Toplam		1935	305	208	

Bu test, bağımsız değişkenler (ISO 22000 için motifler, ISO 22000 uygulanmasına ilişkin Dışsal Engeller, Örgüt Engelleri, Örgüt kültürü engelleri ve Teknik engellerden elde edilen faydalar) ve bağımlı değişken (ISO 22000'in ötesinde kalite yönetimi ilerlemesi) arasındaki korelasyonu ölçmek için kullanılmıştır. İlişki çok yararlı bir araştırma aracı olabilirken, değişkenlerin beklenti gücü hakkında hiçbir şey söylemez. Daha sonra, sayısız relaps analizi, tek bir bağımlı değişken ile birkaç

bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi analiz etmek için kullanılabilen istatistiksel bir sistemdir

Sonuç olarak, veriler Versiyon 21'i yakından kullanıyordu. SPSS yazılımını kullanarak, ortalama, T-Testi, bağımsız T-testi, ANOVA, Ki-kare, Faktör Analizi,. olmak üzere birkaç istatistiksel test anketi analiz etmek için yapılmıştır. Tüm çıkarımsal ölçüm testleri için,% 95'lik bir anlamlılık aralığı kullanılmıştır.

3.6. Geçerlilik ve Güvenirlik

Tablo 3.5 değişkene ait güvenirlik katsayısının 0,70'in üzerinde olduğunu ve sadece bir tanesinin 0,70'in altında olduğunu ki bu oranında bu haliyle kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Sekaran, & Bougie 2016). Güvenirlik katsayıları 0,742'dan 0.996'a uzanmaktadır. Tablo 4.5 ve 4,6'da görüleceği gibi tüm katsayılar 0,60'ın üzerinde ve bazıları 0,90'ın üzerinde olduğundan alfa katsayıları güvenilirdir

Tablo 3.5: Cronbach alfa'nın güvenirlik katsayıları

Bölüm	Madde numarası	Soruların içeriği	Alfa katsayısı
Bölüm 1	4	Örneklemin demografik ve sosyal özellikleri	0,742
Bölüm 2	4	Örneklemin işlevsel özellikleri	0,867
Bölüm 3	15	Tesisin özellikleri ve ürünlerin kalitesi	0,988
Bölüm 4 Kısım 1	9	Dışsal engeller	0,982
Bölüm 4 Kısım 2	14	Örgütsel Engeller	0,983
Bölüm 4 Kısım 3	12	Örgüt kültürü engelleri	0,979
Bölüm 4 Kısım 4	14	Teknik engeller	0,991
Bölüm 5	15	ISO 22000 Faydaları	0,971
Bölüm 6	16	ISO 22000 sertifikası motivasyonları (nedenleri)	0,996
Bölüm 7	8	ISO 22000 ötesinde kalite ilerlemesi ölçümü	0,973

Bu rakamlar, oluşturulan ölçeklerin güvenilir olduğuna dair güçlü bir kanıt göstermektedir. Yani, ölçüm aracının geliştirilmesi güvenilirlikle sonuçlanmıştır. Özellikle mevcut çalışma amaçları için yaratılmış olanlar,etkileyici iç tutarlılık güvenilirliklerine sahiptirler. Güvenirlik nitelikleri, her yapının veya değişken dairesel parçanın, genel olarak değişkene ve genel olarak tanımlanan parçaların, değişkenin bulunduğu her sınıflandırma alanı içinde geliştiğini göstermektedir.

Bir tahmin aracının güvenilirliği hayati önem taşımakla birlikte yeterli değildir. Araç, kullanılmadan önce önemli hale gelmelidir, çünkü ölçmek istediği fikri veya şeyi gerçekten ölçmelidir. Bu kilit aç, hayati bir sorunun fark edilmesiyle ilgilidir: 'araştırma aracı ya da strateji, ölçmesi gerekeni ölçüyor mu? (Sekaran, & Bougie 2016); (Easterby-Smith ve ark., 2002). Araştırma aracının geçerliliği için kurulması gereken ana deneyimlerden biri, alfa katsayısının niteliklerinin hepsinin yüksek ve güvenilir olması ve maddelerin derin bir şekilde ilişkili olmasıdır. Bu durum, gizli gelişmelerle tamamen özdeşleştirilen şeylerin ve faktörlerin tanımlanmasına vurgu yapmaktadır. Dahası, arama aracının geçerliliği, içerik (yüz) geçerliliği ve tahmin geçerliliği olmak üzere iki tür üzerinden incelenmiştir.

İçerik geçerliliği, uzmanlar arasında sübjektif bir anlayışa işaret eder ki bir ölçek, bir ölçeğin neyi ima ettiğini tam olarak yansıttığını gösterir. Uzmanlara göre ölçüm yeterli kapsamda olmalı ve geçerliliği sağlamalıdır (Zikmund, ve ark., 2003). Yine de, geçerlilik ölçümü yargı içerdiği gerekçesiyle, geçerliliğin değerlendirilebileceği basit bir yol yoktur (Oppenheim, 1992; Churchill, 2001). Bu bağlamda, madde geçerliliğindeki esas sorunlar inceleme aracını oluşturmak için kullanılan tekniklerdedir (Churchill, 2001). Bu çalışmada araştırmacı, bir tür geçerlilik maddesini kullanmıştır. Bu bölümde daha önce açıklandığı gibi, araştırma konfigürasyonu, maddenin geçerlilik kanıtını vermek için birkaç prosedür yapılmıştır: Geçerlilik. Bu prosedürler şunlardır:

- > Literatürün dikkatle incelenmesi, değer yönetiminin deneysel ve varsayımsal çalışması olan ISO 22000 ve TKY üzerinde yapılan geçmiş incelemeleri de içerecek şekilde tamamlanmış olup değişken ya gelişme özelliklerinden her birini yakalamak için çeşitli şeyler kullanarak yönlendirilmiştir;
- > Araştırmacı danışmanı anketi incelemiş ve önemli değişiklikler yapılmıştır.
- > Kastamonu Üniversitesi'ndeki bir akademisyenler kurulu ve Libya'daki Ömer Almokhtar Üniversitesi'ndeki İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden deneyimli iki Profesör, aracın ölçeklerini kontrol etmiştir.
- > Anketin uygulanmasına geçilmeden önce pilot çalışma yapılmıştır.

- > Araştırma anketinin her bölümünün başında anketi tamamlamak için en yetkin yöntem hakkında katılımcılara net talimatlar verilmiştir. Ankete katılanlara, araştırmanın Libya'daki gıda üretim hattında kalite yönetimi ile ilgili motivasyon açıkça söylenmiştir. Tüm katılımcılara tamamen gizlilik garantisi edilmiştir. Bu aşamalar, uzman çabaları ile birleşerek anketi meşrulaştırmıştır.

Kestirim geçerliliği, veya Eşzamanlı Geçerlik, bir enstrümanın ölçülecek olanı gerçekten ne kadar ölçtüğünü ve değişkenin veya şahsın analiz ettiği miktarı ne kadar etkili bir şekilde tahmin edebildiğini denetler. Bu enstrüman, Libya'daki teyit edilmiş gıda üretim tesislerinde ISO 22000'in önündeki engellerin sayısallaştırılması için tasarlandığından, bu gıda tesislerinde ISO 22000'in ilerleyen kalitesini ölçen bazı farklı faktörlerle olan bağlantısı, mevcut Geçerlilik değerini test etmek için kullanılmalıdır. Bu test için karar verilen faktörler, ISO 22000'in geçmiş değerinin genel ilerlemesini (koşu değişkeni) netleştiren Dışsal Engeller, Örgüt Engelleri, Örgüt kültürü engelleri ve Teknik engeller (özerk faktörler) ortalamalarıdır.

Uygun bir metodolojinin seçimi, araştırmanın nasıl yapılacağına ve arzulanan sonuçların olumlu etkilerine dayanır. Böylece, bu bölümde araştırmada benimsenen yönetime genel bir bakış vermeye, araştırmanın yönteminin dayandığı noktaların açıklanmasına, ve nicel araştırmanın seçilme nedenlerinin ortaya konmasına çalışılmıştır. Ayrıca bu bölümde, araştırmanın, ISO 22000'in ötesinde, Libya ISO 22000 gıda fabrikaları arasındaki değer yönetiminin hareketi konusunda cevap verme kapasitesine sahip olacağı yöntemler açıklığa kavuşturulmuştur.

Daha sonra, bu araştırma, kendi kendini yöneten bir anket ışığında gerekli bilgi toplama stratejilerini çizmiştir. Aynı şekilde ve literatür bulgularının ışığında, Libya'nın gıda üretim tesislerini, ISO 22000 ve TKY'yi anlama düzeyleri açısından (ISO 22000'deki düşünce süreçleri ve ISO 22000'in avantajları ve ISO 22000'in ötesine geçmenin önündeki engeller) incelemek için tam bir anket oluşturulmuştur. Anket geliştirme ve oluşturma yöntemleri tartışılmış ve anketin doğru yapılandırma, ifade etme ve yeniden düşünme yoluyla objektif kaynaklara uygun olarak birkaç koşulun kullanılması ile netleştirilmesi açıklanmıştır. Ayrıca, anket katılımcıların diline uygun olarak İngilizce olarak hazırlanmış ve Arapça'ya çevrilmiştir. Anketi

planladıktan sonra, aynı şekilde yönlendirip geliştirilmiştir. Bulguları sağlamlaştırmak için kullanılan ölçülebilir soruşturma prosedürleri arasında olan güvenilirlik ve geçerlilik testi, faktör analizi ve parametrik testler dahil edilmiştir. Bu bölüm araştırmanın bir parçası olarak kullanılan yaklaşımı sunarken, bir sonraki bölüm veri analizleri ve bulgular üzerine yoğunlaşacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERİ ANALİZİ VE BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulguları hakkında ayrıntılı bir analiz sunulacaktır. Katılımcıların genel özellikleri, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına yönelik motiflerin ve ISO 22000 uygulamasının faydalarının analiz sonuçları verilecektir.

Ayrıca, dışsal engeller, örgüt kültürü engelleri, örgütsel engellerin ve ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına ilişkin teknik engellerin etkileri ile ilgili araştırma bulgularının bir analizi de bulunmaktadır. Ek olarak, bölüm, farklı demografik değişkenler (mülkiyet türü, çalışanların nitelikleri, sanayi türü, eğitim, eğitim sertifikalı fabrikalar ve sertifikasızlar) arasında T-testi ve ANOVA kullanılarak, yukarıda belirtilen unsurlara göre karşılaştırma yapılacaktır..

4.1. Katılımcıların Genel Özellikleri

4.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 4.1, çalışmanın örnekleminin sosyal ve demografik özelliklerini açıkça göstermektedir , katılımcıların %86,1'inin erkek, %13,9'unun kadın olduğunu görülmektedir.

Tablo 4.1. Örneklemin Demografik ve Sosyal Özellikleri.

Değişken	Değişken Kategorisi	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	179	86,1
	Kadın	29	13,9
Uyruk	Libyalı	195	93,8
	Libyalı değil	13	6,2
Yaş	25 yaş altı	98	47,1
	25-50 yaş arası	66	31,7
	50 yaş üstü	44	21,2
Eğitim	Orta öğretim	64	30,8
	Yüksek Enstitü	61	29,3
	Üniversite	80	38,5
	Lisansüstü	3	1,4

Buna ek olarak, katılımcıların% 93,8'inin Libyalı ve % 13,9'u ise Libyalı değildir. Ankete katılanların çoğu 25 yaşın altındaki yaş gruplarında,% 31,7'si 25-50 yaş grubunda iken katılımcıların % 21,2'si 50 yaşın üstündedir. Eğitim seviyesine göre ise katılımcıların% 30,8'i orta öğretim,% 3'ü lisansüstü, yüksek enstitü eğitimi alanların oranı % 29,3, ve en yüksek oran ise % 38,5 ile üniversite mezunlarına aittir.

4.1.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 4.2'deki sonuçlar, çalışmanın örnekleminin işlevsel özelliklerini göstermektedir. Ankete katılanların % 8,7'si İdari Müdürü, %16,3'ü Birim Başkanı,% 30,3'ü Amir,% 44,7'si Laboratuar teknisyeni olarak çalışmaktadır. Çalışma alanındaki deneyim ile ilgili olarak katılımcıların % 34,1'i 5 yıldan az, %43,3'ü 5-10 yıl arası, %22,6'sı 10 yıldan fazla deneyime sahiptir. Yine Tablo 4.2 bize katılımcıların %25,5'inin kalite yönetim alanında eğitimi aldığını, %74,5'inin ise hiç eğitim almadığını göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların %11,1'inin ISO eğitimi, %8,7'si yönetim eğitimi ve %5,8'ise operasyon eğitimi almıştır.

4.1.3. Tesis ve ürün kalitesi özellikleri

Tablo 4.3 katılımcıların % 18,3'ünün özel ve sertifikalı süt fabrikalarında,% 12'sinin özel ve sertifikasız süt fabrikasında, % 20,7'si kamu un fabrikalarında, ve % 6,7'si özel un fabrikalarında çalıştığını, % 36,1 gibi yüksek bir oranın da meyve suyu fabrikalarında çalıştığını ve ayrıca %6,3'ünün özel şeker fabrikalarında çalıştığını göstermektedir. Burada katılımcıların %20,7'sinin kamuda ve %79,3'ünün özel sektörde çalıştığı anlaşılmaktadır. Ek olarak katılımcıların %54,3'ü sertifikalı gıda örgütlerinde çalışırken, %45,7'si sertifikasız gıda örgütlerinde çalışmaktadır.

Aynı şekilde, katılımcıların yaptıkları ürün değerlendirmelerine göre % 49.04 kendi ürünlerini mükemmel, % 22,6'sı iyi, % 12.98'i ortalama ve % 9,13'ü kötü bulmaktadır. Fabrikalarda kalite kontrolünden sorumlu organ olarak % 47.12 oranında kalite yönetimi departmanı, % 40,87 oranında üretim yönetimi departmanı ve % 11,06 oranında kontrol departmanı görülmektedir. Fabrikaların %54,33'ünün ISO 9000 sahibi olduğu, %79,33'ünün HACCP'ye başvurduğu, %54,33'ünün ISO 22000 sahibi olduğu ve %84,13'ünün iyi yönetim uygulamalarına başvurduğu

gözlenmiştir. Ayrıca fabrikaların %81,25'i ulusal standart şartlarına bağlı iken, %67,92'si uluslararası standart şartlarına bağlıdır.

Tablo 4.3. Tesis ve kalite özellikleri.

Değişken	Değişken Kategorileri	Frekans	Yüzde (%)
Katılımcıların çalıştığı gıda örgütünün türü (Sertifika durumu ve sektörü)	Süt 1 (ISO 22000)& Özel	38	18,3
	Süt 2 Özel	25	12,0
	Un 1 (Kamu)	43	20,7
	Un 2 Özel	14	6,7
	Meyve Suyu (ISO 22000))& Özel	75	36,1
	Şeker (özel)	13	6,3
Katılımcıların çalıştığı gıda örgütünün türü	Kamu	43	20,7
	Özel	165	79,3
Katılımcıların çalıştığı gıda örgütünün sertifika durumu	Sertifikalı	113	54,3
	Sertifikasız	95	45,7
Katılımcıların, pazardaki benzer ürünlere kıyasla tesisin tüketiciye sunduğu ürünlerin kalitesine göre değerlendirmesi	Mükemmel	102	49,04
	İyi	47	22,60
	Ortalama	27	12,98
	Kötü	19	9,13
	N/A	13	6,25
Kalite kontrolünden sorumlu ana birim	Kalite Yönetimi	98	47,12
	Ürün Yönetimi	85	40,87
	Kontrol Departmanı	23	11,06
	N/A	2	0,96
Şirket iyi yönetim uygulamalarına (GMP)başvurmuş mudur ?	Evet	175	84,13
	Hayır	33	15,87
Şirket HACCP risk analiz sistemi uyguluyor mu?	Evet	165	79,33
	Hayır	43	20,67
Şirket ISO 9000 sahibi mi?	Evet	113	54,33
	Hayır	95	45,67
Şirket ISO 22000 sahibi mi?	Evet	113	54,33
	Hayır	95	45,67
Her ürün için özel şartlar var mı??	Evet	171	82,21
	Hayır	37	17,79
Fabrika ulusal standart şartlarına bağlı mıdır?	Evet	169	81,25
	Hayır	39	18,75
Fabrika uluslararası standart şartlarına bağlı mıdır?	Evet	160	76,92
	Hayır	48	23,08

(GMP) İyi Üretim Uygulamaları, (ISO) Uluslararası Standartlar Kurumu

4.2. KYS'nin amacını anlama ve farkında olma

Tablo 4.4'de, gıda fabrikalarında KYS'nin amacının anlaşılması ve farkındalığının Libya'da orta düzeyde olduğu ve beş ifadenin tamamında üçten fazla ortalama olduğunu görülmektedir. Bu durum KYS'nin amacının anlaşılması ve farkındalığı noktasında katılımcıların kalite yönetim sisteminin amacını bilme eğiliminde olduğunun bir göstergesidir. Bununla birlikte, tablo 4.4'te en yüksek ortalamaların 3,68 ile "Resmi kalite sistemi geliştirmek için" ve " 3,65 ile "Yüksek kaliteli ürünler

ve hizmetler sağlama yöntemi" maddelerine aittir. Bir sonraki bölümde tüm veriler analiz edilecektir.

Tablo 4.4. KYS'nin amacını anlama ve farkında olma

NO	Maddeler (Anlama ve Farkındalık)	Ortalama
1	Yüksek kaliteli ürünler ve hizmetler sağlama yöntemi	3,6587
2	Müşteriyi tüm iş süreçlerinin merkezi haline getirmek	3,6442
3	Belgelendirmede tutarlı bir yol oluşturmak.	3,6250
4	Resmi kalite sistemi geliştirmek için	3,6827
5	Operasyonel kontrolü geliştirmek	3,6442

Aşağıda, betimleyici analizine göre aritmetik ortalamanın değerine göre azalan düzende düzenlenmiş KYS'nin amacının anlaşılması ve farkındalığı ifadeleri bulunmaktadır.

- Resmi kalite sistemi geliştirmek için.
- Yüksek kaliteli ürünler ve hizmetler sağlama yöntemi.
- Belgelendirmede tutarlı bir yol oluşturmak.
- Müşteriyi tüm iş süreçlerinin merkezi haline getirmek ve Operasyonel kontrolü geliştirmek

Katılımcılar arasındaki KYS'nin amaçlarını anlama ve farkındalık açısından önemli farklılıklar

ANOVA testi Tek yönlü varyans analizi, gıda ürününün türünün, fabrikadaki çalışanların tecrübesinin ve çalışanların niteliklerinin, her birinde KYS'nin amacının anlaşılması ve farkındalığı açısından fark yarattığını kontrol etmek için kullanılmıştır. Kategorilerin her faktörü için, ANOVA testi, fabrikadaki çalışanların çeşitli deneyimleri arasındaki $p < 0,05$ düzeyindeki önemli farkları karşılaştırmak için uygulanmıştır. Sonuçlar, çalışanların deneyimi arasında anlayış ve farkındalık bakımından önemli farklılıklar olmadığını göstermiş. Bu durum aynı zamanda çalışanların nitelikleri için de geçerlidir. Çalışanlar arasında gıda ürününün türü açısından kaydedilen tek farklılık "kaliteli ürün ve hizmet sağlama yöntemi" maddesi için geçerlidir.

4.3. ISO 22000 için Motifler

Katılımcılardan, verilen motiflerin her birini, ISO 22000 standardına kayıt olma kararı üzerindeki etkisini, 5 = çok önemli, 4 oldukça önemli, 3 orta düzeyde önemli, 2 az önemli ve 1 önemsiz arasında değişen beş derecede değerlendirmeleri istendi. Tablo 4.5, katılımcıların ayırt edici olarak söyledikleri her bir motivasyon puanının yöntemlerini göstermektedir. Her bir motivasyon puanı, örgütün ISO 22000'e sahip olma isteğini ne kadar etkilediğini gösterir. Ek olarak tablo, bu nedenlerin dahili veya harici olarak sınıflandırılmasını göstermektedir.

Tablo. 4.5. ISO 22000 Sertifikası için Motifler (Nedenler)

NO	Maddeler (Nedenler)	Ortalama	Kategori
1	Yararlı bir tanıtım ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanmak	4,5240	E
2	Sektörde var kalmak	4,6683	E
3	ISO 22000 sertifikalı rakiplerin baskısı	4,3750	E
4	Müşterilerin talebine anında açıkça cevap vermek	4,3173	E
5	Devletin taleplerini, gereksinimlerini veya baskılarını karşılamak	4,2837	E
6	Potansiyel ihraç engellerini önlemek	4,3654	E
7	Müşteri memnuniyetini geliştirmek	4,2705	I
8	Örgütsel etkinliği ve verimliliği artırmak	4,1923	I
9	Çalışanları motive etmek	4,1394	I
10	Pazar payını korumak/artırmak	4,1779	E
11	Şirketin imajını geliştirmek	4,2163	E
12	Şirketin rekabet avantajını arttırmak	4,1683	I
13	İhaleler için uygun olmak	4,1442	I
14	Çalışan ilişkilerini geliştirmek	4,1346	E
15	Sunulan ürünlerin ve hizmetlerin kalitesini artırmak	4,2115	I
16	Daha geniş bir kalite geliştirme sürecinin bir parçası olarak (KYS gibi)	4,2163	I
Motifler E: dışsal baskı ve I: İçsel geliştirmeler		4,2829	

13 motivasyon, katılımcılara her bileşenin ne kadar gerekli olduğuna göre yerleştirildi. Tablo 4.5, sahip olunan en hayati motivasyonun, 4,6683'ortalama ile "sektörde var kalabilmek" maddesine ait olduğunu göstermektedir. "ISO 22000 sertifikalı rakiplerin baskısı" 4,3750 ortalama ile ISO 22000'in onaylanması için ikinci önemli nedendir ve üçüncü en önemli sebep ise 4,5240 ortalama ile 'yararlı bir

promosyon ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanmak 've 4,3654 ortalama ile 'Potansiyel ihracat engellerini önlemek"tir. Burada en düşük motivasyon 4,1779 ortalama ile "pazar payını sürdürmek/artırmak" ve 4,2163 ortalama ile "şirketin imajını geliştirmek"maddelerine aittir. Bu bölümde "Müşterilerin talebine anında açıkça cevap vermek" maddesi 4,2163 ortalama, "Devletin taleplerini, gereksinimlerini veya baskılarını karşılamak " maddesi 4,2837ortalama, "Müşteri memnuniyetini geliştirmek" maddesi 4,2705 ortalamaya sahiptir.

Dahası, Libya örgütleri, yetkililer düzeyinde ilerleme kaydetmek ve sertifikasyon aramak suretiyle bir prosedür olarak kalkınmaya odaklanmaya yönelmektedirler. Bu durum "Sunulan ürünlerin ve hizmetlerin kalitesini artırmak" maddesinin 4,2115 ortalama ile 10. sıradaki motivasyon olmasından ve ayrıca "ISO 22000 sertifikalı rakiplerin baskısı" ve "Yararlı bir tanıtım ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanmak" maddelerinin en önemli sırasıyla 3.ve 4. motivasyonlar olmasından bellidir. En önemli ilk beş motivasyondan aşağı doğru indikçe, 4,1346 ortalama ile "çalışanları motive etmek", 4,2163 ortalama ile "şirketin imajını geliştirmek", 4,1923 ortalama ile "Örgütsel etkinliği ve verimliliği artırmak" motivasyonları Libya gıda örgütlerinin ISO 22000 sertifikası almasında ikincil motivasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 4,1442 ortalama ile "İhaleler için uygun olmak" motivasyonu 14 sırada yer alarak o kadar da belirleyici bir motivasyon olarak değerlendirilmemiştir. "Çalışanlara motive etmek ve" çalışan ilişkilerini geliştirmek " motivasyonları da aynı ortalamaya sahiptir. Bu maddeler ve bunlarla ilişkili ortalama puanı göz önüne alındığında, açıkçası 3'den fazla olan maddelerin, ISO 22000 belgesiyle ilgili motifler olma eğiliminde oldukları söylenebilir. Libya'daki gıda fabrikalarında sertifika almanın ardındaki en önemli etken, iki nedenden dolayı (dış ve iç) kaynaklandığını kanıtlıyor Her halükarda, önem sırasında birinci ve ikinci sebeplerin dışsal nitelikte olduğu ve Libya'daki gıda fabrikalarının dış baskılar sonucunda ISO 22000'e daha çok üye olma eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır. Aritmetik Ortalamanın değerine göre önem sırasına göre çoktan aza olacak şekilde en önemli sebepler şunlardır.

> Sektörde var kalmak

> ISO 22000 sertifikalı rakiplerin baskısı

- > Yararlı bir tanıtım ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanmak
- > Potansiyel ihraç engellerini önlemek
- > Müşterilerin talebine anında açıkça cevap vermek
- > Devletin taleplerini, gereksinimlerini veya baskılarını karşılamak
- > Müşteri memnuniyetini geliştirmek
- > Daha geniş bir kalite geliştirme sürecinin bir parçası olarak (KYS gibi)
- > Şirketin imajını geliştirmek
- > Sunulan ürünlerin ve hizmetlerin kalitesini artırmak
- > Örgütsel etkinliği ve verimliliği artırmak
- > Pazar payını korumak/artırmak
- > Şirketin rekabet avantajını arttırmak

Katılımcılar arasındaki ISO 22000 KYS'nin motivasyonları açısından önemli farklılıklar

ANOVA testi Tek yönlü varyans analizi, gıda ürününün türünün, fabrikadaki çalışanların tecrübesinin ve çalışanların niteliğinin ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesi için motivasyonlarda fark yaratıp yaratmayacağını kontrol etmek için kullanılmıştır. Motivasyonun her faktörü için, ANOVA testi, fabrikadaki çalışanların çeşitli deneyimleri arasındaki $p < 0,05$ düzeyindeki önemli farkları karşılaştırmak için uygulanmıştır. "Yararlı bir tanıtım ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanmak" [$F(1,536; 0,726) = 2,154; p > 0,05$] ve "Çalışanları motive etmek" maddeleri ile çalışanların deneyimi arasında motivasyonlar açısından önemli farklılıklar vardır [$F(3,049; 1,321) = 2,308; p > 0,05$]. Tukey HSD'nin testini kullanan Post-hoc karşılaştırmalarına göre, çalışanların deneyimlerinin ortalama

sonuçları 5 yıldan az = 4,2544, 5-10 yıl = 4,4562, 10 yıldan fazla = 3,8734 şeklindedir. Bu noktada tecrübeli çalışanların Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sistemi uygulamasındaki motivasyonlara yönelik benzer eğilimleri olduğu söylenebilir.

ANOVA testi, 'Örgütsel verimlilik ve üretkenliğin artırılması' maddesi ile, Libya'daki çalışanların niteliği arasında $p < 0,05$ düzeylerinde istatistiksel olarak farklılık olduğunu göstermiştir [F (4,874; 1,234) = 3,951; $p < 0,05$]. 'Şirketin rekabet avantajını artırmak' ile çalışanın nitelikleri arasındaki $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak farklı olduğunu ortaya koyulmuştur [F (4,296; 1,266) = 3,394; $p < 0,05$]. 'Thaleler için uygun olmak' ile çalışanların niteliği arasındaki $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak farklı olduğunu gösterilmiştir [F (4,399 ; 1.,414) = 3,111; $p < 0,05$]. 'Sunulan ürünlerin ve hizmetlerin kalitesini artırmak' ile Libya'daki çalışanların niteliği arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak farklılık olmadığı gösterilmiştir [F (3,469; 1,315) = 2,638; $p > 0,05$].

Dunnett'in C kullanan Post-hoc çoklu karşılaştırmalar testi, hangi tür nitelikteki çalışanların 'ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasındaki motiflerden hangilerini 'iç motifler' ve harici motifler 'olarak ayırmak için kullanıldı. Dunnett'in C testi, Levine'in hata varyansının eşitliği testi (geçerli bir ANOVA testinin varyans varsayımlarının homojenliği için yapılan test) nedeniyle kullanılmıştır. Test anlamlı olmadığı sürece ($p > 0,05$), varyansın homojen olması gerekebilir ve ANOVA testinin değerlerin eşitlikçi varyansı çizgisi kullanılabilir. $p < 0,05$ ise, varyans varsayımlarının homojenliği ve eşit varyansa dayalı normal test ANOVA'nın ayrı varyans tahminlerine dayalı olarak değiştirilmesi gerekir (eşit varyans varsayılmaz). Bu iki motifin farklı olduğu anlamına gelir (Morgan & Griego, 1998).

İlginç bir şekilde, Dunnett'in C testi, farklı endüstriler arasındaki 'iç motifler' kaleminde istatistiksel önemi ne olursa olsun, farklılıkları tespit etmede başarısız olmuştur. Bu, çok küçük gruplar arasındaki ortalamanın gerçek farkına atfedilebilir. Buna karşın, Dunnett'in C testi endüstriler arasında bazı farklılıklar göstermiştir: Un fabrikası endüstrisi (Ortalama = 4,4374) ve meyve suyu endüstrisi (ortalama = 4,3739); ISO 22000 kalite yönetim sistemini şeker fabrikası (Ortalama = 3,5931)

daha fazla uygulamak için bu faktörün sebepleri olarak görüldü. Ancak başka hiçbir önemli farklılık bulunamadı.

4.4. ISO 22000 Uygulamasının Faydaları

Tablo 4.4.1'de sunulan sonuçlar, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanması sonucunda Libyalı gıda fabrikalarının orta düzeyde faydalara tanık olduklarını göstermektedir. Bu bulgu, ankete katılanların sunulan ifadelerin birçoğuna katıldıkları anlamına gelmektedir. Tablo 4.6'daki sonuçlara göre 3,6442 ortalama ile "yarışmacı pozisyonu geliştirir", 3,6490 ortalama ile "Artan üretim ve performans gelişimi sağlar", 3,7548 ortalama ile "Şirketin itibarını güçlendirir", 3,6635 ortalama ile "Dünyadaki yeni pazarlara erişimi daha kolaylaştırır" maddeleri en öne çıkan faydalar olarak görülmektedir. Aynı şekilde; 3,6250 ortalama ile "Ürünlerin kalitesini geliştirir ",

Tablo 4.6. ISO 22000'nin Faydaları (Bu bölüm, ISO 22000 uygulamasının yararlarını ölçmeyi amaçlamaktadır.)

NO	Maddeler (Yararlar)	Ortalama
1	Bir örgütün gıda güvenliği konusundaki taahhüdünü gösterir	3,7548
2	Gıda tedarik zincirinin tüm aşamalarında, gıda güvenliği tehlikelerini önlemek için kontrol sağlar	3,7452
3	Tutarlı bir şekilde güvenli gıda sağlamak için gereken iç süreçleri yerleştirir ve geliştirir	3,6971
4	Yönetim taahhüdü, tedarikçi ve müşteri iletişimi ve gıda güvenliği sisteminin sürekli iyileştirilmesi için bir çerçeve sağlar	3,6827
5	Müşterilere ve diğer paydaşlara, gıda güvenliği risklerini kontrol etme ve güvenli ürünler sunma becerisine sahip olunduğuna dair güven sağlar	3,6731
6	Gıda güvenliği yönetim sisteminin gözden geçirilmesini ve güncellenmesine imkan vererek, gıda güvenliği ile ilgili tüm faaliyetlerin güvenli ve etkili olmasını mümkün kılan sürekli iyileştirme araçları sağlar	3,6298
7	Maliyetleri ve yeniden işlemleri azaltır	3,6202
8	Müşteri şikayetlerini azaltır	3,6202
9	Satışları ve karı artırır	3,5865
10	Örgüt içinde kalite farkındalığını artırır	3,6298
11	Ürünlerin kalitesini geliştirir	3,6250
12	Artan üretim ve performans gelişimi sağlar	3,6490
13	Yarışmacı pozisyonu geliştirir	3,6442
14	Dünyadaki yeni pazarlara erişimi daha kolaylaştırır	3,6635
15	Şirketin itibarını güçlendirir.	3,7548
	Yararlar	3,6612

3,6298 ortalama ile "Örgüt içinde kalite farkındalığını artırır "; 3,6202 ortalama ile "Maliyetleri ve yeniden işlemleri azaltır" yine aynı 3,6202 ortalama ile "Müşteri şikayetlerini azaltır"; 3,6298 ortalama ile "Gıda güvenliği yönetim sisteminin gözden geçirilmesini ve güncellenmesine imkan vererek, gıda güvenliği ile ilgili tüm faaliyetlerin güvenli ve etkili olmasını mümkün kılan sürekli iyileştirme araçları sağlar"; 3,7542 ortalama ile "Gıda tedarik zincirinin tüm aşamalarında, gıda güvenliği tehlikelerini önlemek için kontrol sağlar" maddeleri öne çıkmaktadır.

ISO 22000 kalite yönetim sisteminin Libya'da uygulanmasının en önemli faydalarının şunlar olduğu iyi bilinmektedir:

- > Bir örgütün gıda güvenliği konusundaki taahhüdünü gösterir
- > Şirketin itibarını güçlendirir
- > Gıda tedarik zincirinin tüm aşamalarında, gıda güvenliği tehlikelerini önlemek için kontrol sağlar.
- > Tutarlı bir şekilde güvenli gıda sağlamak için gereken iç süreçleri yerleştirir ve geliştirir.
- > Müşterilere ve diğer paydaşlara, gıda güvenliği risklerini kontrol etme ve güvenli ürünler sunma becerisine sahip olunduğuna dair güven sağlar.
- > Dünyadaki yeni pazarlara erişimi daha kolaylaştırır
- > Artan üretim ve performans gelişimi sağlar
- > Yarışmacı pozisyonu geliştirir
- > Ürünlerin kalitesini geliştirir
- > Müşteri şikayetlerini azaltır
- > Maliyetleri ve yeniden işlemleri azaltır

> Satışları ve karı artırır

Katılımcılar arasındaki ISO 22000 KYS'nin yararları açısından önemli farklılıklar

Araştırmacı, ANOVA testi tek yönlü varyans analizi ile, gıda ürününün türünün, fabrikadaki çalışanların tecrübelerinin ve çalışanların niteliğinin ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesi için faydalar açısından her kategorideki farklılıkları incelemiştir. ANOVA testi motivasyonun her faktörü için, fabrikadaki çalışanların çeşitli deneyimleri arasındaki $p < 0,05$ düzeyindeki önemli farkları karşılaştırmak için uygulanmıştır.

ANOVA testi sonuçlara göre, bazı unsurlar dikkate alınarak genel olarak çalışanların deneyimleri arasında fayda bakımından önemli bir farkın bulunmadığı [$F(0,584 ; 0,478) = 1,219; p > 0,05$] tespit edilmiştir. Buna ek olarak, gıda ürünlerinin türü ile faydalar arasında ile istatistiksel olarak anlamlı farklar çıkmıştır [$F(1,100 ; 0,464) = 2,369; p < 0,05$]. Öte yandan çalışanların niteliği açısından önemli bir fark bulunmamıştır [$F(0,203; 0,484) = 0,420; p > 0,05$]. Bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

4.5. KYS'NİN uygulanmasını etkileyen engeller (Faktörler)

Bu çalışmada, dışsal engeller, örgütsel engeller, örgüt kültürü engelleri ve teknik engeller gibi en yaygın engeller araştırılmıştır. Bu bölümde, yukarıda sözü edilen faktörlerin rolünü test ederek kalite yönetim sisteminin uygulanmasına ilişkin engeller ele alınmaktadır.

4. 5.1. Dışsal Engeller

Dışsal engellerin etkisi, katılımcılara dışsal engelleri içeren bir grup soruya, beşli likert ölçeği doğrultusunda ne derece katılıp katılmadıkları ölçülmüştür. Tablo 4.5.1 ve Tablo 4.5.2, dışsal engellerin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.7.Dışsal Engeller

Dışsal Engeller										
Madde	Kesinlikl e Katılıy or um (5)	%	Katılı y or um (4)	%	Kararsı zım (3)	%	Katılmı y or um (2)	%	Kesinlikl e Katılmı y or um (1)	%
X1	0	0,00	101	48,56	2	0,96	105	50,48	0	0,00
X2	2	0,96	88	42,31	1	0,48	116	55,77	1	0,48
X3	0	0,00	98	47,12	0	0,00	109	52,40	1	0,48
X4	0	0,00	101	48,56	1	0,48	105	50,48	1	0,48
X5	3	1,44	81	38,94	1	0,48	123	59,13	0	0,00
X6	1	0,48	84	40,38	4	1,92	118	56,73	1	0,48
X7	1	0,48	112	53,85	1	0,48	93	44,71	1	0,48
X8	1	0,48	89	42,79	0	0,00	117	56,25	1	0,48
X9	2	0,96	58	27,88	0	0,00	147	70,67	1	0,48

X1 - X9, Tablo 4.8'deki ifadedir

Tablo 4.7. en büyük üç oranın % 70,67,% 59,13 ve% 56,73 olduğunu gösterse de katılımcıların, fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını engelleyebilecek dışsal engellerin varlığına katılmadığı açıktır. Bu, bazı fabrikaların bu sistemi benimsemeleri için baskı gördüğünü göstermektedir.

Tablo 4,8'de, gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen dışsal engellerin Libya'da orta düzeyde olduğunu ve dokuz unsurun tamamında dörtten az olduğu görülebilir. Bu, dışsal engellerin açıkça taahhüt edildiğinin ve gözle görülür biçimde ve kalite yönetim sisteminin gerekliliğinden ikna olduğunun bir göstergesidir.

Tablo 4.8. Dışsal Engeller

NO	Maddeler Dışsal Engeller	Ortal ama
1	Belli bir sektörde nitelikli bir danışman eksikliği var.	2,98
2	Yüksek sertifika maliyeti (kayıt, danışma ücretleri)	2,88
3	Örgütün standartları uygulamasına yönelik herhangi bir dış baskı yok	2,94
4	Bu sistemi uygulamak için örgüte devletten maddi destek yok	2,97
5	Sertifika aramada kuruluşa yardım etmek için hükümet biriminden gerekli çalışmaları sağlamada eksiklik var	2,83
6	Örgütte işçilerin sendikalarca korunma sistemi (aşırı istihdam) mevcut	2,84
7	Devlet birimleri ve örgüt arasındaki ilişkiler çok zayıftır	3,09
8	Örgüt, ürünlerini ihraç etmek için zorunlu tarife ve ticaret engelleri ile karşı karşıyadır.	2,87
9	Örgütün standartları uygulamasına yönelik herhangi bir iç baskı yok	2,58

Ancak Tablo 4.8!e göre, 2,98 ortalama ile "Belli bir sektörde nitelikli bir danışman eksikliği var" ve 3,09 ortalama ile "Devlet birimleri ve örgüt arasındaki ilişkiler çok zayıftır" ifadeleri en yüksek ortalamalı dışsal engeller iken "Örgütün standartları uygulamasına yönelik herhangi bir dış baskı yok" en düşük dışsal engel olarak bulunmuştur. Aşağıdakiler, betimsel analize göre aritmetik ortalamanın değerine göre azalan düzende sıralanmış en önemli beş dışsal engeldir.

- Devlet birimleri ve örgüt arasındaki ilişkiler çok zayıftır.
- Belli bir sektörde nitelikli bir danışman eksikliği var.
- Bu sistemi uygulamak için örgüte devletten maddi destek yok.
- Örgütün standartları uygulamasına yönelik herhangi bir dış baskı yok
- Yüksek sertifika maliyeti (kayıt, danışma ücretleri).

Dışsal engeller açısından önemli farklılıklar

Katılımcıların gıda ürünlerinin türüne, mülkiyet türüne (devlet veya özel), tecrübelerine, mesleki düzeylerini, eğitimlerine, sertifika durumuna göre farklılık olup olmadığını görmek için iki parametrik test (ANOVA ve t-testi) yapılmıştır. T testi sonuçlarına göre, kamu fabrikaları (Ortalama = 3,5349) ile özel fabrikalar arasındaki sonuçlarda gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen dış engellerle ilgili olarak $p < 0,05$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur [Ortalama = 2,7158; T (89,59) = 0,573, $p = 0,00$]. Ortalama değerler, kamu örgütlerinin, özel kurumlardaki muadillerinden daha fazla dış engellere sahip olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. P değerleriyle açıkça gördüğümüz şey budur. Buna ek olarak, sertifikalı fabrikalar (Ortalama = 2.4130) ile sertifikasız fabrikalar arasındaki sonuçlarda $p < 0,05$ düzeyindeki istatistiksel olarak anlamlı farklar [Ortalama = 3,4466; T (203,551) = -9,59, $p = 0,00$] vardır. Sertifika fabrikalarının katılımcıların, fabrikalarda kalite yönetim sistemini uygulamak için harici engellerin kabul edilmediğini göstermektedir. Eğitim alanlar ile (Ortalama = 2,914) eğitim almayanlar arasında (ortalama =2,8753) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

ANOVA testi, katılanlar arasında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen dışsal engeller üzerine, fabrikada, yaş, nitelik, kariyer

seviyesi, deneyim ve eğitim türünün gıda ürününün nasıl etkilediğini araştırmak için yürütülmüştür. Bununla birlikte, ANOVA testi, gıda ürününün altı grubunun dış engellerin görülmesinde $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuştur [$F(14,089, 0,543) = 25,958$; $p < 0,05$]. Ayrıca eğitim türü [$F(5,909; 0,796) = 7,425$, $p < 0,05$], kariyer seviyesi [$F(2,629, 0,844) = 3,115$; $p < 0,05$] ve çalışanların yeterliliği [$F(6,065; 0,794) = 7.643$; $p < 0,05$] değerlerine sahiptir. Kalite yönetiminin kabulünü etkileyen dışsal engeller açısından yaş ortalamaları için ANOVA testi, farklı yaş ortalaması arasında $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı bir istatistiksel fark olmadığını göstermiştir [$F(1,703; 0,862) = 1,976$; $p > 0,05$]. Aynı şekilde bu durum skorlarının görülmesinde $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığından, deneyim içinde geçerlidir [$F(1,791; 0,861) = 1,866$; $p > 0,05$]. Tukey HSD testini kullanan post-hoc çoklu karşılaştırmalar, yüksek enstitü için ortalama skor ile (Ortalama = 2,6033), lisans üstü (Ortalama = 4,3333) arasında anlamlı farklılık olduğunu, ancak diğerleriyle olmadığını ortaya çıkarmıştır.

4.5.2. Örgütsel Engeller

Tablo 4.9. Örgütsel Engeller

Örgütsel Engeller										
Madde	Kesinlikl e Katılıyor um (5)	%	Katılı yorum (4)	%	Kararsı zım (3)	%	Katılmı yorum (2)	%	Kesinlikl e Katılmıy orum (1)	%
X1	0	0,00	107	51,44	3	1,44	97	46,63	1	0,48
X2	1	0,48	105	50,48	1	0,48	101	48,56	0	0,00
X3	0	0,00	104	50,00	2	0,96	101	48,56	1	0,48
X4	1	0,48	94	45,19	2	0,96	111	53,37	0	0,00
X5	6	2,88	104	50,00	4	1,92	94	45,19	0	0,00
X6	7	3,37	103	49,52	0	0,00	98	47,12	0	0,00
X7	1	0,48	106	50,96	0	0,00	100	48,08	1	0,48
X8	2	0,96	104	50,00	0	0,00	102	49,04	0	0,00
X9	1	0,48	125	60,10	3	1,44	79	37,98	0	0,00
X10	2	0,96	103	49,52	2	0,96	100	48,08	1	0,48
X11	0	0,00	133	63,94	0	0,00	74	35,58	1	0,48
X12	2	0,96	104	50,00	1	0,48	100	48,08	1	0,48
X13	1	0,48	100	48,08	2	0,96	104	50,00	1	0,48
X14	1	0,48	135	64,90	1	0,48	71	34,13	0	0,00

X1 - X14, Tablo 4.10'daki ifadelerdir

Örgütsel engellerin derecesi, katılımcılardan, katılımcılara dışsal engelleri içeren bir grup soruya, beşli likert ölçeği doğrultusunda ne derece katılıp katılmadıkları ölçülmüştür. Tablo 4.9'daki oranlar, üçüncü bölümde "bölümler arası işlevsel işbirliği yok" ifadesinde katılımcıların % 53,37 oranında katılmayarak örgütsel engellerin varlığına razı olmadığına işaret etmektedir. "Tedarikçiler arasında işbirliği eksikliği var" ifadesine yaklaşık olarak %60,10'u kabul ediyor ve "Müşteri memnuniyeti ilkesi örgütte takdir edilmemektedir" ifadesini kabul edenlerin oranı% 63,94'tür. Bu engeller kalite yönetim sistemi ISO 22000'in uygulanmasında öne çıkan örgütsel engellerdir. Ankete katılanların 208'inden sadece 74'ü aynı ifadeyi kabul etmemektedir. Bu da, bazı örgütsel engellerin var olduğunu bize göstermektedir.

Tablo 4.10'da, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen organizasyonel engellerin, Libya'daki gıda fabrikalarında orta düzeyde olduğunu ve tüm on dört ifadede dörtten az ortalama olduğu görülmektedir. Bu da örgütsel engellerin açıkça taahhüt edildiğinin ve gözle görülür şekilde ve kalite yönetim sisteminin gerekliliğinden emin olduğunun bir göstergesidir. Bununla birlikte, tablo 4.10; 3,4567 ortalama ile "Periyodik yönetim gözden geçirme eksikliği var", 3,4423'e eşit ortalama ile "Kalite yönetim sistemi ile ilgili eğitim programlarının eksikliği var" ve 3,4183 ortalama ile "ISO 22000 belgesi kalite geliştirme amaçlı aranmıyor" engellerinin öne çıktığını göstermektedir.

Tablo 4.10. Örgütsel Engeller

NO	Maddeler Örgütsel Engeller	Ortalama
1	Üst yönetim taahhüt eksikliği var	2,9231
2	Liderlik eksikliği var.	2,7981
3	Departmanlar arasında çapraz işlevsel işbirliği yok	3,0769
4	Çalışanlar dahil edilmiyor ve yetkilendirilmiyor	3,0721
5	Ödül ve motivasyon sistemi eksikliği var	3,1346
6	Örgüt,müşterilerine odaklanmıyor	3,0721
7	Müşteri geri dönüt sistemi yok.	3,1442
8	Müşterilerle işbirliği eksikliği var.	2,8077
9	Tedarikçilerle işbirliği eksikliği var.	2,9135
10	ISO 22000 belgesi kalite geliştirme amaçlı aranmıyor	3,3365
11	Müşteri memnuniyeti ilkesi örgütte takdir edilmemektedir	2,9327
12	Örgütte müşterinin sesi yok.	3,0577
13	Periyodik yönetim gözden geçirme eksikliği var.	3,4567
14	Kalite yönetim sistemi ile ilgili eğitim programlarının eksikliği var.	3,4183

Yukarıda değinilen son üç ifade, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen örgütsel engellerin ifadelerindeki en yüksek ortalamalardır. En düşük ortalama 2,7981 ile "Liderlik eksiği var" ifadesine aitken, katılımcıların çoğunun liderlikle ilgili engel olmadığı görüşündedir. Aşağıdakiler, betimsel analize göre aritmetik ortalamanın değerine göre azalan düzende sıralanmış en önemli beş örgütsel engeldir.

- ISO 22000 belgesi kalite geliştirme amaçlı aranmıyor.
- Müşteri geri dönüt sistemi yok.
- Ödül ve motivasyon sistemi eksikliği var.
- Departmanlar arasında çapraz işlevsel işbirliği yok.
- Çalışanlar dahil edilmiyor ve yetkilendirilmiyor.

Örgütsel engeller açısından önemli farklılıklar

Katılımcıların gıda ürünlerinin türüne, mülkiyet türüne (devlet veya özel), tecrübelerine, kariyer düzeyine, eğitim, sertifika durumuna göre farklılık olup olmadığını görmek için iki parametrik test (ANOVA ve t-testi) yapılmıştır. T-testi sonuçlarına göre, kamu fabrikaları (Ortalama = 3,7212) ile özel fabrikalar arasındaki sonuçlarda gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen örgütsel engellerle ilgili olarak $p < 0,05$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur [Ortalama = 2,9155; $T(6.891) = 89,713$, $p = 0,00$]. Ortalama değerler, kamu örgütlenmesinin, özel kurumlardaki muadillerinden daha fazla örgütsel engele sahip olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. P değerleriyle açıkça gördüğümüz şey budur. Buna ek olarak, sertifikalı fabrikalar (Ortalama = 2,6042) ile sertifikasız fabrikalar arasındaki sonuçlarda $p < 0,05$ düzeyindeki istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur [Ortalama = 3,6503; $T(-10,588) = 205,994$, $p = 0,00$]. Sertifikalı fabrikalarda çalışan katılımcılar kalite yönetim sistemini fabrikalarında uygulamak için örgütsel engellere karşı çıkma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Eğitim almış çalışanlar (Ortalama = 3,1715) ve eğitim almayan çalışanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur [Ortalama = 3,0514; $T(,849) = 206$ $p = 0,397$].

ANOVA testi, katılanlar arasında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen örgütsel engeller üzerine, fabrikada, yaş, nitelik, kariyer seviyesi, deneyim ve eğitim türünün gıda ürününün nasıl etkilediğini araştırmak için yürütülmüştür.

Bununla birlikte, ANOVA testi, gıda ürününün altı grubunun organizasyonel engellerin görülmesinde $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuştur [$F(12,714; 0,494) = 25,750; p < 0,05$]. Ayrıca eğitim türü [$F(4,146; 0,740) = 5,605, p < 0,05$], kariyer seviyesi [$F(3,259; 0,753) = 4,330; p < 0,05$] ve çalışanların yeterliliği [$F(6,737; 0,701) = 9,604; p < 0,05$] değerlerine sahiptir. Yaş ortalamaları yapılan için ANOVA testi, kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen örgütsel engeller açısından farklı yaş ortalaması arasındaki $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir [$F(2,422; 0,773) = 3,133; p > 0,05$]. Üç grup için örgütsel engeller skorlarının görülmesinde $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığından, bu durum, deneyim değişkeni için geçerli değildir [$F(0,877; 0,788) = 1,112; p > 0,05$].

Bununla birlikte, post-hoc çoklu karşılaştırmalar testi bu farkı tespit edememiş ve bu fark, yaygın örgütlerde hakim olan izlenim üç grup arasında çok küçük olduğunu göstermiştir. Sonuçlar, Grup 3'ün (10 yılın üstü) ortalamasının (Ortalama = 3,29) Grup 2'den (5 ila 10 yıl) daha yüksek iken (Ortalama = 3,13) ve Grup 1'ee (5 yıldan

az) (Ortalama = 3,29) eşittir. 10 yıldan fazla deneyimi olan katılımcıların, örgüt kültürünü, 5 yıldan daha az tecrübeli katılımcılara oranla 5 ila 10 yaş deneyimli fabrikalardaki katılımcılardan daha olumsuz olarak algıladıklarını belirlenmiştir. Tukey HSD testini kullanan post-hoc çoklu karşılaştırmalar, yüksek enstitü için ortalama skorun (Ortalama = 2,6336), lisans üstü gruba göre (Ortalama = 4,0467) önemli ölçüde farklı olduğunu belirlenirken diğerleri ile ilgili bir fark bulunamamıştır. Bu durum aralarındaki büyük farkı gösterir ve lisans üstü nitelikli katılımcıların, örgütsel engellerin varlığı konusunda ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesine kesinlikle etkisi olduğunu gösterir.

4.5.3. Örgüt Kültürü Engelleri

Örgüt kültürü engellerin derecesi, katılımcılardan, katılımcılara dışsal engelleri içeren bir grup soruya, beşli likert ölçeği doğrultusunda ne derece katılıp katılmadıkları ölçülmüştür.

Tablo 4.11, katılımcıların en düşük oranın, "Çalışanlar sadece kendi çıkarına bakar" maddesine ait olduğunu ve katılımcıların bu görüşe katılmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca :% 68,27 ve% 67,79'u oranlarında beşinci ve altıncı maddelere "Çalışan devamsızlığı yüksek" ve "Hataları kabul etmekten korkulur" katılırlar ve örgüt kültürü engelleri arasında "mevcut sistemi değiştirmek zordur" ifadesine% 66.35'lik oranla katılım, ISO 22000 kalite yönetim sistemini etkileyen örgüt kültür engellerinden biri yapar. Ankete katılanların 208'inden sadece 64'ü "Çalışan devamsızlığı yüksek" ifadesine katılmıyor, kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen çok sayıda örgütsel kültür engelini olduğunu işaret ediyor. Bazı başka ifadelerde olduğu gibi, Engeller konusunda hemfikir oldukları yanıtların yüzdesine ve yüzdesine çok yakın olduklarını görüyoruz.

Tablo 4.11. Örgüt Kültürü Engelleri

Örgüt Kültürü Engelleri										
Madde	Kesinlikle Katılıyorum (5)	%	Katılıyorum (4)	%	Kararsızım (3)	%	Katılmıyorum (2)	%	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	%
X1	2	0,96	134	64,42	0	0,00	71	34,13	1	0,48
X2	1	0,48	138	66,35	0	0,00	69	33,17	0	0,00
X3	0	0,00	92	44,23	1	0,48	114	54,81	1	0,48
X4	0	0,00	127	61,06	2	0,96	79	37,98	0	0,00
X5	1	0,48	141	67,79	2	0,96	64	30,77	0	0,00
X6	0	0,00	141	67,79	0	0,00	67	32,21	0	0,00
X7	1	0,48	136	65,38	2	0,96	69	33,17	0	0,00
X8	1	0,48	120	57,69	3	1,44	78	37,50	6	2,88
X9	1	0,48	119	57,21	2	0,96	82	39,42	4	1,92
X10	0	0,00	109	52,40	0	0,00	95	45,67	4	1,92
X11	1	0,48	84	40,38	0	0,00	118	56,73	5	2,40
X12	1	0,48	85	40,87	1	0,48	116	55,77	5	2,40

X1 - X12, Tablo 4.12'deki ifadelerdir.

Tablo 4.12'de, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen örgüt kültürü engellerinin Bingazi'de orta düzeyde olduğunu ve on iki ifadenin tamamında dörtten az kaydedildiğini görülmektedir. Bu, örgüt

kültür engellerinin açıkça taahhüt edildiğinin ve gözle görülür bir şekilde gösterildiğinin ve kalite yönetim sisteminin gerekliliğinden emin olunduğunun bir göstergesidir.

Bu engeli, diğer üç engelin sonuçlarına kıyasla ana engel oluşturmaktadır. Ancak. Tablo 4.12 ayrıca, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen örgüt kültür engellerinden on iki ifadeden en düşük iki ortalamanın "Çalışanlar kendi çıkarına bakar" ve "Kalite yönetim sistemi ek iş yüküdür" ait olduğu görülmektedir. Örgüt kültürü engellerinin diğer on ifadesine gelince, katılımcılar örgüt kültüründeki engelleri kabul etme eğilimindedir ki bu kendi başına bu engellerin varlığının kesin bir kanıtıdır.

Tablo 4. 12. Örgüt Kültürü Engelleri

NO	Maddeler Örgüt Kültürü Engelleri	Ortalama
1	Çalışanlar örgütün mevcut sistemin değişmesine karşı direnç gösteriyor.	3,3125
2	Mevcut sistemi değiştirmek zor.	3,3413
3	Örgütte hakim bir bürokratik kültür var.	2,8846
4	Yanlış pozisyonlarda yanlış insanlar var.	3,2308
5	Çalışan devamsızlığı yüksek	3,3798
6	Hataları kabul etmekten korkulur	3,3558
7	Çalışanlar, kalite yönetim sistemini bir ezme aracı olarak görüyorlar.	3,3317
8	Kalite kelimesi birçok işçi için küfür gibidir.	3,1538
9	Çalışanlar örgütün geleceğine yönelik çalışmıyor.	3,1490
10	Çalışanlar yeni bir fikirle gelmek yerine talimatları izlemeyi istiyor.	3,0288
11	Çalışanlar sadece kendi çıkarına bakar.	2,7981
12	Kalite yönetim sistemi ek iş yüküdür.	2,8125

Buna ek olarak, "Çalışanlar örgütteki mevcut sisteme olan değişime direnmiyor" ve "Mevcut sistemi değiştirmek zordur" engelleri 3,3125 ve 3,3413 ortalamalar ile yaygın engeller olup Libya gıda fabrikalarındaki bu tür engellerin varlığına işaret etmektedir.

Aşağıdakiler, betimsel analize göre aritmetik ortalama değerine göre azalan düzende sıralanmış en önemli beş örgüt kültürü engelidir.

- Çalışan devamsızlığı yüksek.
- Hataları kabul etmekten korkulur.
- Mevcut sistemi değiştirmek zor..

- Çalışanlar, kalite yönetim sistemini bir ezme aracı olarak görüyorlar.
- Çalışanlar örgütün mevcut sistemin değişmesine karşı direnç gösteriyor.

Örgüt Kültürü Engelleri ile ilgili önemli farklılıklar

Katılımcıların gıda ürünlerinin türüne, mülkiyet türüne (devlet veya özel), tecrübelerine, kariyer düzeyine, eğitim, sertifika durumuna göre farklılık olup olmadığını görmek için iki parametrik test (ANOVA ve t-testi) yapılmıştır

T-testleri ile elde edilen sonuçlar kamu fabrikaları (Ortalama = 3,7384) ile özel fabrikalar arasındaki sonuçlarda Libya gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen örgütsel kültür engelleri açısından $p < 0,05$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğunu göstermiştir [Ortalama = 2,9941; T (6,463) = 95,794; $p = 0,00$], Ortalamalar, kamu örgütlerinin özel kurumlara göre örgüt kültürü engellerine daha fazla sahip olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, sertifikalı fabrikalar (Ortalama = 2,7023) ile sertifikasız fabrikalar arasındaki sonuçlarda $p < 0,05$ düzeylerinde bir diğer istatistiksel olarak anlamlı farklılık [Ortalama = 3,6780; T (-9,594-) = 203,05; $p = 0,00$] vardır. Sertifikalı fabrikalarının ortalaması, burada çalışan katılımcıların fabrikalarda kalite yönetim sisteminin benimsenmesinin önündeki örgüt kültürü engellerine katılmama eğilimi olduğunu gösterir. Sertifikasız fabrikalar için ise bunun tam tersi geçerlidir. Eğitim sahibi katılımcılar ile (Ortalama 3,2983) ve eğitim almayan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır [Ortalama = 3,0965; T (1,533) = 103,586; $p = 0,128$].

ANOVA testi, katılanlar arasında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen örgütsel engeller üzerine, fabrikada, yaş, nitelik, kariyer seviyesi, deneyim ve eğitim türünün gıda ürününün nasıl etkilediğini araştırmak için yürütülmüştür. Yine de, ANOVA testi, eğitim türü üç grubun organizasyon kültürü engel puanlarının görülmesinde $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu göstermiştir [F (3,366; 0,758) = 4,440 ; $p < 0,05$]. Ayrıca Gıda ürünü altı grubun puanları [F (10,881; 0,546) = 19,916 ; $p < 0,05$]. Kariyer düzeyi [F (4,242; 0,745) = 5,692 ; $p < 0,05$] ve personel nitelikleri [F (8,007; 0,690) = 11,606, ;

$p < 0,05$]. değerlerine sahiptir. Yaş ortalamaları için ANOVA testi, farklı yaş ortalaması arasında kalite yönetiminin uygulanmasını etkileyen örgüt kültürü engelleri açısından $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir [$F(2,950; 0,775) = 3,807; p < 0,05$]. Üç grup için örgüt kültürü engellerinin görülmesinde $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı için bu durum, deneyime uygulanmaz [$F(0,753, 0,796) = 0,945; p > 0,05$]. Daha önce de belirtildiği gibi, post-hoc çoklu karşılaştırmalar testi, bu farkı tespit edememiş, bu fark, yaygın organizasyon kültürü engelleri üzerindeki izleniminde, üç grup arasında farkın çok küçük olduğunu göstermiştir. Bulgular,

3,31 ortalama ile Grup 2 (5-10 yıl)'in 3.30 ortalama ile Grup 3'ten (10 yıl üzeri) ve 3,07 ortalama ile Grup 1'den (5 yıldan az)daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. 10 yıldan fazla tecrübeye sahip katılımcıların, örgüt kültürlerini beş yaşından az tecrübeye sahip ve 5 ila 10 yaş arasındaki tecrübeye sahip katılımcılara oranla daha olumsuz bulduklarını gözlenmiştir. Tukey HSD testini kullanan post-hoc çoklu karşılaştırmalar, yüksek enstitü için ortalama puanı (Ortalama = 2,6757)ile lisans üstü arasında (Ortalama = 4,2500) önemli ölçüde farklı olduğunu ancak diğerleri ile bir fark bulunmadığını göstermiştir. Bu, aralarındaki büyük farkı gösterir ve lisans üstü nitelikli katılımcıların örgüt kültürü engellerinin varlığına kesinlikle katıldığını, kalite yönetim sisteminin ISO 22000'i benimsemesine etki ettiğini gösterir.

4.5.4. Teknik Engeller

Teknik engellerin derecesi,katılımcılara verilen ifadelerle ne ölçüde katılıp katılmadıkları beşli Likert ölçeğinde derecelendirilerek cevaplandırılacak şekilde bir grup soru ile ölçülmüştür.

Tablo 4.23., katılımcıların %60'nın "ISO 22000 sertifikasyonun yararlarının anlaşılmasına ilişkin eksiklik vardır" teknik engelinin varlığına inanmadıklarını göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların %72,60'ı "Tedarikçi tarafından düzgün gelen malzeme değerlendirmesi yapılmamaktadır" engeline ve %64,90'ı "ISO 22000 standartlarını öğrenmek ve uygulamak çok zordur" engeline katılmaktadır. "Bilgi eksikliği var" ifadesi ise %56,73 ile desteklenmektedir. Öte yandan, katılımcıların

208'inden 121 tanesi "Örgüt kalibrasyon güçlüğü çekiyor" ifadesine katılmamaktadır. Tüm bunlara göre, Libya gıda örgütlerinde kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen teknik engeller olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen engellerden biridir. Katılımcıların 208'inden sadece 121'i "Kuruluşun kalibrasyon zorluğuna "sahip olduğu sekizinci bildiriye katılmıyoruz. Libya gıda organizasyonunda kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden pek çok teknik engeli olduğunu belirtti. Biz, sayıları ve teknik engelleri kabul eden cevapların yüzdesini çok yakından görüyoruz.

Tablo 4.13. Teknik Engeller

Teknik Engeller										
Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum (5)	%	Katılıyorum (4)	%	Kararsızım (3)	%	Katılmıyorum (2)	%	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	%
X1	0	0,00	96	46,15	1	0,48	110	52,88	1	0,48
X2	0	0,00	83	39,90	0	0,00	125	60,10	0	0,00
X3	0	0,00	112	53,85	0	0,00	96	46,15	0	0,00
X4	0	0,00	112	53,85	1	0,48	93	44,71	2	0,96
X5	0	0,00	118	56,73	1	0,48	88	42,31	1	0,48
X6	0	0,00	110	52,88	3	1,44	95	45,67	0	0,00
X7	0	0,00	118	56,73	2	0,96	88	42,31	0	0,00
X8	0	0,00	87	41,83	0	0,00	115	55,29	6	2,88
X9	0	0,00	94	45,19	3	1,44	110	52,88	1	0,48
X10	2	0,96	135	64,90	2	0,96	69	33,17	0	0,00
X11	0	0,00	97	46,63	0	0,00	111	53,37	0	0,00
X12	0	0,00	110	52,88	0	0,00	98	47,12	0	0,00
X13	0	0,00	151	72,60	1	0,48	56	26,92	0	0,00
X14	0	0,00	147	70,67	1	0,48	60	28,85	0	0,00

X1 - X14, Tablo 4,14'teki ifadelerdir,

Tablo 4.13'teki sonuçlara göre, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen teknik engellerin Bingazi'de orta düzeyde olduğunu ve on dört ifade içinde dörtten daha azının kaydedildiğini görebiliriz. Bu da teknik engellerin açıkça olduğunu ve görülebileceğinin ve kalite yönetim sisteminin gerekliliğinden emin olduğunun bir göstergesidir.

Bununla birlikte, tablo 4.14, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen on dört teknik engel engelden en düşük iki ortalamanın, 2,98 ortalama ile "Tedarikçi tarafından düzgün gelen malzeme değerlendirmesi yapılmamaktadır" ve 2,93 ortalama ile "zaman eksikliği var" olduğunu göstermektedir.

Diğer on teknik engele gelince, katılımcılar teknik engelleri kabul etme eğilimindedir; Bu kendi başına bu engellerin varlığının kesin bir kanıtıdır. Buna ek olarak, 3,23 ortalama ile "Kayıt işlemi sırasında dokümantasyonu kontrol etmek zor bir iştir." maddesi ve 3,25 ortalama ile "Tedarikçi prosedürlerinin denetimi yok" maddesi Libta gıda fabrikalarında en yaygın teknik engeller olarak görülmektedir.

Aşağıdakiler, betimsel analize göre aritmetik ortalamanın değerine göre azalan düzende sıralanmış en önemli beş teknik engeldir.

Tablo 4.14. Teknik Engeller

NO	Maddeler Teknik Engeller	Ortalama
1	ISO 22000 sertifikasyonun amacının anlaşılmasına ilişkin eksiklik vardır.	3,0385
2	ISO 22000 sertifikasyonun yararlarının anlaşılmasına ilişkin eksiklik vardır	3,0288
3	Çalışanların ISO 22000 standartlarına ilişkin herhangi bir farkındalığı yoktur.	3,0048
4	Zaman eksikliği var.	2,9279
5	Departmanlar arası etkisiz iletişim	3,1058
6	Örgüt ile tedarikçileri arasındaki etkisiz iletişim	3,0817
7	Bilgi eksikliği var.	3,0288
8	Örgüt kalibrasyon gücünü çekiyor.	3,0288
9	Kayıt işlemi sırasında dokümantasyonu kontrol etmek zor bir iştir.	3,2308
10	ISO 22000 standartlarını öğrenmek ve uygulamak çok zordur.	3,0240
11	Örgütte yetersiz teknoloji ve düşük kalite yönetimi uygulamaları var.	3,2644
12	Örgüt , hammadde tedarikinde güçlük çekiyor.	3,0192
13	Tedarikçi tarafından düzgün gelen malzeme değerlendirmesi yapılmamaktadır.	2,9808
14	Tedarikçi prosedürlerinin denetimi yok	3,2548
	ISO 22000'in uygulanmasına yönelik genel eğilim	3,63

- Örgütte yetersiz teknoloji ve düşük kalite yönetimi uygulamaları var.
- Tedarikçi prosedürlerinin denetimi yok.

- Kayıt işlemi sırasında dokümantasyonu kontrol etmek zor bir iştir.
- Departmanlar arası etkisiz iletişim.
- Örgüt ile tedarikçileri arasındaki etkisiz iletişim.

Teknik engellere dair önemli farklılıklar:

Katılımcıların gıda ürünlerinin türüne, mülkiyet türüne (devlet veya özel), tecrübe, kariyer seviyesine, eğitime, eğitim türüne, sertifikasına durumuna göre bir farklılık olup olmadığını kontrol etmek için iki parametrik test (ANOVA ve t-testi) kullanılmıştır.

T testleri ile elde edilen bulgular, kamu fabrikaları (Ortalama = 3,7575) ile özel fabrikalar arasındaki sonuçlarda $p < 0,05$ düzeylerinde Libya gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen teknik engeller açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir [Ortalama = 2,8944; $T(7,090) = 95,720$; $p = 0,00$]. Ortalamalar, hükümet örgütlerinin özel sektördeki örgütlere oranla daha fazla teknik engellere sahip olma eğilimi göstermektedir. Buna ek olarak, sertifikalı fabrikalar (Ortalama = 2,5417) ile sertifikasız fabrikalar arasındaki sonuçlarda $p < 0,05$ düzeyindeki istatistiksel olarak anlamlı farklar [Ortalama = 3,7045; $T(-11,66) = 205,954$; $p = 0,00$ bulunmuştur. Sertifikalı fabrikalarının ortalaması, katılımcıların fabrikalarındaki kalite yönetim sisteminin benimsenmesine yönelik teknik engellerin kabul etmediğine işaret etmektedir. Bunun tersi, sertifikasız örgütlere ait olan katılımcılar için de geçerlidir. Ayrıca, eğitim almış çalışanlar (Ortalama = 3,1065) ve eğitim almamış çalışanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır [Ortalama = 3,0613; $T(0,297) = 206$; $p = 0,767$].

ANOVA testi, katılanlar arasında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen teknik engelleri, fabrika ürün türünün, yaş, nitelik, kariyer seviyesi, deneyim ve eğitim türünün nasıl etkilediğini araştırmak için yürütülmüştür.

ANOVA testi, eğitim türüne ait üç grubun teknik engeller açısından $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu göstermiştir [$F(4,276 ; 0,860) = 4,971$; $p < 0,05$]. Ayrıca, gıda türüne ait altı grubun için [$F(15,129 ; 0,558) = 27,128$;

$p < 0,05$], kariyer düzeyi [$F(4,262; 0,860) = 4,954$; $p < 0,05$] ve personel niteliği [$F(7,792; 0,808) = 9,63$; $p < 0,05$] değerlerine sahiptir. Yaş ortalamaları için ANOVA testi, farklı yaş ortalaması ile fabrikalarda kalite yönetim sisteminin uygulanmasını engelleyen teknik engeller arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir [$F(2,491; 0,894) = 2,786$, $p > 0,05$]. Tecrübenin üç alt grubu ile dış engeller arasında $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı için bu durum aynen geçerlidir [$F(0,799; 0,911) = 0,877$; $p > 0,05$].

Daha önce de belirtildiği gibi, post-hoc çoklu karşılaştırmalar testi, bu farkı tespit edemedi ve bu farkın yaygın teknik engeller izleniminde üç grup arasında çok küçük olduğunu gösterdi. Bulgular, Grup 3'ün (10 yıldan fazla) ortalamasının (Ortalama = 3,2264) Grup 2'den (5 ila 10 yıl arası) (Ortalama = 3,0563) ve Grup 1'de (5 yıldan az) (Ortalama = 2,9920) daha yüksek olduğunu göstermektedir. 10 yıldan fazla tecrübeye sahip katılımcıların tekniklerini 5 ila 10 yıllık tecrübeye sahip katılımcılardan ve beş yıldan daha az deneyime sahip katılımcılardan daha olumlu gördüklerini ortaya koymaktadır. Tukey HSD testini kullanan post-hoc çoklu karşılaştırmaları, yüksek enstitü için ortalama skorun (Ortalama = 2,6066) lisansüstü (Ortalama = 4,3571) ve diğerleri ile anlamlı olarak farklı olduğunu göstermiştir. Bu durum, aralarındaki büyük farkı gösterir ve lisans üstü nitelikli katılımcıların, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesine etki eden teknik engellerin varlığına kesinlikle katıldığını gösterir.

Genel olarak, ISO 22000 kalite yönetim sistemine ilişkin dört faktörün (dışsal engellerin, teknik engeller, örgüt kültürü engelleri ve örgütsel engellerin) faktörlerinin etkisini Tablo 4.15'deki sonuçlara göre özetleyebiliriz. Kalite yönetim sisteminin uygulanmasına engel teşkil eden dört faktörün hepsinin aralarında bazı farklılıklarla birlikte orta düzeyde aritmetik ortalamaya sahip olduğunu görüyoruz. "Dışsal engeller" in 2,8851'lik en düşük ortalama değeri taşıdığını gördüğümüzde, katılımcıların fabrikalarında dış engellerin varlığına karşı çıkma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Ayrıca örgüt kültürü engellerin bu faktörlerin en yüksek ortalamasına sahip olduğunu ve bu engellerin kabul edilme eğiliminde olduğunu anlıyoruz. Ankete

katılanların, bu engelleri kabul etmesinin, Libya halkının aşiret yapısı ve Arap görenek ve gelenekleri gibi pek çok nedeni vardır; bu da Arapları var olanı koruma ve değişime karşı anlayışlı olmama durumuna sokmaktadır.

Tablo 4.15. Tek Örneklem İstatistikleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Std.Sapma Hata Ortalaması
Dışsal Engeller	208	2,8851	,93272	,06467
Teknik Engeller	208	3,0728	,95375	,06613
Örgüt Kültürü Engelleri	208	3,1479	,89218	,06186
Örgütsel Engeller	208	3,0820	,88823	,06159
Toplam Engeller	208	3,0481	,89827	,06228

Tablo 4.15'de gösterilen T-testi, örgüt kültürü engelleri ve diğer engeller arasında $p < 0,05$ düzeyindeki istatistiksel anlamlı farklılık [Mean = 3,1479; T (2,391-) = 207; $p = 0,018$] olduğunu göstermektedir. Diğer engellerde ise, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 4.16. Tek Örneklem Testi

	Test Değeri = 3					
	t	df	Sig. (2- tarafında)	Ortalama Fark	%95 Farkın Güven Aralığı	
					Düşük	Yüksek
Dışsal Engeller	-1,776-	207	,077	-,11485-	-,2424-	,0127
Teknik Engeller	1,101	207	,272	,07280	-,0576-	,2032
Örgüt Kültürü Engelleri	2,391	207	,018	,14793	,0260	,2699
Örgütsel Engeller	1,332	207	,184	,08202	-,0394-	,2034
Toplam Engeller	,772	207	,441	,04808	-,0747-	,1709

Tablo 4.17, engellerin kalite yönetim sisteminin uygulanması arasındaki $p < 0,05$ seviyesindeki ilişkinin önemini ölçmek için sıra örneklerinden Kendall'ın tau_b'sini kullanarak korelasyon analizinin sonucunu göstermektedir. Sonuçlar, ISO 22000 KYS'nin uygulanmasının ölçümü ile örgütsel kültüre ilişkin engellerin ve örgütsel engellerin arasında önemli bir farklılık olduğuna işaret etmektedir. Örgüt kültürü

engellerinin ve örgütsel engellerin korelasyon katsayısı her biri için -104'tür. Buna ek olarak dışsal engeller, örgüt kültürü engelleri, örgütsel engeller ve teknik engeller arasında $p < 0,01$ düzeyinde sırasıyla 865; 863; 836 korelasyon katsayıları ile anlamlı fark vardır.

Tablo 4.17. Engeller arasındaki korelasyonlar

			Dışsal Engeller	Teknik Engeller	Örgüt Kültürü Engelleri	Örgütsel Engeller	ISO 22000 KYS'nin uygulanmasının ölçümü
Kendall'in tau_b	Dışsal Engeller	Korelasyon Katsayısı	1,000	,836**	,865**	,863**	-,041-
		Sig. (1-tarafında)	,	,000	,000	,000	,241
		N	208	208	208	208	208
	Teknik Engeller	Korelasyon Katsayısı	,836**	1,000	,910**	,893**	-,089-
		Sig. (1-tarafında)	,000	,	,000	,000	,063
		N	208	208	208	208	208
	Örgüt Kültürü Engelleri	Korelasyon Katsayısı	,865**	,910**	1,000	,974**	-,104-*
		Sig. (1-tailed)	,000	,000	,	,000	,036
		N	208	208	208	208	208
	Örgütsel Engeller	Korelasyon Katsayısı	,863**	,893**	,974**	1,000	-,104-*
		Sig. (1-tarafında)	,000	,000	,000	,	,035
		N	208	208	208	208	208
	ISO 22000 KYS'nin uygulanmasının ölçümü	Korelasyon Katsayısı	-,041-	-,089-	-,104-*	-,104-*	1,000
		Sig. (1-tarafında)	,241	,063	,036	,035	,
		N	208	208	208	208	208

**, Korelasyon, 0,01 düzeyinde (1-tarafında) anlamlıdır.

*, Korelasyon, 0,05 düzeyinde (1-tarafında) anlamlıdır.

4.6. Bölüm Özeti

Bu bölüm, Libya'daki gıda fabrikalarındaki çalışanlardan (anket) verileri niceliksel toplama yöntemleri kullanılarak elde edilen verilerin analizini ve bulgularını içermektedir. Libya gıda fabrikalarındaki katılımcılar, Libya'daki gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sistemi arayışının arkasındaki en önemli motivasyonların şirketlerin karma nedenleri olan (iç ve dış) niyetlerinden dolayı olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu araştırmanın sonuçları, ISO 22000 tarafından belgelendirilen Libya gıda fabrikalarının ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanması sonucunda nispeten yüksek fayda sağladığını göstermiştir.

ISO 22000 kalite yönetim sisteminin Libya gıda fabrikalarında uygulanmasını engelleyen kalite yönetim faktörleri hakkındaki bulgular ve analizler, örgüt kültürü engellerinin Libya'daki ISO 22000 kalite yönetim sistemi uygulamasını engellemede en etkili engel türü olduğu ortaya koymuştur .

Araştırmada, Libya'daki gıda fabrikaları arasında dış engellerin göreceli olarak düşük olduğu da açıklığa kavuşturulmuştur.

Buna ek olarak, teknik engeller arasında özellikle de yetersiz teknoloji ve kötü kalite yönetimi uygulamaları, araştırma sonuçlarına göre en önemli teknik engellerden biridir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın bulguları tartışılacak ve bulguların tartışması daha önceki bölümlerde bahsedilen araştırma soruları, amaç ve hedefler üzerine kurulacaktır ve ikinci bölümdeki literatür taramasına dayanılarak araştırmacı tarafından belirlenen ISO 22000 kalite yönetim sistemini etkileyen faktörlerinin tahmin edilmesi sağlanacaktır. Bu bölümde, hedeflerin gerçekleştirilmesine nasıl katkıda bulunacağını görebiliriz. Araştırmanın sonuçlarını sunan bir önceki bölüme okuyucu erişimini kolaylaştırmak için, bu bölümdeki araştırmacı önceki bölümdeki aynı tasarımı ve alt başlıkları kullanmaktadır. Bu nedenle, bu bölüm katılımcıların genel özelliklerini ve bunu takiben KYS'nin amacının ve farkındalığının anlaşılması, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesinin sebeplerini ve ISO 22000 uygulamasının yararlarını ele almaktadır.

Ayrıca, katılımcılar arasında ISO 22000 kalite yönetim sistemine yönelik genel tutum ile ilgili çalışma sonuçları, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına yönelik dışsal engellerin, örgütsel kültür engellerinin, örgütsel engellerin ve teknik engellerin etkisini tartışılacaktır.

5.1. Katılımcıların Genel Özellikleri

5.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların büyük bir kısmını (%86,1) erkekler oluştururken, kadınların oranı %13,9'dur.

Bu sonuç makuldür çünkü bu durum pek çok Arap ülkesinde çalışanların çoğunluğunu bir çok nedenden ötürü erkekler oluşturmaktadır. Öncelikle, Libya muhafazakâr toplumunun doğası erkek egemen organizasyonlarda kadının çalışmasını beklemez ve maddi ihtiyaçların karşılanmasını erkeğin sorumluluğuna yükler.

İkincisi, kadınlar, örneğin eğitim sağlık alanlarında geleneksel sekreterlik işlerini ve mesleklerini, muhtemelen erkeklerle olan iletişim eksikliğinden dolayı kabul etmeye meyillidir ki ve bu da, İslam kültürü ile uyumludur. Son olarak, fabrikalardaki işler genellikle diğer alanlardan daha uzun çalışma saatleri gerektirir (Al-Dahhan, 1988)

Açıkça görülüyor ki, ankete katılanların katılımcıların yüzde 47,1'i için yaşa (25 yaşın altına) inerken, yaşlı (50 yıldan fazla) ve (25 ila 50 yaş arası) daha az temsil eğilimi göstermektedir. Buna rağmen, 25 yaşın altındaki genç yaş grubunda daha az sayıda denetçi ve laboratuvar teknisyeni fabrika kurumlarının üniversite mezunu veya kolejli personeli istihdam etmiş olabileceğini düşündürmektedir. Dahası, daha yaşlılık yerine genç yaştaki katılımcılara odaklanma, Libya'nın ulusal yaş profilini yansıtmaktadır.

Buna ek olarak, araştırmaya katılanların çoğunluğunun% 38,5'lik ile üniversite mezunu oranını bunu lisansüstü yeterliliklerin en küçük yüzdesi izlediğini gösteriyor. Bunun nedeni üniversite mezunu öğrencilerin her yıl iş arayışında olmaları ve iş bulunabilirliğinin ana sorun olmamasıdır.

5.1.2. Katılımcıların Demografik özellikleri

Araştırmaya katılanların çoğu laboratuvar teknisyeni, sorumlu, departman müdürü ve direktör olarak Libya iş ortamını iyi bilen , yüzde yetmiş yedi oranında fabrikalarında beş yıldan fazla çalışan kişiler.. Çalışmanın sonuçlarına göre, yaklaşık üç dört örnek, bir çok fabrikanın kalite yönetim sistemini henüz benimsemediği için kalite alanında herhangi bir eğitim görmedi. % 5'in sadece% 25'inde farklı kalite alanlarında eğitim görülmektedir. Yüzde 11,1'inin fabrikalarında ISO 22000 ISO 9000 eğitimini verdiği tespit edilmiş, bu durum bazı fabrikaların toplam kalite sistemine uyarlanmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, yönetim ve işletim kursları gibi diğer alanlarda eğitim oranları düşük çıkmıştır. Bu, bazı katılımcıların eğitim farkındalığına karşı görüşleri ve yöneticilerin finansal imkânsızlığa ile açıklanabilir.

5.1.3. Tesisin özellikleri ve ürünlerinin kalitesi

Sonuçlar, gıda örgütlerinde katılımcıların en yüksek oranının (% 79,3) özel sektör fabrikalarına ait olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, hükümetin 2003 yılında kabul edilen özelleştirme yasasını takiben özel sektörü tüm endüstriyel ve ticari alanlarda teşvik etme eğiliminden kaynaklanmaktadır. ISO 22000 kalite sistemi Libya'da uygulanmamasına rağmen, toplam örneklemdaki katılımcıların yaklaşık % 54,3'ü kalite belgesi olan kurumlara aittir. Tüm özel gıda fabrikalarının kalite belgelerine sahip olmamaları, üst yönetimin herhangi bir kalite yönetim sistemini umursamamasına bağlanabilir.

Katılımcıların tesisin sunduğu ürünlerin kalitesine göre piyasadaki benzer ürünlere göre tüketici açısından değerlendirilmesi yüzde 49 oran ile mükemmel, yüzde 9,13 oran ile zayıftı. Çoğu fabrika işçisi kendi ürünlerine karşı daha fazla kıymet verme eğiliminde olduğundan bu sonuçlar yanlış olabilir.

Çalışmanın sonuçları, tesiste kalite kontrolünden sorumlu organın % 47,12'sinin kalite yönetimi ile toplamda % 73'ünü kontrol departmanı tarafından idare edildiğini, % 11'i üretim yönetimi tarafından yönetildiğini göstermektedir. Bu, kendi içinde kalite yönetim sistemine yönelik ılımlı büyümenin bir göstergesi olarak düşünülmelidir. Sonuç ayrıca, yanıtların % 82,21'inin fabrikanın her ürün için özel özelliklere sahip olduğunu doğruladığını, % 81,25'i fabrikanın ulusal standart özelliklerine uyduğunu ve % 76,92'sinin fabrikalarının uluslararası standart spesifikasyonlarına uygun olduğunu doğruladığını göstermektedir.

Yukarıdaki veri, Libya'daki gıda fabrikalarının kalite yönetim sistemini yakın gelecekte, diğer yöntemleri kullanarak özellikle özel sektörde uygulama noktasına ulaşacağına dair bir kanıt olarak düşünülmelidir.

Kalite yönetim sistemleri açısından, ankete katılanların % 54,33'ü fabrikalarının toplam kaliteyi uyguladığını ve ISO 22000 ve ISO 9000 belgelerine sahip olduklarını bildirmiştir. Bu oran, Libya devletinin yaşadığı mevcut koşullar göz önüne alındığında olumlu kabul edilmektedir. Bu ayrıca gıda endüstrisinin gelecekte ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamak istemesinin bir kanıtı olabilir.

5.2. KYS'nin amacını anlama ve farkına varma

KYS'nin amacının anlaşılması ve farkına varılması bölümünde, araştırmada katılımcıların % 82 oranı ile, bu kavramın yüksek düzeyde bir bilinç seviyesine sahip olduğunu ortaya çıkardı. Sonuç, katılımcıların, KYS'nin temel amacının, yüksek kalitede ürün ve hizmet sunmak için resmi bir kalite sistemi ve yöntemi oluşturmak olduğuna büyük oranda razı olduklarını gösterdi. Bazıları ise KYS'yi, müşteriye tüm iş süreçlerinin merkezi haline getirecek şekilde değerlendirdi.

ANOVA testi tek yönlü varyans analizinin sonuçları, çalışanların deneyimleri ve anlayış ve farkındalıkları arasında anlamlı farklılık olmadığını göstermiştir. Bu aynı zamanda çalışanların nitelikleri için de geçerlidir ve çoğu fabrika bu sistemi uygulamamasına rağmen, her seviyedeki Libya gıda endüstrisi çalışanlarının çoğunun kalite yönetim sistemini anlamış ve farkında olduğunu gösterir. Gıda ürününün türü ile "ürün ve hizmetlerin yüksek kalitesini sağlama yöntemi" maddesine verilen cevaplar arasında önemli bir farklılık kaydedilmiştir.

5.3. KYS ISO 22000'in benimsenmesinin ardında yatan Motivasyonunun tartışılması

Sonuçlar, Libya'daki gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına yönelik önemli motivasyonların karma nedenlerle (iç ve dış) gerçekleştiğini, ve burada en önemli baskının hakla ilişkiler ve yararlı bir promosyon aracı olarak ISO 22000 kullanan rakip firmalar olduğu ortaya koymuştur.. Ayrıca ürünlerin ve hizmetlerin kalitesini artırmak; Organizasyonun etkinliğini ve verimliliğini artırmak, şirketin iç süreçlerini ve prosedürlerini hızlandırmak ve geliştirmek; Ürün ve hizmetlerin kalitesini artırmak; Pazar payını korumak / arttırmak; Müşterilerin talebine tepki verebilmek; İhaleler için uygun olmak; Ve kurum içinde kalite için bir endişe yaratmak diğer motivasyonlar olarak kaydedilmiştir. Sonuçların azalan sıralamasına bakıldığında, birinci ve ikinci etkenlerin harici bir nitelik taşıdığını ve Libya'daki gıda fabrikalarının dış baskı nedeniyle ISO 22000'i uygulamak için daha fazla eğilim gösterdiğini ortaya koyuyor.

Aslında bulgular, kalite yönetim sisteminin benimsenmesinde en önemli motivasyonun pazarda kalmak olduğunu gösteriyor. Bu, fabrikaların sadece pazarda var kalmak için ISO 22000 kalite yönetim sistemini uyguladığı anlamına geliyor. Hükümetin taleplerini, gereksinimlerini veya baskıları karşılamak ise ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamanın ikincil nedeni olarak karşımıza çıkıyor.

Bu fabrikalarda, karar vericiler ISO 22000'in yeni pazarlar açacağını düşünüyor. Yararlı tanıtım ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanmak uygulamanın kullanılmasının üçüncü öne çıkan nedenidir. Anket katılımcıları, müşterilerin fabrikaların ürün ve hizmetlerin kalitesini artıracığından etkileneceklerini düşünüyorlar.

ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanma nedenleri üzerine sonuçlar: "şirket imajını geliştirmek; devam etmek. / Pazar payını arttırmak; Örgütsel verimliliği ve verimliliği artırmak " nedenleri bu çalışmaya katılan gıda fabrikalarındaki işçiler tarafından açıkça onaylanmıştır. Bu motiflerin anlaşıldığı ve emiliminin kapsamı ve bu sistemi fabrikalarında uygulamak için ne kadar istekli oldukları hakkında açık bir referanstır. Bu durum Escanciano ve ark., (2014) ve Macheke ve ark. (2013) gibi önceki çalışmalarda bahsedilenlerle uyushmaktadır.

ISO 22000 Motivasyonundaki Farklılıklar

Her motivasyon faktörü için, gıda ürünleri çeşitleri, çalışan tecrübeleri ve fabrikadaki çalışanların niteliği arasındaki istatistiksel farkları karşılaştırmak ANOVA testi gerçekleştirilmiş ve ISO 22000 kalite yönetim sistemi uygulaması motivasyonu yüzde 5 olarak bulunmuştur. Sonuçlar, çalışanların deneyimlerinden elde edilen sonuçlardan , 'yararlı bir promosyon ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanmak' ve 'çalışanları motive etmek' haricinde farklı fabrikalar için çoğu motivasyon unsurunun istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğunu göstermiştir.

Bununla birlikte, fabrikanın gıda ürününün türüne göre istatistiksel olarak önemli farklılıklar bulunmuştur. Post-hoc'u kullanarak, meyve suyu fabrikasına (özel) dikkat çeken Tukey HSD testi, şeker fabrikasından önemli derecede farklılık göstermiştir. Bu fark meyve suyu fabrikası ISO 22000 tarafından belgelendiğinden ve şeker

fabrikasının ISO sertifikasına sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Sanayi tipi ile ilgili olarak, ANOVA testi, Libya'da "dış baskı" açısından farklı endüstri türleri arasında anlamlı bir istatistiksel farklılık olmadığını tespit etmiştir. Yine de, bulgular, farklı endüstri türleri arasında 'iç gelişmeye' göre $p < 0,05$ düzeylerinde farklılıklar tespit etmiştir. Postnet çoklu karşılaştırmalar, hangi endüstri türlerinin 'iç gelişme' tarafından daha fazla yönlendirildiğini ve diğerlerinden daha fazla ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesine neden olduğunu bulmak için Dunnett C'yi kullanarak yapılmıştır.

Dunnett'in C testi, farklı endüstriler arasında 'iç gelişme' maddesi içinde istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte, farklılıkları tespit etmeyi başaramadığı belirtilmelidir. Bu, gruplar arasındaki gerçek ortalama farktan dolayı çok küçüktü. Un değirmeni endüstrisi ve meyve suyu endüstrisinin şeker endüstrisinden daha fazla ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamada bu faktöre ait motifler bulunduğu için 'harici motifler' ile ilgili olarak başka hiçbir önemli fark bulunamadı.

Bu sektörlerin kalite açısından ciddi rekabet koşullarına maruz kaldıkları göz önüne alındığında, hayatta kalmalarını ve sürekliliğini sağlamak için ISO 22000 kalite yönetim sisteminin iyileştirilmesi için daha hazır olduklarını düşünüyoruz. İhracatın teşvikinde ISO 22000'in rolü ile ilgili bu bulgu, Meyve Sektörü endüstrisinin rekabetçiliğin artırılması ve ekonomik büyümeye yönelik ihracatın öneminin farkında olduğuna işaret etmesi açısından ilginçtir (Tari ve Molina, 2002).

5.4. KYS ISO 22000'in Benimsenmesinin getireceği Yararların Tartışılması

Araştırma, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasından elde edilen faydalar hakkında incelemeler yapmıştır. ISO 22000 belgesinden fabrikaların elde edebileceği potansiyel faydalar, literatür taramasından elde edilen ISO 22000'in on beş olası yararı olarak belirlenmiştir. Bulgular, meyve suyu fabrikasının, ISO 22000'in benimsenmesinin bir sonucu olarak makul faydalar elde ettiğini göstermiştir. Bu sonuç ankete katılanların yüksek ortalamaları ile desteklenmektedir.

Sonuçlar aynı zamanda en önemli avantajların şöyle ortaya koymuştur: Bir kuruluşun gıda güvenliği konusundaki taahhüdünü kanıtlamak; Şirket itibarına güç katmak;

Gıda tedarik zincirinin tüm aşamalarında, gıda güvenliği risklerini önlemek için kontrol sağlandığından emin olmak. Buna ek olarak: tutarlı bir şekilde güvenli yiyecek temin etmek için gerekli iç süreçleri yerleştirmek ve geliştirmek; Müşterilere ve diğer paydaşlara, gıda güvenliği risklerini kontrol etme ve güvenli ürünler sunma becerisine sahip olduğunuz konusunda güven vermek.

Sonuçların incelenmesi, performans iyileştirmesi ve artan üretkenlik ile ürünlerin kalitesini artırmış, müşteri şikayetlerinde azalma olmuştur. Bütün bu faydaların dahili bir doğallığa sahip olduğu ve Libya'daki gıda fabrikalarında ISO 22000 uygulamasından kaynaklandığı görülmektedir. ISO 22000'in pazarlamayla ilgili yararları şunlardır; Şirket itibarına güç katmış ve müşteri şikayetlerinin azalması öne çıkmıştır. Bu sonuçlar, katılımcıların ISO 22000'in fabrika pazar payını arttırdığını ve karı arttırdığını düşündüklerini ortaya koymuştur. Kâr ve satışlarda görülen nispeten yüksek iyileşme kalite yönetim sisteminin benimsenmesine işaret etmektedir.

Genel olarak, Libya'daki gıda fabrikaları yararlarını göz önüne alarak ISO 22000 sertifikasını olumlu değerlendirdikleri sonucuna varılabilir. Ayrıca bulgular, ISO 22000 standartlarının fabrikaların organizasyonu için güçlü bir temel oluşturduğunu göstermektedir. Çünkü operasyonun ve iç organizasyonun iyileştirilmesi, en önemli arzulan faydalar gibi gözükmemektedir. Bu, Sofia ve Paulo'nun (2013)), "Katılımcı şirketlerin belirttikleri en önemli fayda iç doğasıdır" analizlerinde de yansıtılmıştır. Açıklayıcı analizler sonucunda ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanması ile arzu edilen faydaların (performans iyileştirme ve artan verimlilik, geliştirilmiş rekabet konumu ve geliştirilmiş satışlar ve daha yüksek kazanç) çok güven verici olduğu ve Libya gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin daha yaygın bir şekilde uygulanma olasılığının arttığını göstermiştir. Bu sonuçlar, Machekaet ve ark. (2013) gibi daha önceki çalışmaların sonuçları ile uyum göstermektedir.

ISO 22000'den sağladığı avantajlar açısından katılımcılar arasındaki önemli farklılıklar

ANOVA testi, çalışanların deneyiminin, gıda endüstrisinin türünün ve çalışanların niteliğinin, kalite yönetim sisteminin ISO 22000'i benimsemesinden kaynaklanan, çalışılan fabrikaların beyan ettiği beklenen fayda kalemlerinde fark yaratıp yaratmayacağını tespit etmek için yeniden kullanılmıştır. ISO 22000'in, tüm faydaları ile çalışanların tecrübelerine ve çalışanların nitelikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu, tüm gıda fabrikalarının çalışanlarına veya çalışanlarının niteliklerine bakılmaksızın aynı faydaları ifade ettiğini gösterir. Gıda ürünlerine gelince, yarar beyanlarının çoğunda istatistiksel olarak önemli farklılıklar bulunmuştur: 'organizasyon içinde kalite farkındalığının artırılması; Ürünlerin kalitesini geliştirilmesi; Performans artışı ve artan üretkenlik gibi özelliklerin dahili bir nitelik taşıdığını belirlenmiştir. Geliştirilmiş rekabet ortamı; Dünyadaki yeni pazarlara daha kolay giriş; Artan satışlar ve yüksek kar; Müşteri şikayetlerinde azalma istatistiksel olarak önemli farklılıklara sahip olduğu belirlenen faydalardır ve bu avantajların pazarlama veya dışsal nitelikte olduğunu kaydedilmiştir.

Post-hoc'a göre, Tukey HSD'nin testini kullanarak yapılan karşılaştırmalar, toplam fayda ve tüm fabrikaların ortalaması açısından bir istatistiksel anlamlılık bulunamamıştır. Bu, tüm fabrikaların ISO 22000 kalite yönetim sisteminin fabrikalarında uygulanmasından kaynaklanan tüm faydalara yönelik perspektifleri doğrultusunda birbirlerine aynı yönde ve aynı görüşte olduklarını göstermektedir.

Bununla birlikte, aynı teste göre, bazı avantajlara sahip fabrikalar arasında bazı farklılıklar şu ifadelerde bulunmuştur: "müşteri şikayetlerinin azaltılması" 2 numaralı sızma fabrikasının en küçük ortalaması ile tüm fabrikalardan farklılık göstermektedir. Bu, müşterinin şikayetlerini fazla önemsemediğinin kanıtıdır; diğer yandan süt 2'nin en büyük ortalama ile tüm fabrikalardan farklı olduğunu görülmüştür ki bu da fabrikanın müşterilerine olan ilgisini teyit etmektedir. Belki de aralarındaki fark, süt 2 özel fabrikasının, müşterilerin ilgisini çeken bazı rakiplerin bulunduğu ticari bir bölgede yer alması veya Un fabrikası 2'nin rakipsiz bir bölgede bulunması ve bu da müşterilerle ilgilenmesini gerektirmemektedir.

Daha önce bahsedilen iki fabrika (süt 2 özel ve meyve suyu özel fabrikası) ile ilgili tüm ifadeler aynı gerekçelerle şu ifadeler için de geçerlidir: 'performans geliştirme ve verimlilik artışı ve 'ürünlerin kalitesini geliştirilmesi'.

Bu nokta araştırma sorularından olan "ISO 22000 yönetim sisteminin uygulanmasına neden olan sebep ve faydalar" ikinci soruya atfedilebilir.

Motivasyonların ve faydaların kantitatif sonuçları, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesine yönelik olumlu eğilimlerin olduğunu geniş ölçüde göstermektedir.

5.5. KYS'nin uygulanmasına etki eden engellerin tartışılması (Faktörler)

Bu bölüm, ISO 22000 kalite yönetimi sisteminin Libya gıda fabrikalarında uygulanmasına engel teşkil eden ve dışsal, örgütsel, örgüt kültürü ve teknik engellerle temsil edilen kalite yönetiminin sonuç faktörlerini tartışmaktadır.

5.5.1. Dışsal engeller

Dışsal engeller, kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen en büyük engellerden biri olarak tespit edilmiştir. González'in (2004) yürüttüğü çalışmalarda "Ekonomik yönü ve belgelendirme prosedürünün karmaşıklığı gibi konularda dış bariyerlerin iç bariyerden daha önemli olduğu görülüyor" sonucu ile bu görüş desteklenmektedir.

Bulgular, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen dış engellerin makul olduğunu, sekiz ifadeden daha azını içerdiğini ve ortalama değerinin üçten az olduğunu gösteriyor. 'Sertifikasyon edinmede kuruluşa yardım etmek için devlet tarafından gerekli çalışmaları sağlayacak eksiklikler var' ve 'örgütteki sendikaların çalışanları koruması (aşırı işyeri istihdamı)' en düşük ortalamalara sahiptir. Dış engellerin düşük olduğunu gösterdiği için bu cesaret verici bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Bu durum Libya'daki kalite yönetim sisteminin uygulanmasını kolaylaştırabilir. Ayrıca, katılımcıların, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesine yönelik dış

engellerin bu maddesine bakış açılarındaki azalmaya işaret etmektedir. Genel ortalamanın yanı sıra dış engellerin genel yüzdesi, gıda fabrikalarında çalışanların eğiliminin, ılımlı aralıktaki ortalamalarına rağmen onları kabul etmeme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Sonuçlar, 'yüksek maliyetli sertifikasyon (kayıt, danışma ücretleri)" engelinin katılımcıların ankete ortalama yanıtlarının bu engele katılmama eğiliminde olması sebebiyle bunun ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına ilişkin olarak göreceli bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılabilir. Bu sonuç Qijun, & Batt (2016) ve Macheka, ve ark. (2013) tarafından yapılan çalışmalardaki sonuçların tam tersidir. Buna ek olarak, Macheka ve ark. (2013), finansal kaynaklardan yoksunluğun şirketlerde FSMS'nin uygulanmasına yönelik ana engel olarak belirtmişlerdir. Bunun nedeni, Libya'daki gıda fabrikalarının maddi yönü pek fazla umursamadığı ve genellikle sertifikanın maliyetini ödeyebilmesidir.

Dışsal engellerle ilgili önemli farklılıklar

Sonuçlar, özel gıda fabrikaları ile kamu gıda fabrikaları arasında üretim şirketlerinde dış etkenlerle ilgili istatistiksel olarak önemli bir fark olduğunu göstermektedir. T-testi sonuçları, kamu gıda fabrikalarında çalışanların dış engelleri kabul etmede özel gıda fabrikalarındaki çalışanlardan daha yüksek orana sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, özel sektörün Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamak için en uygun alan olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuç ilk araştırma sorusuna (hangileri kamu veya özel daha uygundur?) cevap niteliğindedir. Bu sadece dış engellerle ilgilidir ve sorunun cevaplanması art arda geri kalan engeller tartışıldıkça sürecektir.

ANOVA testi, farklı endüstri türleri arasında dış engellerle ilgili $p < 0,05$ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, "gıda ürününün türüne bağlı olarak ISO 22000 uygulamasının önündeki engeller arasında istatistiksel olarak önemli farklar var mı" diye sorulan üçüncü soruya verilen bir cevaptır. Bu farklılıkları bulmak için, Tukey HSD'yi kullanarak post hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmıştır. Grup 1'deki (süt 1 özel fabrika ve

meyve suyu özel fabrikası) ortalama, grup 2'den (meyve suyu özel fabrika ve un fabrikası 2 özel fabrika) ve grup 3'ten (şeker fabrikası, un fabrikası ve süt 2 özel) anlamlı derecede farklı çıkmıştır. Sonuçlar, ortalama skorun grup 3 ve Grup 2'de daha büyük olduğunu, yani grup 3 ve grup 2'nin dışsal engellerin diğerlerine göre daha farkında olduklarını göstermektedir.

ANOVA testi ayrıca Libya gıda fabrikasında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden dış engellerle ilgili personel niteliği, meslek düzeyi, eğitim ve eğitim türü için $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunduğunu ortaya koymuştur. T testi sonuçlarına göre, çalışanların deneyimleri ve eğitim konusunda dışsal engeller açısından önemli bir istatistiksel farklılık bulunmamıştır. Burada araştırmanın 4. sorusu olan “ISO 22000 kalite sistemi uygulanmasına ilişkin engeller ile Bingazi-Lübya'daki katılımcıların sahip olduğu kalifikasyon- deneyim - kariyer düzeyi - eğitim - eğitim türü gibi faktörler arasında bir ilişki var mı?” ifadesinin cevabını görmekteyiz.

T testine göre, Libya gıda fabrikasında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden dış engeller ile sertifikalı ve sertifikasız gıda fabrikaları arasında $p < 0,05$ seviyelerinde istatistiki olarak anlamlı farklılıklar olduğu da kaydedilmiştir. Dolayısıyla, dışsal etkenlerle ilgili olarak beşinci çalışma sorusuna cevap verilmiştir.

Bu farklılıkları bulmak için, Tukey HSD'yi kullanarak personel nitelikleri açısından Post hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmış ve sonuçlar grup 2 (lisansüstü) ve grup 1'in (yüksek enstitü, orta ve lisansüstü) anlamı farklılık göstermiştir. Bir başka deyişle, ortalama skorun grup 2'de daha büyük olduğu ve bu iki grubun dış engelleri diğer gruptan daha fazla anladığını göstermiştir.

Bu farklılıkları bulmak için, Tukey HSD kullanılarak eğitim alanları açısından post hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmış ve sonuçlar 2. grupta (kalite eğitimi) birinci gruptan (mükemmel operasyon ve ISO) anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Sonuçlar, ortalama skorun grup 2'de daha büyük olduğunu ve bu gruptan 2'nin dış engelleri grup 1'den daha fazla anladığını göstermiştir. Bu sonuç, ISO

eğitimlerini alan çalışanların kalite yönetim sisteminde uygulanan fabrikalarda çalıştıkları ve bu nedenle bu engeli kabul etmedikleri için ortalama puanlarının diğer ifadelerden daha az olacağı gerçeği ile açıklanmaktadır.

Bu farklılıkları bulmak için, Tukey HSD'yi iş unvanı (kariyer düzeyi) kullanarak Post hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmıştır. Test sonucunda herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuç, ortalamalar arasında çok küçük farkların varlığı ile açıklanmaktadır. Bu durum farklı seviyedeki çalışanların da dış engellerle ilgili görüşlerini kabul ettiklerini göstermektedir.

5.5.2. Örgütsel engeller

Örgütsel engeller, kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen başlıca engellerden biri olarak tespit edilmiştir. Sonuçlar, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen örgütsel engellerin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Buna karşın, "liderlik yok" ve "müşterilerin işbirliği eksikliği var" ifadeleri en düşük ortalamalara sahiptir. Örgütsel engellerin düşük olduğunu gösterdiği için bu teşvik edici bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Bu sonuç, Libya'daki gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin uygulanmasını kolaylaştırmayabilir. Katılımcıların, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesinde bu örgütsel engel unsuru hakkındaki düşüncelerini hafiflettiğini göstermektedir. Genel ortalamanın yanı sıra, örgütsel engellerin genel yüzdesi, Libya'daki gıda fabrikalarında çalışanların orta düzeyde ortalamalarına rağmen bunları kabul etme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, dışsal engeller ve onlardan daha yüksek ve etkileri, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına olumsuz yönden farklılık göstermektedir.

Sonuçlar, "Üst yönetim taahhüt eksikliği" faktörünün ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasında orta düzeyde etki ettiğini ve yanıtların ortalaması bu engelin nötralize edildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, laboratuvar teknisyenlerin birçoğu bu engeli kabul etme eğilimindedirler. Macheka ve ark. (2013), üst yönetimden gelen taahhüt eksikliğinin şirketlerde FSMS'nin

uygulanmasının ana engelleri olarak belirlemişlerdir. Bunun nedeni, laboratuvar teknisyenlerinin çalışmalarının doğası sayesinde onları daha bilinçli hale getirmekte ve fabrikanın içinde olup bittiğini bilmektedir.

Örgütsel engellerle ilgili önemli farklılıklar

T testi sonuçlarına göre, gıda fabrikalarında örgütsel engeller açısından kamu gıda fabrikaları ile özel gıda fabrikaları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark vardır. Sonuçlar, kamu gıda fabrikalarındaki çalışanların örgütsel engelleri kabul etmede özel fabrikalarda çalışanlara göre daha büyük oranda kabul ettiklerini göstermektedir. Bu sonuç özel sektörün Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamak için daha meyilli olduğunu ortaya koymaktadır. "Fabrika türüne (hükümet ya da özel) göre engeller arasında istatistiksel olarak önemli farklılıklar var mı" şeklindeki araştırma sorularının ilk sorusunun cevabı budur. Bu yanıt yalnızca örgütsel engeller açısından değil ve diğer engeller açısından da cevaplandırılacaktır.

ANOVA testi, örgütsel engellerle ilgili olarak farklı gıda üretimi türleri arasında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı istatistiksel farklılıkların olduğunu ortaya koymuştur; Bu, "gıda ürününün türüne bağlı olarak ISO 22000 uygulamasının önündeki engeller arasında istatistiksel olarak önemli farklar var mı" diye sorulan üçüncü soruya verilen bir cevaptır. Bu farklılıkları bulmak için, Tukey HSD'yi kullanarak post hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmıştır. Grup 1 (süt 1 özel fabrika ve meyve suyu özel fabrikası) ortalamasının, grup 3 (şeker fabrikası, un fabrikası ve süt 2 özel fabrika) ve grup 2'den (meyve suyu özel fabrika ve un fabrikası 2 özel fabrika) farklı olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuçlar ortalama skorun grup 3 ve grup 2'de daha büyük olduğunu ve bu da grup 3 ve grup 2'nin örgütsel engelleri grup 1'den daha iyi fark ettiğini göstermektedir. Bu sonuç, süt 1 fabrikası ve meyve suyu fabrikası içeren grup 1'in ISO 220000 sertifikalı fabrikalar ve kalite yönetim sistemi uygulanan yerler olması nedeniyle açıklanabilir; bu katılımcıların örgütsel engelleri kabul etmeme trendine sebep olmuştur.

Ayrıca, ANOVA testi ile, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden örgütsel engellerle ilgili personel niteliği, meslek düzeyi ve eğitim türü arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çalışanların deneyimi ve aldıkları eğitim arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmaması, işçilerin deneyim ve eğitim açısından farklı olsalar da örgütsel engeller noktasında birleştiğini ve bu engeller için orta düzeyde sonuçlar elde edildiğini göstermektedir.

Bu veri bize araştırmanın 4. sorusu olan “ISO 22000 kalite sistemi uygulanmasına ilişkin engeller ile Bingazi-Lübya'daki katılımcıların sahip olduğu kalifikasyon-deneyim - kariyer düzeyi - eğitim - eğitim türü gibi faktörler arasında bir ilişki var mı?” ifadesinin cevabını vermektedir.

T-testine göre, Libya gıda fabrikasında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden örgütsel engellerle ilgili sertifikalı ve sertifikasız gıda fabrikaları arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğu saptanmıştır. Böylece, örgütsel engeller açısından çalışmanın beşinci sorusu cevaplanmıştır.

Bu farklılıkları bulmak için, Tukey HSD'yi kullanarak personel nitelikleri ile post-hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmış ve sonuçlar grup 2'nin (lisansüstü) birinci gruptan (yüksek enstitü, orta ve lisansüstü) anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Sonuçlar, ortalama skorun grup 2'de daha büyük olduğunu ve bu grubun örgütsel engelleri grup 1'den daha fazla fark ettiğini ve kabul ettiğini göstermiştir. İlk grup, özellikle yüksek enstitüler, örgütsel engellerin varlığını azaltmaktadır.

Bu farklılıkları bulmak için, Tukey HSD'yi kullanarak eğitim alanları ile post hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmış ve 2. grubun (kalite eğitimi) birinci gruptan (mükemmel operasyon ve ISO) anlamlı farklılık gösterdiğini sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar, ortalama skorun grup 2'de daha büyük olduğunu ve grup 2'nin örgütsel engelleri grup 1'den daha fazla fark ettiğini göstermiştir. Bu durum ISO eğitimlerini alanların kalite yönetim sisteminde uygulanan fabrikalarda çalıştıkları ve bu nedenle bu engelin varlığını kabul etmedikleri için ortalama puanlarının diğer puanlardan

daha az olacağı gerçeği ile açıklanmaktadır. Tukey HSD'yi iş unvanı (kariyer düzeyi) ile kullanarak post-hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmış ve grup 2'nin (laboratuar teknisyeni) grup 1'den (birim sorumluları) anlamlı farklılık verdiğini ortaya koymuştur. Sonuçlar ayrıca ortalama skorun grup 2'de grup 1'den daha büyük olduğunu ve grup 2'nin örgütsel engelleri grup 1'den daha fazla fark ettiğini göstermiştir.

5.5.3. Örgüt kültürü engelleri

Al-Khalifa ve Aspinwall'a göre (2000) kültür, bu çalışmada önemli bir bölüm olarak düşünülmüş ve kültürel bölümün Libya'ya dahil edilmesinin nedenlerinden biri, örgüt iç ortamının bir kısmını açıklığa kavuşturan örgüt kültüründen kaynaklanmaktadır. Örgüt kültürü üyelerin davranışlarını ve eğilimlerini kullandıkları ve paylaştığı bir dizi inanç, değer ve varsayımları içerir. Ayrıca genel olarak Arap ülkelerinde ve özellikle Libya'da yönetim ve kültür artışı, diğer ekonomik, sosyal ve siyasi konuların yanı sıra birbiriyle ilişkili konulardır.

Sonuçlar, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen örgütsel kültür engellerinin orta düzeyde etkili olduğunu göstermektedir. Buna karşın, yalnızca iki ifade 'çalışanları sadece kendi yararlarını ararlar' ve 'kalite yönetim sisteminden ek iş yükü' en düşük ortalama sahiptir. Bu sonuç, Libya'daki gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin uygulanmasını teşvik etmeyebilir. Katılımcıların Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesine ilişkin örgüt kültürü engelleri konusundaki düşüncelerini hafiflettiğini göstermektedir. Genel ortalamanın yanı sıra, örgütsel kültür engellerinin genel yüzdesi, Libya gıda fabrikalarında çalışanların eğiliminin, orta düzeyde ortalamalarına rağmen bunları kabul etme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, örgütsel engellerden ve onlardan daha yüksek ve etkileri, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına olumsuz yönden farklılık göstermektedir. Öte yandan, 'organizasyonda yaygın olan bürokratik kültür' ifadesi, Libya gıda fabrikalarında bulunan katılımcıların bu engelin kabul edilmemesi yönündeki eğiliminden yola çıkarak (üçten daha az puan almış) bu durumu kuruluş kültürünün bir parçası olarak gördükleri sonucuna varılabilir.

Sonuçlar, 'Çalışanların organizasyonun mevcut sisteminin değişmesine direndiğini' ortaya koymaktadır. Ankete katılanların özellikle süt fabrikasında çalışanların ortalama yanıtları ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanması üzerinde büyük etkisi olan bu engeli kabul etmeye meyilli olduğu bulunmuştur. Sofya ve Paulo (2013) çalışmalarında bu durumu "uygulama engelleri olarak belirlenen iki ana zorluklar şunlardır: değişime karşı iç direnç ve KYS uygulama maliyetleri" şeklinde ifade ederek desteklemektedirler.

Örgüt kültürü engelleriyle ilgili önemli farklılıklar

Verilerin T test analizi , hükümet (kamu) gıda fabrikaları ile özel gıda fabrikaları arasında örgütsel kültür engelleri açısından istatistiksel olarak önemli bir fark tespit etmiştir. Sonuçlar, kamu gıda fabrikalarındaki çalışanların, özel gıda fabrikalarında çalışanlara kıyasla örgüt kültürü engellerini kabul etmeye daha meyilli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum özel sektörün Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamak için en uygun sektör olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, Libya devleti kendi gıda fabrikaları gibi kurumlarını geliştirmekle ilgilenmemiş ve bu kurumlar özelleştirme yasasından sonra küçülmeye başlamıştır. Bu sonuç, "fabrika türüne (hükümet veya özel) göre engeller arasında istatistiksel olarak önemli farklılıklar var mı" şeklindeki araştırma sorularından ilkinin önemli bir bölümünü açıkça yanıtlıyor. Bu cevap sadece örgüt kültürü engelleri açısından açıklar ve geri kalan engeller ile açıklamalar da yapılacaktır.

ANOVA testi, farklı gıda üretimi türleri arasında örgütsel kültür engelleri ile ilgili olarak $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı istatistiksel farklılıkların olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, "gıda ürününün türüne bağlı olarak ISO 22000 uygulamasının önündeki engeller arasında istatistiksel olarak önemli farklar var mı" diye sorulan üçüncü soruya verilen bir cevaptır. Bu farklılıkları bulmak için, Tukey HSD'yi kullanarak post hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmıştır. grup 1'in (süt 1 özel fabrika) ortalamasının, grup 2 (meyve suyu özel fabrikası), grup 3 (un değirmeni özel ve şeker fabrikası) ve grup 4'e (süt 2 özel fabrika) göre anlamlı bulunmuştur. Sonuçlar, ortalama skorun, grup 4 ve grup 3'te daha büyük olduğunu ortaya koymuştur; bu da, grup 4 ve grup 3'ün örgütsel kültür engellerini grup 1 ve grup 2'ye

göre daha iyi fark ettiğini açıklamaktadır. Bu durum süt 1 fabrikası ve meyve suyu fabrikası içeren grup 1 ve grup 2'nin ISO 220000 sertifikalı fabrikaları olması ve kalite yönetim sistemini uygulamaları gerçeği ile açıklanabilir; buradaki katılımcılar örgüt kültürü engellerini kabul etmeme yönünde cevaplar verirken grup 4 ve grup 3'teki katılımcılar örgüt kültürü engellerini kabul etme yönünde cevaplar vermiştir.

ANOVA testine göre Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden örgüt kültürü engelleri ile ilgili personel niteliği, meslek düzeyi ve eğitim türü arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır. Örgüt kültürü engelleriyle ilgili çalışanların deneyimleri ile eğitim deneyimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, çalışanların deneyim ve eğitimi (eğitim alıp almadıkları yerden) farklı olsa da örgüt kültürü engelleri konusunda aynı fikirde oldukları belirlenmiştir. Bu araştırma sonuçlarına göre örgüt kültürü engelleri en güçlü engel olarak tespit edilmiştir. Bu veri bize araştırmanın 4. sorusu olan “ISO 22000 kalite sistemi uygulanmasına ilişkin engeller ile Bingazi-Libya'daki katılımcıların sahip olduğu kalifikasyon- deneyim - kariyer düzeyi - eğitim - eğitim türü gibi faktörler arasında bir ilişki var mı?” ifadesinin cevabını örgüt kültürü engelleri açısından vermektedir.

ANOVA testine göre, Libya gıda fabrikasında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen örgütsel kültür engelleri ile ilgili olarak sertifikalı ve sertifikasız gıda fabrikaları arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Böylece, çalışma için beşinci soru, örgütsel kültür engelleri açısından cevaplanmış olmaktadır.

T-testi sonuçlarına göre, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden örgüt kültürü engelleri ile ilgili sertifikalı ve sertifikasız gıda fabrikaları arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Böylece, çalışmanın beşinci sorusu örgütsel kültür engelleri açısından cevaplanmıştır. Kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden örgütsel kültür engelleri ile ilgili çalışanların nitelikleri arasındaki farkları bulmak için Tukey HSD kullanan post-hoc çoklu karşılaştırmalar testi sonucunda, grup 2 (lisans ve lisansüstü) gruplar arasında grup 1'den (yüksek enstitü, orta)

istatistiksel olarak farklı çıkmıştır . Sonuçlar, ortalama skorun grup 2'de daha büyük olduğunu ve örgüt kültür engellerini grup 1'den daha fazla fark ettiğini ve kabul ettiğini ortaya koymuştur. Grup 2, özellikle lisansüstü olanlar, örgüt kültür engellerinin varlığını onaylar ve kabul ederken grup 1 "çalışanlar örgütün mevcut sisteminin değişmesine direniyor" gibi ifadeler içeren bu engelleri tanımamaktadır.

Değişkenler arasındaki bu farklılıkları ortaya çıkarmak için Tukey HSD testi eğitim alanı açısından Post hoc çoklu karşılaştırmalar ile gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, grup 2'nin (kalite eğitimi) grup 1'den (mükemmel operasyon ve ISO) anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Sonuçlar, ortalama skorun grup 2'de daha büyük olduğunu ve grup 2'nin örgüt kültür engellerini grup 1'den daha fazla fark ettiğini göstermektedir. Bu durum, ISO'da eğitime sahip olanların kalite yönetim sisteminde uygulanan fabrikalarda çalıştıkları ve bu nedenle bu engelin varlığını kabul etmedikleri için ortalama puanlarının diğer puanlardan daha az olacağı gerçeği ile açıklanmaktadır. Bunun aksine, kalite üzerine eğitim alanlar örgüt kültür engellerinin varlığı üzerinde hemfikirdirler.

Örgüt kültürü engelleri ile ilgili olarak aralarındaki farkları bulmak için iş unvanı (kariyer düzeyi) ile Tukey HSD testini kullanan post-hoc çoklu karşılaştırmalar sonucunda, grup 2 (laboratuvar teknisyeni), grup 1'den (birim başkanı) anlamlı farklılık göstermektedir. Sonuçlar ortalama skorun grup 2'de daha yüksek olduğunu ve grup 2'nin (laboratuvar teknisyeni) örgütsel kültür engellerini grup 1'den daha fazla fark ettiğini, grup 1'in ise özellikle bölüm başkanlarının, örgüt kültür engellerinin varlığına katılmadığına işaret ettiğini göstermiştir. Bu durum liderlik pozisyonlarındaki çalışanların kurumlarında herhangi bir sonuç veya hata yaşamadıklarına dair inançları ile açıklamaktadır.

Son olarak örgüt kültürü, yeni yönetim değişikliği eylemine elverişli değildir ve ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını engellemektedir. Ayrıca istenmeyen sosyal davranışların KYS gibi yönetim yaklaşımlarının uygulanmasına etki ettiği tespit edilmiştir.

5.5.4. Teknik engeller

Teknik engeller, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen engellerden biri olarak tespit edilmiştir. Sonuçlar, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen teknik engellerin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Buna karşın, 'Tedarikçinin gelen malzeme değerlendirmesi yok' ve 'zaman eksikliği var' olmak üzere sadece iki ifade en düşük ortalamaya sahiptir. 'Organizasyonda yetersiz teknoloji ve kötü kalite yönetimi uygulamaları' tüm tablolarda en yüksek puanı alırken, Libya gıda fabrikalarının modern teknolojiyi iyi kullanmadığının açık bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu durum, Libya'daki gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin uygulanmasını teşvik etmeyebilir. Katılımcıların Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin benimsenmesine ilişkin örgüt kültürü engelleri konusundaki düşüncelerini hafıflettiğini göstermektedir. Genel ortalamanın yanı sıra genel teknik engeller yüzdesi Libyalı gıda fabrikalarında çalışanların eğiliminin, orta düzey aralıktaki ortalamlarına rağmen bunları kabul etme eğiliminde olduklarını gösteriyor. Bu nedenle teknik engeller, örgüt kültürü engellerinden farklılık göstermekte ve ortalama puanları daha düşüktür, ancak Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını olumsuz etkilemektedir ve bunlar ile düzenleyici engeller arasında çok az fark bulunmaktadır. Öte yandan, 'ISO 22000 belgesinin amacının anlaşılabilmesinin' ifadesi orta düzeyde ortalamada çıkmıştır ki referans olarak, bu engellerin varlığını kabul eden katılımcıların sayısı ile etmeyenlerin sayısı birbirine eşit çıkmıştır.

Elde edilen sonuçlar, "ISO 22000 belgesinin amacının anlaşılabilmesinin, ISO 22000 belgesinin faydalarının anlaşılabilmesinin ve çalışanların ISO 22000 standartlarının farkında olmamasının "tümünün ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanması üzerinde orta düzeyde bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ankete katılanların ankete ortalama yanıtları, özellikle kalite eğitimi almış çalışanlar ve lisansüstü eğitim almış çalışanlar bu engelleri kabul etme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Bu sonuç kalite yönetim sistemine erişim için ISO 22000

standardının anlaşılmasının önemini ifade eden Santa, ve ark (2013) gibi daha önceki bazı çalışmalarda bahsedilenlerle uyushmaktadır.

Teknik engellerle ilgili önemli farklılıklar

Verilerin T testi analizi, gıda fabrikalarında teknik engeller açısından hükümet (kamu) gıda fabrikaları ile özel gıda fabrikaları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Sonuçlar, kamu gıda fabrikalarındaki çalışmanın teknik engelleri kabul etme oranlarının özel gıda fabrikalarına oranla daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bu sonuç özel sektörün Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamak için en uygun sektör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada araştırılan tüm engeller içinde, kamu çalışanlarının kalite yönetim sisteminin uygulanması üzerindeki olumsuz etkilerini sık sık görüyoruz, çünkü bu engellerin varlığına kabul ediyor ve bu da Libya'da hükümet yönetimindeki kötü durumu yansıtır.

Dahası, Libya devleti kamu gıda fabrikalarını geliştirmekle ilgilenmemiş ve bu kurumlar özelleştirme yasasından sonra küçülmeye başlamıştır. Burada, "fabrika türüne (kamu veya özel) göre engellerde istatistiksel olarak önemli farklılıklar var mı" şeklindeki ilk araştırma sorusunun son kısmına cevap verilmektedir. Bu cevap sadece teknik engeller ile ilgili kısmı barındırmaktadır.

ANOVA testi, teknik engeller açısından farklı gıda üretimi türleri arasında $p < 0,05$ seviyelerinde anlamlı istatistiksel farklılıkların olduğunu göstermiştir; bu sonuç "gıda ürününün türüne bağlı olarak ISO 22000 uygulamasının önündeki engeller arasında istatistiksel olarak önemli farklar var mı?" üçüncü sorusunun cevabını vermektedir. Önceki belirtilen farklılıkları belirlemek için, Tukey HSD'yi kullanarak post hoc çoklu karşılaştırmalar testi yapılmıştır. grup 1 (süt 1 özel fabrika ve meyve suyu özel fabrikası) için ortalama değerin grup 2'den (un değirmeni 2 özel, şeker fabrikası, un değirmeni 1 kamu ve süt 2 özel) anlamlı ölçüde farklı olduğunu belirlenmiştir. Sonuçlar, ortalama skorun grup 2'de daha büyük olduğunu ve bu grubun teknik engelleri gruptan 1'den daha fazla fark ettiğini göstermektedir. Bu, süt 1 fabrikasını ve meyve suyu fabrikasını içeren grup 1'in ISO 220000 sertifikalı fabrikalar ve kalite

yönetim sistem uygulanan fabrikalar olmasıyla açıklanabilir çünkü buradaki katılımcılar teknik engellere katılmama trendini sergilemiştir. Grup 2 açıkça, teknik engelleri kabul edip onaylamıştır. Bunun nedeni, fabrikalarının kalite yönetim sistemini uygulamaması ve ISO 22000 kalite belgesine sahip olmamalarıdır.

T testi ve ANOVA testi sonuçlarına göre, ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen teknik engellerle ilgili Libya gıda fabrikalarında çalışanların niteliği, kariyer düzeyi ve eğitim türü arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çalışanların arasında teknik engellere yönelik deneyim ve kalite eğitimi açısından bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum, deneyim ve eğitimler (eğitim almış veya almamış) konusunda çalışanların farklılaşsa da teknik engeller açısından birleştiğini, bu engeller için yüksek sonuçların bulunduğunu göstermektedir. Teknik engeller (ortalama 3,07) örgütsel engeller (ortalama 3.08) ile aynı derecede etkili görülmektedir.

Bu veri bize araştırmanın 4. sorusu olan “ISO 22000 kalite sistemi uygulanmasına ilişkin engeller ile Bingazi-Lübya'daki katılımcıların sahip olduğu kalifikasyon-deneyim - kariyer düzeyi - eğitim - eğitim türü gibi faktörler arasında bir ilişki var mı?” ifadesinin cevabını teknik engeller açısından vermektedir.

T testine göre, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden teknik engellerle ilgili sertifikalı ve sertifikasız gıda fabrikaları arasında $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sonuçlara göre, sertifikalı olmayan fabrikalarda çalışanların ortalamasının sertifikalı fabrikalardaki çalışanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu da ISO 22000'e sahip şirketlerin ne kadar iyi bilinçlendiğini göstermektedir.

Böylece, teknik engeller açısından çalışmanın beşinci sorusu cevaplanmıştır. Kalite yönetim sisteminin uygulanmasına etki eden teknik engellerle ilgili çalışanların nitelikleri arasındaki farkları bulmak için Tukey HSD testi kullanan post-hoc çoklu karşılaştırmalar sonucunda, grup 2'nin (lisansüstü) grup 1'den (yüksek enstitü, orta ve lisansüstü) önemli farklılıklara sahip olduğu belirlenmiştir.. Sonuçlar ortalama

skorun grup 2'de daha yüksek olduğunu ve grup 2'nin teknik engelleri grup 1'den daha fazla fark ve kabul ettiğini göstermektedir. Grup 2, lisans üstü, teknik engellerin varlığını onaylar ve kabul eder, grup 1 bu engelleri tanımazken. Bu durum bilimsel sınıfın (lisansüstü) bilinçliliğini ve teknik engellerin varlığının diğer engellerden daha fazla algılanmasını yansıtmaktadır.

Değişkenler arasındaki bu farklılıkları belirlemek için Tukey HSD testi eğitim alanıyla kullanan Post hoc çoklu karşılaştırmalar gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, grup 2'nin (kalite eğitimi) grup 1'den (mükemmel operasyon ve ISO) anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Sonuçlar, ortalama skorun grup 2'de daha yüksek olduğunu ve grup 2'nin teknik engelleri grup 1'den daha fazla fark ettiğini ortaya koymaktadır. Bu, aynı zamanda, kalite alanında çalışanların, çevrelerinde neler olup bittiğinin tam olarak farkında olduklarının bir başka kanıtıdır ve bu nedenle, günlük işlerini fabrikada uygulayarak teknik engellerin varlığını kabul etmektedir.

Buna ek olarak, kalite yönetim sisteminde uygulanan fabrikalardaki çalışanların ISO 22000 konusunda eğitimler aldığını ve bu engelin varlığından haberdar olmadığını, bu nedenle ortalama puanlarının diğer puanlardan daha az olacağı gerçeği açıklanmaktadır.

Tukey HSD testini meslek unvanlı (kariyer seviyesi) teknik engellerle ilgili farklılıkları bulmak için kullanan post-hoc çoklu karşılaştırmalar sonucunda, grup 2 (laboratuar teknisyeni), grup 1'den (bölüm başkanı) ile anlamlı fark göstermiştir. Sonuçlar, ortalama skorun grup 2'de daha büyük olduğunu ve grup 2'nin (laboratuar teknisyeni) teknik engelleri grup 1'den daha fazla fark ettiğini, grup 1'in özellikle birim sorumlularının ise teknik engellerin varlığına katılmadığını göstermiştir. Bu, liderlik pozisyonlarındaki çalışanların kurumlarında herhangi bir sonuç veya hata yaşamadıklarına inandıklarını açıklamaktadır. Bazı teknik engelleri olan laboratuar teknisyenlerine gelince, bu farklılık teknik açıdan yakından ilgili çalışmalarının niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bu da teknik engeller bildirimine "tedarikçilerin prosedürlerini kontrol etmeme" ifadesine verdikleri yanıtla gösterilebilir, çünkü diğer ifadeler arasında en büyük ortalamaya sahiptir.

T-testi sonuçları, örgüt kültürü engelleri ile engellerin geri kalanı arasındaki sonuçlarda $p < 0,05$ düzeyindeki istatistiksel anlamlı farklılıklara işaret etmektedir. Diğer engellerde ise, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Engeller arasındaki $p < 0,05$ düzeyindeki ilişki ve kalite yönetim sisteminin uygulanması arasındaki ilişkinin önemini ölçmek için sıradan örneklerin Kendall'ın tau_b'sini kullanılarak yapılan korelasyon analizine göre, KYS ISO 22000'in uygulanması açısından örgüt kültür engelleri ve örgütsel engeller arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu engellerin her biri ile kalite yönetim sisteminin uygulanmasının ölçümü arasındaki ilişki ters bir ilişkidir.

Engeller arasındaki $p < 0,05$ düzeyindeki ilişki ve kalite yönetim sisteminin uygulanması arasındaki ilişkinin önemini ölçmek için sıradan örneklerin Kendall'ın tau_b'sini kullanılarak yapılan korelasyon analizine göre, KYS ISO 22000'in uygulanması açısından örgüt kültür engelleri ve örgütsel engeller arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu engellerin her biri ile kalite yönetim sisteminin uygulanmasının ölçümü arasındaki ilişki olumsuz bir ilişkidir (negatif korelasyon). Bu demektir ki örgüt kültürü ve örgütsel engeller ne kadar büyük olursa ve kalite yönetim sisteminin uygulanması ihtimali de o kadar düşük olur.

Son olarak, ISO 22000 kalite yönetim sistemi üzerindeki dört faktörün (dışsal engellerin, teknik engeller, örgüt kültürü engelleri ve örgütsel engellerin) faktörlerinin etkisini açıklayıcı analizlere göre özetleyebiliriz. Kalite yönetim sisteminin uygulanmasına engel teşkil eden dört faktörün aralarında bazı farklılıklar olmasına rağmen hepsinin orta düzeyde aritmetik ortalamaya girdiğini görüyoruz. "Dış engeller" in 2,8851 değeri ile en düşük ortalama değeri taşıdığını gördüğümüzde, katılımcıların fabrikalarında dış engellerin varlığına karşı çıkma eğiliminde oldukları anlaşılmalıdır. Ayrıca örgüt kültürü engellerinin bu faktörlerin arasında en yüksek ortalamaya sahip olduğu ve bu engellerin kabul etme eğiliminde olduğu bulunmuştur. Anket katılımcılarının bu engelleri Libya halkının aşiret yapısı ve Arap görenek ve gelenekleri olarak kabul etmelerinin pek çok nedeni vardır

çünkü bu nedenler değişime karşı direnci ve eski olana karşı sadakati canlı tutmaktadır.

5.6. Kavramsal çerçevenin redaksiyonu tartışması

Literatürden geliştirilen kavramsal çerçeve (Şekil 5.3) çok sayıda kilit unsura sahiptir. Araştırmacı, bu araştırmanın bulguları ve literatüründen kaydettiği hususlara dayanarak, KYS ISO 22000'i uygulamakta başarılı olunması için aşağıdaki unsurlara vurgu yapılması gerektiğine inanıyor..

- KYS sisteminin ve amaçlarının anlaşılması ve farkına varılması
- Nedenler ve faydalar.
- Örgütsel engeller.
- Teknik Engeller
- Örgüt kültürü engelleri.
- Dışsal engeller.

Altıncı bölümde KYS'nin amaçlarının anlaşılması ve farkındalığı ile ilgili tartışmada, bu unsurların KYS'nin başarılı bir şekilde uygulanması için temel öğeler olarak görüldüğü belirlenmiştir. Ayrıca, araştırma, Libya'daki gıda fabrikalarının ISO 22000'i her türlü sorun için bir çözüm olarak gördüğünü tespit etmiştir. Bu yaklaşımı, kurumlarının uzun vadeli yönetimi üzerindeki etkisini anlamadan benimsemektedirler. Dolayısıyla, ISO 22000, KYS'ye doğru bir adım olarak görülmelidir ve bu unsurun çerçeveye eklenmesi gerektiğine inanılmaktadır.

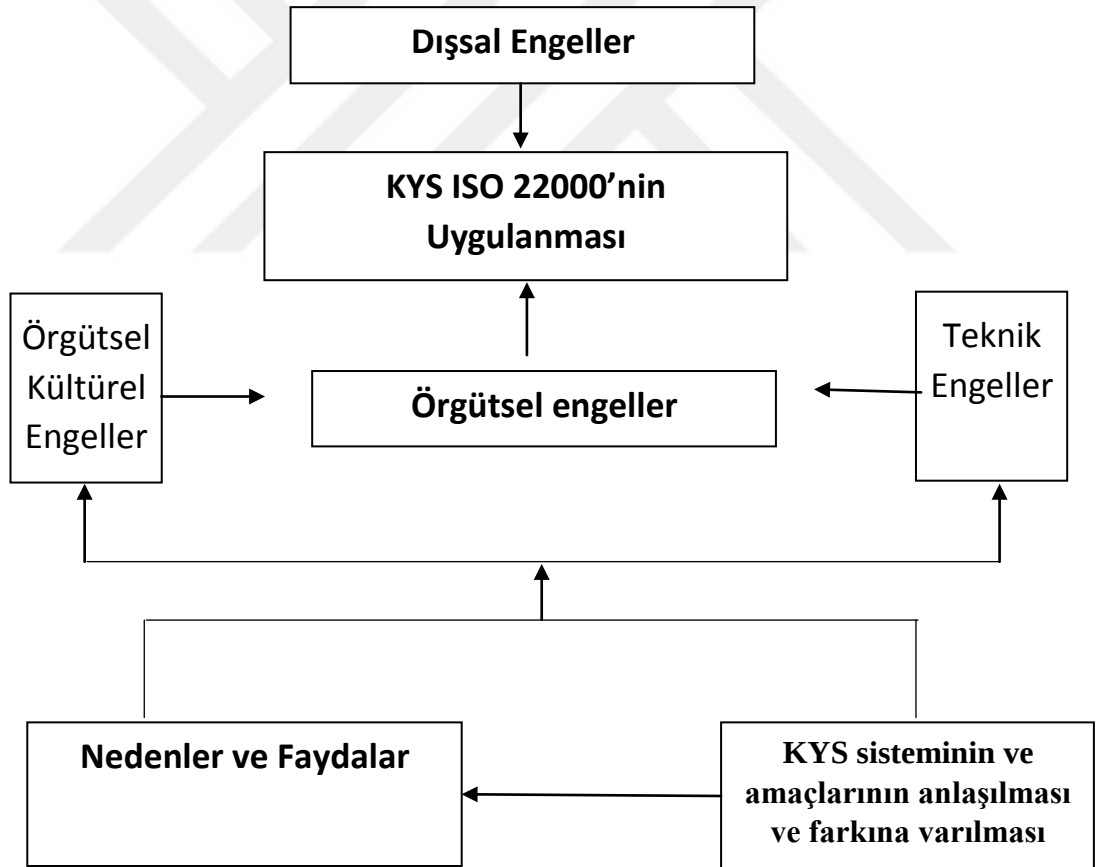
KYS ISO 22000'den elde edilen faydalar ve benimsenmesinin sonucunda motiflerin önemi sırasıyla bölüm 4.3 ve 4.4'te tartışılmıştır. Buna rağmen, bu araştırmanın bulguları, Libya'daki gıda fabrikalarının, özellikle elde edilen faydalar açısından ISO 22000 ile orta düzeyde bir tecrübeye sahip olduğunu göstermektedir. Böylece, bu tecrübenin KYS'ye yönelik kalite ilerlemelerini etkilediği düşünülmektedir.

Örgütsel engeller bölüm 4.5.2. ve 5.5.2'te sunulmuştur. Bu konuda yapılan araştırmanın sonucu olarak örgütsel engel araştırmanın çerçevesine dahil edilmiştir. Bunun mantıklı temeli, bölüm 5.5.3'te tartışılmış ve vurgulanmıştır. Bölüm 5.5.3'te belirtildiği gibi, örgüt kültürü, TKY'nin uygulanmasını etkileyen faktörlerden biri

olarak düşünülmektedir. Deneysel çalışmanın sonucu, baskın kurumsal kültürün uygun olmadığını ve dolayısıyla KYS'nin benimsenmesini engelleyerek çerçevenin içine sokulması gerektiğini göstermektedir.

Bölüm 6.8.3'te kalite yönetim sisteminin benimsenmesini etkileyen teknik engeller tartışılmıştır. Çalışma, Libya gıda fabrikaları arasında dış etkenlerin var olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu nedenle, bu unsurun çerçeveye yerleştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Son olarak, bu araştırmanın sonucu, Bölüm 5.5-1'de tartışılan KYS ISO 22000'in benimsenmesini etkileyen bazı dışsal engelleri tespit etmiştir. Buna göre, dışsal engeller çerçeveye konulması açısından önemli bir faktör olmalıdır.

Şekil 5.1: Geliştirilen Çerçeve

Bu nedenle, kavramsal çerçeve, deneysel araştırmanın bulguları ışığında yeniden düzenlenmiştir. Sonuç olarak, çerçeve üzerinde bazı düzeltmeler yapılmış ve içerdiği

konulara göre vurgu yapılmıştır (Şekil 5.1). Deneysel çalışmadan türetilen kavramsal çerçevede olmayan göstergeler çerçeveye eklenmiştir.

5.7. Çalışmanın Yönteminin İncelenmesi

Çalışma stratejisinin seçilmesi Bölüm 3'te kısmen 3.5 başlığında yapıldı ve araştırmacı anketin en uygun teknik olduğuna karar verdi. Anket süreci özellikle araştırmacı tarafından kontrol edilmeyen eş zamanlı durumlarla ilgili sorulara cevap verebilir (Robson, & McCartan, 2016) ve (Saunders, 2011). Ek olarak, bu araştırma, ISO Libya gıda organizasyonlarının 22000'i elde etmedeki engelleri ortaya çıkarmaya yönelik bir çabadır ve araştırmada belirlenen faktörler ve bu engeller arasındaki ilişkinin test edilmesi amaçlanmış ve buna yönelik ölçme stratejileri kullanılmıştır.

Çeşitli organizasyonlarda çeşitli katılımcıların geniş bir kapsamını tartışan anket stratejisi, bağlamsal analiz için seçilmiştir. Ardından, araştırma, çalışmanın amaç ve hedeflerinin (sorulacak sorular) belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu satırlar boyunca, araştırmacı, seçilen stratejinin uygunluğunu belirtmiştir. Kantitatif yaklaşım ve araştırmacı tarafından belirlenen anket stratejisi arasındaki ilişkiden yola çıkılarak temel veri toplama aracı olarak özyönlendirmeli anket stratejisi kullanılmıştır. Bu sayede, karşılaştırmalar, genelleme ve tartışmalar daha kolay yapılır kılınmıştır.

Anketler tasarlandıktan sonra, denenip gözden geçirilmiş ve son şekli erişilebilir olduğunda, araştırmanın amaçlarını açıklayan açıklayıcı bir mesajla birlikte, araştırmacı tarafından seçilen organizasyonlara elden teslim edilmiştir. Gerçek olarak düzenlenen bir anket, çalışma sistemi kullanıldığında bilgi toplamanın iyi bir yolu olarak görülmesi ışığında seçilmiştir. Aynı şekilde anket, kalabalık olan ve farklı stratejilerle ilgili önemli bilgi vermek için fazla zaman harcamayacak olan araştırmaya katılan katılımcılardan (yöneticiler) gerekli bilgileri toplamak için en iyi ve yetkin stratejidir. Bu nedenle, araştırmacı, bilgi toplama noktasında anketin titizliğinden emindir.

Araştırmacı çalışmaya katılım gösterenlerin emeklerinin kabul etmekle birlikte karşılaşılan bir kaç zorluktan söz edilmesi gerekir. Öncelikle bazı organizasyonlara

anketin ulaştırılması için birden fazla kez ulaşılmak zorunda kalmıştır. Bazı düzenlemelerin kritik iş görevleri nedeniyle iki kere kabul edilmesi gerektiğini söylemekte yarar vardır. Bununla birlikte, makul olan herhangi bir kişi, bu araştırmadaki yazarın bu konularla başa çıkmak için tüm arkadaşlık bağlarını kullandığına katılacaktır. Arap lkelerinde, kişisel bağlantılarının belirli keşiflerin yönlendirilmesinde kritik olduğu çoğunlukla geçerlidir. İkincisi olarak araştırmacı bu anketleri teslim etmek ve yapıldıktan sonra almak için lkesi Lİbya'ya dönerek her iş günü memleketi Shahat'tan Bingaziye (250 km) savaş ve terör tehdidi altına gitmek zorunda kalmıştır.

Veri araştırmasıyla ilgili olarak, uygun sistemin kararı, araştırmanın yapısı, planı ve stratejisinin tüm prosedürü, veri nitelikleri testi, bilgi türü, ölçülebilir yöntemlerin özellikleri ve şüpheleri ve araştırmanın gerekçesi ile sabit olmalıdır . Bilgi incelemesine öncelikle parametrik olgusal usullerin kullanılması seçilmiştir. Bulguların analizinde kullanılan istatistiksel analiz yöntemleri arasında faktör analizi ve güvenirlik de vardır. Toplanan bilgiler SPSS programlama paketi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmacı bu amaçla, Libya'da SPSS kursuna katılmıştır.

5.8. Bölüm zeti

Bu bölümde araştırmacı, anket cevaplarından elde edilen bulguları ve Libya gıda fabrikalarında ISO 22000'in benimsenmesini etkileyen engeller hakkında Bingazi'deki gıda fabrikalarının sonuçlarını ortaya koymuştur. Ortaya konan sonuçlar, Libya gıda fabrikalarında kalite yönetim sisteminin benimsenmesi durumunu inceleme gereğini teyit etmektedir. Bulgular, nc hedefe ("Libya'da ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen engelleri araştırmak") ulaşılmasına hizmet etmiştir. Sonuçlar, sertifika edinmedeki temel motivasyonun pazarlama olduğunu ve sertifika sahibi organizasyonların olmayanlara göre kalite konusunda daha yüksek farkındalığa sahip olduğu gibi bazı önemli unsurları ortaya çıkar mıştır. Ayrıca rgtler arasında, özellikle örgüt kültürü, dışsal engeller ve örgütsel engeller gibi engellerin çoğunda benzerlikler bulunmuştur.

Bu sonuçlar, Libyadaki koşullar düşünüldüğünde Arap, Asya, Batı ve Afrika incelemeleri ile karşılaştırmalı olarak farklılık gösterse de, literatürle bağlantılı çıkmıştır. Çıkarsanan engeller örgüt kültürü engelleri, dışsal engeller, teknik engeller ve örgütsel engeller olarak sıralanmıştır. Bu noktada, engellerin sınıflandırılmasında her engel, Arap, Batı ve farklı uluslara benzer veya benzersiz çıkmıştır. Bu engeller çalışmanın temel unsurlarını oluşturmaktadır. Aynı şekilde, bu bölümde, araştırma tekniğini, engellerini, taahhütlerini ve daha ileri araştırmalara yönelik öneriler araştırılmıştır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde tezin sonuçları verilecektir. Araştırma sorularına cevap verilmesinin yanı sıra araştırma amacı ve araştırma hedefleri de ele alınacaktır. Araştırmacının öneri ve yönlendirmeleri ve ileride yapılabilecek daha ileri araştırmalar için operasyonel önerileri ortaya konacaktır.

6.1. Sonuçlar

6.1.1. KYS ISO 22000'in amacının anlaşılması ve farkına varılması

Çalışma, Libya'daki gıda fabrikalarının KYS ISO 22000'in amacına ilişkin yüksek seviyede bir anlayışa sahip olduğunu tespit etmiştir. Ancak, fabrikada çalışma süresinin uzadıkça KYS'nin amacının anlaşılmasının arttığı belirlenmiştir.

6.1.2. KYS ISO 22000'in Faydaları ve Motivasyonu

Çalışma, Libya'daki gıda fabrikalarında kalite yönetim sistemini uygulamak için en önemli motivasyonların karışık sebeplerden (iç ve dış) kaynaklandığını tespit

etmiştir. Ancak, motivasyonların sıralamasında dışsal baskıların Libya gıda fabrikalarının ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamada daha öne çıktığı söylenebilir. Çalışma, kalite yönetim sistemini uygulamayı planlayan fabrikaların, sertifika kararlarında içsel baskı yerine dışsal baskılara ilişkin nedenlere daha büyük önem verdiğini tespit etmiştir.

Araştırma, Libya gıda fabrikalarının, kalite yönetim sisteminin uygulanmasından kaynaklanan faydaları kabul ettiğini göstermektedir. Araştırmada elde edilecek faydaların ne kadar büyük olursa, fabrikanın KYS'yi uygulama ihtimalinin o kadar büyük olduğu sonucuna varılmıştır.

6.1.3. KYS'nin uygulanmasını etkileyen engellere (faktörler) ilişkin sonuçlar

6.1.3.1. Dış Engeller

Çalışma, dış etkenlerin kalite yönetim sistemi üzerinde makul derecede etkili olduğu görüşündedir. Bu nedenle dış engellerin, KYS ISO 22000'e ulaşmak için sınırlayıcı bir faktör olarak görülmediği düşünülebilir. Araştırma ayrıca, 10 yıldan fazla tecrübeye sahip çalışanların dış engelleri daha olumlu karşılama eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur.

6.1.3.2. Örgütsel Engeller

Sonuçlar, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen örgütsel engellerin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, devlete ait gıda fabrikalarında çalışanların, özel gıda fabrikalarında çalışan çalışanlardan (özel fabrikalarda çalışanlar engelleri daha ziyade dışsal sebeplere bağlamaktadır) daha çok örgütsel engelleri kabul etme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu durum, Libya gıda fabrikalarındaki özel sektörün ISO 22000 kalite yönetim sistemini uygulamak için en yatkın grup olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

6.1.3.3. Örgüt Kültürü Engelleri

Sonuçlar, Libya'daki kalite gelişimine uygun olmayan örgüt kültürü nedeniyle, gıda fabrikalarında kaliteli kültürün güçlenmesinin zor olduğunu ortaya koymuştur. Bu

nedenle, mevcut organizasyon kültürünün olumlu olmadığı ve KYS ISO 22000'in benimsenmesini engellediği görülmüştür. Buna ek olarak, gıda fabrikaları arasındaki sistemde daha kapsamlı kalite yönetiminin benimsenmesini de etkileyen bazı istenmeyen davranışlar olduğu sonucuna varılabilir. Sonuçlar, istenmeyen sosyal davranışların KYS'nin uygulanmasını olumsuz etkilediğini tespit etmiştir.

6.1.3.4. Teknik Engeller

Sonuçlar, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen teknik engellerin orta düzeyde etkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada incelenen teknik engeller, kalite yönetim sisteminin uygulanmasına yönelik kamu çalışanlarının olumsuz etkilenmesi nedeniyle, bu engellerin ortaya çıkma ve çalışanların bunu kabul etme eğiliminde olması Libya hükümetinin kötü durumunu yansıtmaktadır.

6.2. Araştırma Sorularının Yanıtlanma ve Araştırmanın Amaç ve Hedeflerine Ulaşılma Düzeyi

Üçüncü bölümde formüle edilen araştırma metodolojisine göre, araştırma amacı, hedefleri ve sorularına ulaşılmıştır. Bu araştırmanın amacı ve hedefleri şu şekilde tanımlanmıştır: "Araştırma, KYS'nin (Kalite Yönetim Sistemi) ISO 22000'in Libyalı Yiyecek organizasyonlarında uygulanmasını etkileyen engelleri ayırt etmek ve analiz etmeyi amaçlıyor."

Kalite yönetim konseptleri ve ilgili konuların gözden geçirilmesi, araştırmacıya araştırma projesine değişkenler eklemesine yardımcı olmuş ve toplanan bilgilerin bir araya getirilmesinin önceki araştırmalarda yer alanla basitleştirilmesinden dolayı çok faydalı olmuştur. Ayrıca, araştırmacının konuya dair bilgisinin genişletilmesinde de yararlı olmuştur. Gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sistemi hakkında yeni geliştirilen kavramların güncellenmesi, araştırmanın özgünlüğünün göz önüne alınarak incelenmesi, araştırma konusunun ve hedeflerin ayarlanması ve önceki araştırma ve literatürdeki boşlukların belirlenmesi sayesinde bu araştırma literatüre katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak, araştırma amacı, 2. Bölümde sunulan literatürü gözden geçirerek başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu durum, birinci ve ikinci

hedeflerin her biri için de geçerlidir: "Kalite yönetim sisteminin ISO 22000 standartlarının gerekliliklerini, felsefelerini ve avantajlarını anlamak ve farkına varmak." ve "Bingazi, Libya'daki gıda organizasyonlarında ISO 22000 standartlarının uygulanmasını etkileyen ortak engelleri anlamak."

Bu nedenle, soru bir ve soru üç, "fabrika türüne (hükümet ya da özel) göre engeller açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar var mıdır?" ve ISO 22000 uygulanmasına engel teşkil eden gıda ürünlerinin türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar var mıdır?" yanıtlanmıştır

Üçüncü hedef: 'Libya Bingazi'deki gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını etkileyen engelleri araştırmak'. Anket yoluyla çalışanlardan elde edilen verilerin analiz edilmesiyle tanımlayıcı istatistiksel testler (yüzdelik ve ortalamalar) kullanılarak elde edilmiştir. Bu nedenle, temel araştırma sorusu olan " ISO 22000 kalite yönetim sisteminin Libya gıda organizasyonunda uygulanmasını engeller nasıl etkiler ?" cevaplanmıştır.

Dördüncü Hedef: 'Çalışanların niteliğinin, tecrübesinin, meslek unvanının (kariyer seviyesi) eğitiminin, eğitim türünün ISO 2200 kalite yönetim sisteminin Libya'da uygulanmasını etkileyen engeller üzerindeki etkisini belirlemek " çıkarımsal ve tanımlayıcı istatistiksel testler (ANOVA, ortalama, t-testi) kullanarak gerçekleştirilmiştir. "ISO 22000 kalite sistemi uygulanmasına ilişkin engeller ile Bingazi-Libya'daki katılımcıların sahip olduğu kalifikasyon- deneyim - kariyer düzeyi - eğitim - eğitim türü gibi faktörler arasında bir ilişki var mı?" sorusu da cevaplanmıştır.

Beşinci hedef: 'ISO 22000 sertifika sahibi almanın ne ölçüde bu fabrikaların KYS'ye geçişlerinde etkili olduğunu sertifika almaya iten sebepleri ve faydaları belirleyerek ortaya koymak ve ISO 22000 kalite yönetim sisteminin önemini ölçmek .' KYS ISO 22000'in benimsenmesine ilişkin sebepler belirlenerek ve ISO 22000'in sahip olunmasına bağlı olarak elde edilen faydalar ve motivasyonlar arasındaki ilişkiyi tanımlamak için kullanılan çıkarımsal ve tanımlayıcı istatistiksel testlerden (ANOVA, ortalama, t testi) yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde ikinci

araştırma sorusu "Gerekçeler ve kazanımlar ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasında etkili mi ?" yanıtlanmıştır.

Araştırmanın beşinci sorusu “Libya Bingazi'deki ISO 22000 kalite yönetim sistemine sahip fabrikalar ve sahip olmayanlar arasında uygulanmasına ilişkin engeller yönünden istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar var mı?” çıkarımsal ve tanımlayıcı testler kullanılarak cevaplanmıştır (ANOVA, ortalama, t-test).

6.3. Araştırmanın Katkısı

Özellikle Libya'ya ait literatürde KYS ISO 22000'in benimsenmesinde etkili olan engellerin anlaşılmasına yönelik olarak yapılan ampirik araştırmalarda eksiklik göze çarpmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışma şu katkıları sağladığı düşünülmektedir:

Bu çalışmanın ilk katkısı, Libya'ya ait çalışmalardaki ilgili mevcut boşluğu kısmen doldurmaktır..

Araştırmanın ikinci katkısı, araştırmacıların dünya çapında farklı ülkelerdeki farklı kurumların karşılaştıkları engelleri bir araya getirmesidir.

Bu çalışmanın üçüncü katkısı, Libya'nın benzersiz örgütsel ve kültürel engelleri hakkında bir fikir vermiş olmasıdır. Bu türler ve engeller sayısı, bu çalışmada kavramsal çerçevenin unsurlarını oluşturmaktadır. Bu araştırma, sertifikalı olmayan gıda fabrikalarında KYS ISO 22000'in kabul edilmesini engelleyen unsurlar arasında bir benzerlik olduğunu tespit etmiştir.

Bu çalışmanın dördüncü katkısı, toplumun ve hükümetin Libya'da KYS'nin uygulanmasına etkisi hakkında daha iyi bir fikir vermektir. Bununla birlikte, bu araştırmanın özgünlüğü, KYS ISO 22000'in kabul edilmesine etki eden engelleri tanımlamak, analiz etmek ve anlamak için yapılan ilk ampirik araştırma olmasıdır.

6.4. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ile aşağıdaki önerileri yapabiliriz. Bazı durumlarda, devasa organizasyonlarda, dünyadaki idari yönetimin gelişmesiyle birlikte, şiddetli rekabetin bir sonucu olarak kalite, en önemli uygulama yöntemlerinden biri haline gelmiştir. Burada kastedilen ürünün kalitesini değil, daha derinlemesine bir kalite anlayışıdır (sistem kalitesi). Bu denklem, kalite yönetimi yoluyla modern işletme yönetimi sistemine dayanan bir idari sistemin etkin ve özenli oluşturulması olmadan başarılamaz.

6.4.1. Birinci öneri: Kalite ilkesini benimseyecek üst yönetim ihtiyacı

Herkes, üst yönetimin tam bir taahhüdü olmadan kalitenin en iyi şekilde uygulanamayacağını farkındadır. Kalite ilkesini şirket içinde bir yapı olarak benimseyen felsefe ve kaliteyi benimsemek ve beslemek gerekir.

Üst yönetimin ilke ve uygulamanın gerçek önemi hakkındaki bilgisi, kalite yönetiminin başarısında önemli bir faktördür ve yönetimin taahhüdü, başvurunun başlangıcından itibaren açık olmalıdır ve çeşitli aşamalarında aşağıda verilen plan üzerinde çalışmaya hazır olmalıdır.

- 1- Kalite yönetimini organizasyon yapısı vasıtasıyla şirketteki en üst yönetici otorite ile doğrudan bağlantısını kurmak.
2. Tüm yürütme toplantılarındaki kalite gelişmelerini tartışmak.
- 3 - Her aşamadan sonra iş alanının genel kalitesinin uygulanmasının sonuçlarını gözden geçirmek (en az yılda bir kez).
- 4 - Kalite departmanı tarafından sunulan raporları ve toplantıların tutanaklarını inceleyerek, başvurunun geçerliliğini genel hedefler ışığında doğrulamak ve bu bağlamda bölümle ilgili rehberlik yayınlamak.

5 - Uygulanmasını sağlamak için kalite yönetiminde gerekli olan yetki ve idari desteği sağlamak.

6 - Farklı uygulama düzeylerinde idari komitelerin oluşturulması ve desteklenmesi.

6.4.2. İkinci öneri

Kuruluşlar Kalite Yönetimi Departmanına aşağıdaki gibi bir bütçe ayırmalıdır

1 - Kalite departmanının geliştirilmesi için gerekli fonların uzun vadeli bir yatırım olarak izlenmesi.

2- Kalite yönetim departmanının tekrardan tesis edilmesi maliyetleri üst yönetimin devam ettirme arzusunu zayıflatacağı için kalite departmanının kurulması maliyetinin birkaç yıl içinde dağılımı, organizasyon üzerinde olumlu etki yapacaktır.

3. Organizasyonlar, doğru eğitim ve öğretim sağlamak için inisiyatif olarak kalite yönetim kadrolarının geliştirilmesi büyük yatırım yapmalı ve çalışanların çalışma ortamını iyileştirmek için sistem, araç ve yöntemler sağlamalı ve iş mekanizmalarını sürekli iyileştirmelidir.

4 - Kalite kültürünün organizasyonda yaygınlaştırılması için nitelikli ve tecrübeli kadro oluşturmalı ve araştırma çalışması yaparak kalite departmanının altyapısına harcama yapılmalı.

6.4.3. Üçüncü öneri

Aşağıdaki plan üzerinde çalışarak şirketin tüm çalışanlarına kalite prensibi üzerine eğitim verilmesi:

1- Yönetim araçları da dahil olmak üzere kalite alanında eğitim ve bilinçlendirme programlarının hazırlanması ve geliştirilmesi.

2 - Tüm çalışanlar için genel kaliteye genel bir çerçeve sunmak ve kalite kavramını çeşitli düzeylerde yönetime yaymak amacıyla uzmanlık kurslarının oluşturulması.

3 - Bölüm yöneticileri ve, liderleri ve yoğun bir derecedeki ekip üyeleri ve kalite yönetimi çalışanları için eğitim programları sunulması. Kurslarda, ağırlıklı olarak kalite felsefesi, yönetim etkinliğinin analizi ve süreçlerdeki her bir işlem için katma değerin analizi yer almalıdır.

4 - Kalite yönetimi yönündeki değişimle baş edebilmek için yönetim araçları ve yöntemleri türleri hakkında personel için eğitim kursları sağlanmalı ve şirketin sürekli iyileştirilmesi için, anlayış ve becerilerini geliştirecek ortam oluşturmalı.

5 - Çalışma ortamındaki gelişimi karşılamak için işin niteliğine ve organizasyonun planlarına uygun olarak, örgütün eğitim ihtiyaçlarını bilimsel ve planlı olarak belirlenmeli.

6. Yeni ve bir departmandan diğerine geçirilen çalışanlar için iş gereksinimlerini doğru şekilde uygulamaları ve operasyonları uygun bir şekilde gerçekleştirmeleri amacıyla farkındalık eğitimleri düzenleyin.

6.4.4. Dördüncü öneri

Kalitede uzmanlaşmış bir departman kurmanın önemini vurgulayın. Bu departman, yapılacak uygulamanın planlar, stratejiler ve temellerini hazırlayacak ve kalite ilkelerinin uygulanmasını izleyecek ve aşağıdaki hususlarda sorumluluk alacak:

1. Örgütün kalite sistemini uygulamak için gerekli olan insan kaynaklarını ve finansal kaynakları incelemek.

2 - Kalite departmanını geliştirmek için çalışacak kadro ve yeterliliklerin istihdam etmek.

3. Kalite yönetim programlarının amaçlarına ulaşmak için gerekli politikaları formüle etmek ve hedeflere ulaşmak için gereken gelişmeleri tanıtmak için uygulama yöntemini periyodik olarak gözden geçirmek.

4. Kalite ekiplerinin tavsiyelerini uygulanmasına takip ve rehberlik etmek.

5 - Kalite kavramını yaygınlaştırmanın en iyi yollarını belirlemek ve kalite farkındalığının mekanizmalarını takip etmek..

6. Bir kalite yönetim programının idari teşkilatının her bir üyesinin görev ve sorumluluklarını tanımlamak.

7 - Ekipleri onurlandırmak ve organizasyon düzeyinde seçkin ekip seçme mekanizmasına katılmak.

8 - Programın başarısında destek sağlamak ve engellerin ve güçlüklerin üstesinden gelmek.

9 - Üst yönetimin bunları uygulamak için mekanizmalar geliştirmek için rehberlik etmek.

10- Kalite yönetimi ile departman görüşmelerinin tutanakları ve uygulama durumu hakkında üst yönetime bir rapor göndermek.

11. İştiraklerin, bölümlerin ve diğerlerinin herhangi birisine uzmanlardan tavsiye olarak belirli taleplere yardımcı olmak.

12- Yararlı ve gerekli standart karşılaştırma projelerini uygulamak ve olgunluk düzeyini değerlendirmek ve kuruluş içindeki genel kalitenin uygulanmasını geliştirmek için projeler uygulamak.

13. Harici kıyaslama misyonları yürütmek ve en iyi uygulamaları organizasyonun belirli ve genel alanlarında aynı alana ve işin tabiatına dahil etmek.

14. Organizasyonun Kalite Grubunu geliştirmek ve yönetmek, böylece etkili bir iletişim, rehberlik, izleme ve destek biri olarak görev yapmak.

15 - Müşterileri kazanmak ve geliştirmek, organizasyonun pazarlama yönetimiyle ortaklaşa onlarla uzun vadeli bir ilişki kurmak için etkili bir strateji oluşturmak için su memnuniyeti ekiplerini oluşturmak ve geliştirmek.

6.4.5. Beşinci öneri

Aşamalı uygulama ihtiyacı

Bölümlerin üst düzey yöneticilerinden ve sorumlularından başlayıp en yüklü iş yüküne sahip olan ikinci ve üçüncü düzeydeki tüm çalışanlara kadar tüm bölümleri kapyarak gitmek. Aynı anda organizasyondaki tüm çalışanları dahil etmek kalite yönetiminde ve üst yönetimde büyük bir yük ortaya çıkaracağından ortada bir kaos ortamı ve uygulamada rastlantısallık oluşacaktır.

6.4.6. Altıncı öneri

Kalite kavramını yükseltmek ve kalite yönetiminin bilinirliğini ve inancını aşamalı olarak ortaya çıkarmanın başlangıcından istifade etmek.

Çevrenin, kavramların ve kalitenin metotlarını organizasyon personeli topluluğunda takviye etmek için ulaşılabilecek araçları kullanarak onları sürekli iyileştirme için gerekli becerileri kazandırmak.

Bunun için:

1- Kurum içi ve dışı dersler..

2- Şirketin gazete veya web sitesinde yayınlanacak TKY makaleleri ve yayınları.

3 - Organizasyon tarafından yapılan işin gelişimi üzerine ve her bireyin katkılarının derecesi, yaptıkları işin öneminin farkında olmalarını sağlayacak video kasetleri.

4 - Herkes için toplam kalitede yönetim konusunda odaklanan kitaplar sağlama.

5. Yıllık toplam kalite toplantıları.

6 - Toplam kalite sistemini organizasyon çalışmalarının niteliğine uygun özel standartlara uygun olarak taahhüt eden en iyi çalışan veya bölüm ödülü.

6.4.7. Yedinci öneri

Kalite belgelendirme şirketlerine ürünlerini aşağıdaki şekilde pazarlama yönünde yönlendirmek:

1- Kaliteden ödün vermeyen, dış veya iç şirketlerden kamu veya özel sektör kuruluşlarına teklif vermek.

2 - Kalite departmanının kuruluşunda işbirliğine başlamak ya da kuruluşları eğitmek.

3 - Kaliteye ilişkin bilinçlendirme broşürleri hazırlamak ve bunları kuruluşlara göndermek.

4 - İşletmelerin bölümlerin yapısını incelemek ve kuruluşların kalite yönetimi ile ilgili ihtiyaçlarını sunmak.

6.4.8. Gelecekte yapılacak çalışmalar için öneriler

Bu çalışma nihai değildir ve Libya kurumlarının kalite ilerlemesiyle ilgili çok sayıda cevaplanmamış soru yöneltmektedir. Sonuç olarak, hem bu araştırmayı güçlendirmek hem de Libya'daki kaliteyi arttırmak için yeni çalışmalara ihtiyaç vardır.

- İlk öneri, Libya gıda fabrikalarında ISO 22000 kalite yönetim sisteminin uygulanmasını engelleyen engellerin araştırılması için bu araştırmanın sonuçlarının doğrulanması üzerinde çalışmak olacaktır çünkü bu çalışma engellerin araştırılması noktasında için ilk araştırmadır. Buna ek olarak, bu araştırmada kullanılan yöntemin anket yöntemi olduğu, böylece vaka

incelemesi gibi diğer yöntemlerin bu çalışmanın sonuçlarının doğrulanmasına yardımcı olabileceğini göz önüne alınmalıdır.

- Engellerin aynı mı yoksa farklı mı olduğu kontrol etmek için yönetim ve kalkınma alanları gibi diğer hükümet kesimlerindeki engeller incelenmelidir.
- - Tüm Libyalı kurumlarda ISO 22000 kullanım standardını etkileyen engellerin eksiksiz bir araştırması yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2001). *Marketing research*: John Wiley & Sons.
- Abraham, M., Crawford, J., Carter, D., & Mazotta, F. (2000). Management decisions for effective ISO 9000 accreditation. *Management decision*, 38(3), 182-193.
- Afoakwa, E. O. (2016). *Chocolate science and technology*: John Wiley & Sons.
- Agnaia, A. A. (1997). Management training and development within its environment: the case of Libyan industrial companies. *Journal of European Industrial Training*, 21(3), 117-123.
- Ahmed, S., & Hassan, M. (2003). Survey and case investigations on application of quality management tools and techniques in SMIs. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 20(7), 795-826.
- Al-Khalifa, K. & Aspinwall, E. (1988). The development of TQM in Qatar. *The TQM Magazine*, 12(3), 194-204.
- Al-Najjar, S. M., & Jawad, M. K. (2011). ISO 9001 implementation barriers and misconceptions: An empirical study. *International Journal of Business Administration*, 2(3), 118.
- Al-Zamany, Y., Hoddell, S. E., & Savage, B. M. (2002). Understanding the difficulties of implementing quality management in Yemen. *The TQM Magazine*, 14(4), 240-247.
- Allata, S., Valero, A., & Benhadja, L. (2017). Implementation of traceability and food safety systems (HACCP) under the ISO 22000: 2005 standard in North Africa: The case study of an ice cream company in Algeria. *Food Control*, 79, 239-253.
- Amaratunga, D., Baldry, D., Sarshar, M., & Newton, R. (2002). Quantitative and qualitative research in the built environment: application of “mixed” research approach. *Work study*, 51(1), 17-31.
- Anderson, A., Basilevsky, A., & Hum, D. P. (1983). *Measurement: Theory and techniques*.
- Arvanitoyannis, I. S., & Varzakas, T. H. (2009). Application of ISO 22000 and comparison with HACCP on industrial processing of common octopus (*Octopus vulgaris*)—Part I. *International journal of food science & technology*, 44(1), 58-78.
- Askey, J., & Malcolm, A. (1997). Quality management in the UK advertising industry. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 14(2), 186-196.
- Au, G., & Choi, I. (1999). Facilitating implementation of total quality management through information technology. *Information & management*, 36(6), 287-299.
- Balzarova, M. A., Bamber, C. J., McCambridge, S., & Sharp, J. M. (2004). Key success factors in implementation of process-based management: A UK

- housing association experience. *Business Process Management Journal*, 10(4), 387-399.
- Baş, M., Yüksel, M., & Çavuşoğlu, T. (2007). Difficulties and barriers for the implementing of HACCP and food safety systems in food businesses in Turkey. *Food Control*, 18(2), 124-130.
- Beckford, J. (2010). *Quality: A critical introduction*: Routledge.
- Blaxter, L. (2002). *How to research*: McGraw-Hill Education (UK).
- Botonaki, A., Polymeros, K., Tsakiridou, E., & Mattas, K. (2006). The role of food quality certification on consumers' food choices. *British Food Journal*, 108(2), 77-90.
- Bourque, L. (2003). *How to conduct self-administered and mail surveys* (Vol. 3): Sage.
- Boys, K., & Grant, J. (2009). *ISO 9000 Standards: Implicit Barrier or Trade Facilitation Strategy*. Paper presented at the Agricultural and Applied Economics Association, Annual Meeting.
- Bryman, A. (2004). *Social Research Method* (Second edition ed.). New York USA: Oxford University Press Inc.
- Bryman, A., & Cramer, D. (2002). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows: a guide for social scientists*: Routledge.
- Casadesús, M., & Karapetrovic, S. (2005). The erosion of ISO 9000 benefits: a temporal study. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 22(2), 120-136.
- Chen, W.-H., & Lu, R. S. (1998). A Chinese approach to quality transformation. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 15(1), 72-84.
- Chisnall, P. M. (2001). *Marketing research* (Sixth edition ed.): Mcgraw Hill; London.
- Churchill, G. A., Brown, T. J., & Suter, T. A. (2001). *Basic marketing research*: Dryden Press Fort Worth, TX.
- Collis, J., & Hussey, R. (2013). *Business research: A practical guide for undergraduate and postgraduate students*: Palgrave macmillan.
- Conca, F. J., Llopis, J., & Tarí, J. J. (2004). Development of a measure to assess quality management in certified firms. *European journal of operational research*, 156(3), 683-697.
- Corbett, L. M., & Rastrick, K. N. (2000). Quality performance and organizational culture: A New Zealand study. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 17(1), 14-26.
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*: Sage publications.
- Crosby, P. (1987). *Quality process improvement Management College (course materials)*: San Jose, CA; Philip Grosby associates, Inc.

- Crosby, P. B. (1996). *Quality is still free: making quality certain in uncertain times*: McGraw-Hill Companies.
- Dahhan, O. (1988). Jordanian top managers: characteristics, activities and decision-making style. *Abhath Al-Yarmouk, Hum. & Soc. Sci*, 4(1), 37-55.
- Dale, B. G., Van der Wiele, T., & Van Iwaarden, J. (2003). *Managing quality*: John Wiley & Sons.
- Danyen, S., & Callychurn, S. (2013). *Barriers to total quality management (TQM)-Implementation in the mauritian food industry*. Paper presented at the Proceedings of the 11th International Conference on Manufacturing Research (ICMR2013), Cranfield University, UK, 19th.
- Daymon, C., & Holloway, I. (2010). *Qualitative research methods in public relations and marketing communications*: Routledge.
- de Macedo-Soares, T. D. L., & Lucas, D. C. (1996). Key quality management practices of leading firms in Brazil: findings of a pilot-study. *The TQM Magazine*, 8(4), 55-70.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis: Quality. Productivity and Competitive Position, Massachusetts, USA*.
- Dick, G. P. (2000). ISO 9000 certification benefits, reality or myth? *The TQM Magazine*, 12(6), 365-371.
- Dickenson, R. P., Campbell, D. R., & Azarov, V. N. (2000). Quality management implementation in Russia: strategies for change. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 17(1), 66-82.
- Dictionary, O. E. (2007). Oxford English dictionary online: JSTOR.
- Dory, J., & Schier, L. (2002). Perspectives on the American quality movement. *Business Process Management Journal*, 8(2), 117-139.
- Easterby-Smith, M., Thorpe, R., & Lowe, A. (2002). *Management research: An Introduction* (Second edition ed.): Sage Publication Ltd.
- Escanciano, C., Fernández, E., & Vázquez, C. (2001). Influence of ISO 9000 certification on the progress of Spanish industry towards TQM. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 18(5), 481-494.
- Escanciano, C., & Leticia Santos-Vijande, M. (2014). Implementation of ISO-22000 in Spain: obstacles and key benefits. *British Food Journal*, 116(10), 1581-1599.
- Escanciano, C., & Santos-Vijande, M. L. (2014). Reasons and constraints to implementing an ISO 22000 food safety management system: Evidence from Spain. *Food Control*, 40, 50-57.
- Faergemand, J., & Jespersen, D. (2004). ISO 22000 to ensure integrity of food supply chain. *ISO Management Systems*, 5, 1-24.
- Farag, A., & HALIS, M. (2016). Attitudes Of Employees In The Food Industry Organization In Libya Toward Obstacles Application Of Quality Management Systems. *Kastamonu University Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty*, 13.

- Farley, R. (1971). Planning for development in Libya.
- Feigenbaum, A. (1991). *Total quality control* (Third edition ed.). New York: McGraw-Hill.
- Field, A. (2000). Discovering statistics using SPSS for Windows: Advanced techniques for beginners (Introducing Statistical Methods series): SAGE publications Ltd London, UK.
- Fouayzi, H., Caswell, J. A., & Hooker, N. H. (2006). Motivations of fresh-cut produce firms to implement quality management systems. *Review of Agricultural Economics*, 28(1), 132-146.
- Frank, M. (1988). Juran's Quality Control Handbook: McGraw-Hill, New York.
- Gaaloul, I., Riabi, S., & Ghorbel, R. E. (2011). Implementation of ISO 22000 in cereal food industry "SMID" in Tunisia. *Food Control*, 22(1), 59-66.
- Gehani, R. R. (1993). Quality value-chain: A meta-synthesis of frontiers of quality movement. *The Academy of Management Executive* (1993-2005), 29-42.
- Ghauri, P., Gronhaug, K., & Kristianslund, I. (1995). *Research methods in business studies: A Practical Guide*
- Ghobadian, A., & Gallear, D. (1997). TQM and organization size. *International Journal of Operations & Production Management*, 17(2), 121-163.
- Ghobadian, A., Speller, S., & Jones, M. (1994). Service quality: concepts and models. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 11(9), 43-66.
- Gill, J., & Johnson, P. (1997). *Research methods for management* (Second ed.). London: Paul Chapman.
- Given, L. M. (2008). *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*: Sage Publications.
- Glover, L., & Siu, N. (2000). The human resource barriers to managing quality in China. *International Journal of Human Resource Management*, 11(5), 867-882.
- Goetsch, D. L., & Davis, S. (2006). *Quality management: Introduction to total quality management for production, processing, and services*. New Jersey, USA. : Prentice Hall.
- Gómez-López, R., Serrano-Bedia, A. M., & López-Fernández, M. C. (2016). Motivations for implementing TQM through the EFQM model in Spain: an empirical investigation. *Total Quality Management & Business Excellence*, 27(11-12), 1224-1245.
- González, C. E. (2004). Motivations and Barriers of Implementing an EMS in Spanish Organizations. *University of East Anglia, Norwich*.
- Gotzamani, K. D., & Tsiotras, G. D. (2002). The true motives behind ISO 9000 certification: their effect on the overall certification benefits and long term contribution towards TQM. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 19(2), 151-169.
- Gray, D. E. (2013). *Doing research in the real world*: Sage.

- Gupta, P. (2006). *ISO 9000: 2000 An Implementation Guide*: BookSurge Publishing.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (1998). *Multivariate data analysis* (Vol. 5): Prentice hall Upper Saddle River, NJ.
- Hansson, J., & Klefsjö, B. (2003). A core value model for implementing total quality management in small organisations. *The TQM Magazine*, 15(2), 71-81.
- Haupt, T. C., & Whiteman, D. E. (2004). Inhibiting factors of implementing total quality management on construction sites. *The TQM Magazine*, 16(3), 166-173.
- Herath, D., & Henson, S. (2006). Does Canada need mandatory HACCP? Evidence from the Ontario food processing sector. *Canadian Journal of Agricultural Economics/Revue canadienne d'agroeconomie*, 54(4), 443-459.
- Ho, S. K. (1999). Change for the better via ISO 9000 and TQM. *Management decision*, 37(4), 381-388.
- Hunter, L., & Leahey, E. (2008). Collaborative research in sociology: Trends and contributing factors. *The American Sociologist*, 39(4), 290-306.
- Ishikawa, K. (1976). *Guide to Quality Control*, Asian Productivity Organisation.
- Ishikawa, K. (1990). *Introduction to quality control*: Productivity Press.
- ISO 22000: 2005 Standard. (2005). International Standard Organization.
- ISO, I. (2014). 22000: 2005. 2005. Food Safety Management Systems—Requirements for any Organization in the Food Chain.
- Jankowicz, A. D. (2005). *Business research projects* (F. edition Ed.): Cengage Learning EMEA.
- Jeffries, D. R., Evans, B., & Reynolds, P. (1996). *Training for total quality management*: Kogan Page Publishers.
- Johnson, P., & Duberley, J. (2000). *Understanding management research: An introduction to epistemology*: Sage.
- José Tarí, J., & Molina, J. F. (2002). Quality management results in ISO 9000 certified Spanish firms. *The TQM Magazine*, 14(4), 232-239.
- Jousef, J. (1989). *Leadership for quality: An executive handbook*. New York: Free Press.
- Karaman, A. D., Cobanoglu, F., Tunalioglu, R., & Ova, G. (2012). Barriers and benefits of the implementation of food safety management systems among the Turkish dairy industry: A case study. *Food Control*, 25(2), 732-739.
- Kifayah, A., & Zuraidah, M. Z. (2002). Barriers to implementing TQM in Indonesian manufacturing organizations. *The TQM Magazine*, 14(6), 367-372.
- Krüger, V. (2001). Main schools of TQM: "the big five". *The TQM Magazine*, 13(3), 146-155.
- Kumar, R. (1999). *Research Methodology A step-by-Step Guide for Beginners* (Fourth ed.). London: Sage Publication.
- Küpper, G., & Batt, P. J. (2009). Barriers to the adoption of quality assurance systems in the food and beverage sector.

- Laszlo, G. P. (2000). ISO 9000–2000 version: implications for applicants and examiners. *Measuring Business Excellence*, 4(4), 11-14.
- Lau, R. S., & Anderson, C. (1998). A three-dimensional perspective of total quality management. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 15(1), 85-98.
- Lee, S., Roberts, P., & Lau, W. (1999). Survey on ISO 9000 quality management system implementation in Hong Kong. *Managerial Auditing Journal*, 14(1/2), 79-88.
- Llopis, J., & José Tarí, J. (2003). The importance of internal aspects in quality improvement. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 20(3), 304-324.
- Lokunaragodage, C., Wickramasinghe, I., & KKDS, R. (2016). Review of ISO 22000: 2005, Structural synchronization and ability to deliver food safety with suggestions for improvements. *Journal of Tea Science Research*, 6.
- Macheka, L., Manditsera, F. A., Ngadze, R. T., Mubaiwa, J., & Nyanga, L. K. (2013). Barriers, benefits and motivation factors for the implementation of food safety management system in the food sector in Harare Province, Zimbabwe. *Food Control*, 34(1), 126-131.
- Madu, C. N. (1997). Quality management in developing economies. *International Journal of Quality Science*, 2(4), 272-291.
- Magd, H., & Curry, A. (2003). An empirical analysis of management attitudes towards ISO 9001: 2000 in Egypt. *The TQM Magazine*, 15(6), 381-390.
- Maldonado, E., Henson, S., Caswell, J., Leos, L., Martinez, P., Aranda, G., & Cadena, J. (2005). Cost–benefit analysis of HACCP implementation in the Mexican meat industry. *Food Control*, 16(4), 375-381.
- Martinez-Lorente, A. R., & Martinez-Costa, M. (2004). ISO 9000 and TQM: substitutes or complementaries? An empirical study in industrial companies. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 21(3), 260-276.
- Martínez Martínez, C., Balbastre Benavent, F., Angeles Escribá Moreno, M., González Cruz, T., & Pardo del Val, M. (2000). Analysis of the implementation of ISO 9000 quality assurance systems. *Work study*, 49(6), 229-241.
- Masakure, O., Cranfield, J., & Henson, S. (2011). Factors affecting the incidence and intensity of standards certification evidence from exporting firms in Pakistan. *Applied Economics*, 43(8), 901-915.
- Mauil, R., Brown, P., & Cliffe, R. (2001). Organisational culture and quality improvement. *International Journal of Operations & Production Management*, 21(3), 302-326.
- Mercan, Ş., & Bucak, T. (2013). The ISO 22000 Food Safety Management System in the Food and Beverage Industry. *International Journal of Education and Research*, 1(6), 3.
- Mills, J., Dye, K., & Mills, A. (2009). *Understanding Organisational change*: Routledge.

- Morgan, G. A., & Griego, O. V. (1998). *Easy use and interpretation of SPSS for Windows: Answering research questions with statistics* (Vol. 1): Psychology Press.
- Moser, S. B., & Bailey, T. L. (1997). Total quality management in the US Air Force: a study of application and attitudes. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 14(5), 482-490.
- Murray, P. (1999). Fundamental issues in questionnaire design. *Accident and emergency nursing*, 7(3), 148-153.
- Musa, E. A. E., & Alawad, I. K. (2011). The Impact of Implementation of Total Quality Management on Plants' Productivity: Evidence from Poultry Processing Plants-Saudi Arabia-Central Region. *International Journal of Engineering Science and Technology (IJEST)*, 3(5), 4426-4433.
- Nguyen, T., Wilcock, A., & Aung, M. (2004). Food safety and quality systems in Canada: An exploratory study. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 21(6), 655-671.
- Nilsson, L., Johnson, M. D., & Gustafsson, A. (2001). The impact of quality practices on customer satisfaction and business results: product versus service organizations. *Journal of Quality Management*, 6(1), 5-27.
- Oakland, J. S. (2014). *Total quality management and operational excellence: text with cases* (F. edition Ed.): Routledge.
- Oppenheim, A. (1992). *Questionnaire design, interviewing and attitude measurement*. 1992.
- Osaili, T. M., Obeidat, B. A., Hajeer, W. A., & Al-Nabulsi, A. A. (2017). Food safety knowledge among food service staff in hospitals in Jordan. *Food Control*, 78, 279-285.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step-by-step guide to data analysis using SPSS version 15*.
- Pan, J.-N. (2003). A comparative study on motivation for and experience with ISO 9000 and ISO 14000 certification among Far Eastern countries. *Industrial Management & Data Systems*, 103(8), 564-578.
- Phillips, E., & Pugh, D. (2010). *How to get a PhD: A handbook for students and their supervisors*: McGraw-Hill Education (UK).
- Prajogo, D. I. (2009). Experiences of Australian firms in implementing ISO 9001: a comparison of the 1994 and 2000 versions. *International Journal of Productivity and Quality Management*, 4(4), 383-399.
- Prasad, S., & Tata, J. (2003). The role of socio-cultural, political-legal, economic, and educational dimensions in quality management. *International Journal of Operations & Production Management*, 23(5), 487-521.
- Qijun, J., & Batt, P. J. (2016). Barriers and benefits to the adoption of a third party certified food safety management system in the food processing sector in Shanghai, China. *Food Control*, 62, 89-96.

- Quazi, H. A., Hong, C. W., & Meng, C. T. (2002). Impact of ISO 9000 certification on quality management practices: A comparative study. *Total quality management*, 13(1), 53-67.
- Rahman, S. (2001). A comparative study of TQM practice and organisational performance of SMEs with and without ISO 9000 certification. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 18(1), 35-49.
- Ramadan, A. (2002). *Human Resource Planning and Staffing Practice in Libyan Public Sector Organisations*. PhD. Thesis, Liverpool John Moores University, UK.
- Rea, L. M., & Parker, R. A. (2014). *Designing and conducting survey research: A comprehensive guide*: John Wiley & Sons.
- Robson, C., & McCartan, K. (2016). *Real world research*: John Wiley & Sons.
- Santa, D., Nikolovska-Nedelkoska, D., Kalevska, T., & Damjanovski, D. (2013). Challenges For Implementation Of Iso 22000-A Case Study In Ice Cream Factory. *TECHNOLOGY*, 2013, 18-19.
- Sapsford, R., & Jupp, V. (2006). *Data collection and analysis* (S. edition Ed.): Sage.
- Saunders, M. N. (2011). *Research methods for business students*, 5/e: Pearson Education India.
- Seagrave, P. (2007). *ISO 22000: Food safety management systems and their related requirements*. Paper presented at the Sixth world congress on seafood safety, quality and trade.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research methods for business: A skill building approach*: John Wiley & Sons.
- Semos, A., & Kontogeorgos, A. (2007). HACCP implementation in northern Greece: Food companies' perception of costs and benefits. *British Food Journal*, 109(1), 5-19.
- Shami. (2004). Analysis of the benefits of implementing the quality management system from the perspective of the management of food factories in Jordan. *Journal of Agricultural Sciences Studies*, 31(2).
- Sharif, I. M. (2005). *The barriers affecting the implementation of quality management system-ISO 9000 in Libyan manufacturing public sector organisations*. University of Salford.
- Shibani, A., Saidani, M., Sagoo, A., & Gherbal, N. (2012). *Investigation of Total Quality Management in Libya: A Proposed Guideline of Implementation*. Paper presented at the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management Istanbul, Turkey.
- Shokshok, M. A., & Krais, O. A. A. (2015). An Investigation of Quality Practices in Libyan Industrial Companies. *World Academy of Science, Engineering and Technology, International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 9(8), 2865-2871.
- Sikora, T., & Nowicki, P. (2007). Food safety assurance according to Codex Alimentarius and ISO 22000 Standard. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, 57(4C), 489-493.

- Slack, N., Chambers, S., & Johnston, R. (2010). *Operations management*: Pearson education.
- Sofia, T., & Paulo, S. (2013). Food safety management system implementation and certification: survey results. *Total Quality Management & Business Excellence*, 24(3-4), 275-293.
- Stebbing, L. (1993). *Quality assurance: the route to efficiency and competitiveness*: Prentice Hall.
- Sun, H., & Cheng, T.-K. (2002). Comparing reasons, practices and effects of ISO 9000 certification and TQM implementation in Norwegian SMEs and large firms. *International Small Business Journal*, 20(4), 421-442.
- Sun, H., Kee Hui, I., Tam, A. Y., & Frick, J. (2000). Employee involvement and quality management. *The TQM Magazine*, 12(5), 350-354.
- Tricker, R. (2014). *ISO 9001: 2008 for Small Businesses*: Routledge.
- Trienekens, J., & Zuurbier, P. (2008). Quality and safety standards in the food industry, developments and challenges. *International Journal of Production Economics*, 113(1), 107-122.
- Tsiotras, G., & Gotzamani, K. (1996). ISO 9000 as an entry key to TQM: the case of Greek industry. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 13(4), 64-76.
- Tunalioglu, R., Cobanoglu, F., & Demet Karaman, A. (2012). Defining economic obstacles to the adoption of food safety systems in table olive processing firms. *British Food Journal*, 114(10), 1486-1500.
- Van der Wiele, A., Dale, B., & Williams, A. (1997). ISO 9000 series registration to total quality management: the transformation journey. *International Journal of Quality Science*, 2(4), 236-252.
- Wadsworth, H. M., Stephens, K. S., & Godfrey, A. B. (2002). *Modern methods for quality control and improvement*: John Wiley & Sons.
- Weyandt, A. J., da Costa, S. R. R., Nunes, M. L., & Gaspar, A. (2011). Environmental & food safety management systems, according to ISO 14001 & ISO 22000 in fish processing plants: experiences, critical factors & possible future strategies. *Procedia Food Science*, 1, 1901-1906.
- Wisker, G. (2007). *The postgraduate research handbook: Succeed with your MA, MPhil, EdD and PhD* (S. edition Ed.): Palgrave Macmillan.
- Withers, B., & Ebrahimpour, M. (2000). Does ISO 9000 certification affect the dimensions of quality used for competitive advantage? *European management journal*, 18(4), 431-443.
- Withers, B. E., & Ebrahimpour, M. (2001). Impacts of ISO 9000 registration on European firms: a case analysis. *Integrated Manufacturing Systems*, 12(2), 139-151.
- Yahya, S., & Goh, W.-K. (2001). The implementation of an ISO 9000 quality system. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 18(9), 941-966.

Yin, R. K. (2013). *Case study research: Design and methods*: Sage publications.

Yong, J., & Wilkinson, A. (2001). Rethinking total quality management. *Total quality management*, 12(2), 247-258.

Zikmund, W. G., Babin, B. J., Carr, J. C., & Griffin, M. (2013). *Business research methods* (Ninth edition ed.): Cengage Learning.

EKLER**EK: İNGİLİZCE ANKET**

Questionnaire

I hope that you will answer the questionnaires that have been develop to study the obstacles that affect the application of ISO 22000 system in the food factories in Libya

This questionnaire is part of the requirements for obtaining the exact degree (PhD) in the field of business management and your contribution is appreciate and respect for the effort that you are help the researcher to get an accurate and realistic information on the subject of research and constitutes support for scientific research.

Yours utmost thanks and appreciation

Section 1: Demographic and social characteristics of the study sample

Gender:

Female

Male

Nationality:

Non Libyan

Libyan

Age range:

Less than 25 years

from 25 to 50 years

More than 50 years

Qualification:

Middle college - High Institute - Bachelor - Graduate

Section (2) Functional characteristics of the study sample

Job title:

Director of Administration

Head of the Department

Supervisor

Laboratory Technician

Years of work experience:

Less than 5 years

from 5 to 10 years

more than 10 years

Obtain training in the field of quality:

No

Yes

- Field session for the trainees previously:

ISO

quality

course in excellent operating

Section (3) Characteristics of the facility and the quality of its products

-The type of Food product in the factory

Milk

Juice

flour

Candy

-The level of quality of the products offered by the facility to the consumer compared with similar products in the market:

Excellent good medium weak NA

The agency responsible for quality control of the facility:

Quality Management production management Control Department NA

	YES	NO
- Does the factory adoption ISO 9000:	☐	☐
-Does the factory applied (HACCP):	☐	☐
-Does the factory applied ISO 22000	☐	☐
-Is the factory applied Good Manufacturing Practice system (GMP)?	☐	☐
- Are there any special specifications for each product?	☐	☐
-Is the factory obtain the certificate of conformity (and a sign of quality)?	☐	☐
-Are the factory comply with the specifications for the standard?	☐	☐
-Is the factory complies with the national standard specifications	☐	☐
-Is the factory complies with international standard specifications?	☐	☐

- Does the factory's desire to implement the ISO 22000 quality system or has been superimposed?

None

Impose

Desire

-Are Senior management supports the factory to improve its management to reach a modern management?

Never

Rarely

Often

Always

-Is The factory people are familiar with ISO 22000 and able to be implemented in all departments?

No

Planning to train

Yes

Section 4. Understanding and awareness of purpose QMS

NO	Statement (Understanding and awareness)	Not important	Of minor important	Of average important	Fairly important	Very important
1	Method to ensure high quality of products and services					
2	Make the Client the hub of all business processes					
3	To build a consistent way to document					
4	For build up a formal quality system					
5	Enhance operational control					

Section 5. Motives (reasons) for ISO 22000 certification

NO	Statement (Motives)	Not important	Of minor important	Of average important	Fairly important	Very important
1	To use as a useful promotional and public relations tool					
2	In order to stay in business					
3	Pressure from competitors who have been ISO 22000 certified					
4	Immediate reaction to explicit customers' demand					
5	To meet government demands, requirements, or pressures					
6	To avoid potential export barriers					
7	To improve customer satisfaction					
8	To improve organisational efficiency and productivity					
9	To motivate employees					
10	To maintain. /increase market share					
11	To improve company image					
12	To increase the competitive advantage of the company					
13	To be eligible for tenders					
14	To improve employee relations					
15	To improve the quality of the products and services offered					
16	As part of a wider quality improvement process (e. g. TQM					

Section 6. Benefits from ISO 22000 certification

NO	Statement (Benefits)	Strongly agree	Agree	Neutral	Disagree	Strongly dis agree
1	Demonstrate an organisation's commitment to food safety					
2	Ensure control, at all stages of the food supply chain, are in place to prevent food safety hazards					
3	Embed and improve the internal processes needed to provide consistently safe food					
4	Provide a framework for management commitment, supplier and customer communication and continuous improvement of the food safety system					
5	Provide confidence to customers and other stakeholders that you have the ability to control food safety hazards and provide safe products					
6	Provide a means of continual improvement that ensures the food safety management system is reviewed and updated, so that all activities related to food safety remain safe and effective					
7	Significant cost, waste and rework reduction					
8	Reduced customer complaints					
9	Improved sales and higher profit					
10	Increased quality awareness within the organisation					
11	Improved the quality of products					
12	Performance improvement and increased productivity					
13	Improved competitive position					
14	Easier penetration to new markets around the world					
15	Add strength to the company reputation					

Section 7.1. External Obstacles that affect the application of ISO 22000 system

	Statement External Obstacles	Strongly agree	Agree	Neutral	Disagree	Strongly dis agree
1	There is a lack of consultant properly qualified in a certain sector					
2	High cost of certification (registration, consultation fees)					
3	No outside pressure to make the organisation implementing the standards					
4	No government financial support to the organisation to implement this system					
5	There is a shortage of providing necessary studies from governmental department to help the organisation in seeking the certification					
6	Present of featherbedding system (overstaff employment) in the organisation					
7	The relationships between government departments and the organisation is very weak					
8	The organisation is facing imposed tariffs and trade barriers to export its products					
9	No inside pressure to make the organisation implement the standards					

Do you have any observations and other obstacles can you added to the External obstacles?

Section 7.2. Organizational Obstacles that affect the application of ISO 22000 system

	Statement	Strongly agree	Agree	Neutral	Disagree	Strongly dis agree
1	There is a lack of top management commitment					
2	There is no leadership					
3	No cross-functional cooperation between departments					
4	No employee involvement and empowerment					
5	Lack of reward and motivation systems					
6	The organisation does not focus on customers					
7	No customer feedback system					
8	There is a lack of cooperation from customers					
9	There is a lack of cooperation from suppliers					
10	Seeking ISO 22000 certification not as a further quality improvement					
11	Customer's satisfaction principle not appreciated in the organisation					
12	There is absence of the customer's voice in the organisation					
13	There is a lack of periodic management review					
14	There are a lack of training programs relating to quality management system					

Do you have any observations and other obstacles can you added to the Organization obstacles?

Section 7.4. Technical obstacles

NO	Statement Technical obstacles	Strongly agree	Agree	Neutral	Disagree	Strongly disagree
1	There is a lack of understanding of the purpose of ISO 22000 certification					
2	There is a lack of understanding the benefits of ISO 22000 certification					
3	No awareness of ISO 22000 standards through employees					
4	There is a lack of time					
5	Ineffective communication between departments					
6	Ineffective communication between the organisation and its suppliers					
7	There is a lack of information					
8	The organisation have a difficulty of calibration					
9	There is a difficulty to control the documentation during registration process					
10	Too difficult to learn the ISO 22000 standards requirements and to implement them					
11	Insufficient technology and poor quality management practices in the organisation					
12	The organisation has difficulty to procure raw materials					
13	No proper incoming materials assessment carry out by the supplier					
14	No control of suppliers procedures					
Do you have any observations and other obstacles can you added to the technical obstacles?						

Thank you very much for spending the time filling in this questionnaire. The results will prove invaluable to the research into quality activities in Libya

EK B: ANKET (TÜRKÇE)

Anket

Libya'daki gıda fabrikalarında ISO 22000 uygulanmasını etkileyen engelleri araştırmak için geliştirilen bu anketi cevaplamanızı umuyorum. Bu araştırma İşletme Yönetimi alanında yapılan doktroa çalışmasının bir bölümünü oluşturmaktadır. Araştırmaya verdiğiniz doğru ve gerçek bilgilerle yaptığınız katkıdan ötürü size teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Bölüm 1: Örneklemenin sosyal ve demografik özellikleri

Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek

Uyruk: ☐ Libyalı ☐ Libyalı Değil

Yaş aralığı: ☐ 25- ☐ 25-50 ☐ 50+

Eğitim: ☐ Orta okul - ☐ Yüksek Enstitü - ☐ Lisans - ☐ Lisansüstü

Bölüm (2) Örneklemenin işlevsel özellikleri

Unvan ☐ İdari Müdür ☐ Birim Başkanı ☐ Amir..... ☐ Laboratuar Teknisyeni

Çalışma Deneyimi: ☐ - 5- ☐ 5-10 yıl ☐ 10+ yıl

Kalite alanında eğitim alma: ☐ Hayır ☐ Evet

Alınan Eğitim türü: ☐ ISO ☐ Kalite ☐ Mükemmel operasyon

Bölüm (3) Ürünün kalitesi ve tesisin özellikleri

-Ürün türü : ☐ Süt ☐ Meyve Suyu ☐ Un ☐ Şeker

- Piyasadaki benzer ürünlerle karşılaştırıldığında, tesisin müşteriye sunduğu ürünlerin kalitesinin seviyesi.:

☐ Mükemmel ☐ iyi ☐ orta ☐ düşük ☐ NA

Kaliteden sorumlu birim: ☐ Kalite Yönetimi ☐ Ürün Yönetimi ☐ Kontrol Departmanı ☐ NA

- Fabrika'nın ISO 9000 sertifikası var mı : ☐ Hayır ☐ Evet

-Fabrika (HACCP) uyguluyor mu: ☐ Hayır ☐ Evet

-Fabrika ISO 22000 uyguluyor mu? ☐ Hayır ☐ Evet

-Fabrika iyi üretim uygulamalarına sahip mi (GMP)? ☐ Hayır ☐ Evet

- Her ürün için özel şartlar var mı? ☐ Hayır ☐ Evet

-Fabrika uygunluk belgesi alıyor mu (kalite açısından)? ☐ Hayır ☐ Evet

-Fabrika şartlar standart şartlarına uygun mu? ☐ Hayır ☐ Evet

-Fabrika ulusal standart şartlarına uygun mu ☐ Hayır ☐ Evet

- Fabrika uluslararası standart şartlarına uygun mu? ☐ Hayır ☐ Evet

- Fabrika ISO 22000 kalite sistemini uygulamak istiyor mu yoksa dışarıdan baskı mı var? ☐ Hiçbiri ☐

Baskı ☐ İstiyor

- Üst yönetim fabrikanın modern yönetime erişmek için yönetimlerini geliştirmek istiyor mu?

☐ Asla ☐ Nadiren ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Her zaman

- Fabrika çalışanları ISO 22000'e aşina mı ve tüm birimlerde uygulayabilecek yetilere sahipler mi?

☐ Hayır ☐ Eğitim Planlanıyor ☐ Evet

Bölüm 4. KYS'nin amacının anlama ve farkında olma

NO	Maddeler (anlama ve farkındalık)	Önemli değil	Çok önemli değil	ne önemli ne değil	oldukça önemli	çok önemli
1	Yüksek kaliteli ürünler ve hizmetler sağlama yöntemi					
2	Müşteriyi tüm iş süreçlerinin merkezi haline getirmek					
3	Belgelendirmede tutarlı bir yol oluşturmak.					
4	Resmi kalite sistemi geliştirmek için					
5	Operasyonel kontrolü geliştirmek					

Bölüm 5. ISO 22000 Serfikası için Motifler (Nedenler)

NO	Maddeler (Nedenler)	Önemli değil	Çok önemli değil	ne önemli ne değil	oldukça önemli	çok önemli
1	Yararlı bir tanıtım ve halkla ilişkiler aracı olarak kullanmak					
2	Sektörde var kalmak					
3	ISO 22000 sertifikalı rakiplerin baskısı					
4	Müşterilerin talebine anında açıkça cevap vermek					
5	Devletin taleplerini, gereksinimlerini veya baskılarını karşılamak					
6	Potansiyel ihraç engellerini önlemek					
7	Müşteri memnuniyetini geliştirmek					
8	Örgütsel etkinliği ve verimliliği artırmak					
9	Çalışanları motive etmek					
10	Pazar payını korumak/artırmak					
11	Şirketin imajını geliştirmek					
12	Şirketin rekabet avantajını arttırmak					
13	İhaleler için uygun olmak					
14	Çalışan ilişkilerini geliştirmek					
15	Sunulan ürünlerin ve hizmetlerin kalitesini artırmak					
16	Daha geniş bir kalite geliştirme sürecinin bir parçası olarak (KYS gibi)					

Bölüm 6. ISO 22000'nin Faydaları (Bu bölüm, ISO 22000 uygulamasının yararlarını ölçmeyi amaçlamaktadır)

NO	Maddeler (Faydalar)	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Bir örgütün gıda güvenliği konusundaki taahhüdünü gösterir					
2	Gıda tedarik zincirinin tüm aşamalarında, gıda güvenliği tehlikelerini önlemek için kontrol sağlar					
3	Tutarlı bir şekilde güvenli gıda sağlamak için gereken iç süreçleri yerleştirir ve geliştirir					
4	Yönetim taahhüdü, tedarikçi ve müşteri iletişimi ve gıda güvenliği sisteminin sürekli iyileştirilmesi için bir çerçeve sağlar					
5	Müşterilere ve diğer paydaşlara, gıda güvenliği risklerini kontrol etme ve güvenli ürünler sunma becerisine sahip olduğuna dair güven sağlar					
6	Gıda güvenliği yönetim sisteminin gözden geçirilmesini ve güncellenmesine imkan vererek, gıda güvenliği ile ilgili tüm faaliyetlerin güvenli ve etkili olmasını mümkün kılan sürekli iyileştirme araçları sağlar					
7	Maliyetleri ve yeniden işlemleri azaltır					
8	Müşteri şikayetlerini azaltır					
9	Satışları ve karı artırır					
10	Örgüt içinde kalite farkındalığını artırır					
11	Ürünlerin kalitesini geliştirir					
12	Artan üretim ve performans gelişimi sağlar					
13	Yarışmacı pozisyonu geliştirir					
14	Dünyadaki yeni pazarlara erişimi daha kolaylaştırır					
15	Şirketin itibarını güçlendirir.					
Varsa diğer:						

Bölüm 7.1. ISO 22000 sisteminin uygulanmasını etkileyen dışsal engeller

NO	Maddeler Dışsal Engeller	Keskinlikle katılıyorrum	Katılıyorrum	Kararsızım	Katılmıyorrum	Keskinlikle Katılmıyorrum
1	Belli bir sektörde nitelikli bir danışman eksikliği var.					
2	Yüksek sertifika maliyeti (kayıt, danışma ücretleri)					
3	Örgütün standartları uygulamasına yönelik herhangi bir dış baskı yok					
4	Bu sistemi uygulamak için örgüte devletten maddi destek yok					
5	Sertifika aramada kuruluşa yardım etmek için hükümet biriminden gerekli çalışmaları sağlamada eksiklik var					
6	Örgütte işçilerin sendikalarca korunma sistemi (aşırı istihdam) mevcut					
7	Devlet birimleri ve örgüt arasındaki ilişkiler çok zayıftır					
8	Örgüt, ürünlerini ihraç etmek için zorunlu tarife ve ticaret engelleri ile karşı karşıyadır.					
9	Örgütün standartları uygulamasına yönelik herhangi bir içeride baskı yok					

Dışsal engellere ekleyebileceğiniz bunların dışında başka etmenler var mı?

.....

.....

Bölüm 7.2. ISO 22000'in Uygulanmasını Etkileyen Örgütsel Engeller

NO	Maddeler Örgütsel Engeller	Keskinlikle katılıyorrum	Katılıyorrum	Kararsızım	Katılmıyorrum	Keskinlikle Katılmıyorrum
1	Üst yönetim taahhüt eksikliği var					
2	Liderlik eksikliği var.					
3	Departmanlar arasında çapraz işlevsel işbirliği yok					
4	Çalışanlar dahil edilmiyor ve yetkilendirilmiyor					
5	Ödül ve motivasyon sistemi eksikliği var					
6	Örgüt,müşterilerine odaklanmıyor					
7	Müşteri geri dönüt sistemi yok.					
8	Müşterilerle işbirliği eksikliği var.					
9	Tedarikçilerle işbirliği eksikliği var.					
10	ISO 22000 belgesi kalite geliştirme amaçlı aranmıyor					
11	Müşteri memnuniyeti ilkesi örgütte takdir edilmemektedir					
12	Örgütte müşterinin sesi yok.					
13	Periyodik yönetim gözden geçirme eksikliği var.					
14	Kalite yönetim sistemi ile ilgili eğitim programlarının eksikliği var.					

Örgütsel engellere ekleyebileceğiniz bunların dışında başka etmenler var mı ?

.....

.....

.....

Bölüm. 7.3. Örgüt Kültürü Engelleri

NO	Maddeler Örgüt Kültürü Engelleri	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Çalışanlar örgütün mevcut sistemin değişmesine karşı direnç gösteriyor.					
2	Mevcut sistemi değiştirmek zor.					
3	Örgütte hakim bir bürokratik kültür var.					
4	Yanlış pozisyonlarda yanlış insanlar var.					
5	Çalışan devamsızlığı yüksek					
6	Hataları kabul etmekten korkulur					
7	Çalışanlar, kalite yönetim sistemini bir ezme aracı olarak görüyorlar.					
8	Kalite kelimesi birçok işçi için küfür gibidir.					
9	Çalışanlar örgütün geleceğine yönelik çalışmıyor.					
10	Çalışanlar yeni bir fikirle gelmek yerine talimatları izlemeyi istiyor.					
11	Çalışanlar sadece kendi çıkarına bakar.					
12	Kalite yönetim sistemi ek iş yüküdür.					

Bölüm 7.4. Teknik Engeller

NO	Maddeler Teknik Engeller	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	ISO 22000 sertifikasyonun amacının anlaşılmasına ilişkin eksiklik vardır.					
2	ISO 22000 sertifikasyonun yararlarının anlaşılmasına ilişkin eksiklik vardır					
3	Çalışanların ISO 22000 standartlarına ilişkin herhangi bir farkındalığı yoktur.					
4	Zaman eksikliği var.					
5	Departmanlar arası etkisiz iletişim					
6	Örgüt ile tedarikçileri arasındaki etkisiz iletişim					
7	Bilgi eksikliği var.					
8	Örgüt kalibrasyon gücü çekiyo.					
9	Kayıt işlemi sırasında dokümantasyonu kontrol etmek zor bir iştir.					
10	ISO 22000 standartlarını öğrenmek ve uygulamak çok zordur.					
11	Örgütte yetersiz teknoloji ve düşük kalite yönetimi uygulamaları var.					
12	Örgüt , hammadde tedarikinde güçlük çekiyor.					
13	Tedarikçi tarafından düzgün gelen malzeme değerlendirmesi yapılmamaktadır.					
14	Tedarikçi prosedürlerinin denetimi yok					

Teknik engellere ekleyebileceğiniz bunların dışında başka etmenler var mı?

Bu anketi doldururken vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz. Sonuçlar, Libya'daki kalite faaliyetleri araştırması için çok değerli katkılar verecektir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Farag Abdurrahim BUHLIGA

Doğum yeri ve Tarihi: ELFAIDIA 1961 , Medeni Durumu: Evli

faragshahat@gmail.com

Tekefon Numarası: 05399487705/ 00218924814176

QUALIFICATION

- > Master of Science and Food Technology - University of Omar Al-Mukhtar 2006
- > Bachelor of Science and Food Technology - University of Omar AL-Mukhtar 1987

TRAINING COURSES:

- Course on the school laboratories in Roma- Italy 2004
- A refresher and educational course for educational supervisors Benghazi 2007
- International Computer Driving Licence (ICDL) 2008.
- A course of preparing the main trainers of the curriculum developed in Tripoli 2009
- Teacher of chemistry in intermediate education in the period from 1988 to 2002
- Manager of Planning for the governorate of the governorate Green Mountain 1998 to 2000
- Manager of education for the governorate of the Green Mountain 2000 to 2002
- Inspector of Chemistry (secondary schools) in the governorate of the Green Mountain 2003 to 2006.
- Head of the Department of Chemistry (secondary schools) in the Green Mountain governorate from 2006 to 2009.
- Lecturer in the Higher Institute of Tourism and Hotel SUSA from 2009.
- Director of Education Affairs in Shahat governorate Commissioned by the Minister of Education.

Scientific Articles

- Effect of Xanthan addition on rheological characteristics of local Libyan wheat dough and bread quality. 6th Arab. Mans con. Food& dairy Sci. Tech. November, 2012.
- Attitudes Of Employees In The Food Industry Organization In Libya Toward Obstacles Application Of Quality Management Systems. *Kastamonu University Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty*, 13. 2016.
- Strategy of Quality Management System ISO 22000 in Libya Farag BUHLIGA Social Sciences Institution, department of business administration. Kastamonu University. Turkey 2017.

Other Activities:

- * Participated in many refresher courses (scientific and educational) for teachers of chemistry In the Green Mountain governorate. Also cooperated with the Faculty of Education in the preparatory course for the Diploma of Science Campaign Basic.
- * Participated in the training of Derna and Al-ABayar groups on equipment used in laboratories Science
- * I have prepared material lectures (teaching applications, evaluation, and measurement) for the qualifying course of a campaign Diploma of Basic Sciences.
- * Established a special website for education in Shahat, which publishes everything related in the sector under my supervision and administration.

www.shahat1.blogspot.com